

නිවහ මග

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ

නිවහ මග

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ

නිවන මඟ

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ

නිවන මග

- කතෘ - ආර්යරත්න හේවාපතිරණ
විස්/1/10, ද සොයිසාපුර
මොරටුව
දුරකථන :- 0777 459143
ඊමේල් : digugamanka@gmail.com
- ප්‍රකාශය - එන් ධම්මි හේවාපතිරණ
විස්/1/10, ද සොයිසාපුර
මොරටුව
දුරකථන :- 077 3732028

ISBN 978-955-50918-2-4

ප්‍රථම මුද්‍රණය 2017 සැප්තැම්බර්

පරිඝණක පිටු සැකසුම - නිව්ලක් ප්‍රින්ටර්ස්

- මුද්‍රණය - නිව්ලක් ප්‍රින්ටර්ස්
නො 34 ආතර් පෙදෙස
කල්දෙමුල්ල
මොරටුව
ශාඛා - කුරුණෑගල
077-5236024

කතුවරයාගේ වෙනත් කෘතී:

දිගු ගමනක අතරමගදී - ප්‍රථම මුද්‍රණය 2008 අප්‍රේල් මස

**ගමන නිමවිය - ප්‍රථම මුද්‍රණය 2011 දෙසැම්බර් මස
දෙවන මුද්‍රණය 2016 ඔක්තෝම්බර් මස**

**ආලෝකෝ උදපාදී - ප්‍රථම මුද්‍රණය 2014 මැයි මස
දෙවන මුද්‍රණය 2015 ඔක්තෝම්බර් මස**

නිවන මඟ - ප්‍රථම මුද්‍රණය 2017 සැප්තැම්බර් මස

පිළිගැන්වීම

“ සිත ” සිතුවිල්ලක් මිස
සැබෑවක් නොවේ,
තමන් නොරැවටෙන,
අනුන් නොරවටන,
ප්‍රඥාවන්තයන් උදෙසා.....
පුදකරමි මෙය.

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ

පටුන

පිටු අංකය

භූමිකා	I
කතුවරයාගේ සටහන	VI
පෙරවදන	VIII
පර්යේෂණ	1 - 6
අරිය පර්යේෂණ	7 - 17
ත්‍රිපරිච්චිය	18 - 19
ආයථී සත්‍යය	20 - 33
අධිවචන	34 - 43
පිච්ඡුම	44 - 54
පසේ බුදුවරු	55 - 90
විඥානය හා කය	90 - 117
මඟ සලකුණු	118 - 165
ආහාර අශ්‍රැව	166 - 203
නිවන මඟ	204 - 337
තත්ත්වාවබෝධය	338 - 344
පසුවදන	345 - 346

භූමිකා

“ සහස්සම්පි වේ වාචා
අනත්ථ පද සංහිතා
එකං අත්ථපදං සෙයෙත්
යං සුත්වා උප සම්මති ”

අර්ථ රහිත පදවලින් යුත්
දහසක් වචනයනට වඩා,
සංසිඳීමට හේතු වූ, එක
වචනයක් වුවද ඉතා උතුම්ය.

(ධම්ම පදය)

බුදු දහමින් පැහැදිලිකර දෙනු ලබනුයේ පරමාර්ථ
සත්‍යයයි. සියට් ධර්ම ස්වභාවයන්හි අනිත්‍යතාවය
පිළිබඳවයි.

අනිත්‍ය බව, සදාකාලිකව පවතින කිසිවක් නොවන බව
වටහා නොගැනීමය යනු අවිද්‍යාවෙහි ගැලීමයි. මුලාවට
පත්වීමයි. සත්‍යය නොදැන සසරෙහි වැටී අයසට පත්වීමයි.

ආයඝී සත්‍යය නොදැන් “ බාලයා ” තමන් රැවටී ඇති
බව නොදනිති. එවැනි බාලයන් ඇසුරු කරන්නවුන් ද,
රැවටීමට අනුගත කරවති.

බාලයන් ඇසුරින් සසර දුක මිස, සසර විමුක්තියක්
ලැබීමට අසමත් වෙති.

පණ්ඩිතයාය යනු බුදු දහම වටහාගත් තැනැත්තාය. ඔහු අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනිත්‍ය බව දනිති. එහෙයින් සම්මතයෙහි නොගැලෙති. මුලාවට පත් නොවෙති. නොරැවටෙති. ධර්මානුකූල දිවි ගෙවති.

තමන් නොරැවටුන - බැවින් අන් අයව රැවටීම්වල අනුගත නොකරති. දහම පැහැදිලිකර දෙති. සසර දුකෙන් ගැලවීමේ මඟට යොමු කරවති. විමුක්තිය පෙන්වා දෙති.

ධර්මාවබෝධය ලැබීමේ උත්සාහයෙහි නිරතවන බුද්ධ ශ්‍රාවකයාහට, ලෝකික බොහෝ දේ අතහැරෙන්නේය. එවිට සැදැහැති ජනයා ධර්මතාවය වටහා ගැනීමේ උත්සාහයේ නිරතවන බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් හට සිවුපසයෙන් සංග්‍රහ කරති.

සැදැහැතූන් වෙතින් අනුග්‍රහය ලබමින් “ මඟවල ” ලබන බුද්ධ ශ්‍රාවකයින් - තමන් විසින් අවබෝධ කරගත් ආයාඪී සත්‍යය, දේශණා කරමින්, සැදැහැතියන්වද, දුකෙන් මුදවමින්, විමුක්තිය සඳහා යොමුකරවති.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදාරා ඇති “ මහා මංගල ” සූත්‍රයෙහි ප්‍රථම ගාථාවෙන් පැවසෙනුයේ මෙම ස්වභාවයයි. අවාසනාවකට මෙන්, මේ වනවිට සිදුවෙනුයේ මෙයට හාස්පසින්ම වෙනස් ක්‍රියාවලියකි.

සිදුහත් බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ එදා බෝරැක මුලදී තෘෂ්ණාවෙන් යුතුවූ සියළු කෙලෙස් සිඳුදමා-සම්මා සම්බුද්ධත්වය ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරමින් තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධකරගත් ධර්මය-සියළු ලෝ වැසියන්ගේ සසර විමුක්තිය උදෙසා දේශණාකොට වදාරා ඇති සේක.

තෘෂ්ණාවෙන් බැහැරවීම එහි මූලිකාංගය වෙයි. එහෙත් අද දවසෙහි, හුදී ජනයා, බුදුන් වදාළ දහම සරණ යම්'යි කියමින් බෝරැක වෙත පැමිණ-යදීහි.වඳිහි.පුදපුජා කරති. ප්‍රාර්ථනා කරති. විවිධාකාරවූ අපේක්ෂාවන් ඉටුකර දෙනු ලෙස ඉල්ලමින් බැහැරපත් වෙති.

අවිද්‍යා අඳුරෙහි ගැලී සිටින හුදී ජනයා, ඉන් මුදවා, සත්‍යාවබෝධය ලබාදීමේ වගකීම භාරගත් ඇතැම් කොටස් තම වගකීම හා යුතුකම පසෙක ලා-අසරණ ජනයාව තව තවත් මුළාවට පත්කරමින් සිදුකරනු ලබන ක්‍රියාමාර්ගයන් සදහම් විරෝධී - අගතිකාමී දේ බව වටහාගෙන නොතිබීම, බහු ජනයාගේ විමුක්ති මග වසාලීමට හේතුවෙති.

“ සඟ උතුමන් බොහෝ මෙහි වෙති
 දිරාගිය තුන් සිවුරු පොරවති
 දහන් අඳු බාල සැදැහැනි
 සිවුරු බෝ ගස් වලට පොරවති ”

මේවා බුදුන් වදාළ දහමට අයත් දේ නොවෙති. මිට්‍යා දෘෂ්ඨික ක්‍රියාවෝ වෙති. සම්මා සම්බුදු පියාණන් දෙසා වදාළ ආයඝී දහම නිවැරදිව, පහසුවෙන්, වටහා ගනිමින්, විමුක්තිය ළඟාකර ගැනීමේ හැකියාව තිබියදී, අනධානුකරණයෙන්, වැරදි මඟ ගමන් කරන හුදී ජනයා අතුරෙන් - එක් අයෙකු හෝ සඳහම් මඟට යොමුකරවීමේ අරමුණෙන් යුතුව මෙම ග්‍රන්ථය සකස් කළෙමි. මෙය පරිහරණය කිරීමෙන් කවරෙකු හෝ ආයඝී සත්‍ය පිළිබඳ යථාවබෝධය ලබනුයේ නම් එය මාගේ උත්සාහයෙහි සාර්ථක ප්‍රතිඵලයක් වෙනු ඇත.

කිසිවෙකු අහස දෙසට ඇඟිල්ල දිගුකොට සඳු පෙන්වන විටකදී,බලන්නා විසින් සඳු දෙස නොව, පෙන්වන්නාගේ ඇඟිල්ල දෙස බලන්නේ නම්, හෙතෙම දකිනුයේ, දැකියයුතු සඳු නොව, පෙන්වන්නාගේ ඇඟිල්ලය.

මේ පොතෙහි දැක්වෙන කරුණු කාරණාවන් පසෙක ලා, එහි නාම, ව්‍යාකරණ, අක්ෂර වින්‍යාසයන් පිළිබඳව කිසිවෙකු දක්නට යන්නේ නම්, එවන් තැනැත්තාද, සඳ දෙස නොබලා-අැඟිල්ල දෙස බලන්නා හට නොදෙවෙහි වෙන්නෙකි.

මඟවල ලාභී බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා අද දවසෙහිද නැතුවා නොවේ. වරද වී ඇත්තේ, උන්වහන්සේලාව හඳුනා ගැනීමට ප්‍රමාණවත් දහම් වැටහීම බොහෝ ජනයා තුල නැති කමය.

ඒ එකකි. අනෙක් කරුණ නම්, මඟවල ලාභී බුද්ධ ශ්‍රාවකයන් වහන්සේලා සමාජ - සම්මතයන් හි ගැටෙමින්, සමාජයෙහි අනුගත නොවීමය.

උන්වහන්සේලා බුදු පියාණන් දෙසා වදාළ දහම අනුව පවතිනි. දහම දකිනි. වටහනි. හුදකලා වෙති. විමුක්ති සුවය විඳිති. නිවෙති.

කටන් කෙරුවෙමි ජය ලබන්නට - ලැබුනෙ ජයකැ'යි සිහිමි	මුලදී
පසුව වැටහුණි ඇතිබවක් මට - එද කිසියම් තැනක	වැරදී
ලද ජයක් රැක ගන්න සිතුවද - වෙහෙසගෙන තව තවත්	උරදී
ජය ලබා නැත මුල්ම කටහින් - එද සිට මම ඇත්තෙ	පැරදී

'කතුව' කියමින් වැළඳ ගත්දෙය - තව දුකක් මිස 'කතුව' නොම	විය
එවන් ආශා හඹායෑමෙන් - තව තවත් මට 'දුකම' හිමි	විය
'කතුව' ලබනට වෙර දැරීමම - 'දුකට' මුල බව මට පසක්	විය
'දුකට' හේතුව අතර දැමුවෙමි - එතැනදී මට කතුව හමු	විය

මමය කියලා වැළඳගනිමින් - ගතද ,කිත,කත,නභය,දිව ඇස
 වින්ද සැපදක,විඳින සැපදක - දරා සිටියෙමි සැබෑවක් ලෙස
 සිටි මුලාවෙන් බැහැර වූයෙමි - එළැඹි සිතියෙන් බැලුමි ලොව දෙස
 අන් කිසිත් නැත ශේෂ වී එහි - සිහිත් බැහැගත් සම්මුතිය මිස

තෘෂ්ණාවෙන් තොර ප්‍රාර්ථනාවන් නැත.

ප්‍රාර්ථනාව කොතැනද? එතැන තණහා ඇත. වචන පරිහරණයෙන් (වචි සංස්කාර) තොරව, හව සකස්වීමක්ද නොවේ.

වචන ඇසුරුකරමින්, සිතුවලි පනගන්වන කල, සමාධිය නොවැටහෙයි. එවිට නිවන දුරය.

තණහාව නැමැති මාරයා විසින්
 බලාපොරොත්තුව නැමැති රැහැණින්
 විශ්වාසය නැමැති කුළුණෙහි
 සත්ත්වයාව බැඳ තබයි.

මෙම පොත සංස්කරණය කිරීමට මම එළැඹීමත් සමගම හටගත් හව ක්‍රියාවලිය, පොත මුද්‍රණය කරවා, නිකුත් කිරීමත් සමගම අත්හළෙමි.

තව දුරටත් නොසිතමි. නොලියමි. නතරවෙමි.

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ

2017.08.31

කතුවරයාගේ සටහන

මෙම පොත මුද්‍රණයකර ඔබ අතට පත්කිරීම පිණිස, පෙර පිනැති, දැනුදු පින් උපයන, පරිත්‍යාගශීලීන් කිහිප දෙනෙකුගේම නොමසුරු අනුග්‍රහය මා වෙත ලැබීම සහනයක් විය. එවන් පරිත්‍යාගශීලීන් කිසිවෙකුත්, පරිත්‍යාගය ඉදිරියෙහි තම නම හුවාදැක්වනවාට නොකැමැති බැවින්, මෙහිලා - ඔවුන්ගේ නම් සඳහන් නොකරමි.

අනුග්‍රහය සඳහා ඉදිරිපත් වී, කිසිදු අනුග්‍රහයක් නොදක්වමින් කර ඇර ගිය පිරිස්ද මට හමුනොවුයේ නොවේ.

කවර ආකරයේ බාධක පැමිණියේ, වුවද, පොත වළිදැක්වීම සාර්ථකව ඉටුකිරීමේ ශක්තිය මා සතුවිය පොත වළිදැක්වීමි

වාද්දුව - ශ්‍රී ලංකාරාමාධිපති, ශ්‍රී ලංකා රාමකද්දු නිකායේ-නිකාය සංවර්ධන සභාවේ නියෝජ්‍ය ලේඛකාධිකාරී පූජ්‍ය පාද වාද්දුවේ ධර්මවංශ මහා ස්ථවිරයන් වහන්සේ විසින් සකස්කර දුන් “ පෙරවදන ” “ නිවන මග ” පොතෙහි ඇති හරවත්බව වටහා ගැනීම පිණිස පාඨකයාහට ලැබුණු සවිමත් අත්වැලකි. ආලෝකයකි.

‘පෙරවදන’ මා වෙත ලැබෙන තෙක් මම උන්වහන්සේව දැක හෝ දැන හඳුනාගෙන නොසිටියෙමි. පෙරවදන ලැබීමෙන් අනතුරුව එක වරක් හෝ දුරකථනය ඔස්සේ හෝ කථාකරන්නට අවස්ථාවක් ලැබීම පිළිබඳව මා තුල ඇත්තේ නිරාමිශ්‍රවූ සතුටකි.

මෙවන් සම්බන්ධතාවයක් ගොඩනගා දෙනු ලැබුයේ, බලපිටියේ මහලදුව ශ්‍රී තරුණෝදයාරාමාධිපති, ශ්‍රී සුගත ප්‍රජා සංවර්ධන පදනමෙහි විධායක අධ්‍යක්ෂ පුජ්‍ය පාද, ආචාර්ය මහලදුව නන්දරතන මහා සථවිරයන් වහන්සේ විසිනි.

එපමණකින් නොනැවතුන උන්වහන්සේ “නිවන මඟ” පොත සඳහා පසුවදනක්ද සපයා දීමට තරම් කාරුණික භාවයක් දැක්වීම අගය කළ යුතුය.

“නිවන මඟ” කෘතිය උදෙසා “පෙරවදන” හා “පසුවදන” සපයාදුන් පුජ්‍ය පාද මහා සථවිරයන් වහන්සේලා දෙනම වෙතම පුණ්‍යානුමෝදනා පෙරදැරව මම නමස්කාර කරමි.

පැමිණි බාධක මැඩ - ජයග්‍රහණය පිණිස මා හට අතහිත දුන් “හසාන් ප්‍රනාන්දු” සිසුවා පිළිබඳව හා සම්බන්ධී කරණ කටයුතු වලදී අමිල සහයක් ලබාදුන් කේ. විජේරත්න සිල්වා මහතා පිළිබඳවද මෙහිලා සඳහන් කරනුයේ කෘතගුණ පූර්වක හැඟීමෙන් යුතුවය.

“ නිවලක් ” ප්‍රින්ටර්ස් අධිපති ජීවන් ජයරත්න මහතා සහ ඔහුගේ කායඝී මණ්ඩලයද සිදුකළ කැපවීම ඇගයීමට ලක්විය යුත්තේය. එවන් කැපවීමක් නොවන්නට - මෙවන් කෙටි කලක්තුලදී - පොත මුද්‍රණ ද්වාරයෙන් බිහිනොවෙනු ඇත. කෙසේ හෝ ඔවුහුද - ඔවුන්ගේ අරමුණකරා ළඟා වූවෝය.

ශේෂය ඇත්තේ “ නිවන මඟ” කෘතිය කියවන බුද්ධිමත් පාඨකයා තුලය. ඔවුන් අතුරෙන් කවරෙකු හෝ වේවා ආර්ය ධර්මය පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව තත්ත්වාවබෝධය ලබනුයේ නම් අප හැම දෙන එක්ව දැරූ උත්සාහය නිර්වික වූයේ නොවේ.

පෙරවදන

සම්මා සම්බුදු රජාණන් වහන්සේ විසින් දේශණා කරන ලද ධර්මය “පෙර නොඇසූ විරු ” ධර්මයයි. මෙයට වසර 2601 පෙර මෙම නවතම දහම් දේශණා කිරීමේ අවස්ථාව හා දේශනය ගැන ධම්මවක්ක පවත්නන සූත්‍රයේ දක්නට ලැබේ. කාමසුඛල්ලිකානුයෝගය හා අත්තකිලමථානුයෝගය යන අන්තද්වය පැවිද්ද විසින් නොසේවනය කළයුතු වෙයි. එකල පිළිගත් පරිදි මෝක්ෂය හෙවත් විමුක්තිය පිණිස නම් පංච ඉන්ද්‍රියන් සතුටට පත් කිරීමට ප්‍රමාණවත් යැයි පිළිගත් ශ්‍රමණ සම්ප්‍රදාය විය. අපිත කේශකම්බලගෙන් ඇරඹී පසුව වාර්ථාක දඹ්බය තෙක් සංවර්ධනය වූ, කිසිදු විකේතදාණවාදී හැඟීමක් ලබා නොදුන් අතර භෞතිකවාදයම ප්‍රකාශ විය. අද දක්වාම විවිධ රූපයෙන් මෙම වාදය ලොව පවතී. මෙම කාමසුඛල්ලිකානු යෝගය ලාමක, ග්‍රාම්‍ය, පෘථිවිජනයන් වඩන, අනායාසී, අවධික්ම කරන (භීනො, ගමෙම), පොටුපිපිකො අනර්යො අනංථ සංහිතො) මඟක් බව බුදු රජාණන් වහන්සේ වදාළහ. අත්තකිලමථානුයෝගය දුක්ඛ වූ ද අනාර්ය වූ ද අනර්ථ සංහිත වූ ද මඟකි.(දුක්ඛො අනර්යො අනන්ථ සංහිතො).

මේ අන්ත පිළිකෙවු කල බුදු රජාණන් වහන්සේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව දේශනා කළහ. එය වාඨීනාවෙන් ද මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි. දර්ශනයෙන් ද මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි. එනම් අද දක්වා සියලු ආගම්වල පිළිගැනෙන දර්ශනය එක්කෝ ශාස්වතවාදීයි. නැත්නම් උච්ඡේදවාදීයි. වර්යා වශයෙන්ද එක්කෝ කාමසුඛල්ලිකානුයෝග නැත්නම් අත්තකිලමථානුයෝගයි.

බුදු රජාණන් වහන්සේ දේශනා කල චතුරාර්ය සත්‍ය දේශනාව හුදු දර්ශනයක් ම නොවේ. ලොව පවතින දර්ශන, දර්ශන සඳහා මිස වර්යාව සඳහා නොවේ. මෙම දේශනාව කිසිසේත්ම ආගමක් ද නොවේ, ආගමක සාකච්ඡා කෙරෙන “ආත්මය ” බුදු දහමින් ප්‍රතික්ෂිප්ත වෙයි. එහි දැක්වෙන සර්වබලධාරී, සර්වව්‍යාපී, සර්වක්‍රීක දෙයෙක් හෝ බලයක් හෝ මහාත්මයක් හෝ බුදුරජාණන් වහන්සේ නොපිලිගනිති. එබැවින් මේ දහම දේව වාදයක් නොවේ. නිර්මාණවාදී ඒකකයක් නැති ආගම් ලොව දුලබයි. ආත්මයක් නැතැයි කියන කිසිම ආගමක් ලොව නැත. අපි පිළිගන්නේ ආගමක් නොවන බව බෞද්ධයෝ දනිති. “ ලංකාවේ අන්‍ය ආගම් නැඳින්වීමේදී බෞද්ධයන් කියනුයේ ” අපි බුද්ධාගමේ ඒ ගොල්ලො ආගමේ ” කියාය. බුද්ධාගම යැයි ව්‍යාවහාරයට කීවත් ආගමේ නොවන බව ද කීමෙන් මෙය පෙනේ.

චතුරාර්ය සත්‍යය බුදු දහමයි. බුදු දහමේ හඳවතයි. සාමුක්කංසික දේශනයයි. තිපිරිවට්ට ද්වාදසාකාරයෙන් විමසන, දකින, වඩන තැනැත්තා තිලක්ෂණය, පටිච්චසමුපාදය වැනි අත්‍යවශ්‍ය ඉගැන්වීම් අනුව සිත වැඩීමට (සම්මා සති) පෙළ ගැසෙයි. එබැවින්

1. දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය
2. දුක්ඛ සමුදය ආර්ය සත්‍යය
3. දුක්ඛ නිරෝධ ආර්ය සත්‍යය
4. දුක්ඛ නිරෝධ ගාමිණී ආර්ය සත්‍යයෙන් බාහිර වූ බුදු

දහමක් නැත. සූත්‍ර පිටකයේ හා අභිධර්ම පිටකයේ සංග්‍රහ වන්නේත්, පසුකාලීන අටුවා, ටීකාවල විස්තර වන්නේත්, විනය පිටකයේ සංග්‍රහ වන්නේත් චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මයේ විකාශනයයි.

බුදුවරයකු අවබෝධ කර ගන්නේ තිපිරවට්ට ද්වාදසාකාර වූ චතුරාශීය සත්‍යයයි. ධම්මවක්ක පවත්තන සූත්‍රයේ “ පුබ්බේ අනනුස්සතෙසු ධම්මේසු ” යන හැඳින්වීම දෙළොස් ස්ථානයක සඳහන් වෙයි. දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය ඉපදීම, වයසට යෑම, මරණය, අප්‍රියන් හා එක්වීම, ප්‍රියන්ගෙන් වෙන්වීම, කැමති දේ නොලැබීම, සමස්ත පංච උපාදනස්කන්ධයම දුක් බව පෙන්නා දෙයි. වෙනත් සූත්‍රයන්හි මෙම ඒකක ගණන වැඩි වී ඇත. දුක යනු සංඛ්‍යාවෙන් මේ ප්‍රමාණයක් දැක්විය නොහැකි තරම්ය. මක්නිසාද යත් යමක් අනිත්‍ය නම් ඒ සියල්ල දුක් බැවින්, බුදුරජාණන් වහන්සේ ජාති, ජරා, මරණ අප්පිය සම්පයෝග, ප්‍රිය විප්පයෝග, යම් පිච්චං නලහති, යැයි දේශනා කල සියල්ල “ සංඛිත්තේන පඤ්චුපාදනක්ඛන්ධා දුක්ඛා ” යන සංකල්පය තුල පවතින දේයි.

ඉපදීම, ජරාව, මරණය ආදී අවස්ථා සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයෙන් එතර වූ ගැඹුරු අරුතකින් යුක්ත බව අරියපර්යේෂණ සූත්‍රයේ විස්තර වේ. එහි ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, සෝක, සංකිලේස ආදී සියල්ල විස්තර කර ඇත්තේ සාමාන්‍ය ව්‍යවහාරයේ ජාති, ජරා, මරණ ස්වභාවයම මත නොවේ. උදාහරණ ලෙස ජාති ධර්මය යනු පුත්‍රාදීන්, දැසිදැස්සන්, එළි බැටලුවන්, කුකුළන් උග්‍රන්, ගව ඇත් අස් වෙළඹුන්, රන් රිදී, පංචකාම ගුණ ආදී තණ්හාවෙන් බැඳුණු දෑ “ජාති” ය ලෙස දැක්වෙයි. තමන්ම ජාතිය ස්වභාව කොට ඇත්තේ ජාතිය ස්වභාව කොට ඇති දෙයක් සෙවීම ආනාර්ය පර්යේෂණයයි. මේ අනුව ජාති හෙවත් ඉපදීම යනු තෘෂ්ණාව නිසා ඇති වන බන්ධනයන්හි මතුවීම බව පෙන්නා දෙයි.

මෙලෙස පෙර නොඇසූ විරූ දුක්ඛ ආයතී සත්‍යය, ආර්ය සත්‍යය යැයි දැනගැනීම. දුක්ඛ ආයතී සත්‍යය පිරිසිදු දතයුතු යැයි දැන ගැනීම හා එම ආයතී සත්‍යය පිරිසිදු දැනගන්නා යැයි දැන ගැනීම ඒ සත්‍යයේ පරිවෘත තුනයි. පරිවෘත නම් සත්‍ය කෘතය හා කෘත යන ඥාණයන්ය.

1. “ ඉදං දුක්ඛං අරිය සච්චන්ති මේ භික්ඛවේ පුබ්බෙ අනනුස්සුතෙසු ධම්මෙසු චක්ඛුං උදපාදී, ඤාණං උදපාදී, පඤ්ඤා උදපාදී, විජ්ජා උදපාදී, ආලෝකො උදපාදී ”

මහණෙනි මට, මේ දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය යැයි පෙර නො ඇසූ විරූ ධර්මය කෙරෙහි ඇස පහළ විය. ඤාණය පහළ විය. පුඤ්ඤාව පහළ විය. විද්‍යාව පහළ විය. ආලෝකය පහළ විය.

2. දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය පිරිසිදුව දතයුතු යැයි (පරිඤ්ඤාදායං) ඇස පහළ විය.

3. දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය පිරිසිදුව දැන ගන්නා යැයි (පරිඤ්ඤාදානං) ඇස පහළ විය.

සාමාන්‍යයෙන් ව්‍යවහාරික දර්ශනවලද එය මැනවින් දත යුතු යැයි දැන ගත යුතු වුවත්, ‘මම දැනගෙන අවසන් කළෙමි, මම භාවිත කර අවසන් කළෙමි, මම අවබෝධ කරගෙන අවසන් කළෙමි, මම වර්තමානයේ ලෙස දර්ශනය වඩා අවසන් කළෙමි’ යන ප්‍රකාශයක් නොකෙරේ. කෙසේ පැලෙන තර්ක ඉදිරිපත් කලත්, එය භාවිතයට නොගනී. මරණයේ යථා තත්වය ගැන කෙසේ පැලෙන, සියුම් ශාස්ත්‍රීය, විද්‍යාත්මක තර්ක කරන එවැනි දර්ශනිකයෝ තම භිතවතකු මළ පසු හඬති. වැළපෙති, යම් තම් පපුවේ වේදනාවක් දැනුනොත් මැරෙයි දැයි බිය වෙති. ප්‍රත්‍යක්ෂයේ සහ දැනුමේ වෙනස මෙයයි.

1. දැක අත්විමේ හේතුව මෙය හෙවත් තෘෂ්ණාව යැයි දැනීම, දුක්ඛ සමුදය අර්ථය සත්‍යයේ සත්‍ය ස්වභාවයයි.

2. එය හෙවත් තෘෂ්ණාව ප්‍රතිණ කළ යුතුයි දැනීම එහි කෘත්‍ය ස්වභාවයයි.

3. එය හෙවත් තෘෂ්ණාව ප්‍රතිණ කළා යැයි දැන ගැනීම එහි කෘත්‍ය ස්වභාවයයි.

1. දුක්ඛ නිරෝධය මේ යැයි දැනීම එහි සත්‍ය ස්වභාවයයි.

2. මේ නිරෝධය සාක්ෂාත් කර ගතයුතු යැයි දැන ගැනීම එහි කෘත්‍ය ස්වභාවයයි. (සච්ඡිකාතබ්බ)

3. මේ නිරෝධය මම සාක්ෂාත්කර ගතිමි - ස්වභාවය එහි කෘත්‍ය ස්වභාවයයි. (සච්ඡිකතං)

දුක්ඛ නිරෝධ මාර්ග සත්‍යයේ දී

1. එය දුක්ඛ නිරෝධ මාර්ගය හෙවත් ආර්ය මාර්ගය නිරෝධය සඳහා වන මාර්ගය යැයි දැන ගැනීම එහි සත්‍ය ස්වභාවයයි.

2. ඒ මාර්ගය වැඩිය යුතුයි (භාවේ තබ්බං)

3. ඒ මාර්ගය වැඩීම අවසන් කළෙමසි යන ස්වභාවය එහි කෘත්‍ය ස්වභාවයයි. (භාවිතං)

මෙහි සත්‍ය ස්වභාවය ගැන කථා කිරීම දහම් පොත පරිශීලනය කරන අයෙකුට අපහසු නොවේ. සාමාන්‍ය දැනුම ඇති ඕනෑම පුද්ගලයෙක් වතුරායඝීය සත්‍යයේ “ සත්‍ය ” ස්වභාවය පිළිගනියි.

වෙනත් කිසිම ආගමිකයෙක් වුව දුක්ඛ ආර්ය සත්‍යය, සත්‍යය නොවේ යැයි නොකියයි. සමුදය සත්‍යය හා නිරෝධ සත්‍යය ඔවුන්ට නොවැටහෙනු ඇත. එහෙත් ආර්ය මාර්ගයේ ඇති ලක්ෂණ හා විග්‍රහ ඔවුහු වුව පිළිගනිති. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයේ ඇති සැළසුම, ක්‍රමවේදය,මනෝ විද්‍යාත්මක වටිනාකම නොපිළිගන්නා කිසිදු උගතෙකු නොසිටිය හැකිය. එහෙත් මේ කිසිවෙක් ආර්ය ශ්‍රාවකයකු නොවේ. මන්ද ඔවුහු හුදු දර්ශන හදාරණ, දර්ශනවලින් විනෝද වන, තර්ක විතර්ක තුලින් කාලය කා දමන පිරිසක් වීමයි.

නියම ආර්ය ශ්‍රාවකයකු බවට පත්වීමට හෝ පත්වූ බව නිවැරදිව ප්‍රත්‍යක්ෂ කර ගැනීමට හෝ අත්‍යවශ්‍ය වන්නේ නිපර්වට්ට ද්වාදසාකාරය පූර්ණ කිරීමය. ඒ සඳහා කෙනෙක් ඉපැරණි සාංසාරික පුහුණුව නිසා බාහිය දුරුවීරිය පඬිවරයාය ලෙස ධර්මාවබෝධය ලබයි. තවත් කෙනෙකුට බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රී මුඛ දේශනාව අසා දහම් අවබෝධ කළ හැකියි. තව කෙනෙකුට බුදුරජුන් පිරිනිවන් පෑ නමුත් වතුරාශීය සත්‍ය ධර්මය අසා විශේෂයෙන් පංචඋපාදානස්කන්ධය තේරුම් ගැනීමෙන්, පධන් වීරියය වැඩීමෙන් ධර්මාවබෝධය ලැබිය හැකියි. කෙසේ වුව මිනිස් සිතට වැටහෙන ධර්මය බැවින් සත්‍යාවබෝධයට මිනිසෙකු ලෙස ඉපදීම වඩාත් ප්‍රායෝගික වෙයි. වර්තමානයේ වුව ධර්මාවබෝධය කළ හෙවත් නිවන සාක්ෂාත් කළ හෙවත් අරහත්ත තත්ත්වයට පත් වූ උතුමන් සිටිය හැකියි. මන්ද බුදු දහම “ අකාලික ” බැවිනි.

ආර්යරත්න හේවාපතිරණ මහතා විසින් රචිත “නිවනමග” නිර්වාන මාර්ගය ගැන ලියවුණු ඉතා අන්‍ර්ඝ ග්‍රන්ථයකි, මේ ලේඛක මහතා මම දැක නැත.මා සමඟ කථා කර නැත. ඡායාරූපයක්වත් දැක නැත. එහෙත් මේ ග්‍රන්ථයෙන් මා එතුමා හඳුනා ගතිමි.

යමෙක් ධර්මය දන්නේද ඔහු මා දන්නේය. “ යෝ ධම්මං පස්සති - සෝ මං පස්සති ” යනු බුදුරජාණන් වහන්සේ වදාළ න්‍යායයි. යමෙකු හඳුනාගැනීමට බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශණා කළ න්‍යායයන් ඇත. කෙනෙකුගේ නැණවත් බව වටහාගත හැක්කේ සාකච්ඡා කිරීමෙනි. එයත් සුව කලක් නොව දීර්ඝ කාලයක කරණු ලබන සාකච්ඡාවලිනි. සංයුක්ත නිකායේ කෝසල සංයුක්තයේ සත්තපටිල සූත්‍රයේ මේ න්‍යාය දක්වා ඇත.

නව කටාවක් වැනි නිර්මාණාත්මය පරිසරයකින් සරල සුමන භාෂාවෙන් මේ කාතිය ඇරඹෙයි ඉතා උසස් දර්ශනයක් හා ගැටලු නිරාකරණ ක්‍රමයක් සුවිශේෂ කොට දැක්වූ මිලින්ද ප්‍රශ්නයේ මෙන් සාකච්ඡාව කෙරෙයි. තම දූෂකයන් සමඟ දීර්ඝ සාකච්ඡාවක යෙදෙන දුලබ ගණයේ ලොකු භාමුදුරුවෝ සියලු ලොකු භාමුදුරුවරුන්ට ආදර්ශයක් වෙති. එම වර්තය මෙහි කතීවරයායි. නව නිර්මාණ රටාවකින් යුත් මේ ග්‍රන්ථයේ එන සාකච්ඡාව ඉතා ගැඹුරු ධර්මයක් සරලව, සුගමව, ශාස්ත්‍රීයව, සරල සිංහල භාෂාවෙන් කෙරෙන එකකි. මෙහි සෑම කරුණක්ම මූල ග්‍රන්ථ පරිචයෙන් යුක්තයි. මජ්ඣිම නිකායේ සූත්‍ර රාශියක් සමග සියලු නිකාය පොත්වල සූත්‍ර ධර්ම ඇසුරු කරගෙන ඉතාමත් සිත් කාචදින ශෛලියකින් හා පරිනත බුද්ධියකින් කරුණු ඉදිරිපත් කර ඇත.

වර්තමානයේ දක්නට ලැබෙන ධර්ම ප්‍රචාරමය උනන්දුව ගැන අප සතුටු විය යුතුය. නව විද්‍යාත්මක උපකරණ වල ද සහාය ලබා ගනිමින් අන්තර්ජාලයේ ථේරවාදී ත්‍රිපිටකය අටුවා ටීකා සහ නව ලේඛන දක්නට ලැබෙයි. ථේරවාදී නොවන සම්ප්‍රදාය ගැන ද පහසුවෙන් කරුණු ලබා ගතහැකියි. එහෙත් ප්‍රධාන ගැටලුව වන්නේ ධර්මය විකෘති කරන අවස්ථා බහුල වීමයි.

සද්ධම්ම ප්‍රතිරූපක සූත්‍ර ගත කරුණු කතීෂ මහතා උපුටා දක්වයි. ලොව රත්තරන් අතුරුදහන් කළහැක්කේ බොරු රත්තරං ඇති කිරීමෙනි. (ප්‍රතිරූපක) ඵලෙස සද්ධර්මය අතුරුදහන් කළ හැක්කේ සද්ධර්මය වෙනුවට ප්‍රතිරූපක ධර්ම ඇති කිරීමෙනි. පඨවි, ආපෝ, තේජෝ, වායෝ ධාතුන් ගෙන් සද්ධර්මය අතුරුදහන් නොකෙරේ. එය කරනුයේ හිස් පුරුෂයන් සසුනේ ඇතිවීමෙනි.

මේ ගැඹුරු අදහස වර්තමානයේ විශේෂ සැලකිල්ලට ගතයුතු දෙයකි. සද්ධර්මය නිවැරදිව හා ඉතා සරල උපමාවන් දක්වමින්, මෙම කෘතියේ ධර්ම සාකච්ඡාව පවත්වාගෙන යයි. එහෙත් වරක් නොව කිහිපවරක් කියවා මෙම කෘතියෙන් ලබා දෙන ආලෝකය ලබා ගතයුතු වෙයි.

වර්තමානයේ ධර්මාවබෝධය බාධක වන්නේ කුමක්දැයි මෙහි ඉතා ශාස්ත්‍රීය කරුණු දක්වා ඇත. චතුරාර්ය සත්‍යයේ පැහැණු නිපර්වට්ට ද්වාදසාකාරය ඒ ඒ සත්‍යයහි දී වරදවා හැසිරීමකට බොද්ධයෝ පත්වී සිටින්නදැයි විමසා බැලිය යුතු වේ. එනම් මැනවින් පිරිසිඳ දත යුත්තේ (පරිඤ්ඤාදය්‍ය) දැකියි. අතහල යුත්තේ (පහාතබ්බ) සමුදය ආර්ය සත්‍ය වූ තණ්හාවයි. සාක්ෂාත් කළ යුත්තේ නිරෝධයයි. වැඩිය යුත්තේ මාර්ගයයි. බුදු දහම වඩා වේගයෙන් ආගමක් බවට පත් වෙමින් පවතින බැවින් අද බොද්ධයා උත්සාහ කරනුයේ “ දුක ” ප්‍රහීණ කිරීමටයි හෙවත් නැති කිරීමටයි. ඒ සඳහා යාඥා හා පූජාවලම නිමග්න වෙයි. මැනවින් දතයුතු දෙය වන්නේ (පරිඤ්ඤාදය්‍ය) දුක වුවත් වත්මන් බොද්ධ උගතුන් උත්සුක වනුයේ නිරෝධය හෙවත් නිවන යනු කුමක්දැයි පිළිසිඳ දැන ගැනීමටයි. ඒ සඳහා දීර්ඝ සංවාද වලට පැටලී ලියති.

කියති. වාදකරති.තරහවෙති. සුන්‍ය වූ හේතු ප්‍රත්‍ය රහිත වූ, සාපේක්‍ෂක නොවූ නිවනේ ස්වභාවය පිළිසිඳ දැන ගැනීමට ගන්නා උත්සාහය දස අව්‍යක්ත ධර්මවල යෙදීමක් බඳු වී ඇත. දුක නැසීමට වැඩිය යුත්තේ ආර්ය මාර්ගයයි.නමුත් තෘෂ්ණාව හෙවත් සමුදය සත්‍ය ම වැඩීමට වෙර දරති. අභංකාරය මමංකාරය තණ්හාවේ ලක්ෂණ ලෙස නොදකිති.මේ නිසා දුකම මාර්ගය ලෙස වඩයි.

මා සිතන ලෙස යායුතු මග අපට පෙන්වා දෙන උසස් රචනයක් ලෙස මෙම ශාස්ත්‍රීය කෘතිය ප්‍රායෝගික පුහුණුවට ගැනීම ධර්මාධෝධිකාමී සත්පුරුෂ පින්වතුන්ගේ නිවන සාක්ෂාත් කර ගැනීමේ අවස්ථාව ලඟා කරවීමට හේතු වනු ඇත.

ලොවුතුරා බුද්ධත්වය නොපතන්නේ නම් හෝ මේ භවයේ ධර්මාවධෝධය නොලැබෙන්නේ නම් හෝ මෙහි කතීෂ් අරියරත්න හේවාපතිරණ මහතා මතු බුදුවරයකු සමීපයේ මාගේ සසුනේ ධර්මය සරල බසින් අවධෝධ කරගන්නා වූ ශ්‍රාවකයින් අතර, අග්‍රස්ථානය ලබන ශ්‍රාවකයා ලෙස විවරණ ලැබීමට කුසලතා වේවායි පතමි.

වාද්දුවේ ධම්මවංස මහා ස්ථවිර
ශ්‍රී ලංකා රාමඤ්ඤද නිකායේ
නිකාය සංවර්ධන සභාවේ නියෝජ්‍ය ලේඛකාධිකාරී
වාද්දුව - ශ්‍රී ලංකාරාමාධිපති.

පසුවදන

වසර කිහිපයකට උඩදී තමා විසින් රචිත “දිගු ගමනක අතර මඟදී” කෘතිය මා අතට පත්කළ මෙම පොතේ කතූමා, අප අරමේදී සුහද පිළිසදුරක යෙදුනෙමු. ඊට ටික කලකට පසු එතූමා විසින් රචිත “ගමන නිමවිය” කෘතිය සඳහා අපහට පෙර වදනක් ලියා දීමට ආරාධනා ලැබුවෙමි.

එතූමාගේ නවතම කෘතිය වූ “ නිවන මඟට ” පසුවදනක් ලියන්නේ ධර්මය ප්‍රීතිය කොටගෙනය.

දසක භයකට වැඩි කාලයක් සමාජයේ විවිධ වෘත්තීන්හි නියැලී, මහත් වූ සමාජ අවබෝධයක් සේම, හැල හැප්පිලි මැදින් ලබාගත්, මහත් වූ ජීවිත පන්තරයක් එතූමාට ඇත. විශේෂයෙන් ලංකාවේ පාරම්පරික වෙදකම, ජ්‍යෙතිර්වේදය, යන්ත්‍ර මන්ත්‍ර ශාස්ත්‍රවේදීන් එකතූකොට සංවිධානයක් පිහිටුවා එහි ජාතික සංවිධායකයාව මහත් සේවයක්ද කර ඇත. වෘත්තීය සමිති නායකයකු වශයෙන්ද කටයුතුකර තිබීමද වෙනම අත්දැකීමකි.

සංසාර පිනට ජීවිතයේ සැදැසමය නිසිතැන තබමින්, විවාර පූර්වක මනසින්, තම ජීවිතය සිංහාවලෝකනය කල කතූමා, සිත දහමට යොමුකොට, සංසාර ධන්ධනයෙන් නිදහස් වී ලබන, පරම සුවය සොයා යන ආයඪී ගමනක ලක්ෂණ පෙන්නුම් කරමින් සිටී.

තමන් අත්විඳින දහමේ සුවය, ආතුර වී ගිය ලෝකයාට, අනාතුරුව ජීවත්වීමට උදව් කිරීමකි.

සූත්‍ර දේශනා බොහෝ ඇතත්, තෝරා බේරා මේ මාර පාශයෙන් නිදහස් වීමට අවැසි දනට, නිසි දහම කියාදීම අතිදුෂ්කර කාර්යකි. පරතෝක්ෂෝසයත්, යෝනිසෝමනසිකාරයත් චක්කතැන් කරමින්, ගොඩනගා ගත් නිවැරදි දර්ශනය නිවනට මඟ පෙන්වයි.

එම පදනමේ පිහිටි ආර්යරත්න හේවාපතිරණයන් “නිවන මඟ” කෘතිය තුළින් ආර්ය මාර්ගයට යන ධර්මකාමී බවතුන්ට උතුම් ධර්ම සංග්‍රහයක් කිරීමට ගත් උත්සාහයක් ලෙස මේ කෘතිය දැකීමි.

ආචාර්ය මහලදුවේ නන්දරත්න මහා සථවිර
ශ්‍රී සුගත ප්‍රජා සංවර්ධන පදනම,
ශ්‍රී තරුණෝදයාරාමය
මහලදුව - බලපිටිය
දුරකථන - 091-2255739
071-8309491

පර්යේෂණ

මැවුම්කරුවා කවරෙක් දැයි නොදන්නේ වුවද, දැඩි සුළඟක් සමඟ වැස්ස ඇරඹී ඇත. විදුලිය කොටමින් අකුණු සර පහත් වෙමින් අහස ගිගිරුම් දුන්නේය.

සුළඟ වැස්ස විදුලිය අකුණු සර ගිගිරුම් දීම වැනි හේතුවල ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි නම් තැබීම, කවරදැක කවරෙකු විසින් සිදුකළේ දැයි නොදන්නා නමුදු සම්මුතිය අනුව එය වැසි දිනයක් විය.

පැවති දැඩි වර්ෂාව හේතුවෙන් පන්සල වත්තේ කිසිවෙකු හෝ නොවූයේ වුවද-පන්සලෙහි බණමඩුවේ නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේ ඇතුළු කිහිපදෙනෙකු විය.

ධර්මාසනයේ නොවූයේ වුවද, ධර්ම ශාලාව තුල පසෙක තිබූ වෙනත් අසුනක නායක භාමුදුරුවන් වැඩසිටිති. සෙසු පිරිස උන්වහන්සේ ඉදිරිපිට තිබූ මිටි අසුන් වල වාඩිවී සිටියේය.

කොපමණ තදින් වැසි පැවතියේ වුවද, ඒ පිළිබඳව ධර්ම ශාලාවෙහි සිටි කවරෙකුගේ හෝ අවධානය ඒ දෙසට යොමුවී නොතිබුණි. බාහිරව පවතින අප්‍රමාණ සිදුවීම් සමූහයක් මධ්‍යයේ වුවද-නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේගේ ධර්මාවවාදයන් කෙරෙහි පමණක් සිතිය පවත්වා ගැනීමට තරම්ම ඔවුහු දියුණු සිතැත්තෝම වූහ.

ස්වාමීනි, සසර දුකින් මිඳෙන්නට නම් අපි භාවනාවන්හි නිරතවිය යුතුම වන්නේ දැයි එතැන සිටි අයෙකු විමසිය.

එහෙම දෙයක් නැහැ. සිදුකළ යුත්තේ සිත සන්සුන්ව තබාගැනීම යි. භාවනාව යනු හින්දු වේදයෙන් පැවත එනු ලබන්නකි.

සිදුහත් කුමරු විසින් අධ්‍යයනය කොට ඇත්තේ ද, එවකට පැවති වේද ශාස්ත්‍රීය ක්‍රම වේදයන් බව පැහැදිලිය.

රාමයන්ගේ පුත්‍රයන් වන ආලාරකාලාම, උද්දකරාම වෙතින් ද සිදුහත් බෝධිසත්ත්වයන් ඉගෙන ගෙන ඇත්තේ, වේද ශාස්ත්‍රීය ක්‍රමවේදයන් අනුව යෙදුන භාවනාවන්ය. සියළු ආකාරයේ ධ්‍යානයෝද, ධ්‍යාන ඵලයෝද, ඵල සමාපත්තීන්ද ඒ අනුවම ගොඩනැගුණේ වෙයි.

මේ සියළු ක්‍රමවේදයන් අත්හල බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ විසින් තම උත්සාහයෙන් මහත් කැපවීමෙන් පුත්‍රාසනාකරමින් වදුරා ඇත්තේ, තමන් වහන්සේ විසින් සිදුකළ අරිය පර්යෙෂණය අනුව ජාති ජාති වශයෙන් පෙරැමිපුරමින් ලබාතිබූ ශක්තීන් කෙරෙන් මතුකර ගත් ආර්යාස සත්‍යයයි.

එතැන් පටන්, සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් යෝග ධ්‍යාන, ධ්‍යානඵල ප්‍රතිකෛපකර ඇති බව උන්වහන්සේ විසින් දේශිත සූත්‍ර දේශණයන් තුලින් මැනවින් පැහැදිලි වෙනවා. බුදු පියාණන් විසින් වදුළ දහමෙහි දැක්වෙනුයේ භාවනාව නොව “සමථ- විදුර්ශණා” පුත්‍රානුවේෂය හා පුත්‍රාසනායයි.

සිත සමථකර ගැනීමෙන් පසුව මිස විදුර්ශණ වැඩීම දුෂ්කරය. සිත සමථයට පත්කර ගැනීම දුෂ්කර කාර්යයකි. එබැවින් බුදුපියාණන් වහන්සේගේ අනුශාසනාවන් පරිදි-සිත සමථයට සුදුනම් විය යුතුය. එළැඹිය යුතුය.

හේතුප්‍රත්‍ය ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි සැකසෙන, හේතුප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව, එවන් ධර්ම ස්වභාවයන් සහ හේතු ප්‍රත්‍යයන් විමසුමට ලක්කරමින් වටහාගත යුතුය. ඒ සඳහා සැකසෙන ක්‍රියාවලිය විදර්ශණාවය, තත්ත්වාවධෝධය ලැබිය හැක්කේ ඒ අනුව මිස භාවනානුයෝගී විමෙන් නොවෙයි.

භාවනා ක්‍රම වත්මන් බෞද්ධ ග්‍රන්ථයනට ඇතුළුව ඇත්තේ පසුකලෙක දී ධර්ම ග්‍රන්ථ කරණයේ යෙදුනවුන්ගේ වැටහීම් අනුව පමණක්ම බව බුදුන් වදාළ සූත්‍ර දේශණාවන් දැනටගත් අය වටහා ගන්නවා. භාවිතා බහුලිකතා ලෙසින් බුදුන් වහන්සේ වදාල පාඨයෙහි අරුත “නිරතුරුවම පරිහරණය කරන්න” යනුයි. එහෙත් එය භාවනාව ලෙසින් අද අර්ථ ගන්වනවා. හේතුවිලදහම නොදැන සම්මත ලෝකය දෙස බලනවිට කවුරුන් තුලින් මෙවැනි වැටහීම් ස්වභාවයන් ඇතිවෙනවා.

සත්ත්වයෝ බිහිවෙනවා. ජීවත්වෙනවා. මියයනවා. බිහිවෙමින් ජීවත්වෙනවා. පර්යේෂණයන් පවත්වනවා. නිර්මාණයන් කරනවා. සම්මුඛි ඇතිකරනවා. තරඟ කරනවා. ජය ගන්නවා. පරාජය වෙනවා. ලෙඩවෙනවා. සුවවෙනවා. විවිධාකාරයේ විඳවීම් ඇති කරනවා. විඳිනවා. විඳවනවා තව තවත් පර්යේෂණ කරනවා. සොයාගත්තේය’ යි පිළිගැනීම් ඇති කරනවා.

එහෙත් ඒ කවර දෙයක හෝ නිත්‍ය පැවැත්වීමක් නොවනුයේ, වෙනස්වීම්වලට බඳුන්වෙනවා. පැවතීමක්, පවත්වා ගැනීමක් නොවනුයේ තව තවත් සොයමින් හඹා යනවා.

එහෙත් ඒ කිසිවක නිත්‍ය රැඳීමක් නැතැ. සොයාගත් දේ නොරැඳෙන විට ඇතිවන ස්වභාවය දැකය.

කවර ආකාරයකින් හෝ “දැක” ඇතිවීමේ හේතුව සොයා ගැනීමට අදහස වූ සත්ත්වයින් අනායතී වූ පරික්ෂණයන්හි නිරත වෙනවා. පරික්ෂණ පවත්වමින් තව තවත් දැකට සමීප වෙනවා. මියයනවා. බිහිවෙනවා.

මෙවන් පසුබිමක උපත ලබන ගෞතම බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ සම්මතයෙන් බැහැරවෙමින් ලෝක සම්මතයන් පිළිබඳව විමසන්නට වූහා. පර්යේෂණය කරන්නට වූහා. දිගුකාලීනව ලැබූ කටුක අත්දැකීම් රාශියකින් අනතුරුව ගෞතම බෝධි සත්ත්වයන් වහන්සේ සත්ත්වයාගේ “දැකට” හේතු- ප්‍රත්‍ය ධර්ම ස්වභාවයන් ස්ව උත්සාහයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂකර සියළු ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධය ලැබීමට උපයෝගී කරගත් අරිය පර්යේෂණය, සියළු ලෝක සත්ත්වයන්ගේ විමුක්තිය උදෙසා දේශණාකොට වදාරා තියෙනවා.

උන්වහන්සේ විසින් සිදුකළ අරිය පර්යේෂණයෙහි ප්‍රතිඵලය පරමාර්ථ සත්‍ය වැටහීමයි. මෙසේ වටහාගත් “ආර්ය සත්‍ය” චතුරාර්ය සත්‍ය ලෙසින් පැහැදිලි කරමින් දේශණාකර තියෙනවා.

සිදුහත් බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ විසින් අනුත්තර වූ සම්මා සම්බුද්ධත්වය ප්‍රත්‍යක්ෂය පිණිස සිදුකරන ලද ගවේෂණයෙහි යෙදුන ආකාරය-සත්‍යය වටහාගත් ආකාරය

පැහැදිලි කරමින් “ රම්බක බමුණා හට දේශණාකොට වදළ” අරියපරියෙණ සූත්‍රය තුලින් දැකගන්නට පුළුවනි.

එහිදී සිදුහත් කුමරු විසින් ගිහිගෙය හැරයාම පිළිබඳව පැවසෙන්නේ බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දැක්වෙන අති-ශයෝක්තියෙන් ගහන කරුණුවලට වඩා වෙනස් ආකාරයකිනි.

අරියපරියෙණ සූත්‍රයෙහි සඳහන් කරුණු “මහා සච්චක සූත්‍රයෙහි” ද ඒ අයුරින්ම දැක ගන්නට පුළුවනි.

අද දවසේ අපහට- බුදුන් වදළ ධර්මය නිවැරදිව වටහා ගැනීමට අසීරුතාවයන් ඇති බව රහසක් නොවේ. සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් සියට් සත්ත්වයා හට පහසුවෙන් අවබෝධකර ගතහැකි අයුරින් දේශණාකොට ඇති ධර්ම කාරණාවන්, පසු කාලීනව එකතුවී තිබෙන විවිධ අදහස් හා මතවලින් ආවරණයකර තිබීම සාධාරණ නොවේ. එවැනි මතවාද නිරවුල්කර ගැනීමකින් තොරව ධර්මාවබෝධය ලැබීම දුෂ්කරයි.

කුඩා අවධියේ සිටම අප බෞද්ධ සාහිත්‍යමය කරුණු ඔස්සේ බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ දැනුවත්වී තියෙනවා. ඒ වුනත් බුද්ධ චරිතය හා උන්වහන්සේගේ දේශණාවන් අනුව බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි දැක්වා ඇති කරුණු බොහොමයක් අතිශයෝක්තියෙන් ගහනබව සූත්‍ර පිටක ග්‍රන්ථයන් භාවිතා කිරීමේදී පැහැදිලි වෙනවා.

චිත්තවිකාරයන්ගෙන් බැහැර නොවූ සාහිත්‍ය කරුවා හා කලාකරුවන් විසින් සිදුහත් චරිතය හා බුද්ධ චරිතය හුවා-

දක්වමින් නිර්මාණාත්මක ඇති, ලිඛිත හා රූපමය සංකල්පනාවන් තුළ අතරමං වන පෘථිවිජනගා-සත්‍ය වටහාගත නොහැකිව මංමුලාවට පත්වන බවක් පෙනෙන්නට තියෙනවා.

සාහිත්‍යමය කරුණුවලින් මිඳි- බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණාකර වදාළ දහමි කරුණු නිවැරදිව වටහා ගැනීමට, නිදහස්ව සිතීමට සුත්‍ර දේශණාවන් මහත් සේ උපකාරී වෙනවා. ඒ නිසා අපි අරියපරියෙෂණ සූත්‍රය දෙසට යොමු වෙමු.

අරියපර්යේෂණ

ඉක්බිති භාග්‍යවතුන් වහන්සේ රම්මක ධම්මණාගේ අසපුවට පිවිස පනවන ලද අසුනෙහි වැඩහුන් සේක. වැඩහිඳි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හිඤ්ඤානං ආමන්ත්‍රණය කළ සේක.

“මහණෙනි දැන් ඔබලා කුමන කට්ඨාස නිරතවෙමින් සිට විය නතර කළාහුද”

වහන්ස, අප විසින් භාග්‍යවතුන් පිළිබඳව සිදුකළ දැනැමි කට්ඨාස නතර කරණ ලදිමු’යි සැළකරණ ලදී.

මහණෙනි, මැනවි. මහණෙනි, යම් ලෙසකින් ඔබහැම දැනැමි කට්ඨාසකින් යුක්තව පසුවූයේ ද, විය ශ්‍රද්ධාවෙන් ගිහි ගෙයින් නික්ම සසුන්ගත වූ, කුලපුත්‍ර වූ ඔබහැමට සුදුසුය. මහණෙනි, රැස්වූ ඔබහැම විසින් දැනැමි කට්ඨාස හෝ (අරියතුෂ්ණිමිභාවය) සිහියෙන් යුතු නිහඬබව යන දෙක කළ යුතුය.

මහණෙනි අරියපර්යේෂණය - අනාර්ය පර්යේෂණයයි මේ සෙවීමි දෙකකි.

මහණෙනි, අනාර්ය පර්යේෂණය කුමක්ද?.... මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි ඇතැම් පුද්ගලයෙක්, තමන් ජාතිය ස්වභාවකොට ඇත්තේ ජාති ධර්මයක්, ජාතිය ස්වභාවකොට ඇත්තක්ම සොයයි. තමන් ජරාව ස්වභාවකොට ඇත්තේ, ජරා ධර්මයක්, ජරාව ස්වභාවකොට ඇත්තක්ම සොයයි. තමන් ව්‍යාධිය ස්වභාවකොට ඇත්තේ, ව්‍යාධි ධර්මයක්, ව්‍යාධිය ස්වභාවකොට ඇත්තක්ම සොයයි.

තමන් මරණය ස්වභාවකොට ඇත්තේ, මරණ ධර්මයක්, මරණය ස්වභාවකොට ඇත්තක්ම සොයයි. තමන් ශෝකය ස්වභාවකොට ඇත්තේ ශෝක ධර්මයක්, ශෝකය ස්වභාවකොට ඇත්තක්ම සොයයි. තමන් කෙලෙසෙන ස්වභාව ඇතියේ, කෙලෙසෙන ස්වභාව ඇත්තක්ම සොයයි.

මහණෙනි, කුමක් ජාති ධර්මය ය'යි කියන්නේද?

දු දරුවන් ජාති ධර්මයෝයි. දුසයන් දුසියන් ජාති ධර්මයෝයි. ඥාති මිත්‍රාදීන් ජාති ධර්මයෝයි. සියළු සිවුපාවුන්,පක්ෂීන්, උරගයින්, කෘමීන්,ධනධානය,ගේදෙර, වතුපිටි,ප්‍රාණී හෝ වේවා, අප්‍රාණී හෝ වේවා, ජාති ධර්මයෝයි. මහණෙනි, මේ සියළු පක්ෂිවකාමයෝ උපද්‍රව ගෙනෙන්නේය. උපධින්නය. ජාති ධර්මයෝය.මේවා කෙරෙහි තෘෂ්ණාවෙන් බැඳෙනා වූ, මූලාවට පත්වුනාවූ,බැසගන්නා වූ, මෙලොව වසන්නවුන් ජාතිය ස්වභාවකොට ඇත්තේ ජාතිධර්මයක්ම සොයයි.

මහණෙනි කුමක් ජරා ධර්මයයි කියන්නේද?

මහණෙනි කුමක් ව්‍යාධි ධර්මයයි කියන්නේද?

මහණෙනි කුමක් මරණ ධර්මයයි කියන්නේද?

මහණෙනි කුමක් ශෝක ධර්මයයි කියන්නේද?

මහණෙනි කුමක් සංක්ලේශ ධර්මයයි කියන්නේද?

අඹු දරුවන් දැසි දස්නු,ඵල බැටලිවෝ,කුකුළන්,ඌරන්,ඇතුන් ගවයින්,අශ්වයින්,වෙළඹුන්,රන්,රිදී මේ සියළු ජරා,ව්‍යාධි ,මරණ,ශෝක,සංක්ලේශ උපධිනු වෙන්,

මේ ලොව වසන සත්ත්වයන් මේවායේ බැඳුණේ, මුලාවට පත්වූයේ, බැසගත්තේ, උපධිවූ ක්ලේශ ධර්මයක්ම සොයයි. මහණෙනි, මේ වනාහි අනාර්යය පර්යේෂණයි.

මහණෙනි, ආයථීවූ සෙවීම කුමක් ද?

මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි ඇතැමෙක්, තමන් ජාතිධර්මයෙහි වූයේ, ජාති ධර්මයෙහි ආදීනව දැන, ජාතියක් නැති, අනුත්තර වූ, බැඳීම් නැති කළ ලෙසින් ගැනෙන නිර්වානය සොයයි.

හෙතෙම ජරාධර්ම වූයේ, ආදීනව දැන, ජරාවක් නැති අනුත්තර වූ නිර්වාණය සොයයි.

මහණෙනි, ව්‍යාධිධර්ම වූයේ, මහණෙනි, මරණධර්ම වූයේ, මහණෙනි, ශෝක ධර්ම වූයේ, මහණෙනි, සංක්ලේශ ධර්ම වූයේ,

මෙවන් ධර්ම ස්වභාවයන් හි ආදීනව දැන, බැඳීම් රහිතවූ අනුත්තර වූ නිර්වාණය සොයයි. මහණෙනි, මේ අරිය පර්යේෂණයයි.

මහණෙනි, මම බුදුවීමට පෙර, බෝධිසත්ත්ව අවධියෙහිදී ජාති ධර්ම වූයෙමි, ජාති ධර්මයක්ම සෙවිමි. ජරා ධර්ම වූයෙමි, ජරා ධර්මයක්ම සෙවිමි. ව්‍යාධි ධර්ම වූයෙමි, ව්‍යාධි ධර්මයක්ම සෙවිමි. මරණ ධර්ම වූයෙමි, මරණ ධර්මයක්ම සෙවිමි. ශෝක ධර්ම වූයේ ශෝක ධර්මයක්ම සෙවිමි. සංක්ලේශ ධර්ම වූයේ සංක්ලේශ ධර්මයක්ම සෙවිමි.

මහණෙනි, ඒ මා තුළ මෙවන් අදහසක් පහළ විය, කුමක්-

නිසා මම ජාති, ජරා, මරණ, ව්‍යාධි මරණ ශෝක සංක්ලේශ ධර්ම වූයෙන්, ඵච්ඡෙදි ධර්මයක්ම සොයන්නේද?

ඵච්ඡෙදි ධර්මයන් ඇසුරුකළ මා, ඒවායේ ආදිනව දැන, ඵච්ඡෙදි ධර්ම ස්වභාවයන් හා නොබැඳුණ අනුත්තර වූ, බැඳුම් වලින් තොරවූ, නිර්වාණය සොයන්නේ නම් මැනවි කියාය.

“ මහණෙනි ඒ මම පසුකාලයේ යොවුන් වියෙහි වූයෙමි. ඉතා කළු කෙස් ඇත්තේ පළමුවන වයස වූ සොඳුරු යොවුන් බවින් යුතු වූයේ මා කෙරෙහි වෙන්වීමට නොකැමැතිව කඳුළු පිරි මුහුණින් යුතුව, මගේ මව්පියන්, බිරිඳ, නෂ්ටයන් හිතමිතුරන් හඬද්දී, මගේ දෙනෙත්හිද පිරුණු කඳුලින් යුතුව, මාලිගයෙහිදීම කෙස්, රැවුල් බා කහවතින් සැරසී ගිහි ගෙයින් නික්ම පැවිද්දට පැමිණියෙමි.”

ඒ මම මෙසේ පැවිදි වූයෙමි. කුශලය කුමක්දැයි සොයනු සුළු වූයෙමි. අනුත්තර වූ, උතුම් වූ ශාන්තිපදය සොයමින් ආළාරකාලාම කරා පැමිණියෙමි.

මහණෙනි, ඵහි පැමිණ නොබෝ දිනකින් ඔහු දත් සියළු ධර්මය ප්‍රගුණ කළෙමි.

මා කෙරෙහි පැහැදුණ ආළාරකාලාමයන් ඔහු සමග වෙසෙමින් සිසු පරපුර දැනුවත් කිරීමට ආරාධනය කරනු ලැබීය.

මහණෙනි, ඵහිදී මා තුල මෙවන් අදහසක් පහළ විය.

මේ ධර්මය සසර කළකිරීම සඳහා නොවේ, නොඇලීම සඳහා නොවේ. නිවන සඳහා නොවේ, කෙලෙස් සන්සිඳවීම-

පිළිබඳ විශේෂ දැනීම සඳහා නොවේ, සම්බෝධිය සඳහා නොවේ. මේ ධර්මය ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි ඉපදීමට ම වෙයි. ආකිඤ්චඤ්ඤායතනයෙහි ඉපදීම පිණිසම වෙයි.

ශ්‍රද්ධාව ඇත්තේ ආළාරකාලාම හට පමණක් නොවේ. මා තුළද ශ්‍රද්ධාව ඇත. ආළාරකාලාම හට පමණක් වියඪී ඇත්තේ නොවේ. සිතිය ඇත්තේ නොවේ. සමාධිය ඇත්තේ නොවේ. ප්‍රඥාව ඇත්තේ නොවේ.

මා තුළද වියඪී ඇත්තේය. සිතිය ඇත්තේය, සමාධිය ඇත්තේය, ප්‍රඥාව ඇත්තේය.

ආළාරකාලාම තෙමේ යම් ධර්මයක් තම විශිෂ්ඨ ඥාණයෙන් දැන ප්‍රත්‍යක්ෂකොට, ඊට පැමිණා වෙසෙමි'යි කියන්නේ නම්, මා හටද නිර්වාණ පදය වටහාගැනීම පිණිස හැකියාව ඇත්තේය. ප්‍රඥාව ඇත්තේය.

මහණෙනි, ඒ මම ආළාරකාලාමගේ ධර්මය ශාන්ත පදයට ප්‍රමාණ නොකොට, ඒ ධර්මයෙහි කළකිරි වෙන්ව ගියෙමි.

මහණෙනි, ඒ මම කුසලය කුමක්දැ'යි (කිංකුලලවේසී) සොයන්නට වූයෙමි.

අනුත්තර වූ ශාන්ත පදය සොයමින්, උද්දකාරාම පුත්‍ර කරා පැමිණ, රාමපුත්‍රයා හට මෙසේ පැවසීමි.

ඇවැත්නි, මම මේ ශාසනයෙහි බඹසර රකින්නට කැමැත්තෙමි.....

හෙතෙම එයට එකඟ වෙමින් ඔහු සතු දැනුම මානට ලබා දෙන්නට විය. යම් ශාසනික නුවණැති පුද්ගලයෙකු, කෙටි කලකින්ම ස්වකීය ආචාර්යවරයාගේ ධර්මය තමන්ම විශිෂ්ට ශ්‍රේණියෙන් දැන, ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර එහිම වාසය කරන්නේද?...මේ ධර්මය එබඳු යැයි හේ මානට පැවසීය.

මමද, ඔහු විසින් පවසනු ලබන කණයෙකින්ම සියළු දෑ උගත්තෙමි. විකද්කණාවකද්කයතනය ඔහු වෙතින් මම ප්‍රගුණ කළෙමි. නෙවසකද්කණාසකද්කයතනය ප්‍රගුණ කළෙමි.

එහෙත් මහණෙනි, මා තුල මෙවන් හැඟීමක් පහළ විය.

මේ ධර්මය සසර කළකිරීම පිණිස නොවෙයි. නිරෝධය පිණිස නොවෙයි, කෙලෙස් සංසිඳුවීම පිණිස නොවෙයි, අභිඥාව පිණිස නොවෙයි, සම්බෝධිය පිණිස නොවෙයි, නිවන පිණිස නොවෙයි. එය හුදෙක්ම විකද්කණාවකද්කයතනය ඉපදීම පිණිස පමණක් වෙයි.

නෙවසකද්කණාසකද්කයතනයෙහි ඉපදීම පිණිස පමණක්ම වෙයි.

මහණෙනි, ඒ මානට මේ අදහස ඇතිවිය. ශ්‍රද්ධාව, වියරී, සිතිය, සමාධිය, ප්‍රඥාව රාමයානට පමණක් නොවේ, මා තුලද ශ්‍රද්ධාව, වියරී, සිතිය, සමාධිය ප්‍රඥාව ඇත්තේය. එහෙයින් මා පමාවනුයේ කුමක් නිසාද?

මහණෙනි, මම රාමගේ ධර්මයෙහි නොසැනුනේ, එතැනින්ද බැහැරවී, නිර්වානපදය සොයාගන්නා අටියෙන් ඉදිරියට ගියෙමි.

මහණෙනි, ඒ මම කුසලය කුමක්දැයි සොයන සුඵ වූයෙමි. අනුත්තර වූ නිර්වාණපදය සොයමින් මගෙ දනව්වෙහි පිළිවෙලින් සැරිසරමින් උරුවෙලා ජනපදයෙහි සේනානි ගමකරා පැමිණියෙමි.

එහි සිත්කළු භූමිභාගයද, සොඳුරු වනලැහැබද, වැලිතලාවෙන් සැකසුන මනාකොට ඇති, ඉදිරියට ගලා බස්නා නදියද, භාත්පස සරසාර ගමද දිටිමි.

මහණෙනි, ඒ මට මේ අදහස විය, මේ භූමිභාගය රමණීයය. විමුක්තිය කැමති කුලපුත්‍රයෙකු හට එය සොයා ගැනීමේ වියඪියෙහි නිරතවීමට මෙය සුදුසු ය.

මහණෙනි, ඒ මම විමුක්තිය සෙවීම පිණිස වියඪී වැඩීමේ අරමුණින් යුතුව එහිම රැඳුනෙමි.

මහණෙනි, මෙසේ විමුක්තිය සෙවීමේ උත්සාහයෙහි නිරතවූ මම-මහණෙනි, බුදුවීමට පෙර සිට බෝධිසත්ත්වයෙකුව සිටිමින්, සියළු විතර්කයන් කොටස් දෙකකට බෙදිය යුතුයැයි සිතීමි. ඒ අනුව කර්ම විතර්ක (විෂය-විතර්ක) ව්‍යාපාද(ද්වේෂ විතර්ක) අනුභව දුක්දීම තමනට දුක් පමුණුවා ගැනීම (හිංසා විතර්ක) යන මේවා එක් කොටසකටද,

නෛෂ්කුම්‍ය (හුදකළාව විසීම-තනිව විසීම) මෛත්‍රී-අහිංසා යන විතර්ක අනෙක් කොටසට ද වෙන්කළෙමි.

ඉන්පසු ඉතා සුපරිකෘතාවෙන් යුතුව වාසය කිරීමේදී මුලින් දැක්වූ විතර්ක තුනෙන් කිසියම් විතර්කයක් මාතූළ පහළ වෙයි.

එවිට වැරදි සිතුවිල්ලක් මා සිතතුල ඇති වූ බවක් මට වැටහුණි. එය මාගේ දුක පිණිස ද, අන්‍යයන්ගේ දුක පිණිස ද, හේතු ඇතිකරන්නක් බව සිහිවිය. මෙයම මා සොයන අනුත්තර වූ සම්බෝධිත්ත්වයට බාධාවක්වෙනු ඇත. ප්‍රඥාව වැඩිමට අවතිරයක් වනු ඇත. මෙසේ හැරගත්ම, මා තුල පහළ වූ ඒ කාම විතර්ක, මගේ සිතින් දුරුවන බව වැටහෙන්නට විය.

මහණෙනි, සරත් සෘතුවෙහි සතර දිගින්ම ශෂ්‍ය හෝග පැසුණ කල්හි, ගවපල්ලා ඉතා පරිස්සමින් තම ගවරැල රැකබලා ගනියි. කෙවිටක් ගෙන ඉන් පහර ගසමින් හෝ ගවයින් කෙතට යා නොදී වළක්වයි. ඔහු එසේ කරනුයේ ගවරැල කෙතට ඇතුළු වුවහොත්, ගවයින් විසින් සිදුකරනු ලබන හානිය වෙනුවෙන් තමනට දඬුවම් විඳීමට හෝ අලාභය ගෙවීමට සිදුවන බව දන්නා හෙයිනි.

මමද එලෙසින් කාම, ව්‍යාපාද, හිංසා ආදී හැඟීම් ඇසුරු කිරීම අනතුරුදායක බව විපත්තදායක බව වටහා ගනිමි.

ඒ අනුව එවන් හැඟීම් මා සිත තුළ පහළවත්ම, සිතෙහි පවතින්ට හෝ වැඩෙන්නට අවසර නොදෙමින්, ඒවා හටගන්නා අවස්ථා වෙහිදීම නැතිකර දැමීම, විනාශ කළෙමි.

එසමයෙහි මම ඉතාමත් දැඩි හික්මීමකින් සහ සන්සුන් බවකින් යුතුව විමසිලිමත්ව වාසය කළෙමි.

එවන් කල්හි නෛෂ්ක්‍රම්‍ය, අව්‍යාපාද, අහිංසා යන විතර්ක තුනෙන් එකක් මා තුල ඇති වෙයි. ඒ අනුව මම මෙසේ සිතමි.

කුශල විතර්කයක් මා තුල ඇති විය. එය මාහට හෝ අන් අයහට දුක් ඇතිකිරීමට හේතු නොවෙයි. මෙය සත්ත්වයාගේ යහපත හා අභිවාද්ධියට හේතු වෙන්නේ ය. නිවනට ද හේතු සලසන්නේය.

මෙසේ වැටහෙන කල මුළු රාත්‍රිය හා මුළු දහවලත් ඒ පිළිබඳව කල්පනා කළේ නමුදු බියක් ඇති නොවෙයි. ඒ හෙයින් එවන් හැඟීම් කෙරෙහි විමසිලිමත් වීම්. ඇසුරු කළෙමි.

එසේ වුවද, බොහෝ වේලාවක් සිතීම හේතුවෙන්, මගේ කය වෙහෙසට පත් වෙයි. එවිට සිත ද ස්ථිරව නොපිහිටයි. එවන් අයුරින් සිත අස්ථිර වනවිට සමාධිය නොපවතින. බවද වැටහුණි.

එහෙයින් එවන් යහපත් විතර්කයන් මා සිතතුළ දැඩි ලෙසින් ස්ථිර කළෙමි.

ශ්‍රීස්ම සාතුවෙහි අවසාන දිනවල මිනිසුන් තම තමන්ගේ හෝග අස්වැන්න කපා, තම නිවෙස් වලට ගෙන ගිය පසුව, ගොපල්ලා තම ගවයින් නිදහසේ කෑමට හරියි. ඔහු ගසක් යටට වී හෝ කෙළිබිමකට වී හෝ ඉඳහිට ගවයන් දෙස බලනු මිස අන් කිසිවක් නොකර නිදහසේ සිටියි.

එලෙසින් මමද නෙක්බම්මවාදී කුශල විතර්කයන් ඇතිවූන කල්හි මේ “කුශල ධර්මයෝය”ලෙසින් පමණක් සිතිය පිහිටුවමි. ඉන් බැහැර වීමේ අවැසිතාවයක් නොවීය.

(ද්වේධා විතක්ක සූත්‍රය)

මෙලෙසින් විවිධ දුෂ්කරතාවයන් හමුවේ ඒවා මැඩගනිමින් සියළු විතර්කයන් මැඩ, සියළු සංස්කාරයන් ප්‍රතිඥා කරමින් සම්බුද්ධත්වය ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර ඇති සේක.

තපස්ඊකීම මුළුමනින්ම නිර්වික දෙයකි. එය නැතිවූයේ ද, විමුක්තිය ලබාගත හැකිය. කිසිවෙකුහට කාමඋපභෝගයන්ගෙන්, සිතෙහි වූ කාම විකාරයන් - අභිලාෂයන් සහමුලින්ම විනාශකර දැමිය හැකිනම්, ඔහුට සිරුරට දුක් නොපමුණුවාම තත්ත්වාවධෝධිය ලබාගත හැකිවේ.

සත්ත්වයාහට පළමුකොටම පහරදෙනු ලබන්නේ, කාමඋපභෝග පිළිබඳ (කෙලෙස්) නැමැති මාර සෙනගය, ඔවුන් යටත්කොට තවත් ඉදිරියට යනුයේ අරතිය (නොසතුට) පහළ වෙයි.

ඉන් අනතුරුව කුසගින්න/පිපාසය ආදී සේනාවෝ එකිනෙකා පරයමින් ඉදිරිපත් වෙයි.

තෘෂ්ණාව - අලසකම - බිය - සැකය - අභිමානය - ලාභ ප්‍රසංශා බොරුවෙන් ලබන කීර්තිය - ලෙසින් දසමරුන් වෙනුයේ, සත්ත්වයා හට පහරදී තම වසඟයට නතුකර ගන්නේය. මේ සියල්ලම කෙලෙස් විකාරයෝය.

ඒ සියළු සංස්කාර ක්ලේශයන් , උපධිත් විනාශකොට මිස අනුත්තර වූ තත්ත්වයට පත්විය නොහැකිය. එහෙයින්ම බුදුරජාණන් වහන්සේ සියළු මාරපිරිස් පරාජය කළසේක.

(උන්වහන්සේ ඒ චිත්ත විකාරයන් ජයගත් ධව පමණක්)
මේ මාර පරාජයේ අදහස වශයෙන් තේරුම් ගැනීම විය යුතුය.
එසේ නොමැතිව - විවිධ ප්‍රකාශ, විත්‍ර රූපාදියෙහි කලාත්මකව
මවා ඇති කෘතීම දෙයකි නොරැවටිය යුතුය.

(මහා සච්චික සූත්‍රය)

ත්‍රිපර්වටිය

දකඛ ආයථීසත්‍යය

වෙනස්වෙන්නා වූ ධර්මස්භාවයන් කෙරෙහි පිහිටා සකස්කරන්නා වූ සංස්කාරයන් කෙරෙහි, කිසියම් සතුටක්, සොම්නසක්, වින්දනයක්, විඳීමක් ලබන්නේ නම්, සිදුවන්නේ නම් ඒ ආශ්වාදයෝය.

වෙස්වීම ස්වභාවයකොට ගත් ධර්මස්වභාවයෝ නිරන්තරයෙන්ම වෙනස්වීමට ලක්වෙන්නෝය. එවන් වෙනස්වීම් වලට ලක්වන ධර්මස්භාවයන් උපාදානය කරමින්, අල්ලා ගනිමින්, මත පිහිටමින් සිදුකරනු ලබන සියළුම සකස්කිරීම්, සංස්කාරයන් වෙනස්වීමට බඳුන්වන්නෝය. සංස්කාර, සකස්කර ගත් ධර්මස්වභාවයන් වෙනස්වන විට පහලවන දුකක්, දොමනස්සයක්, කම්පනයක්, වේදනාවක් වේනම්, ඒ ආදීනව යෝය.

ආදීනවය වේදනාකාරී වනවිට, දුක ඇතිකරන විට, එයින් බැහැරවීමේ ඕනෑකම සකස්වෙයි. සංස්කාරවෙයි. ධර්මස්වභාවයාගේ යථාභූත ස්වභාවයන් නොවැටහෙනා බැවින් ආදීනවය වූ, දුක බැහැරලීම පිණිස වෙනස්වෙන්නා වූ ධර්ම ස්භාවයන්ම අල්ලා ගනිමින්, සකස්කර ගනිමින් සංස්කාර කරමින්

දුකට හේතුකාරකයක්ම වැළඳගන්නේ ය. උපාදානය කරන්නේ ය. දුකම විඳින්නේ ය. පවත්වා ගන්නේ ය.

ධර්ම ස්වභාවයන්ගේ ස්වභාවය වෙනස්වීමය. එහෙයින් ඒවා අභිත්‍යයෝය. නිත්‍ය නොවෙන්නේය. නිත්‍ය නොවෙන බැවින් දුක ඇතිවීමේ හේතුකාරකයෝය. මේ කවර ස්වභාවයක වුවද, සත්‍ය ස්වභාවයක් සැබෑ වූ පැවැත්මක් නොවෙන්නේය.

මහණෙනි, මේ චුකලී දුක්ඛාආයඝීසත්‍යයයි. " ඉපදීමත් " දුකය. ව්‍යාධියත් දුකය. මරණයත් දුකය. අප්‍රියයන් හා එක්වීමත් දුකය. ප්‍රියයන් ගෙන් වෙන්වීමත් දුකය. කැමති දෑ නොලැබීමත් දුකය. සැකෙවින් එස්ස, වේදනා, සංඤා, චේතනා, මහසිකාර (පඤ්චඋපාධානස්කන්ධ) වශයෙන් සිදුවන සකස්කිරීම්, සංස්කාරයෝම දුකය.

මහණෙනි, මේ දුක්ඛාආයඝීසත්‍යයයි පෙර නොඇසුවීරු ධර්මස්වභාවයන් පිළිබඳව මට දැකීම ඇතිවිය, ඇස පහළවිය, නුවණ පහළවිය, ප්‍රඤාව පහළවිය, යථාස්වභාවය පිළිබඳ විද්‍යාව පහළවිය. අවිද්‍යාවේ අඳුරෙන් මිදී ආලෝකය පහළවිය.

ආයතීයතාවය

දක්ව සමුදය සතාවය

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ යථාවබෝධය නොමැතිවීම හේතුවෙන්, වෙනස්වන්නා වූ ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි, වෙනනා, හැඟීම් ඇති කරමින් සිදුකරන්නා වූ වචිසංස්කරණයන් ඔස්සේ උපධි (සම්මත) ලෝකය, සකස්වන බව වැටහිණ. නිත්‍යනොවන, එවන් සංස්කරණයන් වැළඳගැනීම හේතුවෙන් මූලාවක්ම ඇතිවන බව මට වැටහිණ, අනිත්‍ය වූ, දුක වූ, අනාත්ම වූ ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි පවත්වන්නා වූ, පවත්වාගන්නා වූ හැඟීම් සකස්කිරීම් වචිසංස්කාර කෙරෙහි සකස්වන තණ්හාව, ඕනෑකම, හේතු ප්‍රත්‍යකරමින් යලි යලිත් කාර්යයන් කෙරෙහි එළැඹෙන ස්වභාවයෙන් යුතු, පුනර්භවය ඇතිකරවන, ආස්වාදයන් විඳීමේ දැඩිකැමැත්ත අනුව පවතින ඒ ඒ ක්‍රියාදාමයන් (හව සන්තති) හේතුභූත වෙමින් කාමතණ්හා (ආස්වාදය ලැබීමේ කැමැත්ත) ලබන්නා වූ ආස්වාදයන් දිගින් දිගටම පවත්වා ගැනීමේ කැමැත්ත. (හවතණ්හා) ආස්වාදය වෙනස්වී ආදිභවය දක් වනවිට ඒවායින් බැහැරවීමේ කැමැත්ත (විභවතණ්හා) සිදුවන බව වැටහිණ.

දැක්වූ නිරෝධ ආයතී සත්‍යය:

ධර්මස්වභාවයන් පිළිබඳව යථාවබෝධයෙන් තොරව සකස් වූ සංඥා, වෙතනා (වච්ඡංස්කාර) පෙරටු කරමින් බිහිවන ඕනෑකම (තණ්හා) හේතුප්‍රත්‍ය කරමින් - නැවත නැවතත් කාර්යයන් හි - කටයුතුවල නිරතවන - පුනර්භවය ඇතිකරන්නේය. ආස්වාදය විඳීමේ කැමැත්ත (කාමතණ්හා) විඳි ආස්වාදයන් යලි යලිත් ලැබීමේ, ඉදිරියටත් පවත්වා ගැනීමේ කැමැත්ත (භවතණ්හා) ආස්වාදය නැතිවී - වෙනස්වී යෑමේ හේතුවෙන් පහළවන දුක නැතිකර ගැනීමේ, නිස්සරණිය කැමැත්ත (විභවතණ්හා) වැනි ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන් ගෙන් සකස්වන සම්මත, වැරදි වැටහීම් සහගත මතකය (විඤ්ඤාය) නැවත නැවතත් සතුටින් මෙහෙහි කරන්නට යෑමෙන් කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හා වැඩෙන්නේමය. පවතින්නේමය, ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන් පිළිබඳ මතකයන් අනුව සංස්කාර, සකස්කිරීමේ (වච්ඡංස්කාර) ඇතිවෙන්නේය. නිත්‍ය නොවන්නා වූ ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි, නිත්‍යලෙසින් පවතින අයුරින් මුළාවට පත්වෙන්නේය. එවන් මුළාවන්ම පරිශීලනය කරමින් තව තවත් වච්ඡංස්කාරයන් ඔස්සේ නාමරූප ලෙසින් ගැනෙන සියළු ලෝක සම්මතයන්, ලෝක ස්වභාවයන් (උපධි) සම්මතයන් ලෙසින් බිහිවෙන්නේ ය. පවතින්නේ ය.

මෙලෙසින් ඇතිකරන්නාවූ සියළු මුළාවන් (ක්ලේෂයන්) හේතුවෙන් සත්‍ය ලෙසින් ධර්ම ස්වභාවය නොවැටහෙන්නේ ය.

නිරන්තරයෙන්ම වෙනස්වෙන්නාවූ ධර්ම ස්වභාවයන් අභිත්‍යයෝය. දුක්ඛයෝය. කවර ආකාරයකින් හෝ සත්‍ය ස්වභාවයකින් නොපවතින හෙයින් අනාත්මයෝය.

සත්‍ය ස්වභාවය වටහා නොගැනීම හේතුවෙන් අභිත්‍යවූ ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි නිත්‍ය, සුඛ, ආත්ම වශයෙන් පිළිගැනීම් (දිට්ඨි) සම්මුති ඇතිකර ගනිමින්, ඒවා තුළින් ආස්වාදය ලබන්නට යෑමේ ප්‍රතිඵලය (ආදිනවය) “ දුක ” බව මානට ප්‍රත්‍යක්ෂ විය.

මහණෙනි, මේ දුක්ඛ සමුදයාඪීය සත්‍යය’යි පෙර නොඇසූ විරූ අයුරින්, ධර්ම ස්වභාවයන් හඳුනාගැනීමේ දහම් ඇස පහළවිය, නුවණ පහළවිය, ප්‍රඥාව පහළවිය, එතෙක් පැවති නොවැටහීම (අවිද්‍යාව) පහවී, වැටහීම (විද්‍යාව) පහළ විය. ආලෝකය පහළවිය.

මහණෙනි, මේ දුක ඇතිවීමේ හේතු (දුක්ඛසමුදය) ප්‍රභාණය කළයුතු බව මට වැටහුණි.

මහණෙනි, මේ දුක ඇතිවීමේ හේතු ප්‍රත්‍යයන් අවබෝධයෙන් යුතුවම බැහැර කිරීමේ වියඪී වඩන්නට වීමි.

වෙනස්වීමේ ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙන් ජනිතවන්නාවූ සියළු වේදනාවන්, හැඟීම්, සම්මතයන්, “සකස්කිරීම්” සංස්කාරයන් “ උපධන් ” ක්ලේශයන්, මනෝචිකාරයන්ම බව මානට ප්‍රත්‍යක්ෂවිය. ජාත්‍යාදී වශයෙන් පැවති “ දුක ” නැතිකිරීමට හැකිබව ප්‍රත්‍යක්ෂ විය.

මහණෙනි, දුක්ඛකාරකවූ අධිවචන, වචිසංස්කාර - වෙනනා, සම්මුති, උපධි, ක්ලේෂයන්, තවදුරටත් මා තුල නොවනබව පැහැදිලි විය. අනිත්‍යවූ, වෙනස්වන්නාවූ, ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව වැටහුණා බැවින් තවදුරටත් මායාකාරවූ, මනෝචිකාර සංස්කාරයන් ප්‍රතීණවූ බව ප්‍රත්‍යක්ෂවිය. “ දුක” නැතිකළ හැකියයි පෙර නොඇසුචිරිඳ ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ පෙනීම ඇතිවිය. දහම් ඇස පහළ විය. නුවණ පහළ විය. ප්‍රඥාව පහළ විය. අවිද්‍යාව දුරුවී විද්‍යාවේ ආලෝකය පහළ විය.

දුක්ඛනිරෝධගාමිණී ප්‍රතිපදායායී සත්‍යය

මහණෙනි, පඤච උපාදාන සක්කන්ධයෝම දුකය. කායථී කටයුත්තෙනි බැඳෙන (හවය) යලි යලිත් කාර්ය කටයුත්තෙනි බැඳීමි උපදවන (පුනර්භවය) කවර හෝ කැමැත්තක් ඇතිකර නොගතයුතු බව වැටහුණේය. විවිධාකාරයෙන් සකස්කර ගත් සංස්කාරයන්හි ගැලෙමින් - උපාදානය කරගනිමින්, බිහිවෙන්නා වූ ආස්වාදයන් ලැබීමේ කැමැත්ත (කාමතණ්හා) ඇතිකර ගන්නාවූ, ලැබූවා වූ ආස්වාදයන් විඳීමි, තවදුරටත් පවත්වා ගැනීමේ, ඉදිරියට ගෙනයෑමේ කැමැත්ත, ඕනෑකම (හවතණ්හා) අනිත්‍යවූ ස්වභාව ධර්මතාවයන් කෙරෙහි මූලාවට පත්වෙමින් බිහිකර ගන්නා වූ සංස්කාරයන් - ධර්මතාවයන්හි, ධර්මස්වභාවය ලෙසින් නැතිවී, වෙනස්වී, විනාශවී යෑමේදී ශේෂවන “දුක” අතහැරීමේ කැමැත්ත, නිදහස් වීමේ කැමැත්ත නිස්සරණයෙහි කැමැත්ත (විභවතණ්හා) වැනි ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවෙන් කෙරෙහි සැකසුන සම්මත වශයෙන් ඇතිකරගත් වැරදි වැටහීම (විඤ්ඤාය) තවදුරටත් මා තුල පහළ නොවන බව මාහට ප්‍රත්‍යක්ෂවිය.

මහණෙනි, සියළු දුකට මුල්වූ, සියළු සංස්කාරයන් මා කෙරෙන් ප්‍රතිභාවූ බැව් මාහට මැනවින් වැටහිණ.

මහණෙනි, “ දුක ” නැතිකිරීම - පිළිබඳව පෙර නොඇසූ විරූ, දහම් ඇස මට පහළවිය. ප්‍රඥාව පහළවිය, නුවණ පහළවිය, අවිද්‍යා අඳුර පලවාහරිමින් විද්‍යාවේ ආලෝකය පහළවිය.

මහණෙනි, සංස්කාරයන්හි ලා යම් ආකාරයක නොඇලීමක්වේද, තෘෂ්ණාවෙහි නොගැලීමක්, මිඳීමක්, අත්හැරීමක්, වෙන්වීමක්, නැතිකිරීමක්වේද, එය සිදුකළහැකි ප්‍රතිපදාව ආර්යඅෂ්ටාංගිකමාර්ග ප්‍රතිපදාව බැව් මාහට පැහැදිලිවිය. දුක නැතිකිරීමේ මග, මාහට පැහැදිලිවිය. දුක නැතිකිරීමේ මග මාහට වැටහිණ. නිවැරදි වැටහීම (සම්මා දිට්ඨි) නිවැරදි සංකල්පනා (සම්මා සංකප්ප) නිවැරදි වචන (සම්මා වාචා) නිවැරදි ක්‍රියාව (සම්මා කම්මන්ත) නිවැරදි ජීවන රටාව (සම්මා ආජීව) නිවැරදි සිතිය පැවැත්ම (සම්මා සති) සිතෙහි නිසල බව, චිත්ත ඒකාග්‍රතාවය (සම්මා සමාධි).

මහණෙනි, යම්තාක් මට මේ චතුරායථී - සත්‍ය මෙසේ තුන් ආකාරයකින් වැඩිගිය, එකක තුන බැගින් දෙළොසේ ආකාරයකින්, ඥාණයෙන් විග්‍රහ කරගත් දැකීම, දර්ශණය මාහට නිසිඅයුරින්, තත්ත්වාවබෝධයකින් පිරිසිඳු ලෙසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ නොවීද,

මහණෙනි, ඒතාක් මම දෙවියන් සහිත,මරුන් සහිත,බමුන් සහිත ලෝකයෙහි, මහණ බමුණන් සියළු දෙවිමිනිසුන් සහිත ජනතාව හමුයෙහි අනුත්තර සමයක් සම්බෝධිය අවබෝධ කළෙමැයි ප්‍රකාශ නොකළෙමි.

මහණෙනි, යම්කලෙක මට මේ චතුරායඝීසනප්‍රය මෙසේ තුන් ආකාරයකින් වැඩිගිය, එකක තුන බැගින්, දෙළොස් අයුරකින් නුවණින් විග්‍රහකර ගත් ඥාණ දර්ශනය, යථාභූත පරිදි තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව ප්‍රත්‍යක්ෂවිද,

මහණෙනි, එකල්හි මම, දෙවියන් සහිත මරුන් සහිත බමුන් සහිත ලෝකයෙහි මහණ බමුණන් සහිත,සියළු දෙවි මිනිසුන් සහිත ජනයා කෙරෙහි අනුත්තර සම්මාසම්බෝධිය අවබෝධකළෙමැයි ප්‍රකාශ කළෙමි.

මට ඥාණදර්ශනය පහළවිය. මාගේ අරහත්චිල සමාධිය නොසැලෙයි. මේ කෙළවර ඉපදීමය. දැන් පුනර්භවයක් නැතැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

(ධම්මවක්කප්පවත්තන සූත්‍රය)

උපමාතුන

උග්‍ර තවුස්දුම් හැර දැමීමෙන් පසුව, බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේගේ සිතෙහි පහළවූ උපමා තුනක් පිළිබඳව මහා සච්චක සූත්‍රයෙහි දැක්වෙයි.

බුදුන් වහන්සේ සච්චක සමග සිදුකළ සංවාදය මෙසේ වේ.

එම්බා සච්චකය (අග්භිවෙසනය) කිසියම් මිනිසෙකු දියෙහි වැටී පෙඟිය කෝටුවක් ගෙන, තවත් එවැනිම කෝටුවක්මත ඇතිල්ලීමෙන් ගිනි උපදවා ගැනීමට වෙර දරන්නේ නම්, එවන් උත්සාහයක් සාර්ථක විය හැකි ද?

ස්වාමීනි, එහි ගිනි ඉපිදවීමක් සිදුකළ නොහැක්කේමය. කුමක් නිසාද යත්. එම කෝටුදෙකම පෙඟි ඇති හෙයිනි. එවන් උත්සාහයක් වෙහෙස කරවූ නිර්ථක එකක්ම වෙන්නේ ය.

අග්භිවෙසනය, එලෙසින් කවර හෝ ශ්‍රමණයෙකුගේ, බ්‍රාහ්මණයෙකුගේ සිත හා කය කාමෝපභෝගයන් කෙරෙහි ඇලී පවතින්නේද? ඔහු සිත කාම අභිලාෂයන්හි ගැලී සිටින්නේද, එබඳු තැනැත්තා කොතරම් වෙහෙස ගත්තේ වුවද, ඔහුට ඥාණ දෘෂ්ඨිය හා ලෝකෝත්තර සම්බෝධිය ලබාගත නොහැකි වෙන්නේය.

අග්භිවෙසනය, මට අනෙක් උපමාවක් සිතුවෙයි.

ජලයේ නොගැවෙන, එහෙත් තෙමුන කෝටුවක් ගත් අයෙකු, එය වෙනත් කෝටුවක ඇතිලිලිමෙන් ගිනි නිපදවීමට වෙරදරයිනම්, එහි ගින්නදර හටගැන්විය හැකිද?

ස්වාමීනි, නොහැකිය, ඔහුගේ එවන් උත්සාහය ව්‍යර්ථවී වෙහෙස පමණක් ඉතිරි වෙන්නේය. ඒ වනාහි ඒ තෙමී ඇති බැවිනි.

අග්භිවෙසනය, ඒ අනුව කාමඋපභෝගයන් අත්හැර සිත කය එහි නොඅලවා වසන ශ්‍රමණයාගේ හෝ බ්‍රාහ්මණයාගේ කාමඅභිලාෂයන් සංසිඳි නැතිනම් ඔහු කොපමණ වෙහෙස ගත්තේ වුවද, ඔහුට ඥාණදාෂ්ඨිය මෙන්ම, ලෝකෝත්තර සම්බෝධිය නොවැටහෙනු ඇත.

අග්භිවෙසනය, මට තවත් උපමාවක් සිහිවෙයි, කිසිවෙක් ජලය නොතැවුරුණු, වියලි කෝටුවක් ගෙන තවත් එවැනිම කෝටුවක් මත ඇතිලිලිමෙන් ගිනි නිපදවාගන්නට වෙර දරයි, නම් ඔහුගේ ඒ උත්සාහය සාර්ථක විය හැකිද? නොහැකිවයාද?

ස්වාමීනි, එම තැනැත්තාහට ගිනි හටගැන්වීම සිදුකළ හැකි වෙන්නේය. කුමක් නිසාදයත්, ඒ කෝටු මුට්මනින්ම වියළී ඇති හෙයිනි.

අග්භිවෙසනය, එලෙසින් කවර හෝ ශ්‍රමණයෙකු හෝ බ්‍රාහ්මණයෙකුගේ සිත හා කය කාමඋපභෝගයෙන් දුරුවී පවතීද?

වලෙසින්ම කාමඅභිලාෂයෙන් සහමුලින්ම විනාශවූයේද, ඔහු සිරුරට මහත් දුක් දන්නත්, නොදන්නත්, ඔහුට ශ්‍රද්ධාදායීඥය හා ලෝකෝත්තර සම්බෝධිය ලබාගත හැකි වේමය.

බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් අග්ගීවෙසන (සච්චක) යන් හට පැහැදිලිකර ඇති ආකාරය අනුව කිසිවෙකු කාමඋපහෝගයන් කෙරෙහි වෙන්වී, සිතෙහි පවතින සියළු කාම විකාරයන් ශේෂයකින් තොරව විනාශ කිරීමට සමත්වන්නේ නම්, ඔහු සිරුරට දුක් පැමිණවීමකින් බැහැරව, ධර්ම ස්වභාවයන්හි තත්ත්වාවබෝධිය ලැබීමට සමත් වෙන්නේය.

වටහාගැනීම

දැන් ඔය ඇත්තන්ට වැටහෙනවා නේද, සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ, දුක්විඳින සියළු සත්ත්වයා දුකෙන් ගලවා ගැනීමට සිදුකර තිබෙන කැපකිරීමේ තරම, කැපකිරීමකින් තොරව විමුක්තිය ලබාගන්නට බැහැ,

ඔය කවුරුත් විඳින, විඳින්නට අපේක්ෂාකරන, සියළු ප්‍රාර්ථනාවන් සම්මුතියයි. හදාගත්තු, සකස්කරගත්තු මේ හැම දෙයක්ම දුකට මග හඳුනවා.

ඒ නිසා එයින් ගැලවී ගන්නට එවන් සැප සම්පත් ප්‍රාර්ථනාවන් අත්හළ යුතුයි.

ආයඝී සත්‍යයෙහි “සතුට”-යනු පරමසත්‍යයයි, පරමාර්ථ සත්‍යයයි, සම්මුති සත්‍යයෙහි සතුට/සැපත, ආයඝී සත්‍යයෙහිදී දුක බව, දුකට හේතුව බව පැහැදිලි කරනවා.

කවුරු, කවුරුන් සිදුකළ යුත්තේ, ආයතීයතාවය වටහා ගැනීමට කටයුතු කිරීමයි. ඒ ඔස්සේ සසර ගමන නවතාලීම පිණිස ආයතී අන්ධාංගික මගට අනුගත වීමයි. ඒ හැරුණු කොට සසර මගින් මිඳීමට වෙන මගක් නැත... පැවසූ නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේ නිහඬ විය.

ස්වාමිනි, නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කිරීමට අප පැවිදිවිය යුතුමද?... එහෙම නැතිව මේ ධර්මය අවබෝධ කරන්නට ගිහියන් වන අපිට බැරැදැ'යි ධර්මශාලාවේ සිටි අයෙකු විමසුවේය. නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේගේ මුවග සිනහවක් පහළවෙනු එහි සිටි සැවොම දුටුවේය.

කවුද එහෙම බැහැ කියන්නේ?. එහෙම තත්ත්වයක් බුද්ධ දේශනාවල සඳහන් වෙලා නැතැ, බුදුන් වහන්සේ විසින් තම ප්‍රථම ධර්මදේශණය පැවැත්වූයේ කාහටදැ'යි මෙවර නායක භාමුදුරුවන් විමසුවේ පැනයකි.

පස්වග මහණුන්හට භාමුදුරුවනේ, සභාවේ පිළිතුර විය,

ඔව්.... පස්වග මහණුන් කියා යෙදුනේ, ඔවුන් බුදුන්ගේ ධර්මය අසා, බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයින් බවට පත්වුනට පසුවයි. ඉන් පෙර ඔවුන් පැවිදි වෙස්ගත් බමුණන් පිරිසක් පමණයි. එපමණක් නොවෙයි, බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් තම ධර්මය දේශණා කළේ ගිහියන් හටයි. එම ධර්ම දේශණයට සවන්දුන් බොහෝ දෙනෙකු සම්මුතිය බැහැරකොට විමුක්තිය උදෙසා බුදුපියාණන් වෙතින් පැවිදි ලබා සසුන්ගත වුනා. ඔවුන් එසේ සසුන් ගතවූයේ ආයතීයතාව ධර්මය පිළිබඳව වැටහීමකින් යුතුවයි.

එසේ සසුන්ගත වූ උන්වහන්සේලා, විදසුන්වඩා රහත් වර්ගයට වළඹුණා. එම නිසා ඒ කාලයේ රහතන් වහන්සේලා වැඩහිටි බවක් ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වෙනවා. සසුන් ගතවී මඟ වර්ග ලබමින් විදුර්ශනා වඩන උන්වහන්සේලාත් වැඩසිට තියෙනවා.

බුදුන් වහන්සේගේ දහම පිළිගත් - උන්වහන්සේ පෙන්වා වදාළ මඟෙහි ගමන් කිරීමට පිවිසි සිවුවනක් ශ්‍රාවක පිරිසක් ඇතිවුනා. ඔවුන් හික්කු, හික්කුණී, උපාසක, උපාසිකා ලෙසින් හැඳින්වුනා. ඒ සෑම දෙනගේ උත්සාහය වූයේ පරමාර්ථ සත්‍යය අවබෝධ කිරීමයි. මඟවල ලැබූ ගිහියන් අපමණවත් - බුදුන් දවස ඉඳලා තියෙනවා. පැවිදිව සසුන්ගත නොවූයේ වුවද, බුදුපියාණන් වහන්සේ වෙතින් ධර්මය අසා ධර්මාවබෝධයෙන් යුතුව " නිවන " ප්‍රත්‍යක්ෂකළ උතුමන් වචකට සිටිය බව සූත්‍රවල සඳහන් වෙනවා.

මහණෙනි, උපන් සත්ත්වයන්ගේ පැවැත්ම පිණිසත්, උපදින්නාවූ සත්ත්වයන්ට අනුග්‍රහ පිණිසත්, මේ ආභාරය සතරකි. කවර සතරක්ද? දළ හෝ සියුම් හෝ කබලිංකාභාරය (කැබලිකොට හෝ සැපීමට ලක්කරණ). ස්පර්ශය දෙවැන්නය, මනෝසකෙදවතනා තෙවැන්නය, (සිතෙහි ඇති කරගන්නා - සිතුවිලි ඇති වීමට පැවතීමට හේතු වන මෙනෙහි කිරීම) විඤ්ඤාය (පෙර දැන කියාගත් - කාම/ භව / විභව තණ්හාවන් යුතුවූ වැරදි වැටහීමෙන් යුතු සම්මතය) සිවු වැන්නය.

මහණෙනි, මේ ආභාර සතර උපන් සත්ත්වයන්ගේ පැවැත්ම පිණිසත්, උපදින්නා වූ සත්ත්වයන්ගේ පැවැත්ම පිණිසත් වේ.

මෙසේ වදළ කල ආයුෂ්මත් මොළියවිග්ගුණ ස්ථවිර තෙමේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙතින් මෙසේ විමසති.

විමසුම හා විසඳුම

වහන්ස,..... කවරෙක් විඤ්ඤ ආභාරය අනුභව කෙරේද?

ඇවත,..... ප්‍රශ්ණය විමසූ ආකාරය සුදුසු නොවේ. ය'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. කිසිවෙකු අනුභව කෙරේ ය'යි මම නොකියමි. ඉඳින් කිසිවෙකු අනුභව කෙරේයැ'යි මම කියන්නේ නම්, එහිදී වහන්ස, කවරෙක් අනුභව කෙරේදැ'යි යන ප්‍රශ්ණය නිවැරදි වෙන්නේ ය. මම එසේ නොකියමි. එසේ නොකියන මගෙන් යමෙක් වහන්ස, විඤ්ඤ ආභාරය කුමක් සඳහා වේදැ'යි මෙසේ විචාරන්නේ නම්, මේ පැනය නිවැරදිය. විඤ්ඤාභාරය මතු ප්‍රතිසන්ධිය - පුනර්භවය, නාමරූප හටගැනීම පිණිස ප්‍රත්‍ය වෙයි. ඒ පුනර්භවය ලෙසින් ගැනෙන නාමරූප ඇති වූ කල්හි ෂඩායතන වෙයි. ෂඩායතන හේතු ප්‍රත්‍ය වෙමින් ස්පර්ශය වේ ය'යි ...එහිලා විසඳීම සුදුසුය.

වහන්ස, කවරෙක් ස්පර්ශ කෙරේද?

මේ ප්‍රශ්ණය නිවැරදි නොවේ යැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදළ සේක. ස්පර්ශ කෙරේය'යි මම නොකියමි. ඉඳින් ස්පර්ශ කෙරේය'යි මම කියන්නෙමි. නම් එහිලා වහන්ස, කවරෙක් නම් ස්පර්ශ කෙරේදැ'යි යන මේ ප්‍රශ්ණය නිවැරදිය. මම එසේ නොම කියමි. එසේ නොකියන මගෙන්, යමෙක් වහන්ස, කිනම් ප්‍රත්‍යකින් ස්පර්ශ වේදැ'යි මෙසේ විචාරන්නේ නම්, මේ ප්‍රශ්ණය නිවැරදිය. එහිලා ෂඩායතන ප්‍රත්‍යයෙන් ස්පර්ශ වෙයි, ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනාව වේ යැ'යි විසඳීම නිවැරදිය.

වහන්ස, කවරෙක් විඳිද?

ප්‍රශ්නය නිවැරදි නොවේ ය'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක. විඳි ය'යි මම නොකියමි. ඉඳින් විඳි ය'යි මම කියන්නෙමි නම් එහිලා වහන්ස කවරෙක් විඳිද යන ප්‍රශ්නය නිවැරදිය මම එසේ නොකියමි. එසේ නොකියන මගෙන් යමෙක් වහන්ස, කිනම් ප්‍රත්‍යයකින් වේදනාව වේදැයි යනුවෙන් විචාරන්නේ නම්, එම ප්‍රශ්නය නිවැරදිය. එහිදී ස්පර්ශ ප්‍රත්‍යයෙන් වේදනා වේ. වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වේ යයි විසඳීම නිවැරදිය.

වහන්ස, කවරෙක් තෘෂ්ණාව කෙරේද?

ප්‍රශ්නය නිවැරදි නොවේ. යැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක. තෘෂ්ණාව කෙරේ ය'යි මම නොකියමි. ඉඳින් මම තෘෂ්ණාව කෙරේයැ'යි කියන්නෙමි නම්, එහිදී වහන්ස, කවරෙක් තෘෂ්ණාව කෙරේදැ'යි යන ප්‍රශ්නය නිවැරදි වෙන්නේ ය. මම එසේ නොකියමි. එසේ නොකියන මගෙන් යමෙක් වහන්ස, කිනම් ප්‍රත්‍යයකින් තෘෂ්ණාව වේදැ'යි මෙසේ විචාරන්නේ නම්, එසේ විමසීම නිවැරදිය. එහිදී වේදනා ප්‍රත්‍යයෙන් තෘෂ්ණාව වෙයි. තෘෂ්ණාව ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වේ ය'යි විසඳීම නිවැරදිය.

වහන්ස, කවරෙක් උපාදාන කෙරේද?

ප්‍රශ්නය නිවැරදි නොවේ. යැ'යි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක. උපාදාන කෙරේ ය'යි මම නොකියමි. ඉඳින් මම උපාදාන කෙරේයැ'යි කියන්නෙමි නම්, එහිදී වහන්ස, කවරෙක් උපාදාන කෙරේද යන ප්‍රශ්නය නිවැරදි වෙන්නේ ය. මම එසේ නොකියමි.

එසේ නොකියන මගෙන් යමෙක් වහන්ස, කිනම් ප්‍රත්‍යයකින් උපාදාන වේදැ'යි මෙසේ විචාරන්නේ නම්, මේ ප්‍රශ්ණය නිවැරදිය. එහිදී තෘෂ්ණා ප්‍රත්‍යයෙන් උපාදාන වේ. උපාදාන ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ ය'යි විසඳීම නිවැරදිය. මෙසේ මේ හුදු දුක් රැසේහි හට ගැනීම වේ.

එහිගුණ,ස්පර්ශායතන සයෙහිම නිරවශේෂ විරාග නිරෝධයෙන් - ස්පර්ශ නිරෝධය වේ, ස්පර්ශ නිරෝධයෙන්, වේදනා නිරෝධය වේ, වේදනා නිරෝධයෙන්, තණ්හා නිරෝධ වේ, තණ්හා නිරෝධයෙන් උපාදාන නිරෝධ වේ. උපාදාන නිරෝධයෙන් භව නිරෝධ වේ, භව නිරෝධයෙන් ජාති නිරෝධ වේ, ජාති නිරෝධයෙන් ජරා, මරණ, ශෝක, පරිදේව දුකට දොමනස්ස උපායාසයෙන් නිරුද්ධ වෙත්. මෙසේ මේ හුදු දුක් රැස් නිරෝධය වේ යැ'යි වදාළ සේක.

(මොලිය එහිගුණ සූත්‍රය)

අධිවචන

අවසර ස්වාමිනි... බුදු දහම නිවැරදිව වටහාගන්න උත්සාහ දරණ අපට, පාලි වචනවල තේරුම් හරියට වැටහෙන්නේ නැහැ. නාමරූප,විස්ස, වේදනා, සංඤ, සංඛාර, විඤ, කෙලෙස් - උපධි, භව වගේ වචන, ඉන් සමහරක් අපට වැටහෙන්නේ, බොහොම සරළව වටහාගත හැකි ධර්ම කාරණාවන් දැනගැනීමේ මග, මේ වචනවලින් අනුරනව..... එහි සිටි අයෙකු විමසිය.

නායක භාමුදුරුවන් කරුණාවෙන් පිරි මුවින් යුතුව තම එකඟ බව හිස සළමින් ප්‍රකාශ කළේය.

අද දවසේ අපි අත්දැකීමින් සිටින ලොකු අභියෝගයක් තමයි මේ වචනවල වැඩිකම. එකම අරුත දෙන වචන, වැකි, පද, බහුල වශයෙන් තිබීම.අනෙක පෙර භාවිතයේදී පැවති වදන්, වැකි යෙදුම්වලට නියමිත අර්ථය නොවන විවිධ අර්ථයන් දක්වා තිබීම.වත්මන් අප කියවා දැනුම ලබාගනුයේ පාලි භාෂාවෙන් ලේඛණ ගතකොට, පසුකාලයේ සිංහල බසට පරිවර්තනය කර ඇති බෞද්ධ ග්‍රන්ථවලිනි. මේවා පරිවර්ථණය කිරීමේ දී බොහෝම විකෘතින් ඇතිවෙලා තියෙනවා. මේ හේතුවෙන් වටහා ගැනීමේ ලොකු අපහසුවක් ඇති වෙනවා. නාමරූප,විඤ,උපධි,ක්ලේශ,කාය-පමණක් නොවේ, තව තවත් වචන රාශියක නියමිත අර්ථය විග්‍රහනොවී තියෙනවා. නිවැරදි අර්ථය නොවැටහීම-යථාර්ථය ඉගෙනීමට, වටහාගැනීමට අපහසුයි එවැනි තත්ත්වයක් තුල වතුරායඝී සත්‍ය වටහා ගැනීමේ දුෂ්කරතාවයන් පැහැනගිනවා.

ඒ වුනත් සුනිත - සෝපාක වැනි දරුවන්හට තථාගතයන් වහන්සේ ධර්මය දේශණා කළ බවත්, එම ධර්ම වටහාගැනීමේ බුද්ධිය තිබූ ඔවුන් මගඵල ලබමින් සසර විමුක්තිය ප්‍රත්‍යක්‍ෂකළ බවත්, අමතක නොකළ යුතුයි.

චතුරායඝී සත්‍ය දර්ශනය අතිශයින් සරළයි. එය සෑම තරාතිරමක බුද්ධිමත් මිනිසුන්හට වටහා ගැනීමට හැකි යැයි පැවසීම සත්‍යයක්. වරද සිදුවී තිබෙන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ දේශණා කොට වදාළ දහම පසුකාලීනව දේශනා කළ ආකාරයයි. දේශන ලෙසින් හෝ ලිඛිතව සිදුකළ වගේම සිදුවන දේවල් තුල නොයෙකුත් ආකාරයේ අපහැරදිලි කම් සිදුවෙනවා.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ලෝකාරම්භය පිළිබඳව අග්ගජීජ සූත්‍රයෙන් විස්තර කර දෙනවා. එම සූත්‍රයෙහි එක තැනක මෙහෙම දක්වනවා.

“ ඛෝ සො වාසෙට්ඨ, සමුයෝ යං
කදුච්චීඝස්ස අද්ධුනො අච්චයෙන අයං ලෝකො
ච්චට්ටති ච්චට්ටමානො ලෝකෙ යෙභුයෙප්පන
සත්තා අභස්සර කාය චච්චවා ඉත්තනං ”

ආගච්චධති තෙ ධ හොන්ති මනොමයා
පිතිභක්ඛා සයං පහා අන්තලික්ඛවරා
සුභට්ඨායිනො චිරං උඝං මද්ධානං තිට්ඨන්ති

“ වාශිෂ්ඨයෙහි දිගුකලක් ඇවෑමෙන් කිසියම් සමයක ලොව හටගන්නේද, එසේ වූ කාලයක් වේ.

ඒ ලොව හටගන්නා සමයෙහි බොහෝ සෙයින් සත්ත්වයා බැබළීමෙන් යුතුව පැවති ස්කන්ධ ස්වභාවයෙන් වෙන්ව යලි සකස්වෙන්නේය. එසේ සකස්වෙමින් පහළවන මනෝමය ස්වභාවයෙන් ප්‍රීතියෙන් ස්වකීය ප්‍රභාවය විහිදුවමින් අනන්ත වූ අභසෙහි ස්වයංපෝෂිතව බොහෝ දිගු කාලයක් පවතින්නේය.”

මෙහි දැන්වෙනුයේ ලෝක සම්මතය ආරම්භක අවස්ථාවේ පැවති ස්වභාවයන් ගැනයි. මනෝමය ස්වභාවයෙන් පැවති විවිධාකාර- අප්‍රමාණ වූ විග්‍රහකළ නොහැකි තත්ත්වයෙන් (පරම + අනු) (මහා+භූත) ඉතා සියුම් අයුරින් පැවති බල ශක්ති ස්වභාවයන් පිළිබඳවයි.

අරූප ස්වභාවයේ ශක්ති ස්කන්ධයෙන් එකිනෙකා හමුවී (එසීස) සිදුවන, ගොඩනැගෙන විවිධාකාර වෙනස්වීම් ස්වභාවයන් “ පරිණාමය ලෙසින් අද දැවසේ හඳුන්වනවා.

මෙසේ කල්ප කාලාන්තරයක් වෙනසට පත්වෙමින් ගොඩනැගී ස්කන්ධ ස්වභාවයන් මත පනවන සම්මතයන් නාමරූපයන්ගේ ප්‍රතිඵලයක් “ මිනිසා.” වත්මන් නාමරූපී මිනිසා දෙස බලමින් හේතුප්‍රත්‍යයන් වටහාගන්නට බැහැ. ධර්ම ස්වභාවය - හේතුප්‍රත්‍යන් වටහාගන්නවා නම් සම්මත “ මිනිසා ” නාමරූපයෙන් බැහැරව, පරමාර්ථ ධර්ම ස්වභාවයන් විමසුම් සහගතව (විදර්ශණාවෙන්) වටහා ගන්නට ඕනේ. ඒ සඳහා මහ ලොකු දේවල් සොයන්නට ඕනෑ නැහැ. වැරදි වැටහීම් වලින් මිදිය හැකිනම් - නිවැරදිව ධර්ම ස්වභාවයන් වටහාගන්නට හැකිය.

උද්‍යෝගීයයක් වශයෙන් මෙය අග්ගජීප සූත්‍රයෙහි එන “ ආභස්සර” පාලි වචනය - ආභස්සර ධර්ම ලොව වශයෙන් තෝරා දී තියෙනවා. එම වචනය තුළ ධර්ම හෝ ධර්ම ලොවක් ගැන සඳහනක් නැත. එසේ තෝරාදීම- පරිවර්තකයා තුළ තිබුණ හැඟීමක්, මනෝචිකාරයක් වෙන්න ඇති.අනාත්ම වූ ධර්ම ස්වභාවයක් පිළිබඳව දේශණය කළ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් “ නිත්‍ය ” ලෙසින් ගැනෙන මිත්‍යාවෙහි යලිත් සත්ත්වයා ගිල්වන්නේ නැත. “ සිත් කළු වස්ත්‍රාභරණ ” ඇතිව සිටින්නාහු, ඉතා බොහෝ කලක් එසේ සිටිත් වශයෙන් තේරුම් කරනවා. එහෙම පාඨයක් පාලි ගාථා තුළ නැත.

මෙන්න මේ වගේ තත්ත්වයක් නිසා අද ධර්මය වටහාගැනීමේ අපහසු තාවයන් තියෙනවා. නොයෙකුත් මිත්‍යා මත , දිට්ඨි ඉගැන්වීම් මිනිසාගේ ධර්මාවබෝධයට අවහිරකම් කරනවා. මේ තත්ත්වය පිළිබඳව ධර්ම දවසද කථාබහට ලක්වී තියෙනවා. ඒ පිළිබඳව අපි මේ සූත්‍රයෙන් වටහා ගනිමු.

වචන අවුල

එක් කලෙක භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර සමීපයෙහි වැඩවසන සේක.

එකල්හි ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුණුවන් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළැඹියහ..එකත් පසෙක හුන් ආයුෂ්මත් මහා කාශ්‍යප තෙරුණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙය සැලකළහ.

වහන්ස, යම් හෙයකින් පෙර ශික්ෂාපදයෝත් ඉතා මඳ වුහු නම්, ඉතා බොහෝ හික්ෂුන් රහත් බැවිනි පිහිටියාහු නම් ඊට හේතු කවරේද? ප්‍රත්‍යය කවරේද? වහන්ස, දැන් යම් හෙයකින් ශික්ෂාපදයෝත් ඉතා බොහෝ වෙත් නම්, ඉතා මඳ වූ හික්ෂුන් රහත් බැවිනි පිහිටත් නම් ඊට හේතු කවරේද? ප්‍රත්‍යය කවරේද?

කස්සප මෙය මෙසේම වෙයි. සත්ත්වයන් පිරිහෙන කල්හි, සඳහම් අතුරුදහන්වන කල්හි, ශික්ෂාපදයෝත් ඉතා බොහෝවෙයි. ඉතා මඳ වූ හික්ෂුන් රහත් බැවි පිහිටත්.

කස්සප, ලොව යම්තාක් සඳහම් පිළිරුවෙක් නූපදීද, ඒ තාක් සඳහම්හුගේ අතුරුදැන් විමෙක් නොවේ. කස්සප ලොව යම් කලෙක සඳහම් පිළිරුවෙක් උපදීද, එකල්හි සඳහම්හුගේ අතුරුදැන් විම වේ. කස්සප, යම්සේ ලොව යම්තාක් රන් බඳු දෙයක් නොහටගනී නම්, ඒ තාක් රන් අතුරුදැන් විමෙක් නොවේද?.... කස්සප ලොව යම් කලෙක රන් බඳු දෙයක් හට ගනී නම්, එකල්හි රන් පිළිබඳ අතුරුදැන් විම වේද? කස්සප එහෙයින්ම ලොව යම්තාක් සඳහම් පිළිරුවක් නූපදීද, ඒ තාක් සඳහම්හුගේ අතුරුදැන් විමෙක් නොවේ.... කස්සප, යම් කලෙක ලොව සඳහම් පිළිරුවක් උපදීද, එකල් හි සඳහම්හුගේ අතුරුදැන් විම වේ.

කස්සප, පඨවිධාතුව සඳහම් අතුරුදැන් නොකරේ, අපෝධාතුව සඳහම් අතුරුදැන් නොකරයි, තෙපෝධාතුව සඳහම් අතුරුදැන් නොකරයි, වායෝධාතුව සඳහම් අතුරුදැන් නොකරයි, යම් කෙනෙක් මේ සඳහම් අතුරුදැන් කරන්නේද, ඒ හිස් පුරුෂයෝ මේ සසුනෙහිම උපදිත්.

කස්සප, යම් සේ නැව වැඩිපුර බඩු ගැනීමෙන් ගිලේද, කස්සප ඵලෙසින් සඳහම් අතුරුදන් නොවේ.

කස්සප, පිරිහීමට හේතු වන මේ දහම් පසෙක් සඳහම් හුගේ නැසීම පිණිස , අතුරුදන් වීම පිණිස පවතියි. කවර පසෙක්ද යත්; කස්සප, මේ සසුන්හි හික්ෂුහු, හික්ෂුණීහු, උපාසකයෝ, උපාසිකාවෝ, ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි, ගෞරව නැත්තාහු, යටත් පැවතුම් නැත්තාහු, වෙසෙත්.ධර්මය කෙරෙහි ගෞරව නැත්තාහු, යටත් පැවතුම් නැත්තාහු වෙසෙත්, සංඝයා කෙරෙහි ගෞරව නැත්තාහු, යටත් පැවතුම් නැත්තාහු, වෙසෙත්, ශික්ෂාව කෙරෙහි ගෞරව නැත්තාහු, යටත් පැවතුම් නැත්තාහු, වෙසෙත්, සමාධිය කෙරෙහි ගෞරවය නැත්තාහු, යටත් පැවතුම් නැත්තාහු, වෙසෙත්. කස්සප, පිරිහීමට හේතුවන මේ දහම් පස සඳහම්හුගේ නැසීම පිණිස, අතුරුදන්වීම පිණිස පවතී.

කස්සප, මේ දහම් පසෙක් සඳහම්හුගේ පැවැත්ම පිණිස, නොනැසීම පිණිස අතුරුදන් නොවීම පිණිස පවතී. කවර පසෙක්ද යත්; කස්සප, මේ සස්තෙහි හික්ෂුහු, හික්ෂුණීහු, උපාසකයෝ, උපාසිකාවෝ, ශාස්තෘන් වහන්සේ කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තාහු, යටත් පැවතුම් ඇත්තාහු, වෙසෙත්, ධර්මය කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තාහු, යටත් පැවතුම් ඇත්තාහු, වෙසෙත්, සංඝයා කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තාහු, යටත් පැවතුම් ඇත්තාහු, වෙසෙත්. ශික්ෂාව කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තාහු යටත් පැවතුම් ඇත්තාහු වෙසෙත්. සමාධිය කෙරෙහි ගෞරව ඇත්තාහු, යටත් පැවතුම් ඇත්තාහු වෙසෙත්,

කස්සප මේ දහම් පස සදහම්හුගේ පැවැත්ම පිණිස, නොනැසීම පිණිස අතුරුදන් නොවීම පිණිස පවති,

(සද්ධම්ම පතිරූපක සූත්‍රය)

දැන් ඔය ඇත්තන්ටත් වැටහෙනවා ඇති ව්‍යාදවසෙන් තවාගතයන් වහන්සේ, රහතන් වහන්සේත් අනාගත තත්ත්වයන් පිළිබඳව සාකච්ඡා කරලා තියෙනවා. ඒ වගේම අදහස් පළ කරලා තියෙනවා.

බුදුන් වහන්සේ වදාළ දහම අනුගමනය කරන්නට යන උදවිය විසින් පළමුකොටම වටහා ගතයුතු කාරණාවන් කිහිපයක් තියෙනවා. ඒවා උන්වහන්සේ විසින් මෙසේ දේශනා කොට වදාරනවා.

**“තුල්ලපමංචා හික්ඛවේ ධම්මං දෙසෙස්සම්
තිස්සරතත්ථාය හො ගහතත්ථාය”**

මහණෙනි, ඔබ සැම කෙරෙහි කරුණාවෙන් යුතුව දෙසනු ලබන මෙම දහම සසරෙහි අත්හැරීම පිණිස මිස අල්ලාගැනීමට නොවේ.

මේ බව හොඳින්ම වටහා ගන්නට ඕනේ. එහෙම නැති වුනොත් ගැඹුරු ධර්ම කාරණාවන් වලදී අතරමං වෙනවා. අනවශ්‍ය ලෙසින් බිය ඇතිකර ගන්නවා. ග්‍රහණය කරගෙන සිටින වත්මන් සම්පත් වශයෙන් පවතින මූල්‍ය අත්හැරෙන විට තණ්හාව මතුවෙමින් බිය උපදවනවා. එය ධර්මාවබෝධයට බාධාවක් වෙනවා. පසු බැසීමක් වෙනවා.

ඒ නිසා එවන් තත්වයක් උද්‍යෝගික අයුරින් තමන් කරන්නට යන කටයුත්ත පිළිබඳව වැටහීමක් තිබිය යුතුයි. ඒ අත්හැරීම මිස අල්ලාගැනීමක් නොවන බවටයි. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මේ දහම දේශනා කොට වදාරනුයේ කාහටද? කවුරුන් සඳහාද.

**පඤ්ඤාදායකයා යං ධම්මො
න යෙ ධම්මා උප්පඤ්ඤස්ස**

මේ ධර්මය ප්‍රඥාවන්තයා හට මිස ප්‍රඥාව නැත්තේ හට නොවේ..ප්‍රඥාවන්තයා යනු වටහාගන්නාය.සිතන්නා නොවේ. ධර්මාවබෝධය සඳහා සිතිය (සතිය) වැදගත් වනුයේ මේ නිසාය. සිතිය/ සතිය / කල්පනාව පිළිබඳ යථාවබෝධයෙන් තොරවූයේ, හැඟීමෙහි පටලැවී සිතනවා. මඤ්ඤණා කරනවා, මෙතෙහි කරනවා, කල්පනා කරනවා. මේ සියල්ලන්ම තමන්තුල පවතින, පඤ්චඋපාදනස්කන්ධය පෙරටුව බිහිවන සම්මතය මිස සැකව නොවේ.

ප්‍රඥාවන්තයා ඇස, කන, නාස,දිව මනසිකාර පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුක්තය. ඒ නිසා ඔහු ඉන්ද්‍රියයන් ඇසුරු කරමින් බිහිවන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ මැනවින් වටහා ගන්නවා.

එසේ වටහා ගනිමින්,ඒවායේ නොබැඳෙමින්, ඇසුරු නොකරමින්, ඒවායේ නැතිවියාම වටහමින් සතිය (සිතිය) පවත්වනවා. කල්පනාවෙන් පසුවෙනවා මිස, කල්පනා කරන්නේ නැහැ. කල්පනා කරන්නට/ හිතන්නට ඇත්තේ තමන් තුල පවතින මූලාව - වැරදි දැක්ම බව ඔහු දන්නවා.

එනිසා ඔහු මුලාවට පත් නොවෙමින් සතිය/සිතිය/ කල්පනාව නොසැලෙන අයුරින් පවත්වනවා.

මේ කටයුත්ත සඳහා වටහා ගැනීමේ හැකියාව දියුණු කළ බුද්ධියක් තියෙන්න ඕනේ. ඉන් ඔබ්බට දියුණුවූ ප්‍රඥාව පවතින්නට ඕනේ.

එවන් බුද්ධියක් ප්‍රඥාවක් නැත්තාහට, තම සසර ගමන යහපත් අයුරින් පවත්වා ගැනීමට සකස්කර ගැනීමට මග පෙන්වා දීමක් සිදුකරමින්, අනාගත ජාතියකදී හෝ සත්‍යාවබෝධකර ගැනීමේ ප්‍රඥාව දියුණු කරගැනීමේ මගට යොමු කරනවා හැර කළහැකි අන්යමක් නැහැ.

සසර දුකෙන් එතර වීමට, නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂකර ගැනීමට බුදුන් වහන්සේගේ ශ්‍රාවක භාවය ලබන්නවුන් මෙසේ හැසිරිය යුතුයි.

“ අඤ්ඤාදාහි ලාභං පනිසා - අඤ්ඤා, නිබ්බාන ගාමිනී
එව මේතං අභිකධාය - හික්ඛු බුද්ධස්ස ශ්‍රාවකෝ
සංස්කාරං නාහි නින්දෙය්‍ය- විචේකාමනු බ්‍රූහියෙ ”

සසරෙහි ගැටසෙමින්, දිව්‍ය, බුහුම, මිනිස්බව පැතිම ධන, ධාන්‍ය, හවහෝග සම්පත් වැනි ලෞකික සැප සම්පත් පැතිම - එවන් ප්‍රාර්ථනා. පෙරදැරව, දුනමාන පිංකම් වත් පිලිවෙත් පැවැත්වීම, මෙම ජාතියෙහි පමණක් නොව, මතු ජාතීන්හිද ලැබීමේ ලාභාපේක්‍ෂාවෙන් යුතුව සිදුකරන කටයුතු ක්‍රියාවලිය එකක්. සසර දුකෙන් ගැලවී විමුක්තිය ලැබීම සකස්වන නිවන අවබෝධ කළ හැකි මග අනෙකක්.

මේ බව ප්‍රඥාවෙන් වටහාගත් නිකුත් - බුද්ධශ්‍රාවකයින්
ලාභ සත්කාරයෙහි නොරැවටී - ඉන්ද්‍රියයන් ඇසුරින් බැහැර වී
නොවිසිරණ සිතියෙන් (සතියෙන්) යුතුව සංසුන්ව වෙසෙති.

පිවිසුම

තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් ස්වොත්සාහයෙන් වටහාගත් දහම සියථ ලෝකවාසී සත්ත්වයින්ගේ සසර දුක අවසන් කරලීම පිණිස මහා කරුණාවෙන් යුතුව පැහැදිලි කරමින් දේශණාකොට වදුරා ඇති සේක.

උන්වහන්සේ දේශණා කොට වදුරා ඇත්තේ විශ්වාසය මත පදනම් වන දර්ශණයක් නොවේ.

දේවවාදයක් නොවේ.

න්‍යායධර්මයක් නොවේ.

මනෝ විද්‍යාවක් නොවේ.

ආගමක් නොවේ.

ධර්මතාවයන්ගේ පැවතීමේ ස්වභාවයන් කෙරෙන්, තමන් වහන්සේ විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ කළ ධර්මය'යි.

මෙම ධර්මය කිසිවෙකුහට ඉගැන්වීමේ හෝ වටහාදීමේ හැකියාවක් නොවන හෙයින්, තමන් විසින්ම ශ්‍රද්ධාව- ශිලය වඩමින්, තමන් විසින්ම අවබෝධකළ යුතුබව බුද්ධ දේශණාවයි. සසර ඇතිකර දුන් අයෙකු නැත. එය සකසාගනු ලැබුයේ නොදැනුවත්කමින් හෝ තමන් විසින්මවන හෙයින් එය නැතිකර දැමීම තමන් විසින්ම සිදුකළ යුතු වෙන්නේය.

තුම්මෙහි කිව්වං ආතප්පං
අක්ඛාතාරො තථාගතා
පටිපන්නො පමොක්ඛන්ති
මොක්ඛන්ති මාර ඛජධනා

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මඟ පෙන්වා දෙනු ලබන සේක. තොප විසින්ම දුක නැතිකළ යුතුවේ. පමාවකින් තොරව මෙම මඟට පිවිසෙනුයේ මාරයාගේ බැඳීමෙන් ගැලවෙන්නේය.

ධර්මාවධෝධයෙන් තොර සත්ත්වයෝ ඇසට ආහාර ලෙසින් රූප සොයමින් දුවති.කනට ආහාර ලෙසින් ශබ්ද සොයමින් දුවති. නාසයට ආහාර ලෙසින් සුවඳ සොයමින් දුවති. දිවට ආහාර ලෙසින් රස සොයමින් දුවති. කයට පැවැත්ම පිණිස සුව පහසුව සොයමින් දුවති. සිතට සැනසුම සොයමින්, සෙවීමේ හැඳීම (සිත) කරතබා ගෙන දුවති. සෙවීම තමන් කරතබා ගත්, වැළඳගත් හැඳීම (සිත) ම බව වටහා නොගනිති.

සොයන්නාවූ ආස්වාදයන් නොලැබුණේම නොවේ. ලැබී ඇත. එහෙත් එවන් ලැබීම් කෙරෙහි තෘප්තිමත් නොවීම හේතුවෙන් සෙවීම පුත්‍රයකරමින් (පවත්වා ගනිමින්) තව තවත් සොයමින් දුවති.

ලැබූ ආස්වාද විඳිති. විඳිමින්ම එය මෙහෙහි කරති. සතුටුවෙති, ආස්වාද ධර්මතාවය අනුවම ක්ෂය වෙති. දුබල වෙති. ආස්වාද විඳිමින් සිටින සත්ත්වයා හට ක්ෂයවී යෑම වැටහෙයි.ආස්වාදජනක දෙය නැති වේයැ'යි බිය උපදිති. නැති වී යන ආස්වාදය කෙරෙහි ඇතිවූ බියද මෙහෙහි කරති. මෙහෙහිකරමින් පවත්වති. පවත්වා ගනිති.

ආස්වාදය නැතිවීමත් සමඟම “දුක” උපදිති. එයින් කම්පනයට පත්වන සත්ත්වයා දුකම මෙහෙහිකරති. එහිම ගැලෙති, විඳවති.

හටගත් බියද ධර්මතාවය අනුව නැතිවී යන බව නොදුන් හෙයින් - බිය පිළිබඳව මෙහෙහි කරමින්, බියම පවත්නා ගන්නා අයුරින්ම නැතිවීමේ ධර්මතාවයට යටත් වූ “ දුක ” ද වැළඳ ගනිති. මෙහෙහිකරති. පවත්වා ගනිමින් දුකම විඳිති.

ධර්ම ස්වභාවයම වෙනස්වීමය, වෙනස්වන ධර්මතාවය තුළ වෙනස් නොවන්නක් සද්කාලික කිසිවක් නොමැති බව වටහාගැනීම “ ධර්මය ” වටහා ගැනීමයි, දැනගැනීමයි.

ප්‍රඥාවත් සත්ත්වයෝ, ඇතිවන කිසිදු ධර්ම ස්වභාවයක් කෙරෙහි නොබැඳෙති. අනුගත නොවෙති, නොරැවටෙති.

ධර්මය වැටහීම හේතුවෙන් ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙන් ඇතිවන ආස්වාද නොවෙති. ආස්වාදයන් නොවන හෙයින් බිය ඇති නොවෙති. දුක ඇති නොවෙති, ඇති වීමක් නොවන බැවින් පැවතීමක්ද නොවෙති.

ධර්මාවධෝධයෙන් යුත් ප්‍රඥාවත් සත්ත්වයෝ උපේක්ෂා සහගත වෙති. එහි කිසිදු විඳීමක් නොවෙති.

මෙලෙසින් සිදුවන ධර්ම ස්වභාවයන් වටහා ගතයුත්තේ ආස්වාද මායාව ඇසුරු කරන්නට සූදානම්වන තමන් විසින්මය. ධර්ම ස්වභාවයන් සත්‍ය වශයෙන් ඇතිවන මුලාවට හසුවෙමින්, ආස්වාද ලබන්නට යන තැනැත්තා විසින්ම මිස අනෙකෙකු නොවේ.

මමය-මගේය වශයෙන් හැඟීම ඇතිකරගත් පාතල්ජනශා-තමන් විසින් අත්විඳීමට පත්වෙනු ලබන බිය, දුක, උපද්‍රවයනට හේතුවන (උපධි) ශෝක කාරණාවන් ගෙන්

බැහැරවීම සිදුකර ගතයුත්තේද-තමන් විසින්ම ධර්මය අවබෝධකර ගනිමින්-ධර්මානුකූල ප්‍රතිපදාවකට (සකස්වීමකට) යොමු වීමෙන් පමණි. ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ අත්දැකීම් බහුල ප්‍රඥාවන්තයින්, ධර්මය දැන, ධර්ම ස්වභාවය ලෙසින් සකස්වන සසර ඕසයෙහි නොවැටී එතෙර වෙති.

තථාගත සම්මාසම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් වැටහීමෙන් යුතුව සියට් ලෝක සත්ත්වයාගේ විමුක්තිය උදෙසා දේශණාකර වදාළ “ධර්මය” වියයි.

කාලාමයෙනි, මෙය පිළිබඳව ඔබ - කෙසේ සිතන්නෙහිද ?
ලෝභය සත්ත්වයාගේ සිතතුල උපදිනුයේ, ඔහුට වැඩ පිණිස හෝ අවැඩ පිණිස වෙන්නේදැයි තථාගතයන් වහන්සේ විමසූ සේක.

වහන්ස, අහිත පිණිස වේය’යි කාලාම පිළිතුරු ලෙසින් පැවසීය.

කාලාමයෙනි,ලෝභයෙන් මඬනා ලදුයේ, ලෝභ සිත් ඇතියේ ඔහුට බොහෝ කලක් අවැඩ පිණිස, දුක් පිණිස වේ නම්, හෙතෙම එවැනි දේ අන් අය හටත් උගන්වයි. ඒවායේ පොළඹවනු ලබයි.

එසේය වහන්ස,

මෙලෙසින් පවත්වාගත් - උගත් දෙය දුක පිණිස, අවැඩ පිණිස පවතින්නේද? නැතහොත් එසේ නොවන්නෙහිද?.

වහන්ස, පවත්වාගත්, උගත් ඵවැනි දේ අවැඩ පිණිස, දුක පිණිසම පවතින්නේය.

කාලාමයෙනි, මෙසේ යමක් අසන්නට ලැබුණේද?.. ඔබ ඵය අසන්නට ලැබුණ ආකාරයෙන් නොගත යුතුය. පරම්පරා කථාවෙන් පැවතියේ වුවද ඵය නොපිළි ගත යුතුය. මෙය මෙසේ වූ ලෙසින් පිළිනොගනුව, අප අතර පවතින ලෙසින් පිළිනොගනුව, තර්කයන් අනුව, න්‍යායන් අනුව පිළිනොගනුව, පවතිනාකාරයෙන් සිතා පිළිනොගනුව. පුප්කයෙකු විසින් පැවසූ හෙයින් පිළිනොගනුව, මේ මහණ අපට ගුරු වේය'යි හඟමින් පිළිනොගනුව.

කාලාමයෙනි, මේ දහම් අකුසල්ය. මේ දහම වරද සහිතය, මේ දහම නුවණැත්තන් විසින් හෙළා දැකිනු ලබන්නේය, මේ දහම උගත්තේ - ඵනිම පැවැත්තේ " දුක" පිණිසම, අවැඩ පිණිසම පවත්නාහ'යි යම් කලෙක ඔබ විසින්ම වටහාගනුයේ, දැනගනුයේ නම්, කාලාමයෙනි, ඔබ ඉන් බැහැර වන්න. මෙසේ යමක් පවසන ලද්දේ නම් ඵය මේ සඳහාම දෙසන ලද්දෙමි.

කාලාමයෙනි, කුමක් සිතන්නෙහිද? ධුද්ධිමත් අයෙකු - මුලාවෙහි නොවැටුණේ, නොරැවටුන සිත ඇතියෙකු වූයේ - යම් කරුණක් ඔහුට දිගුකලක් සිත සුව පිණිස වේ නම්, සොරකම් නොකරයිනම්, ප්‍රාණාඝාතය නොකරනුයේ පරදාරයෙහි නොයෙදෙනුයේ, මුසාධස් නොකියනුයේ, අන් අයවත් ඵලෙසින් පුරුදු - පුහුණු කරවයි.

ස්වාමීනි ච්ඡේය,

කාලාමයෙනි, කුමක් සිතන්නෙහිද? මේ ධර්මයන් කුසල් වෙන්නේ හෝ අකුසල් වෙන්නේද?

චහන්ස, කුසල් වෙති.

සත්‍ය හෝ අසත්‍ය වෙන්නේද?

ස්වාමීනි, සත්‍යම වෙන්නේය.

බුද්ධිමතුන් විසින් හෙළා දැකින්නේ ද?.... අගය කරන්නේද?....

චහන්ස , බුද්ධිමතුන් විසින් අගය කරනු ලබන්නේමය.

පරිපූර්ණව, මැනවින් දැනගත් දෙය සිතෙහි සතුටට හේතු වෙන්නේ හෝ දුකට හේතුවෙන්නේ ද?

පරිපූර්ණව මැනවින් දන් දෙය සිතෙහි සතුටට හේතුවන බව මගේ වැටහීමයි ස්වාමීනි.

කාලාමයෙනි, ඔබ යම් කලෙක මේ ධර්මයෝ කුසලයහ. මේ ධර්මයෝ නිවැරදිය. මේ ධර්මයෝ බුද්ධිමතුන්ගේ ඇගයීමට ලක්වෙන්නේය. මේ ධර්මයෝ ඉගෙනගත්තා වූ, මේ ධර්මයෙහි හැසිරෙන්නා වූ තැනැත්තේ සැපතට පත්වෙති, සතුටට පත්වෙති, ලෙසින් ඔබටම වැටහෙනු යේ නම්, පැහැදිලි වෙනුයේ නම්, කාලාමයෙනි ඔබ ඒ අනුව සකස්විය යුතුය. වාසය කළ යුතුය.

(කාලාම සූත්‍රයෙනි)

මෙසේ කාලාම සූත්‍රය ඔස්සේ සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් ලබා දෙනුයේ නිදහස්ව, නිවැරදිව, වටහාගැනීමේ අවස්ථාවකි. නානාප්‍රකාර සම්මුති සිතුවිලිවලින් ගැටසුන, හැඟීමිවල වෙලුන, කිසිවෙකුගේ යටතට පත්නොවී, තමන් විසින්ම සාංසාරක පවත්වාගත් වැටහීම් මතුකර ගනිමින්, ඒ ඔස්සේ විමුක්තිය උදෙසා බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදළ ආර්යඅෂ්ටාංගික මාර්ග උපදේශයන් ඇසුරු කරමින් “ නිවහ ” ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කිරීමට නිදහස ලැබීම එහි ප්‍රතිඵලයයි.

මහණෙනි, ආයතීයන් දක්නා සුළු, අයතී ධර්මයෙහි දක්‍ෂ, ශ්‍රැතවත් ආයතී ශ්‍රාවකතෙමේ මෙනෙහි කළයුතු ධර්ම දැනීම. මෙනෙහි නොකළයුතු ධර්ම දන්නේ, යම් ධර්මයක් මෙනෙහි නොකළ යුතු නම්, ඒ ධර්මය මෙනෙහි නොකරයි. යම් ධර්මයක් මෙනෙහි කළයුතුවනම්, ඒ ධර්මය මෙනෙහි කරයි.

(සබ්බසව සූත්‍රය)

යමෙකු උදෙසා කියන්නේ නම්, මනාකොට කියනදේ “ නොමුලාවන ස්වභාව ඇති සත්ත්වයෙක්, ලෝකයෙහි බොහෝ දෙනහට සැප පිණිස, ලොවට අනුකම්පා පිණිස, දෙව් මිනිස් හට යහපත පිණිස, සිත සුව පිණිස, උපත ” යන ඒ වචනය මා උදෙසාම කියන්නේය.

මහණෙනි, යම් කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණු කෙනෙක් හෝ මෙසේ කාමයන්ගේ ආස්වාදය, ආස්වාද වශයෙන්

ද, ආදිනවය ආදිනවය වශයෙන්ද, නිස්සරණය, නිස්සරණය වශයෙන්ද තතුසේ නොදනිද්ද? ඔහු ඒකාන්තයෙන් - තමන් කාමයන් විමසා බලා ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙන් දැන ඒ අනුව එහි අන් අයවත් දැනුවත් කරන්නේය'යි පවසනුයේ වුවද - එවැනිනක් දැකිය හැකි නොවෙයි.

මහණෙනි, යම් කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ බමුණෙකු කෙනෙක් හෝ මෙසේ කාමයන්ගේ ආස්වාදය ආස්වාදය වශයෙන්ද, ආදිනවය - ආදිනවය වශයෙන්ද, නිස්සරණය - නිස්සරණය වශයෙන්ද තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුවූයේ ඔහු ඒකාන්තයෙන් - තමන් කාමයන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වශයෙන් දන්නාහුය. එවන් අයෙකු අනෙකුත් අයහට කාමයන්ගේ යථා ස්වභාවයන් වටහා දෙන්නේ යැ'යි පවසනුයේ - එවැනිනක් දැකිය හැකිය.

සියළු සම්මතයෝ සකස්කර ගත් (සංස්කාර) දේය. නාමරූප යෝය.

- අරමුණක් වුවක්ම - නිරුද්ධ වෙයි.
- අරමුණක් නොවූයේ - නිරුද්ධ විමක් අදාල නොවේ.
- අැතිවුවක්ම - නැතිවෙයි.
- නැතිවුවක්ම-අැතිවූයේ නොවෙයි. ඕනෑකම(තණිතාව) කෙරෙන් අැතිකර ගන්නේ වේ.
- සම්මතයක් අැති නොවන්නට-හැඟීමක් (සිත) බිහි නොවේ.
- හැඟීමක්- (සිත) නොපවතින්නට - සම්මතය නොපවතී.
- දැල්වෙන පහන් සි(ඵ)වත්-ආලෝකයත් මෙන් වෙන්කොට දැකීමට අසිරු අයුරින් එකිනෙක බැඳී සිටී.
- ධර්මාවබෝධය ලත් ප්‍රඥාවන්ත තෙමේ එළැඹී සිහියෙන් යුතුව මෙය එකිනෙක වෙන් වෙන් ලෙසින් වටහා ගනී.

මහණෙනි, යම්කිසි මහණ කෙනෙක් හෝ ධම්මණෙකු හෝ මෙසේ කාමයන්ගේ ආස්වාදය, ආස්වාදය වශයෙන්ද, ආදිනවය - ආදිනවය වශයෙන් ද, නිස්සරණය - නිස්සරණය වශයෙන්ද තත්ත්වාවධෝධයෙන් යුතු වූයේ - ඔහු ඒකාන්තයෙන් - තමන් කාමයන් ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දන්නාහුය. එවන් අයෙකු - අනෙකුත් අයහට කාමයන්ගේ යථා ස්වභාවය වටහා දෙන්නේ යැයි පවසනුයේ එවන්නක් දැකිය හැකිය.

සියළු සම්මතයන්,සකස්කරගත් (සංස්කාර) යෝය. නාමරූපය. හේතුව - ඕනෑකමය. තණ්හාවය. පැවැත්ම, දුකය. හේතුව ලෙසින් තණ්හාව - ඕනෑකම, ඇති නොවෙන්නට- පැවැත්මක් (ප්‍රත්‍යය) නොවේ; අරමුණක් වුවක්ම - දුක ඇතිකරමින් පවතියි. දුක පවත්වමින් ම නිරුද්ධ වෙයි.

අරමුණ නොවූයේ - දුක හෝ පැවැත්ම නොවේ. සම්මතය සකස්නොවන්නට - වෙතනා (සිත - හැඟීම්) වචනයෙන් සකස්කරගත් (වචි සංස්කාර) ඇති නොවෙයි. වෙතනා - (හැඟීම් - සිත) වචනයෙන් ඇති කරගත් (වචි සංස්කාර) නොවන්නට පවතින සම්මතයක් ද නොවෙයි.

දැල්වෙන පහන් සිළුවත් - ආලෝකයත් මෙන් - මේවා වෙන්කොට වටහාගැනීමට අසීරු අයුරින් එකිනෙක බැඳෙයි.

ධර්මාවධෝධ ලත් ප්‍රඥාවන්ත තෙමේ එළැඹී සිතියෙන් යුතුව මේවා එකිනෙකා වෙන් වෙන් ලෙසින් වටහාගනියි.

මහා අවුල

**දිනක් - තථාගතයන් වහන්සේ වැඩසිටි තැනට පැමිණි
එක්තරා දෙවියෙක් මෙසේ විමසීමක් කරනවා.**

**අන්නො ජවා බහි ජවා
ජවාය ජටිතා පජා
තං තං ගෝතම පුච්ඡාමි
කො ඉමං විජටයෙ ජටන්ති**

**ඇතුලතත් අවුල්ලය, පිටතත් අවුල්ලය, පුජාව (ජනයා) අවුලෙන්
අවුලට පත්වී සිටී.**

**ගෞතමයන් වහන්ස, කවුරුන් විසින් මේ අවුල් ලිහාදෙනු
ඇති දැ'යි ඔබ වහන්සේ ගෙන් විමසනු කැමැත්තෙමි.**

**මේ පැනයට තථාගතයන් වහන්සේ ගාථාපාඨ තුනකින්
පිළිතුරු සපයනවා.**

**සිලේ පතිට්ඨාය නරෝසපඤ්ඤා
චිත්තං පඤ්ඤඤද්ව භාවයං
ආතාපි තිපකො නික්ඛු
සො ඉමං විජටයේ ජටන්ති**

**හැඬීමෙහි නොරැවටෙන, ප්‍රතිපත්තියෙහි පිහිටි ප්‍රඥාවත්
තැනැත්තේ, සිහි නුවණින් යුතු වූ නික්ඛුවක් ලෙසින් මේ අවුල-
නිරවුල් කරනු ලබන්නේය.**

යෙසං රාගො ච දෙසො ච
අච්ච්චා ච විරාජිතා
බිණාසවා අරහන්තො
තෙසං විජටිතා ජටා

සිත කෙලෙසන රාග, ද්වේශ, මෝහ සියළු කෙලෙස් ඇතිවීමේ හේතු හා පැවැත්ම පිළිබඳ මනා වැටහීමෙන් යුතුව අතහැර දැමූ - කෙලෙස් ඇසුරින් තොර වී රහතුන් විසින් මේ අවුල ලිහා දමන්නේ ය.

යත්ථ නාමකද් ච රූපකද් ච
අසෙසං උපරුජ්ඣධති
පටිඝං රූපසකද්කද්ච
චිත්ථෙ සා පිජ්ජතෙ ජටාති

නාමරූපයන් කෙරෙන් බැහැර වී වෛර, භ්‍රෝධ, ද්වේශ, මඳ, මාන සංඥා මුළුමනින්ම නැතිකර දැමූ කල මේ අවුල නොවෙන්නේය.

දැන් පිළිතුර බොහොම පැහැදිලියි, ධර්මතාවයන් පිළිබඳව යථාවබෝධයෙන්- වැටහීමෙන් තොරව සකස්කර ගනු ලබන - පවත්වාගනු ලබන - නාමරූප සංඥාවන් හි බැඳෙමින් ඇසුරු කරමින් අවුල පවතී.

මෙලෙසින් හටගැනී පවතින මෙම අවුලට හේතුවූ ධර්මතාවය පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව නාමරූප - කෙරෙන් බැහැරවී, තණ්හා - භ්‍රෝධ - වෛර - මඳ - මාන මුළුමනින්ම විනාශකොට අත්හැර දැමූකල මේ අවුල් කිසිවක් නොවෙන්නේ ය.

පසේ බුදුවරු

ස්වාමීනි.... ඛණපොත් කියවන විට අපට හමුවෙනවා....පසේ බුදුවරුන් වහන්සේලා පිළිබඳව.... ඒ පිළිබඳ පැහැදිලි කිරීමක් කරදෙනවා නම්.... යි විමසුමක් සිදුවිය.

පසේ බුදුවරුන් වහන්සේලා පිළිබඳව තථාගත දේශණායන්හි සඳහන් වෙනවා."ඛග්ගවිසාන සූත්‍රය"පසේ බුදුවරුන් පිළිබඳ හොඳ විස්තරයක් දෙනවා. අපදාන පාළියෙහි බුද්ධ වර්ගයේ "පචේවකබුද්ධාපදානස" ලෙසින්ම දක්වනවා.... එතැනදී සිදුවන්නේ ආනන්ද භාමුදුරුවන් වහන්සේ විසින් බුදුපියාණන් වෙතින් අසු පැනයකට පිළිතුරු පැහැදිලි කිරීමයි.... අපි....එහි....උද්ධාතයකට යොමුවෙමු.

වේදේහිපුත්‍ර - ආනන්ද ස්ථවිරයන් වහන්සේ බුදු පියාණන් හමුවෙහි පසඟ පිහිටුවා වැඳ නමස්කාරකොට මෙසේ විමසන්නේය.

වීරයන් වහන්ස, පසේ බුදුවරු ලොව පහළවෙත්, ඒ බුදුවරු කිනම් හේතුවකින් පහළවෙන්නේදැ'යි වටහාදෙන සේක්වා.

ආනන්දය, පෙර විසූ බුදුවරයන් අසුරුකොට කරනලද පුණ්‍ය සම්භාර ඇති, ඒ බුදුසසුන් හි නොලබන ලද නිවන් ඇති, ඉතා සියුම් නුවණින් යුත් ඒ ප්‍රාඥයෝ ලබන්නට නොහැකිව ගිය නිවන පිළිබඳ හැඟීම මුල්කොට බුදුවරුන්ගේ අවවාද අනුශාසනාවන් රහිතව, ස්වල්පමාත්‍ර වූද අරමුණක් හේතුකොට ගෙන පසේබුදු බවට පැමිණෙන්නේදැ'යි මධුර ස්වරයෙන් වදාළ සේක.

සකල ලෝකයෙහි සර්වඥතා ඥානයෙන් හෙබි බුද්ධ වූ මා හැර, පසේ බුදුවරයන් සමාන අනෙකෙක් නැත්තේමය. ඒ පසේ බුදුවරයන්ගේ ගුණයන් පිළිබඳව කොටසක් පමණක් මම දැන් මැනවින් තොපට දේශනා කරමි.

පරෝපදේශ රහිතව, තමන්ම අවබෝධකර ගත් පසේ බුදුවරයන්ගේ මිහිරි වූ උදන වාක්‍යයෝ දඬුවැල් බෑ මී වදයක් මෙන් මිහිරි වෙති. අනුත්තර වූ නිර්වාණ සංඛ්‍යාත ඖෂධය පතන සියැල්ලෝම මනාකොට පහන් සිතින් යුතුව විය ශ්‍රවණය කරව.

එහි රැස්වූ පසේ බුදු බවට පත් උතුමන් පිළිවෙලින් කළ යම් ප්‍රකාශයක් වෙන්නම්, කාමයන් පිළිබඳ ආදිනවද නොඇලීමේ කරුණුද, උන්වහන්සේලා පසේ බුදු (ප්‍රත්‍යක්‍ය බුද්ධ) සම්බෝධියට පත් වූ පරිදිද, පවසන ඒ ප්‍රකාශයන් අසවු. ඇලුම් කටයුතු දෙයහි නොඇලෙන හැඟීම් ඇත්තාහු, ඇලුම් කටයුතු ලෝකයෙහි - නොඇලෙන අදහස් ඇත්තාහ. රාගාදී කෙලෙස් නසා දෘෂ්ඨි වලනයන් (මිථ්‍යා දෘෂ්ඨීන්) දිනා එසේම පසේ බුද්ධත්වයට (ප්‍රත්‍යක්‍ය බුද්ධ) පිළිවෙලින් පැමිණියහ.

දැන් අපි මේ සූත්‍ර දේශනාවන් අනුව විමසා බැලීමේදී ආයතීයතා ප්‍රත්‍යක්‍ය කරමින් සසරින් එතරවීමේ හැකියාව ඒ සඳහා සිදුකළ පෙර පුහුණුව - පුණ්‍යකර්ම හා ප්‍රඥාව ඇතිවූන් හට විවරව පවතින බව පැහැදිලි වෙනවා.

හුදු පංචඉන්ද්‍රියයන් පිනවමින් - විනෝදයෙන් පිවිතය ගතකිරීම මිනිසුන්ගේ අරමුණයි. විය එක් අන්තයක් (කාමසුබලිකානු යෝග)

විවිධාකාරයේ වත් පිළිවෙත්හි නිරත වෙමින් පුද, පූජා උපවාසයන් පවත්වමින්, සිරුරට දුක් දෙමින් ආත්ම දමනයක් සෙවීම, තපස් රැකීම වැනි දේ කෙරෙහි විමුක්තිය සෙවීම. යෝගාවචරයන්ගේ අරමුණයි. (අත්තකිලමනානුයෝග)

මේ අන්තයන් දෙකෙන්ම අනර්ථයක් මිස කිසිදු ආකාරයක යහපත් සිදුනොවන බව ස්වකීය ප්‍රඥාවෙන් වටහාගත් සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ - අන්තයන් දෙකෙන්ම බැහැරව මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව (මැදිහත් පැවැත්ම) දේශණාකොට තිබෙනවා.

ආයථී ධර්මය දැනඋගත් නමුදු - කෙලෙස් දුරුකොට විමුක්තිය වටහාගැනීම, ගිහිගෙයි වසමින් පෘතග්ජනයින් ඇසුරු කරමින් සිදුකළ නොහැකියි, “ගිහිගෙය කෙලෙස්” පළිබෝධයන්ගෙන් පිරී ඇත. පැවිද්ද අහසමෙන් පැහැදිලිය, එහෙයින් ධර්මාවබෝධය-ආයථී සත්‍ය අවබෝධය පිණිස හුදකලාව අතිශයින්ම මහෝපකාරී වෙනවා.

හුදකලාවීමය කියන්නේ කිසිවෙක් - නැති පාලු තැනක සිටිමින් විවිධාකාරයේ චිත්තචිකාරයන් පැවැත්වීම නොවෙයි. තනිවී සිටිමින් සිතුවිලිවලට අනුගත නොවී- සිතුවිලි ඇසුරින් ආස්වාදයට යොමුනොවී සිත සමථයට පත්කර ගැනීමය. එසේ නොවුයේ, බාහිර ලෝකයාහට තනිවී සිටින අයෙකු පෙනිය හැකි නමුත් - ඒ තැනැත්තා චිත්තචිකාර ඇසුරු කරන්නේ නම් ඔහු තමන් විසින් තමන්වම රචවා ගැනීමක් පමණයි සිදුකරනුයේ.

චිතර්ක මූලාව

සියල්ල පවතිනුයේ ලෝකයකය.

ලෝකය පවතින නිසාය.

ලෝකය යනු කුමක්ද?

ලෝකය පවතිනුයේ කොහේද?

ලෝකයෙහි මූලිකම පහළ වූයේ ගැහැණියද -
පිරිමියාද?

ඔවුනට ගැහැණිය - පිරිමියා ලෙසින් හැඳින්වීම කළේ
කවුරුන්ද?

ගැහැණිය හා පිරිමියා එකවර පහළ වූයේ වේද?

එය එසේ වී නම් ගැහැණිය හා පිරිමියා එක්වීමෙන්
දරුවන් බිහිකිරීමට වූයේ කුමක් නිසාද?

මවක, පියෙකු කෙරෙහි දරුවන් බිහිවූයේ නම්, එම
දරුවාගේ බිහිකිරීම සිදුකළ මවගේ, පියාගේ මව්පියන්
කවුරුන්ද? එවැනි මව්පියන් වූයේ නම්, ඔවුන්ව බිහිකළ මව්
පියන් කවුරුන්ද?

මෙහි අගමුල සෙවිය හැකිද? සෙවිය යුතුද?....
ගැටළුවකි.... අවුලකි....

අවුල එතැනින් නොනවතියි.

ලෝකයෙහි පළමුවෙන් ඇතිවූයේ පැලය ඇතිවීමට හේතුකාරක බීජය වූ ඇටයද, ගෙඩියද, එසේත් නැතිනම් ගසද?

ගස නොමැතිව බීජය හෝ ගෙඩිය ඇතිවිය හැකිද? ගෙඩිය හෝ බීජය නොමැතිව ගස ඇතිවිය හැකිද?

පොල්ගෙඩිය තුළ වතුර රැඳවීම කළේ කවුරුන්ද? කපු පුහුලමෙහි ඇට ගෙඩියෙන් බැහැරව තැබූයේ කවුරුන්ද?

අහස - පොළව - ඉර - හඳ - තරු - සත්ත්ව - පක්ෂී - උරග - කෘමි - ගංගා - ඇල - දොළ - මුහුද - මෙකී නොකී සියල්ල පළමුකොටම දැනගත්ත වුන්, හඳුනාගත්ත වුන් කවුරුන්ද, නාමරූප යෙදූයේ කවුරුන්ද, මෙවන් සියල්ල හැඳින්වීමට පහළ වූ මුල්ම වචනය කුමක්ද,

වචනෙන් පහළ කිරීම පිණිස ඇතිවූ මුල්ම සිතුවිල්ල/ හැඟීම - කුමක්ද?

මරණයෙන් පසුව උපතක් සිදුවේද, සිදුනොවේද,

පරලොචක් ඇත්තේද, නැත්තේද,

සම්මතය මුළුමනින්ම ගැටළුවකි. අවුලකි, අවුල් ජාලයකි.

මෙවන් අවුල් ජාලයක වෙලිගිය සම්මතයෙන් හැඳින්වූන මිනිසා - මෙහි ආරම්භය ධුන්මයෙකුමත පැටවිය. ඇතැමෙකු දෙවියෙකුමත පැටවිය, තවත් අය තවතවත් හේතු සාධක දැක්විය.

සිදුවී ඇත්තේ තව තවත් සම්මත ඇතිකර ගනිමින් ඒවා තුල ගැලෙමින් දුක විඳීම පමණකි.

මෙලෙසින් සසරෙහි වැටී - තව තවත් සම්මතයන් ඇතිකර ගනිමින් - ඒවායෙහිම ගැලෙමින් සත්ත්වයා විඳින දුක වටහාගත් සිදුහත් බෝධිසත්ත්වයන් වහන්සේ සාංසාරිකව තමන් විසින් වැඩිදියුණු කළ ප්‍රඥාව උපයෝගී කරගනිමින් සකස්කර ගත් සූත්‍රයක් - සමීකරණයක් ඔස්සේ මෙම අවුල නිරවුල් කරදී ඇතිසේක.

වත්මන් අපි, කිසියම් ගැටළුවක් නිරාකරණය කරගැනීමට අවශ්‍යය වූ විට ගැටළුවට අදාළවන අයුරින් සමීකරණයක් හා ආදේශකයන් උපයෝගී කරගනිමින් ගැටළුව නිරාකරණය කරගන්නා බව දැනිමු.

ගැටළුව නිරාකරණය වී,පිළිතුර ලැබුණ පසුව සමීකරණය හෝ ආදේශකයන් අත්හැර දමනුලබන බවද අපි දැනිමු. ශේෂ වෙනුයේ පිළිතුර පමණකි.

සසරෙහි වැටී සත්ත්වයා පත් වී ඇති ගැටළුව විසඳීම පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ විසින් සකස්කොට ගෙන ඇති සූත්‍රය - පටිච්ච සමුප්පන්න යයි.

ආදේශකයන් වී ඇත්තේ ' සිත ' හා පඤ්චජාපාදන ස්කන්ධයන් වශයෙන් දක්වනු ලබන චිත්ත (හමුවීම) වේදනා (දැනීම) සංඥා (හඳුනාගැනීම) චේතනා (හැඟීම) ඇසුරු කරමින් මතකයන් ලෙසින් සිතුවිලි සකස්කිරීම (මනසිකාර)

“ පබ්බසර මදං භික්ඛවේ චිත්තං
 තංචුකො ආගන්තුකෙහි උපක්ඛලෙසං
 උපක්ඛලිට්ඨං - සංඛලිට්ඨති ”

මහණෙනි, සිත ප්‍රභාස්වරයි. බැහැරින් පැමිණෙන ආගන්තුක වූ කෙලෙස් අපද්‍රව්‍යයන් එහි අනුගත වීමෙන් කිළිටට පත්වෙයි.

සිත ප්‍රභාස්වරය, ප්‍රභාස්වර යනු දීප්තියයි. ආලෝකයයි, එහි හැඩයක් නැති, රූපයක් නැති ආලෝකය හෝ දීප්තිය නිර්වචනය කළ නොහැකි ස්වභාවයකි. නාමයන් වශයෙන් මිස රූපයක් ලෙසින් ගත නොහැකිය. අරූපිය. එහෙයින් හඳුනාගත හැකි කිසිවක් ඇති බවක් නොපැවසෙයි.

ස්පර්ශ (හමුවීම්) වේදනා (දැනීම්) සංඤා (හඳුනාගැනීම්) ඇසුරින් හේතුකාරක මූල ධර්ම පදාර්ථ ස්වභාවයන් කෙරෙහි ඇසුරුකරමින් - හඳුනාගනිමින්, දැනිමින්, හැඟීමෙන් - ඕනෑකම (තණ්හාව) පෙරටු කරමින් රැස්කරගන්නා වැරදි වැටහීම් (විඤ්ඤා) ඔස්සේ සකස්වන නාමරූප සම්මත ස්කන්ධයන් කෙරෙහි මුළුව සකස් වෙයි. එහි ඵලය රූප, වේදනා, සංඤා, සංස්කාර, විඤ්ඤායෝග්‍යය. ඇස-කන-නාසය -දිව වශයෙන් සම්මතයෙන් සකස්කරගත් ගොඩකි, ස්කන්ධයකි.

- ඇස - වර්ණ රූප
- කන - ශබ්ද රූප

- නාසය - ගන්ධ රූප
- දිව - රස රූප
- ස්කන්ධය - ස්පර්ශ රූප

මේ සියල්ල හේතුකාරක මූල ධර්ම ස්වභාවයන් ඇසුරුකරමින් පවත්වාගන්නා චේතනාවෝය. හැඟීමය, සිතුවිලිය, චිත්ත විකාරයෝය.

සත්‍ය ලෙසින් පවතින දේ නොවේය.
 එහෙයින්ම අනිත්‍යයෝය.
 ඇතිවීමක් නොවී නැතිවීමක් නොවෙන්නේය.
 ඇතිකර ගත් සම්මත සිතුවිල්ල නැතිවී යයි.

ධර්මතාවය එසේය,

ධර්මතාවය පිළිබඳ වැටහීමෙන් තොර සත්ත්වයන් නොදන්නාකම නිසාම, සම්මත ඇතිකර ගනිමින් සම්මතයම සොයති. සම්මතයම පවත්වති. සම්මතයෙහිම පවතිති.

ඇතිකර ගත් සම්මතය - ධර්මතාවය අනුව නැතිවී යන විට - වෙනස් වනවිට බිය උපදිති.

අනිත්‍ය වූයේ වුවද - නැතිවී යානොදී රැකගැනීමට වෙර දරති. දුක විඳිති දුක - ඉපදෙනුයේ එතැනයි.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර දෙනු ලබනුයේ සම්මත උපත හෝ සම්මත මරණය පිළිබඳ නොව,

ධර්මතාවය පිළිබඳ පරමාර්ථ සත්‍යයයි.

සම්මත උපතක් - මරණයක් අතර පැවතෙමින් ආයථී සත්‍යය වූ හේතුප්‍රත්‍ය වටහාගත නොහැකිය. එහෙයින්ම මෙතෙක් පවත්වාගත් වැරදි පිළිගැනීම් කෙරෙහි වෙන්ව ධර්මය වටහා ගැනීමට උත්සුක විය යුතුය.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර වටහා දෙනුයේ ධර්මතාවයවන, වෙනස්වීමයි. අනිත්‍යතාවයයි. සත්‍ය වශයෙන් පවතින, කිසිවක් නොමැති වූයේ නමුදු - සත්‍ය වශයෙන් පවතින ලෙසින් ඇතිකර ගත් වැරදි පිළිගැනීම් සම්මතයෙහි පැවතීම, ඇසුරුකිරීම වෙනුවට සැනෙකින් සිදුවන වෙනස්වීමේ ධර්මතාවය - ක්ෂණික මරණය අනිත්‍ය භාවය වටහා ගැනීමේ මගයි.

දිට්ඨෙ දිට්ඨ මන්තං
සුතෙ සුත මන්තං
මුතෙ මුත මන්තං

උටුවේ - උටුවා පමණි, ඇසුනේ - ඇසුනා පමණි, දැනුනේ - දැනුනා පමණි,

ඒ ඒ දෙය එතැනම අහෝසිවී යන්නේය. එලෙසින් අහෝසිවී යෑම පිළිබඳව අවබෝධයකින් තොරව - දැකින ඇසෙන දැනෙන සංඥාවන් මත පැවතෙමින්, සිහිකරමින්, ඇති කරගන්නා සම්මතයම මූලාවය. අවුල හටගනුයේ එතැනයි. යථාවබෝධයෙන් තොරව දිගින් දිගට අවුලෙහි පැවතීම

හේතුවෙන් ලිහාගත නොහැකි අවුල් ජාලයක් බවට පත් වෙන්නේය.

“ සත්‍ය වශයෙන් පවතින්නා වූ කිසිවක් නැත. සුන්‍යතාවය, හිස්බව වෙනුවට, ආරෝපණයකරගන්නා අයෝනිකෝමනසිකාර විකාර - සිතුවිලි, විත්තවිකාර, මූලාව, රැවටීම හැර අන් කිසිවක් නොවෙන්නේය.

(පටිසම්භිද මග්ග සූත්‍රය)

රාධය, නාමරූපයන්හි යම් කැමැත්තක් ඇල්මක්, බැඳීමක් (රාගයක්) ඕනෑකමක් (තණ්හාවක්) අරමුණුකර ගනුයේ “ සත්ත්ව ” වෙයි. සත්ත්ව යනු විශේෂයෙන් ඇලීම, බැඳීම ඇති බවකි.

(රාධ සූත්‍රයෙහි)

“ යම් සිතුවිල්ලක් (හැඟීමක්) නැවත නැවත මෙහෙහි කිරීමෙන්-සිහිකිරීමෙන්-පුර්වනා කිරීමෙන් - එවන් ධර්ම ස්වභාවයක් පවතින ලෙසින් - ඒ කෙරෙහි බැඳියාමක් (විසත්තිකා) ඇති වෙයි. එයම මූළාවය.”

ලෝභය අනර්ථ උපදවන්නේය. ලෝභය ඉන් මූලාවට පත් සිත (චිකල්ලු සිහිය) (විඥානය) සසල කරන්නේය. සිතතුල හය ඉපදීමට හේතුව එයමය.

යථාවබෝධය නොමැති ජනයා - එය නොදනී, නොවැටහෙයි.

ලෝභීවූයේ, ලෝකෝත්තර අර්ථය නොදනී. යම් කලෙක සත්ත්වයා ලෝභයෙහි යටපත් වේද, එකල්හි අන්ධකාරය පැතිර ගියේ වෙයි.

එහෙයින් සත්ත්ව තෙමේ සියළු කල්හි සිහි ඇතිව, රාග, ද්වේෂ, මෝහ, කාමයන් දුරුකරන්නේය.

මෙසේ ඒ මනෝචිතර්කයන් දුරුවීමෙන් අඳුරුපහවී, ප්‍රඥාවේ ආලෝකය ඇසුරෙන්, ප්‍රඥාවන්තයා ජාති,ජරා, ව්‍යාධි මරණය (චතුරෝෂය) තරණය කරන්නේය.

සිතුවලි (හැඟීම) නොවෙනුයේ-වචනයෙන් සකස්වීම් නොවේ. වචනයෙන් සකස්කිරීම නොවෙනුයේ-නාමරූප නොවෙයි. නාමරූප-නොවෙනුයේ දැනීම, හැඟීම, විඳීම, වැටහීම වශයෙන් සිතුවලි සකස්නොවෙයි. සිතුවලි ඇති නොවෙනුයේ-දකින-අසන දැනෙන කිසිවක් විද්‍යාමාන වීමක් (වැටහීමක්) නොවේ.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ආනන්ද තෙරුන්හට සිදුකළ පැහැදිලි කිරීම් අතරින් මහානිධාන සූත්‍රයෙහි මෙසේ හමුවෙනවා.

ආනන්දය, යම් ආකාරයකින්, යමෙකුහට යම් විටෙක මම ය, මගේ ය'යි දැකියේ හැඟීමක් ඇති නොවෙන්නේ නම්, සියළු ආකාරයෙන් මම ය, මගේ යයි ලෙසින් ඇතිවෙන දැකි හැඟීම සහමුලින් නැතිකිරීම හේතුකොට ගෙන අයිතිකර ගැනීමක් පෙනෙන්නේ ද?

ස්වාමීනි, වහන්ස ඒ කාරණය නොවේමයැ'යි ආනන්ද හිමියන් පිළිතුරු දෙති.

ආනන්දය, එහෙයින් මෙහි මම ය, මගේ ය'යි දැකිකොට ගැනීමක් වේද? අයිතිකර ගැනීමට මෙයම හේතුවේ. මෙයම මුල් කාරණය වේ. මෙයම පැවැත්ම (ප්‍රත්‍ය) වේ යයි වදාළසේක.

ආනන්දය, කවර ආකාරයකින් හෝ කිසිවෙකහුට කිසි තැනක තණ්හාව නොවෙන්නේ නම්, සියළු ආකාරයෙන්ම තණ්හාව නැතිකම -තණ්හාව නැතිවීම හේතුකොට ගෙන, සෙවීම පවතින්නේ දැයි ඇසූ සේක...

ස්වාමීනි, වහන්ස මේ කරුණා නොවේමය.

ආනන්දය එහෙයින්, මෙහි සෙවීමට යම් මේ තණ්හාවක් වේ නම්, මෙයම ඇතිවීමේ හේතුවයි. මෙයම පැවතීමට මූලික වෙයි.

ආනන්දය, නාමරූප පැවැත්ම (ප්‍රත්‍ය) කොටගෙන වැරදි වැටහීම් (විඥානය) වේ යයි මෙසේ කියන ලදී.

ආනන්දය, යම්සේ නාමරූප දෙකෙහි පැවැත්ම (ප්‍රත්‍ය) කොටගෙන විඥානය පවතීද? ඒ කාරණයද මේ ආකාරයෙන් දැනගනු. ආනන්දය, මෙහි විඥානය නාමරූප දෙකෙහි පිහිට නොලබන්නේ නම්, මත්තෙහි ජාති, ජරා, ව්‍යාධි, මරණ, දුක් රාශියෙහි පහළවීමක් කොතැනක හෝ පෙනෙන්නේද?

ස්වාමීනි, වහන්ස මේ කාරණය නොවේමය,

ආනන්දය, එබැවින් මෙහි යම් මේ නාමරූපයක් වේනම්; විඥානයට මෙයම හේතුවයි. මෙයම පැවැත්මෙහි මූලකාරණය වෙයි. මෙයම හටගැනීමේ හේතුව වෙයි. මෙයම පැවැත්මෙහි මූලකාරණය වෙයි.

ආනන්දය, විඥානය - නාමරූපයට ප්‍රත්‍යවීම (අනුගතවීම) - නාමරූප විඥානයට ප්‍රත්‍යවීම (අනුගතවීම) යන මෙපමණකින් උපදින්නේ හෝ දිරන්නේ හෝ මැරෙන්නේ හෝ

චූත වෙන්කේ හෝ නැවත උපදින්නේ හෝ වෙයි. මෙපමණකින්ම සම්මතකර ගත් දෙවියා-මිනිසා-සතා-ගැහැණිය-පිරිමියා යනාදී නාමමාත්‍රයකින් පමණක් ව්‍යාවහාරයට හේතුවෙයි.

මෙපමණකින් ඒ ඒ අදහස් හඟවන ව්‍යවහාර නම්වල පැවැත්මක් - පවත්වා ගනී, මෙලෙසින් ප්‍රඥාවෙන් දැන යුතුයි.

මෙලෙසින් සංසාර චක්‍රය පවතියි. මෙසේ විඥාන සහිත වූ නාමරූප සංඥා යම් මේ නවයන් පැනවීම් කාරක වේ.

වෙතනාහං හික්ඛවේ - කම්මං වදුම්
වෙතයිත්වා කම්මං කරොතිවා- කායෙන වාචාය මනසා

මහණෙනි, සිතුවිල්ල (හැඟීම) ම සියළු ක්‍රියාකාරකම් වලට හේතුවන බව පවසමි. සිතුවිලි (හැඟීම්) මූලිකකොට ගෙනම කය, වචනය, මතකය, සකස්කරමින් ක්‍රියාකාරකම් පවත්වා ගන්නේය.

තමන් තුල පවතින, පවත්වාගනු ලබන සිතුවිලිවල වගකීම තමන් විසින්ම දැරීමට සිදුවෙනවා. ඒවා කුසල හෝ අකුසල විය හැකියි.

කුසල - අකුසල කවරේදැ'යි ධර්මානුකූලව වටහාගැනීමට තමන් දැනුවත්විය යුතුයි. මුද්ධිමත්විය යුතුයි. එහෙම නැතිව සසර දුකෙන් එතෙරවීමේ මගට පිවිසෙන්නට හැකිවෙන්නේ නැහැ.

සසරෙහි වැටුන සියළු සත්ත්වයාගේ අපේක්ෂාව සතුව විඳීමයි.

දුකෙන් බැහැර වීමයි," දුක " පිළිබඳ හේතුවල ධර්මතාවයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන්-අවබෝධයෙන් තොරවූ සියළු සත්ත්වයෝ නිරතුරුවම පවතින්නේ,ඇසුරු කරන්නේ මූලාවයි.

මේ ආකාරයෙන් මූලාවම ඇසුරුකරන සත්ත්වයන් තුල ලෝභ - ද්වේශ - මද - මාන වැනි සියළු අකුසල් පහල වෙනවා. එහෙම ඇතිවන අකුසල් සිත්හි බැඳෙමින් එකිනෙකා පරදවා - තමන් හැඟී සිටින්නට නිසරු උත්සාහයන්හි යෙදෙනවා. අන් අයවත් පීඩාවට, දුකට පත්කරමින් තමනුත් පීඩාවට, දුකට පත් වෙනවා.මග සකස්කර ගන්නවා.

මේ ක්‍රමය වැරදියි. ඒ නිසා වැරදි මග පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව, ඉන් බැහැරවී, නිවැරදි සන්සුන් පැවැත්මට හුරුපුරුදු වියයුතුයි. සිතුවිලි කෙරෙහි අනුගතවී නොසන්සුන් නොවිය යුතුයි. නොසැලී සිටිය යුතුයි. එහෙම සිටින්නට සිත සකස්කර ගන්නා අය තුල අකුසල් සිතුවිලි පවතින්නේ නැහැ. ඇතිවෙන්නේ නැහැ.

**“ අභිවාදන සීලිස්ස - නිව්චං වද්ධා පචායිනො
චත්තාරො ධම්මා වඛ්ඛින්නි - ආයු චන්නො - සුඛං බලං”**

කුසලය අගය කරමින් - නිරතුරුව කුසලසිත් - වර්ධනය කරමින් පවත්වන්නා තුල ආයුෂ ප්‍රසන්න බව නිරෝගි සැපත, ශක්තිය ඇතිවන්නේය. පවතින්නේය.

සිතුවිලි මූලිකවීමෙන් සියල්ල පවතින හෙයින් - නොසිතා සිටීමෙන් සියල්ලෙන් මිඳීමේ හැකියාව පිළිබඳ එක්තරා දෙවියෙක් තථාගතයන් වහන්සේ වෙතින් විමසූ ආකාරය සූත්‍ර

පිටකයෙහි “ මනෝනිවාරණ” සූත්‍රයෙහි දැක්වෙනවා.

“ යතො යතො මනෝ නිවාරයෙ
න දුක්ඛමෙති නං තතො තතො
ස සබ්බතො මනෝ නිවාරයෙ
ස සබ්බතො දුක්ඛා සමුච්චති ”

යම් යම් දෙයින් සිත වළකාගනු ලබන්නේද, එවන් එවන් දෙයින්
ඔහුට දුක නොවෙයි. හෙතෙම සියල්ලෙන්ම සිත වළක්වනුයේ
නම් ඔහු සියළු දුකෙන් මිදෙත් ද?

තථාගතයන් වහන්සේ මෙහෙම වදාරනවා

න සබ්බතො මනෝ නිවාරයෙ
මනෝ යතත්ත මාගතං
යතො යතො ච පාපකං
තතො තතො මනෝ නිවාරයෙති

සියල්ලෙහි යථාතත්ත්වය වැටහීමේ මඟට පිවිසි සිත
නොවළකන්නේය. යම් යම් දෙයින් දුෂ්චරිත අකුසල් වෙනම්
එයින් එයින් සිත වළක්වන්නේය.

අත්තනාව කතං පාපං - අත්තනා සංකිලිස්සති
අත්තනා අකතං පාපං - අත්තනාව විසුජ්ඣති
සුද්ධි අසුද්ධි පච්චත්තං- භාන්ඤ්ඤාමඤ්ඤා විසොධයෙ

යමෙකු අකුසල් කරනුයේ - තෙමේම කෙළෙසෙන්නේය.
යමෙකු අකුසල් නොකරනුයේ හෙතෙම පිරිසිදු භාවයෙන්
යුතුවේ.

කිඵටට පත්වීම හෝ පවිත්‍රවීම සිදුවෙනුයේ තම තමන් කෙරෙහිමය.

කිසිවෙකු හට- අනෙකෙකු පිරිසිදු කළ නොහැකිය.

තටාගතයන් වහන්සේගේ දේශණය පැහැදිලියි, තමන්ගේ ගැලවුම්කරුවා තමන්ම මිස, අනෙකෙකු නොවේ. කිසිවෙකු හෝ අන් කිසිවෙකුගේ ගැලවුම්කරුවෙකු නොවෙන්නේය.

තම මාරයා හෝ විමුක්තිදායක ගැලවුම්කරුවා වෙන්නේ - තමන් විසින්ම ඇතිකර ගන්නා සිතුවලියි. සසර දුක පැවැත්ම තම සිතුවලි අනුව පවතින ආකාරය නොදැන, සිතෙන - සිතෙන සිතුවලිලෙහිම ගැලෙමින් මතකය සකස්කිරීම, පවත්වාගැනීම, අයෝනිසෝමනසිකාරයයි.වැරදි ආකාරයෙන් සිත පැවැත්වීමයි.

තමන් තුල පවත්වාගනු ලබන, සකස්කරගනු ලබන සිතුවලි (හැඟීම්) අනුව සසර දුක ඇතිවෙන බව - සසර දුක පවතින බව වැටහීමෙන් යුතුව ලෝභ, ද්වේශ, මෝහ, තණ්හා, මද, මාන වැනි අකුසල් සිත් කෙරෙහි බැහැර වී සියළු සම්මත-සකස්කිරීමේ මායාව අනිත්‍ය වශයෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ ඥානයෙන් යුතුවූයේ, කාමය නම් වූ සතුව ආස්වාදය සෙවීමෙහි, ගැලීමෙහි, සිතීමෙහි නොයදෙති.

“ කාම සුත්‍ර ” නිර්දේශයෙහි මෙහෙම දැක්වෙනවා.

“කාමය තාගේ මුල දිට්ඨි,

කාමය තෝ විවිධාකාර හැඟීම් සිතුවිලි සංකල්පනා හේතුකොට ගෙන උපදින්නෙකි.

තා කවරෙක් දැයි හඳුනා ගනිමි.

මම තවදුරටත් තා කෙරෙහි නොරැවටෙමි.

තා නොපතමි,

මා සිතියෙන් යුතුවන කල තා නූපදින්නෙහිය.”

**“ පසුදැව වස්තා යං ධම්මො
හ යේ ධම්මො දුප්පසුදායක”**

මෙම ගාථා පාඨයෙහි අරුතවෙනුයේ “ මේ ධර්මය පැහැදිලි කිරීම ප්‍රඥාවන්තයනට මිස මෝඛයන්ට නොවන බවයි”.

ප්‍රඥාවන්තයන් සසර දුක, එහි ඇතිවීමේ හා පැවතීමේ හේතු වටහාගනිමින් දුක වනසාලන මගට පිවිස ඒ සඳහා දැඩි කැපවීමකින් යුතුව - හුදකළාවී, වියඟී දරනවා.

මෝඛයන් සමාජ සම්මතය කරතබා ගෙන, සිතුවිලි අතර අතරමං වී, සතුට - ආස්වාදය සොයමින් මෝහාන්ධකාරයෙහි ගිලෙනවා, ඔවුනට ඕනෑකරනුයේ සත්‍ය දැකීමට හෝ වටහාගැනීමට නොවෙයි. මුලාවට පත්වී-එම අඳුරෙහිම ගැලී එයින්ම ආලෝකය දැකීමටයි. අප ආලෝකය ලෙසින් දකින ආලෝකයත් මුලාවක් බව ඔවුනට වැටහෙන්නේ නැහැ.

අප සම්මතයෙහි දිස්වන ආලෝකය සත්‍ය වශයෙන් පවතින්නක් නම්, නිත්‍ය එකක් වෙන්නේ නම්, ආලෝකය පවතින දිවා කාලයේ වුවද විවිධ හේතූන් කෙරෙන් දුබල වෙමින්-රාත්‍රියෙහි දී මුළුමනින්ම අඳුරට යටවෙන්නේ ඇයි?

ආයතී සත්‍යය දේශණයෙහිදී අඳුර යනු නොදන්නා කමයි. මුලාවයි. එහිදී ආලෝකය යනු මුලාවෙන් බැහැරවීමයි. වැටහීම ඇතිවීමයි. ආයතී සත්‍යය වටහාගනුයේ, කිසිදු අඳුරෙහි නොවැටෙයි.

අඳුරෙහි දී නිද්‍රාවට පත්වෙන්නා සිහින දැකීමත් පසුවෙයි. ඔවුන් සිහින දැකිනුයේ නින්දේදීය.

ප්‍රඥාවේ ආලෝකය දැකගත් තැනැත්තෝ නිදිවරන්නේය. නිවැරදිව නිසා සිහින නොදකින ඔවුහු මුලාවට පත් වෙන්නේ නැතිය.

මෝඛයා සසර දුක විඳිමින්, සසර දුකට හේතුකාරකයන්ම ප්‍රාර්ථනාකරද්දී, ප්‍රඥාවන්තයා සසර දුකට හේතුකාරක දුරුකරමින් නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරනවා.

පැවැත්මේ හේතු

සසර දුක පැවැත්මට - සකස්වීමට හේතු හඳුනාගැනීමෙන් තොරව-ඉන් ගැලවීගත නොහැකිය.

පාළියෙහි දැක්වෙන පදවල සරළ අරුත වටහා නොගැනීම තෘෂ්ණාකාරක සසර පැවැත්ම වටහා ගැනීමට පවතින ප්‍රධානතම බාධකයකි.

අැසට රූප හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

කනට ශබ්ද හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

නාසයට ගඳ සුවඳ හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

දිවට රස හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

සිරුරට ස්වභාවයන් හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

මනසට හැඟීම් හමුවීමෙන් (ස්පර්ශ වීමෙන්)

විඳිම් (වේදනා) සිදුවන්නේය. හමුවන්නේය. හඳුනා ගැනීමේ (සංඥා) හමුවන්නේය. කුමක් හඳුනා ගන්නේද?.

හමුවීම (ඵස්ස) අනිත්‍ය බව හඳුනාගන්නේය. විඳීම (වේදනා) අනිත්‍ය බව හඳුනාගන්නේය. අනිත්‍ය දේ මෙනෙහි කිරීම දුකට හේතුවන බව හඳුනාගන්නේය.

හඳුනාගැනීම හේතුව වනකල, ප්‍රත්‍යය සුන්‍ය බව වටහා ගන්නේය. හේතුප්‍රත්‍යය වැටහීමෙන්, හඳුනාගැනීමෙන් (සංඥාවෙන්) ඔබ්බට යෑමකින් තොරව ඵතැනම හඳුනාගැනීම (සංඥාව) නැතිවියාමට-ඝෟයවීමට හරින්නේය. හඳුනාගත් (සංඥාව) ඝෟණයෙහිම ඵහි නිරුද්ධවෙනුයේ, ඉන් ඔබ්බට සකස්වීමක් නොවන්නේය. පැවැත්මක් නොවන්නේය. නවතින්නේය.

උපාදාන ස්කන්ධයාගේ යථා ස්වභාවය වටහාගැනීමක් නොවුණේ නම් - සංඥාවට හඳුනාගැනීම අනුව හැඟීම් ඇතිකරන්නේය. හැඟීමත් සමගම (තෘෂ්ණාව) ඕනෑකම පවතින්නේය. (තෘෂ්ණාව) ඕනෑකම හේතුකොට ගෙන හමුවීම විඳීම.- හඳුනාගැනීම් යලි යලිත් මෙහෙහි කිරීමේ ප්‍රත්‍යය ලෙසින් (තණ්හාව) ඕනෑකම පවතින්නේය. සසර සැකසෙන්නේය. හේතු ප්‍රත්‍යය නොදන්නාකමින් මූලාවෙහි ගැලෙමින් දුක පවත්වා ගන්නේය.

හේතුප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳ වැටහීමෙන් යුතුවූයේ (සංඥාවන්) හඳුනාගැනීමෙන් ඔබ්බට නොයන්නේය. හඳුනාගැනීම (සංඥාව) නිරුද්ධවී යන්නට හරින්නේය. “ දුක” නැතිකිරීමේ ඇරඹුම ඵ්‍යතය. සංඥා නිරෝධයයි. මෙසේ සම්මත පැවැත්ම පිළිබඳ අනවබෝධයෙන් සකස්වන මනස, අයෝනිසෝමනසිකාරයයි. ඵයාකාරයෙන් සකස් වූ ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවෙන් සමන්විත වූ “වැරදි වැටහීම විඥාණය නම් වේ.

(තෘෂ්ණාව) ඕනෑකම,හේතුකොට ගෙන මූලාව පවතින්නේය. සසර සැකසෙන්නේය. හේතුප්‍රත්‍යය නොදැනීම හේතුවෙන් මූලාවෙහිම ගැලෙමින්-ගැටෙමින් “දුක” පවත්වා ගන්නේය.

හේතුප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුවූයේ හඳුනාගැනීමෙන් (සංඥාවෙන්) ඔබ්බට නොයන්නේය.

සංඥාවෙන් ඔබ්බට නොයන බැවින් හැඟීම් බිහිනොවන්නේය. හැඟීම බිහිනොවූයේ නම්, වචනයෙන් සිදුවන

සකස්කිරීමේ (වවිසංස්කාර) ලෙසින් නාමරූප සකස් නොවන්නේය. නාමරූප - උපධි මෙනෙහි නොකරන, ඇසුරු නොකරන හෙයින් ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) නොමැති බැවින්, වැරදි වැටහීම (විඤානය) නොපිහිටන්නේය.

“ වැරදි වැටහීම ” (විඤානය) නොවන කල පවත්වා ගැනීමක් නොවනුයේ නවතින්නේය.

හඳුනාගැනීම (සංඥාව) ඇසුරු නොකරනුයේ, ඉන් ඔබ්බට යෑමක් නොවන්නේය. නොපවතින්නේය. නිරුද්ධ වන්නේය. “ දුක ” නැතිකිරීමේ ඇරඹුම එතැනය. ඒ සංඥා නිරෝධයයි.

වැටහීම

සම්මත ස්වභාවයෝය, හේතුප්‍රත්‍යයෝය, නිරන්තරවම සැලෙන ධර්ම ස්වභාවයන් හේතුවෙමින් ප්‍රත්‍ය ලෙසින් එස්ස (හමුවීම) වෙයි. වේදනා (දැනීම) වෙයි. සංඥා (හඳුනාගැනීම) වෙයි. චේතනා (හැඟීම) වෙයි. සම්මත (මෙනෙහි කිරීම - මඤ්ඤනා) වෙයි.

එස්ස, වේදනා, සංඥා, මනසිකාර හේතු වෙමින් ප්‍රත්‍යය ලෙසින් වවිසංස්කාර (වචනයෙන් සකස්වන) නාමරූප බිහිවෙයි. ඒ වැරදි වැටහීමෙන් සකස්වන මනසිකාරයන් බැවින් අයෝනිකෝමනසිකාර නම්වේ. මිට්ඨාදෘෂ්ඨීන් වෙයි. මිට්ඨා දෘෂ්ඨියෙහිදී පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයන් රූප වේදනා සංඥා සංඛාර විඤාන ලෙසින් සම්මත වෙති.

කන බිහිවිය. කන හේතුප්‍රත්‍යයෙන් රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඥාන සකස්වෙති, නාසය බිහිවිය. නාසය හේතුප්‍රත්‍යයෙන් රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඥාන සකස් වෙති, දිව බිහිවිය. දිව හේතුප්‍රත්‍යයෙන් රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඥාණ සකස්වෙයි, ස්කන්ධය (කාය ස්වභාවයන්) හේතුප්‍රත්‍යයෙන් රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඥාන සකස් වෙති.

හේතුප්‍රත්‍ය ධර්මස්වභාවයන් වැටහීමෙන් තොරවූ, පාඨග්ජනයිත් අයෝනිකෝමනසිකාරයම “ සිත ” ලෙසින් පිළිගනිති. පැවැත්ම (භවය) ම පුර්විනා කරති. භවය ඇතිවන්නට, පවතින්නට හේතුවන කාර්යයන් (භව කර්මක්‍රියා) ම පවත්වති. වැඩිදියුණු කරති. උපදිති, මියයති, යලි යලිත් උපදිති, යලි යලිත් මියයති. දුක විඳිති. සසර පවත්වා ගැනීමෙහි අරමුණෙහිම බැඳෙති. දුක නැතිකරන්නට සිතති. ගැලවෙන්නට වෙරදරති. එහෙත් නිවැරදි දැක්ම-නිවැරදි වැටහීම නොමැති හෙයින් ගැලවීමකින් තොරව, අයෝනිකෝ - මනසිකාර මාරයාව කරතබා ගෙනම, ගැලවීමේ මඟ යැයි සිතමින් කටුඅකුල් වනලැහැබි තුලම දුවයමින් විපතටම පත් වෙති.

මුලින්ම රැවටෙනුයේ තමන්ය. එහෙත් තමන් රැවටී ඇති බවක් නොවැටහෙන බැවින් ආස්වාදයම අරමුණුකරමින්, දුක්වමින් අන් අයවද තමන් සිටින මූලාව තුලටම ඇද ගනිති.

එවන් මූලාව කෙරෙහි ආකර්ශණය වෙන්නවුන් වෙත් නම්, ඒ මූලාවට පත්වුවහගේ සතුටට හේතුවනුයේ, තමන් සමග එක්වුවන් මිතුරන්සේ සළකන්නේය. සතුටුවන්නේය.

මුලාව පිළිබඳව වැටහීම ඇතිවූයේ හෝ නොවූයේ වේවා, කිසිවෙකු මුලාවට පත්ව සිටින්නාගේ හැඟීම් කෙරෙහි අනුකූලතාවය නොදැක්වන කළ, අපේක්ෂා සහගතව තම හැඟීම් දැක්වූ තැනැත්තා හට අනුකූලතාවය නොදැක්වූ තැනැත්තා සතුරෙකු සේ පෙනෙයි. තමනට බාධා ඇතිකරන්නෙකු ලෙසින් සිතයි. එයම බියට හේතුවක් කරගනිති.

මුලාව, මුලාවක්ම මිස සැබෑවක් නොවන බැවින්, හැඟීමට අනුව ආස්වාද පිණිස එක්වූයේ වුවද, ආදීනවය දුක සහිතවූ හෙයින් සතුට යැයි සිතමින්, වැළඳගත් දුක් ගොන්න අතහැර ඉන් ගැලවීමට පිණිස නිස්සරණය සොයන්නේය.

එහෙත් ආයථි සතාවබෝධය නොවනතාක් කවරෙකු හට හෝ අයෝනිකෝමනසිකාරයන්හි ගැලෙමින්, පැවතෙමින් දුක ජයගත හැකි නොවන්නේමය.

එස්ස වේදනා සංඥා වෙනනා මනසිකාර පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයෝය. ඉපදීමේ හේතුප්‍රත්‍ය මෙතැනයි.

ධර්මස්වභාවයෝය. ධර්ම ස්වභාවයෝ නිරන්තරයෙන්ම එකිනෙකා හමුවීම (එස්ස) වේ. හමුවීම හේතුප්‍රත්‍ය වෙමින් කම්පන (වේදනා) ඇතිවේ. හමුවීම දැනගැනීම හේතුප්‍රත්‍යය වෙමින් හඳුනාගැනීම (සංඥා) සකස්වෙයි. මෙසේ ක්ෂණික ආකාරයෙන් සකස්වන හේතුප්‍රත්‍ය ස්වභාවයන් ක්ෂණයෙහිම නිරුද්ධ වෙති. කිසිවක සදුකාලික පැවත්මක් නොවෙති.

මෙසේ බිහිවෙමින් නිරුද්ධවන ස්වභාවයන්ගේ ක්‍රියාකාරී බව අතිශයින්ම වේගවත් බැවින්, නිරුද්ධවන ස්වභාවයන් ඇසුරු කරමින් තව තවත් අපමණවත් ස්වභාවයන් බිහි වෙන්නේය.

සංඥ (හැඟීම් - හඳුනාගැනීම්) බිහිවන ඝෂණයෙහිම නිරුද්ධවන නමුත්, බැඳීම් පවතින ස්වභාවයෙන් නාමරූප වශයෙන් ගනිමින්, මෙහෙහි කරන්නට යෑමෙන් ආත්ම ස්වභාවයක් පවතින්නේය.

පෙනෙනුයේ, බලන නිසාවෙහි, නොබලනුයේ පෙනීමක් නොපවතින්නේය. බලනුයේ රැවටුන නිසයි. මුලාව උපාදානයකර ගත් නිසයි, අල්ලාගත් නිසයි.

අසන නිසා ඇසෙනවා මිස, නොඅසන කළ ඇසීමක් පැවතිය නොහැකිය, ඇසෙන නිසා අසන්නේ රැවටීමට ලක්වූ නිසයි. උපාදානයකර ගත් නිසයි.

විඳින නිසයි දැනෙන්නේ, දැනෙන නිසා විඳින්නේ මුලාවට හසුවූ නිසයි. විඳින්නට පෙළඹුන නිසයි.

මෙවන් ධර්මස්වභාවයන් කිසිවක් සත්‍ය ලෙසින් පවතිනුයේ නොවුවද, ඒවා කෙරෙහි බැහැරවීම පෘථිවිජනශාභනට ඉතාමත් දුෂ්කර කාර්යයකි. එසේ වෙනුයේ ධර්ම ස්වභාවයන් හා හේතුප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳව යථාවබෝධය නොමැතිකම (අවිද්‍යාව) නිසාය.

ආයථී සත්‍ය (ස්වභාවයේ සැබෑ ස්වභාවය) නොදන්නාකම හේතුවෙන් අවිද්‍යාවෙහි ගැළපෙන සත්ත්වයා අනන්ත අප්‍රමාණ කාලයක් සසරෙහි වැටෙමින්, භව කර්මයන්හි

නිරතවෙමින්, බිහිකරගත් මුලාව අත්හරින්නට බියවෙති, අවිද්‍යාවේ දුරුවීම දුකක් සේ සලකති. එහිම පවතී. දුකම වැළඳ ගනිති. “දුක” වැළඳ ගනිමින්ම එහි සැපය සොයති.

දුක අතහැරීම සැපත බව - අවිද්‍යාවෙන් බැහැරවීම දුකෙහි අවසානය බව පෘතග්ජනයින් හට නොවැටහෙති.

ආයතී සත්‍යයෙහි “දුක” පෘථග්ජනයාහට සැපතකි, පෘථග්ජනයාගේ සම්මත සතුට - ආයතී සත්‍යයෙහි “දුකය” යෝනිසෝමනසිකාර (නිවැරදිවැටහීම) ත් අයෝනිසෝමනසිකාර (වැරදි වැටහීම) ත් එකට පවතිනුයේ නොවේ. එකක් පවතින විට අනෙකා සැඟවෙන්නේය.

කම්බිපොටක් අග ගැටගැසු ගිනිබෝලයක් වේගයෙන් කරකැවීමේදී-එම වේගවත් කරකැවීම හේතුවෙන් ගිනි වලල්ලක් සේ උපමාකරගත හැකි නමුදු, ධර්ම ස්වභාවයන්ගේ ක්‍රියාකාරී වේගය, එසේ වටහා ගැනීමට නොහැකිය. වැටහීම වැඩිදියුණු කර ගැනීම පිණිස එවන් උපමාවක් තුළින් හෝ ධර්මස්වභාවය වටහා ගැනීමට වියඪිකළ යුත්තේය.

ධර්මස්වභාවය පිළිබඳ ක්‍රියාවලිය අවබෝධවූයේ, එස්ස වේදනා සංඤ්ඤා නිරෝධයම වටහාගන්නේය. (යෝනිසෝ මනසිකාරය)

ජලය යැයි සම්මතයකි. ජලතලයක් මත, බැහැරින් එන ජලබිඳුවක් පතිතවෙන්නේය.

ජලතලයත්, ජලබිංදුවත්, අතර ස්පර්ශය ඇති වෙත්ම කම්පනයක් පැනනගිනුයේ, ජලතලයමත තරංගයන් බිහිවෙන්නේය.

ධර්ම ස්වභාවය වටහාගත් ප්‍රඥාවන්තයා, ජල තරංගයන්හි නොරැවටෙන්නේය. එදෙස නොබලන්නේය. එහෙයින්ම හෙතෙම මූලාවෙහි නොවැටෙනුයේ ජලතලය මත පතිත වන දියබිඳුව, ස්පර්ශ, කම්පන, සංඥා සමගම ජලයෙහි මුසු වී, යලි කිසිදු දැකිය නොහැකි අයුරින් නිරුද්ධවන ආකාරය වටහාගන්නේය. නිරෝධයම දකිනුයේ සුන්‍යතාවයත්, හේතුඵල ප්‍රත්‍යයත් ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නේ ය. මෙසේ නිරෝධය වැටහෙමින් සකස්වන හැඟීම, නිවැරදි සිතියයි. (සම්මාසතියයි.) යෝනිසෝමනසිකාරයයි.

එස්ස වුයේ වුවද, වේදනා වුයේ වුවද, සංඥා වුයේ වුවද, වේතනා වුයේ වුවද, ජලයවුයේ වුවද, දියබිඳුව වුයේ වුවද, සම්මා සතිය වුයේ වුවද, නිරෝධය වුවද, යෝනිසෝ මනසිකාරවුයේ වුවද, ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි සකස්කර ගත් නාමරූප (වචී සංස්කාර) පමණක්ම බව ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වෙන්නේය.

වේතනා (හැඟීම්) වචීසංස්කාර (නාමරූප) බිහිවන, නිරුද්ධවන ආකාරය වටහාගනුයේ මූලාවෙහි නොවැටෙති.

බිහිවන ආකාරය (හේතු ප්‍රත්‍ය) ජලතලය මත තරංගයන් ඇතිවීමට හේතුකාරකවුයේ වුවද, ජලතලය ස්පර්ශකරත්ම යලි කිසිදුක වීම ජලබිංදුව, නැවත ජලයෙන් වෙන්කර දැකිය නොහැකි අයුරින් සිදුවූ නිරෝධය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරනුයේ- ජලතලය මත තරංගයන් පවතින ලෙසින් ඇතිවන හැඟීමත්-වචනයෙන්

සිදුවන සකස්වීමත් හේතුප්‍රත්‍යය වෙමින් බිහිවන මායාකාර නාමරූපයන් වැළඳ නොගන්නේය. නිරෝධ ස්වභාවයම ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරන්නේය. නිවැරදිව වටහාගත්තේ වෙන්නේය. සම්මාදිට්ඨිය පහළවූයේවේ. සම්මා දිට්ඨිය (නිවැරදි වැටහීම) වැඩෙත් වැඩෙත්ම, තත්ත්වාවබෝධය ලැබීමෙන් මාරයාගේ පාශයෙන් ගැලවෙන්නේය.

“ආස” ය’යි සම්මතයකි.

ආස කෙරෙහි රූප දකින්නේ යැ’යි ද සම්මතයකි. ආසෙත්-බාහිර රූපයත් හමුවීම (ච්ඡිස), විඳීම (වේදනා), හඳුනාගනුයේ (සංඥා), පූර්ව මතකශක්තිය අනුව (වේතනා), හැඟීම් පහළවූයේ, (අයෝනිසෝමනසිකාර) රූපයන් දකින්නේය. බලන්නේය. පෙන්නේය. ආසුරු කරන්නේය. බැඳෙන්නේය.

පෙනුනේ වුවද- ආසුනේ වුවද- දැනුනේ වුවද- ඒ කවරෙක් වුවද එම ක්‍ෂණය පමණි. ඒ සැනෙකින්ම එවන් සංඥා බැහැර වෙන්නේය. වෙනස් වෙන්නේ ය.

ආයථී සත්‍යය එසේය, එහෙත් ආයථී සත්‍යය නොදත්- නොවැටහුන පාටිග්ජනයා-සංඥාමත සංඥා බිහිකරමින්, නාමරූප අනුගතකරමින්, අබණ්ඩවම අයෝනිසෝමනසිකාරයන් පවත්වති. ඒවායේ ගිලෙති. මුලාවට පත්වෙමින් -මුලාවම සත්‍යයලෙස දකිති. පිළිගනිති, වැළඳගනිති, නිත්‍යවූයේ සදකාලිකව පවතින දේ ලෙසින් රැවටීමට පත්වෙති. ආස්වාදය ලබති, “දුක”ට පත්වෙති.

බිහිරන්නට ආසෙන්නේ නැති යැ’යි සම්මතයකි. එහෙත් බිහිරී වූයේ වුවද ඔවුහු සංඥා ආසුරුකරති.

සංඥා කෙරෙන්නේ අයෝනිසෝමනසිකාර පචත්චති.

“අස” පියාගෙන සිටියේ වුවද, අයෝනිසෝමනසිකාර රූපයන් පෙනෙති, බිහිකෙරෙති.අසීමේ අවශ්‍යතාවයක් නොවූයේ වුවද, අයෝනිසෝමනසිකාර ශබ්දයන් බිහිකරති. විච්චාකාර වූ ශබ්දයන් ඇසෙති, ශබ්දයන් අසති.

මේවා කිසිවක් (සංඥා) හඳුනාගැනීමේ (වෙනනා) හැඟීම් අධිවචන, වචිසංස්කාර-නාමරූප-අයෝනිසෝමනසිකාර ඇසුරු නොකරන්නා හට, සත්‍යය වශයෙන් පවතින රූප නොවනබව වැටහෙති, ශබ්ද නොවනබව වැටහෙති, ගන්ධ නොවනබව වැටහෙති, රස නොවනබව වැටහෙති, නිත්‍ය ලෙසින් පවතින හමුවීමේ (ස්පර්ශ) නොවනබව වැටහෙති.

ආයඪී සත්‍යය (ධර්ම ස්වභාවයන්-හේතුප්‍රත්‍යය) පිළිබඳව තත්ත්වාවබෝධය නොවැටහීම “ දුක ” ඇතිවීමට, දුක පැවතීමට හේතුප්‍රත්‍යය වන අයුරු වටහති, වටහාගනිති.

පෘථග්ජන සත්ත්වයින් අයෝනිසෝමනසිකාරයන් පචත්චමින් “දුක” විඳිනවිට-ප්‍රඥාවන්තයින් යෝනිසෝමනසිකාර (සම්මා දිට්ඨි) (නිවැරදිව දැකීම) යෙන් සත්‍යය අවබෝධකරමින්, සියළු “දුක” නසා, සසර ඕකයෙන් එතෙරව නිවන ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරති. නිවෙති.දහමෙහි ස්වභාවය එලෙසයි.

පහන් සිළුවෙහි දැල්වීමට-පැවැත්මට හේතුප්‍රත්‍යයන් වන තෙලුන් වැටියත් දැව් නිමවෙත්ම පහන්සිළුව නිවෙන්නේය. නිවුනු පහන්සිළුව කොහේ ගියා දැ’යි සෙවීමක් නොවන්නේය.

සොයන්නේ වුවද, එය සොයන්නා හට වෙහෙසක් මිස සොයාගැනීමක් නොලැබෙන නිර්ථික ව්‍යායාමයක් පමණි.

විඥාණය

අසත්, බාහිර රූපයත්, ස්පර්ශ විමෙන් බිහිවන සංඥාව හඳුනාගනුයේ වැරදි වැටහීමෙන් සකස්වූ විඥාණය නම්වූ පූර්ව මතක ස්වභාවයෙනි. අස, රූප දකින්නේ නැත. අස, රූප හඳුනන්නේ නැත. රූප කෙරෙන් අස වැරදි වැටහීමෙන් සකස්වෙන විඥාණය ලබන්නේ නැත, දුක විඳින්නේ නැත, අස ඔස්සේ පිවිසෙන සංඥාවන් හඳුනාගනුයේ වැරදි වැටහීම (විඥාණ) ස්වභාවය කෙරෙනි.

අස, කන, නාසය, දිව, ස්කන්ධය වේවා,

රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ වේවා,

හැඟීමි, සිතුවිලි, මෙනහිකිරීමි, මඤ්ඤානා

වශයෙන් සැකසුන පංචඋපාදානස්කන්ධයන්

හේතුප්‍රත්‍යයෙනි, පංචඋපාදානස්කන්ධයෙන්

සැකසුන පූර්ව මතකය හෙවත් කාම තණහා

හව තණහා, විහව තණහා ස්කන්ධයෙන් නිර්මිත

දැන ගැනීම, හඳුනාගැනීම, දිට්ඨිය, පිළිගැනීම නම්

වූ විඥාණ ස්වභාවයයි,

බුදු දහම වූ කලී සිත (මනස) හදන දහමකි. සිත හදනුයේය යනු හටගන්නා ආකාරය නොවැටහීම හේතුවෙන් අනන්ත වූ අප්‍රමාණ කාලයක් සසරෙහි වැටෙමින් “ දුක ” විඳිමින් ඉන් ගැලවීගත නොහැකිව සසර සැරිසරන සත්ත්වයා හට, සසරින්

ගැලවිගත හැකි නිවැරදි මග වටහා දීමය, කියාදීමය ඒ අනුව මනස (සිත) සකස්කිරීමේ මග කියා දීමය .

විඤ්ඤාන ලෙසින් ඇතිකර ගත් වැරදි වැටහීමෙහි තෘෂ්ණාය උපදවති. ඒවායේහිම බැඳෙති.

සම්මතය බිහිකරති. සම්මතයන්හිම-ගැලෙති, සම්මතයම ආස්වාදය කරති. සම්මතය වෙනස්වන විට දුකට පත්වෙති. ඇතිකර ගත් සම්මතය වෙනස්වී, විනාශයට පත්වීම නවතාගත නොහැකි වනවිට වෙනත් සම්මතයක් උපදවා ගනිති. නැතහොත් අන් සම්මතයක් හා බැඳීයති.

නිත්‍යවශයෙන් පවත්නා කිසිවක් නොවනබව නොවැටහීම, හේතුප්‍රත්‍යය කරමින් අල්ලාගන්නේය, අත්හරින්නේය, අල්ලාගන්නේය. අල්ලාගත් දෙය නැතිකර ගන්නට නොකැමති වෙන්නේය. අල්ලාගත් දෙය රැකගැනීමට උත්සුක වෙන්නේය. රැකගැනීමට දුකම විඳින්නේය,සටන් වඳින්නේය,සොරකම් කරන්නේය,බොර කියන්නේය,සත්ත්ව ඝාතනයන් කරන්නේය, කවර ආකාරයෙන් ක්‍රියාකළේ වුවද සම්මුතිය වෙනස් වන්නේය. සකස්කර ගත් දේ කැඩී බිඳී විනාශ වී යන්නේ ය, විනාශය පීඩාකාරී වනවිට මෙතෙක් කල් අල්ලාගෙන සිටි සම්මත නාමරූප ස්කන්ධයන්ගෙන් ඉවත්වීමට වෙර දරන්නේය.ආස්වාදය සොයනුයේ කාමතණ්භාවය. ලැබූ ආස්වාදය දිගින් දිගටම පවත්වා ගැනීමට වෙර දරනුයේ භවතණ්භාවය. කාම වූයේ වුවද/ භව වූයේ වුවද/ පීඩාකාරී වනවිට ඒවා බැහැරකිරීමේ වෙරදරනුයේ විභවතණ්භාවයි. ඉගෙනීම යනු මනස (සිත) සකස්කිරීමේ ආරම්භක ක්‍රියාවලියයි.

සංසාරගත වූ සත්ත්වයෝ කවර ලෙසකින්, කිනම් කාලයක සිට මෙම ක්‍රියාවලිය සඳහා ප්‍රවේශ වූයේ දැයි කිවහැකි කිසිවෙකු නොවන්නේය.

වෙනස්වීම ධර්මස්වභාවය වූ ස්වභාවයන් කෙරෙහි සැකසෙන ස්වභාවයන් අනුව විවිධාකාරයේ වෙනස්වීම් - කෙරෙහි හසු වෙමින් සසර සැරිසරන සත්ත්වයින්, විවිධාකාරයෙන් හැඟීම් උපදවති. ඒවායෙහි ගැලෙති, උගනිති. ස්වභාවයේ නිර්මිත ස්කන්ධයන් කෙරෙහි නම් යොදති, රූප ලෙසින් දකිති. සැබෑ ලෙසින් පිළිගනිති, විශ්වාස කරති. විශ්වාසයන් ඇති කරති.

තව තවත් සකස්කරති. (සංඛාර) ඉගෙනගනිති. උගන්වති, පර්යේෂණ කරති. ඒවායේ ප්‍රතිඵල පිළිබඳව වර්ණනා කරති. අන් සත්ත්වයින්වද ඒවා කෙරෙහි ආකර්ශණය කරවති. බැඳෙති, අත්හරිති, දුක විඳිති. දුකෙන් මිඳීමට මංපෙත් සොයති. මංපෙත් තනති. එහෙත් “ දුක ” හටගැනීමේ පරමාර්ථ සත්‍ය නොවැටහෙන බැවින් “ සතුට ” යැයි සිතමින් “ දුක ” යලි යලිත් වැළඳගනිති.

ඉගෙනගනිති, ඉගෙනීම ඔස්සේ පිළිගැනීම් ඇති කරති. දෘෂ්ඨිගතවන තමාගේ දැක්ම, පිළිගැනීම නිවැරදියැයි සිතමින් එහිම බැඳෙති. තම දැක්මට අනුකූල නොවනවුන් පිළිකෙච් කරති. සතුරන් සේ සලකති. තම දැනුම අගයකරමින් තම දැනුම ඉගෙනගත යුතුය. එහෙත් එය සම්මුති සත්‍ය නොව, ආයථී සත්‍ය විය යුතුය.

පර්යේෂණකළ යුතුය. එහෙත් එය අනාර්ය පර්යේෂණ නොවිය යුතුය.

පරමාර්ථ සත්‍ය නොදැන සම්මුති සත්‍යයෙහි ආස්වාදය ලබන්නට යෑමෙන් සිදුවෙනුයේ “ දුක ” විඳීමට හව ක්‍රියාවන්හි නිරතවීම පමණි. “ හවය ” යනු සම්මුති සත්‍යයෙහි ගැලෙමින් විවිධ ක්‍රියාවන් අරඹමින් ඒවායේ නිරතවීම වේ. සම්මුතියෙහි නිත්‍යභාවයක් නොමැති බැවින් ක්‍රියාකාරකම් අරඹමින් (හවයන් ඇති කර ගනිමින්) (හවයන්හි) නිරතවෙමින් , කිසිදු දැකිය නොහැකි විමුක්තියක් සොයති. සොයා යති,

“ දුටුව සිත විඳුපු සිත ඒ සැනින් නිම වෙලා
මතකයන් ශේෂ වී හව ගමන දිගුවෙලා
සසරගති නොම හැඳින තණ්හාව පොදි බැඳුන්
බුද්ධිමත් විලසකින් දුක් විඳිති මෝඩයෝ.”

සම්මුතියේ ස්වභාවය එයයි. ඒ අනාර්ය පර්යේෂණයයි. බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශණාකොට වදාරා ඇත්තේ පරමාර්ථ සත්‍ය ස්වභාවයයි. චතුරායඝී සත්‍යයයි. උන්වහන්සේ එම සත්‍යය අවබෝධකිරීම පිණිස උපයෝගිකොට ගෙනඇත්තේ අරියපර්යේෂණයයි.

ආනන්ද සූත්‍රය

ආවැන්නි, භාග්‍යවන්වු, සියල්ල දන්නා වූ, අරහත් වූ සම්මා සම්බුද්ධයන් වහන්සේ විසින් පඤ්චකාම ගුණයන්ගෙන් සත්ත්වයන් විශුද්ධියට පත්කිරීම පිණිස, ශෝක පරිදේවයන්ගේ පහකිරීම පිණිස, දුක්ඛදොමනස්සයන් ගෙන් බැහැරවීම පිණිස, ගැළවීම පිණිස, නිර්වානය සාක්ෂාත්කර ගැනීම පිණිස, විමුක්තිය වටහාගැනීම පිණිස, බොහෝ සෙයින් දෙසා වදාරණලද සේක. ඒ ආශ්චය්‍යීය, අද්භූතය.

ආස - කන - නාසය - දිව - ස්කන්ධ - මනස යනුවෙන් ආයතනයෝය.

නමින් ඒ ආසම භාවිත වෙයි. ඒ රූපයෝම වෙයි. ඒ බැව් ඒ රූපායතන නොදන්නේය.

ඒ කනම භාවිත වෙයි. ඒ ශබ්දයෝම වෙත්, ඒ බැව් ඒ ශබ්දයතන නොදන්නේය. ඒ නැහැයම භාවිත වෙයි. ඒ ගන්ධයෝම. වෙත් ඒ ගන්ධායතනය නොදන්නේය. ඒ දිවම භාවිත වෙයි. ඒ රසයෝම වෙත්. ඒ රසායතන නොදන්නේය. ඒ කයම භාවිත වෙයි. ඒ ස්පර්ශයෝම වෙත්. ඒ ස්පර්ශායතන නොදන්නේය.

මෙසේ කී කල්හි ආයුෂ්මන් උද්‍යයි තෙරණුවෝ, ආයුෂ්මත් ආනන්ද තෙරණුවෝ හට මෙසේ කිය.

ඇවැත්නි, ආනන්දයෙනි, සචිත්තක වූයේම ඒ රූපායතන නොදන්නේ වේද? නොහොත්, අචිත්තකව සිට නොදන්නේ වේද?

ඇවැත්, සචිත්තක වූයේම ඒ රූපායතන නොදන්නේය. අචිත්තක වූයේ, නොදන්නේ නොවෙයි.

ඇවැත්නි, කෙබඳු සංඥා ඇති, ඒ රූපායතන නොදන්නේ වේද,

ඇවැත්නි, මේ සස්තෙනි මහණ සර්වප්‍රකාරයෙන් රූප සංඥාවන්ගේ ඉක්මවීමෙන්, සියළු පිළිගැනීම් අතහැර දැමීමෙන්, නානාත්ත්වසංඥාවන් මෙනෙහි කිරීමෙන් ආකාශයඅනන්තය'යි ආකාසාවක්ඤ්ඤායතනය උපයා වෙසෙයි.

ඇවැත්, ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස, මෙබඳු සංඥා ඇතියේත් ඒ ආයතන නොදන්නේය.

තවද ඇවැත්නි, මහණ සර්වප්‍රකාරයෙන් ආකාසාවක්ඤ්ඤායතනය ඉක්මවා, විඤ්ඤාන ය අනත්තයයි. විඤ්ඤාණක්ඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි.

ඇවැත්නි, මෙබඳු සංඥා ඇතියේත්, ඒ ආයතන නොදන්නේය.

තවද ඇවැත්නි, මහණ සර්වප්‍රකාරයෙන් විඤ්ඤාණක්ඤ්ඤායතනය ඉක්මවා 'කිසිත් නැතැ'යි ආකිඤ්ඤායතනයට පැමිණ වෙසෙයි.

ඇවැත්නි, මෙබඳු සංඥා ඇතියේත් ඒ ආයතන නොදන්නේය.

ඇවැත්නි, මම එක් කලෙක සාකච්ඡා නුවර අඤ්ඤා වනයෙහි මිහඳුයෙහි වෙසෙමි.

ඇවැත්නි, එකල ජට්ටලගන නුවර වැසි, මෙහෙණ මා වෙත එළඹුණුය. එළඹ මා සකසා වැඳ එකත්පස්ව සිටිමින් මට මෙය කීවාය.

වහන්ස, ආනන්දයෙහි, යම් මේ සමාධියෙක් රාගයෙහි නැග නොසිටුවේ වේද, දෝෂයෙහි බැස නොසිටුවේ වේද, සංස්කාර වශයෙන් සැකසුන කෙලෙසුන් මැඩ වලකාසිටියේ නොවේද? විමුක්තියෙහි පිහිටියේ නොවේද? ස්ථිර වූ බැවින් සතුටුවූයේ නොවේද? සතුටුවන බැවින් ආශාවෙන් බැඳීයන්නේ නොවේද? එහි වැටෙන්නේ නොවේද?

වහන්ස, ආනන්දය, මේ සමාධිය කිනම් ඵල ඇතියේ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරණ ලද ද?

ඇවැත්නි, මෙසේ කී කල්හි ජට්ටලානියා මෙහෙණට මම මෙසේ කීමි.

“ බුහුන” (නැගෙණිය) යම් මේ සමාධියෙක් රාගය ලෙසින් පෙරට නොඑනුයේ වේද, දෝෂ වශයෙන් බැස නොසිටියේ වේද, සියළු ආකාරයෙන් කෙලෙසුන් සන්සිඳුවා, සියළු සංස්කාරයන් පුත්‍රාසකකොට වලකා සිටියේ නොවේද, විමුක්තියෙහි සිටියේ

වේද, සතුටුවූයේ වේද, සතුටු බැවින් පසුතැවිල්ලට පත් නොවනුයේද?

නැගෙනිය, මේ සමාධිය අරහත්ත්වය ඵලය කොට ඇතැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරණ ලදී.

ඇවැත්නි මෙබඳු සංඥා ඇතියේද, වනාහි ඒ ආයතන නොදන්නේය'

විඥානය හා කය

විඥානයත්, අපේ මේ කයත්, සම්බන්ධවෙන ආකාරය පැහැදිලිකරලා දෙන්න පුළුවන්ද, අපේ භාමුදුරුවනේ.... ඇසුවේ ධර්මශාලාවෙහි සිටි අයෙකු විසිනි.

පුළුවනි. ඒක ටිකක් ගැඹුරු විෂයයක් වුනත් උත්සාහ කරලා බලමු.

ඒක පැහැදිලි කරන්න අපි මෙහෙම උපමාවක් ගනිමු.

එක්තරා තැනැත්තෙක් සිටිනවා. ඔහුව හඳුනාගැනීම සඳහා අපි ඔහුට " විඥානය " කියා කියමු.

මේ විඥාන මහත්තයා ජීවත්වන්නේ හැඟීම්, සිතුවිලි, සංකල්පනාවන් ආහාරය ලෙස ගනිමිනුයි. මේ ආහාර නැතිවූයේ නම් විඥාන මහත්මයාට පවතින්න හැකියාවක් නැතිව යනවා. ඒ නිසා විඥාන මහත්මයාගේ සිරිත ඔහුගේ ආහාර නිරතුරුවම ඇසුරු කිරීමයි. පරිහරණය කිරීමයි.

එක්තරා අවස්ථාවකදී විඥන මහත්මයා යමක් දකිනවා. ඔහුගේ පෙර හඳුනාගැනීම අනුව ඒක මෝටර් රථයක්, වාහනයක්. මේ වාහනය තමන් සතුකර ගැනීමේ ඕනෑකමක් (තෘෂ්ණාවක්) විඥන මහත්මයා තුල ඇතිවෙනවා. ඇති වූ ඕනෑකම (තණ්හාව) වැළඳගනිමින් විඥන මහත්මයා වාහනයට ඇතුළු වෙනවා.

වාහනය අළුත්ම එකක්. ඒ වුනත් ඒක තිබෙන තැනින් අගලක්වත් ඒකට හෙල්ලෙන් ධනෙ. මේ වාහනයේ නම හැටියට “කය” කියා අපි දැනට කියමු.

මේ කයට ඇතුළුවන විඥන මහත්මයා, “කය” පනගන්වනවා, තමන් සතු කුමන ආකාරයේ හැකියාවක්, ශක්තියක්, ක්‍රියාවලියක් තිබුණත්, කය නැමති මේ වාහනය විඥන මහත්මයාගේ අභිමතයට අනුව ක්‍රියාකරනවා.

විඥාණ මහත්මයාට “සතුට” ලෙසින් සිතුවලි පහළ වෙනවා, එයා ඒවායේ ආස්වාදය ලබනවා, ආස්වාදය විඳිනවා.

“කය” නැමති වාහනයෙහි පැවැත්මට තෙල් - ඉන්ධන - වතුර වගේ ආහාර ඕනෑ වෙනවා. විඥාණ මහත්මයන් මේ සියළු දේවල් කාය වාහනයට ලබා දීමට ක්‍රමවේදයන් සකස්කරමින් ලබාදෙමින් - වාහනය ආරක්ෂා කරනවා. පවත්වාගෙන යනවා.

පොලිෂ්කරමින්, අළුත් ඇඳුම් අන්දවනවා, සෝදනවා, නාවනවා, ටයර් මාරුකරමින් අළුතින් සපත්තු මේස්

දුනවා, වාහනය අතගානවා, ආදරය කරනවා, බාහිර ලෝකයානට පෙනෙන්නට උජාරුවෙන් ගමන්බිමන් ගෙන යනවා. තමන්ගේ නොවන වාහනයක් දුක විඳිමින් පවත්වනවා, තමන් විඳින්නේ දුක බව ඕනෑකමේ (තණිහාවේ) ආචරණය නිසා විඥන මහත්මයාට තේරෙන්නේ නැහැ.

මෙහෙම යනකොට වාහනයෙහි සිරිමි, තුවාල ඇතිවෙනවා. එතකොට විඥන මහත්මයා දුකට පත්වෙනවා. ඇතැම් වෙලාවට කෝපයටත් පත්වෙනවා. කොහොම වුනත් සිදුවුන තුවාල, සිරිමිවලට විඥන මහත්මයා ගොඩ වෙදකම් කරනවා. එහෙමකරලා ඇදපළුද වසාගන්න බැරවුනොත් වාහන වෙදමහත්මයෙක් ලඟට ගෙනගොස් වෙදකම් කරනවා, එහෙම වෙදකම් කරන සමහර අවස්ථාවලදී, වාහනය ගෙන යන්නට නොහැකිව විඥන මහත්මයාට ලෙඩවු වාහනට තුලටම වී ඉන්නට සිදුවෙනවා. මේ මොනවා වුනත් විඥන මහත්මයා වාහනය අතහරින්න කැමති නැහැ.

ඒ තරමටම ඒකෙන් ලැබෙන සතුටය'යි සිතන හැඟීමට, සිතුවිල්ලට හසුවෙලා, මුලාවට පත්වෙලා “ සැප ” සිතුවිල්ල ආහාරයට ගනිමින් විඥන මහත්මයා ආස්වාද ලබනවා, විඳිනවා, සැතපුම් සියයක ගමනක්යෑමේ ඕනෑකමක් විඥන මහත්මයාට ඇතිවෙනවා. ඔහු ඒ සිතුවිලි ආහාරය භුක්ති විඳින්න පටන් ගන්නවා.

පටන්ගන්නවා යනු ආරම්භ කිරීමයි, ක්‍රියාකරකමයි “හවය” කියන්නේ එවැනි අවස්ථාවකටයි.

වාහනය මෙහෙයවන විඥාන මහත්මයාට තමන් සතු පෙර වැටහීම අනුව ගමනාන්තයට යනවා. ගමනාන්තයට ලගාවීමේ සතුටත් ආහාරය ලෙසින් භුක්ති විඳිනවා.

වාහනය ක්‍රියාත්මක වූයේ එහි ඇති යාන්ත්‍රික ක්‍රියාවලිය (එන්ජිම) නිසා බව විඥාන මහත්මයා දන්නවා. ඒ වුනත් එම එන්ජිම සවිච්චි තිබූ වැසියෙක් එහාට අඟලක්වත් නොගිය බව විඥාන මහත්මයා වටහාගත්තේ නැහැ. ගමන ගියේ රෝද හතර කැරකැවීම නිසා බව විඥාන මහත්මයා දන්නවා, රෝද හතර ගියේ ඒවා සවිච්චි ඇති ඇක්සලය වටා පමණක් බව ඔහු වටහාගන්නේ නැහැ. මේවා මෙසේ සිදුවූයේ වුවද සැතපුම් සියයක් ගියබවට ඇතිකර ගත් හැඟීම - සිතුවිල්ලම විඥාන මහත්තයා තදින් බදු ගන්නවා. වැළඳ ගන්නවා,

ගමන ඇතිවූයේ, ගමන ගියේ, ගමන අවසන් වූයේ තමන් ඇසුරුකළ සිතුවිලි - චිත්තචිකාරයන් කෙරෙහි මිස, වෙන අන් කිසිවෙකින් නොවන බව විඥාන මහත්මයාට වැටහෙන්නේ නැහැ, ඒ තරමටම ආස්වාදයට රැවටිලා, ඕනෑකමට නතු වෙලා.

තමන්ගේ වාහනයට ආශාකරන විඥාන මහත්මයා ඇතැම්විට අන්අයගේ වාහන කෙරෙහිද හැඟීම් උපදවනවා, එවන් වාහනවලට ගොඩවන්නට හිතනවා. අයිතිකර ගන්නත් හිතනවා, එකවර වාහන දෙකක සිටින්නට බැරකම නිසා තැවෙනවා, හුල්ලනවා.

කලක් පරිහරණය කිරීම හේතුවෙන් වාහනය සොලවා ගන්න බැරි තත්වයක් ඇති වෙනවා. වාහනය දැන් විඥන මහත්මයාගේ මෙහෙයවීමට අවනත නැහැ. එකතැන් වූ වාහනය ගැන විඥන මහත්මයා බොහොම දුක්වෙනවා. කෙනොමහර් පනගන්වන්නට වෙහෙසෙනවා. දැන වාහන වෙදැදුරන්ගේ සහය පතනවා.

කෙසේ හෝ වෙදැදුරෙක් යලිත් වාහනය පනගන්වා දෙනවා. විඥන මහත්මයාහට සතුටයි. ඔහු යලිත් වාහනය මෙහෙයවනවා. හැබැයි පෙර තරම් පහසුවෙන් නොවෙයි. කෙදර්ලි හඬවල්, ගැස්සීම්, අනපේක්ෂිත නතරවීම් සිදුවෙනවා. එහෙත් විඥන මහත්මයා වාහනය මෙහෙය වනවා.

එක්තරා අවස්ථාවකදී යලි පනගන්විය නොහැකි අයුරින් “ කය” නැමති අඛණ්ඩ වාහනය නතරවෙනවා. තව දුරටත් මෙම වාහනය මෙහෙයවන්නට නොහැකි බව වැටහීමෙන් යුතු විඥන මහත්මයා යලි පනගන්විය නොහැකි වාහනයෙන් පිටවෙනවා.

දැන් වාහනය එක තැනක. විඥන මහත්මයා ඉන් බැහැරක.

ඔහු තම අභිමතය පරිදි මෙහෙයවීම පිණිස වෙනත් වාහනයක් සෙයා ගැනීමේ අපේක්ෂා සිතුවිල්ල අනුභව කරනවා.

විඥනය හේතූන් අනුව සකස්වන, ප්‍රත්‍යවන ස්වභාවයකි. විඥනයට කියාදිය හැකි අයෙක් නැත.

විඥානසද්ද අයෙකු නොවන හේතුප්‍රත්‍යයකි. කල්ප කාලාන්තරයකට පෙරදී සිට සකස්වෙමින් වැඩිගිය ධර්ම ස්වභාවයකි. විඥානස එය නොසිඳී පැවැත්මට හේතුවනුයේ පෙර දැනීමට අනුව පහළ වන සිතුවිලිය. හැඟීම්ය.

පෙර මතකයන් ලෙසින් පවත්වාගෙන එනු ලබන සිදුවීම් ලෙසින් හැඟෙන සිතුවිලි මත පවතිමින්, අගයමින් යලි යලිත් ඒවා මෙහෙහි කිරීමය. පවත්වාගැනීමය, එසේ මෙහෙහි කරමින් තව තවත් සිතුවිලි ඒවාට එක්කරමින් පෙර මතකයන් පෝෂණය කරමින් ඒමත වර්තමානය ගොඩනැඟීමය.

විඥාන මහත්මයා වෙනත් වාහනයකට නොයනුයේ හෝ නොසොයනුයේ විඥාන මහත්මයාගේ පැවැත්මට හේතුප්‍රත්‍ය ලෙසින් ගොඩ නැඟෙන - සකස්වූන වැටහීම අනුවය. මනසිකාරය අනුවය.

සිතුවනා-අතීත මතකයකි.(විඥානස) එතැන වර්තමානයක් නැත. එහෙත් අතීත මතකයන්හි අනුගත වෙමින් සිතන්නට යෑම, සිතුවිලි පැවැත්වීම, හේතුප්‍රත්‍ය වෙමින් වර්තමානය සකස්වෙනවා. වටහාගත යුත්තේ එතැනයි “ සිතිය ” දියුණුකළ යුත්තේ එතැනයි.“සිතිය” දියුණුකළ යුත්තේ ඒ සඳහායි.

එළඹී සිතියෙන් යුතුවූ විට පහළවන පෙර සිදුවීම් පිළිබඳ සිතුවිලි වැටහෙනවා. එවැනි සිතුවිලිවලට අනුගත නොවීම, ආයඝීසත්‍ය අවබෝධකළ බුද්ධ ශ්‍රාවකයින්, සමථ විදුර්ශණ වඩමින් පුරුදු පුහුණු වෙනවා.

ඒ නිසා ඇතිවන සිතුවිලි , හැඟීම්, වේතනාවන්හි නිරෝධයම දැකිනවා. වටහා ගන්නවා. ඇති වූ සිතුවිලි-හැඟීම් අහෝසි වනවිට පැවැත්මට ශේෂයක් නැතැ. නවතිනවා. පැවැත්මකට හේතූන් නැතිවන විට.....

පහතෙහි දැල්වීමට හේතුවූ වැටියද තෙල්ද නොවන කළ පහත නිව්යන්නාසේ, තවදුරටත් ගින්න දැල්වී සිටීමට “ දර ” නොවනකල ගින්න නිව්යන්නාසේ,”

විඤාන ගේ පැවැත්මට හේතුප්‍රත්‍යවන හැඟීම් - සිතුවිලි - චිත්තවිකාරයන් සිහිකිරීම් - (මෙතෙහි කිරීම් මඤ්ඤනාකිරීම්) තවදුරටත් සකස්නොවන හෙයින් පෙර මතකයන් (විඤානය) පැවැත්මට ආහාර නොමැතිව හීනවී සුන්‍ය වෙනවා. එපමණයි.

සත්ත්වයෙකුගේ බිහිවීම පිළිබඳව තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණා කොට වදාරා ඇති “ මහා නිධාන ” සූත්‍රයෙහි මෙසේ දැක්වෙනවා.

මව් කුසකට විඤානයක් ප්‍රවිෂ්ඨ නොවූයේ නම් කළලය සත්ත්වයෙකු ලෙසින් බිහිවීමක් නොවන්නේය.

කළලය සත්ත්වයෙකු වූයේ කිසිවෙකුගේ මෙහෙයවීමකින් තොරව එහි පහළ වූ විඤානය හේතුවෙනි. විඤානය කළලය තුළ පහළ නොවන්නට, බිහිවන සත්ත්වයෙකු නොවන බවට වෙනත් කරුණු සෙවීමක් අවශ්‍යය වන්නේ නැතැ.

හේතුප්‍රත්‍යයන් අනුව ධර්මස්වභාවයන් කෙරෙහි ඕපපාතිකව පහළ වූ විඥනය, කළලය ඇසුරු කරමින් සත්ත්වයෙකු ලෙස වැඩී - බිහිවී උද්ගතවූ හේතූන් හා ඒවාට ප්‍රත්‍ය වෙමින් සැකසුන ස්කන්ධය කවර හෝ අවස්ථාවක අක්‍රිය වනුයේ, පඤ්චඋපාද්‍යනස්කන්ධයන් අනුව සැකසුන විඥන ක්‍රියාවලිය ගොඩනැගී පැවති හේතුප්‍රත්‍යයන් අනුවම යලි ඕපපාතිකව ප්‍රතිසන්ධියක් කවර හෝ ආකාරයේ ස්කන්ධයක් ඇසුරු කරමින් ලබනවා.

එවන් ප්‍රතිසන්ධියක් සිදුවීමට හේතුප්‍රත්‍ය වෙනුයේ පෙර ස්කන්ධයන් ඇසුරු කරමින් පැවැති ආසුවයන්, ඇසුරු කිරීම් අනුව සකස්වූන ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) මයි. පූර්ව මතකයන් වූ විඥන මයි.

එලෙසින් තෘෂ්ණාවන් පැවැත්වීමට හේතුවූයේ ජීවිතය නම් වූ මිත්‍යා දෘෂ්ටියෙහි සැබෑ ස්වභාවය නොදැන සිටීමය. විවිධ දෘෂ්ටීන් (පිළිගැනීම්) ඇසුරුකරමින්, හේතුවීම ධර්ම ස්වභාවයන් වටහාගෙන නොතිබීමයි. අනවධෝධියෙන් සකස්කරගත් (මනසේ+ආකාරය) අයෝනිසෝමනසිකාරය පවත්වා ගැනීමයි. මේ පිළිබඳව මහා නිධාන සූත්‍රයෙහි දැක්වෙන මෙවන් කරණු හමුවෙනවා.

ආනන්දය, එහෙයින් මේ නාමරූප නම් වූ යමෙක් ඇද්ද, ස්පර්ශයට මෙයම හේතූය, මෙය නිධානය, මෙම සමුදයය, මෙයම ප්‍රත්‍යයය,

විඥන ප්‍රත්‍යයෙන් නාමරූප වේ යැයි මෙසේම කියමි...

විඥාන පච්චයා නාමරූපන්ති ඉතිධො
පනෙතං චුත්තං නන්දනද ඉමිනා - පෙතං
පරියායෙන වේදිතබ්බං

යථා විඥාන පච්චයා නාමරූපං විඥානං
ච හි ආනන්ද, මාතු කුච්ඡස්මිං න
ඔකක මිස්සට්ඨ අපි නු ඛො නාමරූපං
මාතු කුච්ඡස්මිං සමුච්චස සථාති ?

නො හෙ තං භනෙත

විඥානං ච හි ආනන්ද දුහරස්ස සතො
වොච්ඡි ජජ්ජස්ථි කුමාර කස්ස වා කුමාරිකායවා
අපි නු ඛො නාමරූපං චුද්ධිං චිරුළහිං
වෙසුල්ලං අපජ්ජි සච්චාති

නො හෙ තං භනෙත

තස්මාති, අනන්ද චසෙව හෙතු චිතං නිදුනං
චස සමුදයො චස පච්චයො
නාම-රූපස්ස යදි දං විඥානා

ආනන්දය යම්සේ විඥාන පුත්‍රයෙන් නාමරූප වේද, එය
මේ කරුණෙන්ද දතයුතුයි.

ආනන්ද, විඥානයද මවු කුසට නොබස්නේ නම් (මව් කුස
පුත්‍රසන්ධි වශයෙන් පහළ නොවන්නේ නම්) හුදු නාමරූපය
(කළලාදි වශයෙන් මිශ්‍රව) මවු කුස පහළ වන්නේද?.

වහන්ස මෙය නොවන්නේය,

ආනන්දය, විඤ්ඤාය මවු කුසට බැස (ප්‍රතිසන්ධිවශයෙන් පහළව) පහවන්නේ නම් (නිරුද්ධ වන්නෙමි) නාමරූප මෙබඳු (පරිපූර්ණ ස්කන්ධ) බව පිණිස වන්නේද?

වහන්ස මෙය නොවන්නේය,

ආනන්ද, ළදරුවුම කුමරෙක්හුගේ හෝ කුමාරියකගේ හෝ විඤ්ඤාය සිඳෙන්නේ නම්, නාමරූපය වැඩීමට, නැඟීමට, විපුලබවට පැමිණෙන්නේද?

වහන්ස මෙය නොවන්නේය,

ආනන්දය, එහෙයින් විඤ්ඤාය යන මෙයම නාමරූපයට හේතු වේ. මෙයම නිදන වේ. මෙයම සමුදය වේ. මෙයම ප්‍රත්‍යය වේ.

කිසිවකුගේ හෝ ඇරයුමකින් තොරව මව්කුස කළලයක් ඇසුරුකොට ප්‍රතිසන්ධිය ලබන විඤ්ඤාය පිහිටනුයේ සුඛිත මුදිත තැනක නොවේ. මව යැයි පැවසෙන කාය ස්කන්ධයෙහි අපවිත්‍රදේ ලෙසින් ගැනෙන - මල මුත්‍රයෙන් පිරුණු බඩවැල් මුත්‍රාශය ඇසුරේ පවතින ගර්භාශයක් තුලය.

ප්‍රතිසන්ධිය ලැබීමට පෙර තිබූ අත්දැකීම් මතකයනට අමතරව මවගේ ගැබතුල සිටිමින් විවිධ අලුත් අත්දැකීම් ලබමින්, නැඟීම් සකසමින්, දිනෙකදී කුඩා බිහිදෙරක් තුලින්

සතර අතින් සිදුවන තෙරපිම් හා පීඩනයනට ලක්වෙමින් තමන් එතෙක් මව් කුස තුලදී නොවිඳී අළුත්ම පරිසරයක-වේදනාවෙන් යුතුව හඬාගෙනම බිහිවන්නේය.

එවන් බිහිවීමක්ම සත්ත්වයෙකු ගේ උපතක් වශයෙන් සම්මුතියකි, සම්මුති උපතට පෙර සිටම සත්ත්වයා ප්‍රතිසන්ධිය ලබා ජීවිතය අරඹා තිබූ බව ඔවුහු දනිති. එහෙත් ඒ පිළිබඳව නොතකා හරිති.

අතපය සෙලවීම - හැසීම හා මලමුත්‍ර පහකර ගැනීම උපන් මොහොතේ මිනිස් සත්ත්වයාගේ හැකියාව වෙති. තිරිසන් සතුන් මෙයටවඩා වෙනස් ආකාරයක හැසිරීම් වලින් යුක්තවනුයේ බිහිවී සුළු මොහොතකින් හැඳීසිටීමට හා ගමනේ යෙදීමේ හැකියාව ඔවුන් සතූය.

මෙසේ බිහිවූ කවර හෝ සත්ත්වයෙකු වේවා, කිරි උරාබීමේ කාර්යය සිදුකරනුයේ තම පූර්වමතකයන් කෙරෙන් සකස්වන විඤ්ඤායාගේ මෙහෙයවීම අනුව මිස වෙනත් අන් ක්‍රමවේදයකින් නොවේ.

ආහන්දය, මනුෂ්‍යයෝද, දෙවියෝද, විනිපාතිකයෝද, යන නානන්තකාය සකද්දි වූ යම් ආකාරයෙන් විඤ්ඤායන් (මතකයක්) හටගැනීමක් වේද, යමෙක් එය දනිනම්, එහි සමුදයත් (එය පහළ වන හේතුවත්) දනිනම්, එහි නිරෝධයත් දනිනම්, එහි ආස්වාදයත් (රසයත් - වින්දනයත්) දනිනම්,

එහි ආදිනවයන් (චෝෂයන්) දැනීම, එහි නිස්සරණයන් (එයින් බැහැර වීමත් , අත්හැරීමත්) දැනීම ඔහු විසින් එය අභිනන්දනයට සුදුසුද? . (මමය - මගේය වශයෙන් පිළිගන්නට- සතුටුවන්නට සුදුසුද)

ස්වාමිනි, එසේ කරන්නට නුසුදුසුමය,

ආනන්දය, යම් කලෙක මහණ මේ විඤ්ඤායාගේ පහලවීමට හේතු වූ ආයතන දෙකෙහිද - සමුදයත් අසතංගමයත් ආස්වාදයත්, ආදිනවයත්, නිස්සරණයත් යථාපරිදි දැන එහි බැඳීම (උපාදාන) රහිතව මිඳුනේ වේද,

ආනන්දය, ඒ මහණ (ප්‍රඥා විමුක්ත) ප්‍රඥා බලයෙන්- නාමරූප කයින් මිඳුනේ යැ'යි කියනු ලැබෙයි.

(මහා නිධාන සූත්‍රය)

එකත්පස්වනුන් ඒ මහණ භාග්‍යවතුන් වහන්සේට මෙසේ කියා සිටියේය.

වහන්ස, යම් හෙයකින් මෙහි එකෙක් කාය ස්කන්ධයෙහි වෙන්වන මරණින් මතු ගන්ධබ්බ කායික දෙවියන්ගේ සභාවට පැමිණේ නම් එයට කිමෙක් හේතුද? . කිමෙක් ප්‍රත්‍යද?

මහණ, මෙහි එකෙක් කයින් සුසරත් කෙරෙයි, මහසින් සුසරත් කෙරෙයි. ඔහු විසින් ගන්ධබ්බකායික දෙවියෝ දීර්ඝායුෂ්කය සුඛ බහුලය'යි අසන ලද්දේ වෙයි. ඔහුට මෙබඳු සිතක් වෙයි.

“ මම කය වෙන්වන මරණයෙන් මතු ගන්ධබ්බකායික දෙවියන්ගේ සභාවට පැමිණෙන්නේ නම් ඉතා මැනවි ”

හේ කයින් වෙන්වන මරණයෙන් මතු ගන්ධබ්බකායික දෙවියන්ගේ සභාවෙහි පහළ වේ.

මහණ, යම් හෙයකින් මෙහි එකෙක් කයින් වෙන්වන මරණයෙන් මතු ගන්ධබ්බකායික දෙවියන්ගේ සභාවට පැමිණේ නම් එයට මේ හේතුවයි. මේ ප්‍රත්‍යයයි.

(ගන්ධබ්බකාය සංයුක්තය)

රූපපභවයට උත්පත්ති වශයෙන් පැමිණී යම් සත්ත්ව කෙනෙක් වෙද්ද, අරූපපභවයෙහි උපන් යම් සත්ත්ව කෙනෙක් වෙද්ද, “නිවන” නොදන්නාවූ පුනරුත්පත්තියට පැමිණෙන්නෝ වෙත්.

යම් සත්ත්වකෙනෙක් රූප ධර්මයන් පිරිසිදු දැන, අරූප ධර්මයෙහි නොපිහිටියාහු, නිරෝධයෙහි කෙලෙසුන් කෙරන් මිඳෙත්ද, ඒ කෛණාසුවයෙන් මරණය ඉක්මයෝ වෙත්.

ආසුව රහිතවූ සමයක් සම්බුද්ධයන් වහන්සේ උපධි රහිතවූ නිර්වාණය, කයින් ස්පර්ශකොට, උපධින්ගේ බැහැර ලීමේ කාරණය ප්‍රත්‍යක්ෂකොට, ශෝක රහිතවූ කෙලෙස් රජස් රහිතවූ නිර්වාණ පදය දෙසන සේක.

(ශාන්තකර සූත්‍රය)

මහණෙනි, එක් ක්ලේශ ධර්මයක් පහකරවූ. මම තොපට අනාගාමී භාවය පිණිස ඇපවෙමි. කවර එක් ධර්මයක්ද යත්, මහණෙනි, “මාන” නම් වූ එකම ධර්මය පහකරවූ. මම තොපට අනාගාමී භාවය පිණිස ඇපවෙමි.

යම් මානසකින් මත්වූ සත්ත්වයෝ දුගතියට යෙද්ද, විදර්ශණාඥාණයෙන් බලන්නාහු ඒ මානස සමයක්පුඥායෙන් දැන සහමුලින් පහකෙරෙත් “ මානස ” පහකළාහු, කිසි කලෙකත් මේ ලෝකයට පෙරලා නොඑත්.

(මහ සූත්‍රය)

වැටහීමක හැටි

- විඤ්ඤාදාණං අනිදුස්සනං - අනන්තං සබ්බ තෝ පහං
- එතට්ඨ ආපෝ ව පඨවි තේපෝ වායො න ගාධති
- එතට්ඨ දීඝඤ්ච රස්සඤ්ච- අණුථුලං ශුභා ශුභං
- එතට්ඨ නාමඤ්ච රූපඤ්ච- අසෙසං උපරුප්ඤ්ච
- විඤ්ඤාදාණස්ස නිරෝධෙන - එතෙට්ඨං උපරුප්ඤ්ච

මෙහි අරුත:- කාමතණ්හා, භවතණ්හා, විභවතණ්හාවෙන් සපිරි, වැරදි වැටහීමෙන් උද්ගත මතකය (විඤ්ඤාදාණ) නොපෙනී යෑමෙන්, අහෝසිවීමෙන් යථාභූත ස්වභාවයන් පැහැදිලි වෙන්නේය. එවිට ජලය, පෘථිවිය, ගින්න, වාතය වැනි නාමරූප කිසිවක් නොවෙන්නේය.

දිගු බව, කෙටි බව, කෙසඟ බව, තර බව, ශුභ අශුභ වචිසංස්කාර වූ නාම සංඥා, රූප සංඥා ශේෂයකින් තොරව අහෝසි වෙන්නේ ය.

ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන්ගෙන් සපිරි වැරදි වැටහීම් ප්‍රත්‍යයෙන් සැකසුන විඤ්ඤදාණය අහෝසි වීමෙන් සියලු සංස්කාරයන්, සකස්කිරීම් නිරුද්ධ වෙන්නේය. අහෝසි වෙන්නේය.

පෘථිවිය - ගින්න - ජලය - වාතය - අහස - දිගුබව - කෙටිබව - කෙසඟ බව - තරබාරු බව - ශුභ - අශුභ නාමරූප සංඥාවෝය. අප දැනටගත් දේය. මතකයේ ඇති දේය. නාම රූප සංඥාවන් දැනටගත් නොවූයේ නම්, ඵ්වන් නාමරූප සංඥාවන් නොවෙයි.

(කෙවකිධසූත්‍රය)

දැනටගත් ලෙසින් සකස්වූ මතකයන් (විඤ්ඤය-මනසිකාරය) යලි යලිත් මෙහෙහි කරමින්-සිහිකරමින් පවත්වා ගැනීමෙන් සසර නමැති මුලාව සකස් වෙනවා.... දැන උගත් දේ වූනත් යලි යලිත් මතක් කිරීම -සිහිකිරීම මෙහෙහි කිරීම, නොකරනවානම් - ඵ්වන් මතකයන් ගිලිහී යනවා, අමතක වෙනවා, මේ අත්දැකීම ඔය ඇත්තන් දැනටමත් ලබා ඇති.... බොහෝ දෙනෙකු දුක් විඳින්නේ අමතක කරන්න බැරිකම නිසා. අමතක කරන්න හැකි අය ඵ්වන් දුක් විඳින්නේ නැහැ.

ඇස, කන, නාසය, දිව, ශරීරය, ස්කන්ධය, ඇසුරු කරමින් අතීත මතකයන් ලෙසින් ඇතිකර ගත් වැරදි වැටහීම් (විඤ්ඤය) ක්‍රියාත්මක වෙනවා.

ඒවා හේතුභූත වෙමින් හැඟීම් (වේතනා) ඇතිවෙනවා. ධර්ම ස්වභාවය නොවැටහෙනතාක් කල් පෘථග්ජනයා අතීත මතකයන් හා හැඟීම් අනුගමනය කරමින් සංසාරය ගෙවීමේ කරනවා.

මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි, බුද්ධාදී ආයතීයන් නොදක්නාසුළු-ආයතී මාර්ගයෙහි අදහස් වූ අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජන තෙමේ පෘථිවිය, පෘථිවිය ලෙසින් - තණ්හා මාන - දිට්ඨි මඤ්ඤණාවෝ-වෙන් වෙන් සංඥා වශයෙන් හඳුනයි. මම පෘථිවියෙහි සිටිමි, පෘථිවිය මගේය, යනාදී වශයෙන් සිතයි. අභිනන්දනය කරයි. ඒ කවර හෙයින්ද යත්, පෘථිවිය පිළිබඳව ඔහුගේ නොදැනීම යැයි කියමි.

පඨවි- ආපෝ - තේපෝ - වායෝ - භූත මෙකී නොකී කවර දෙයක් පිළිබඳව හෝ හැඟීමක්, දැනීමක්, පිළිගැනීමක්, සිතීමක් ඇතිවූයේ හෝ ඇතිකරගනුයේ, හෙතෙම අවිද්‍යාවෙහි ගැලීඇති හෙයිනි. ධර්ම ස්වභාවයන් නොදැන් හෙයිනි.

සංඥාව, හඳුනාගැනීම කොතැනද? එහි නොගැටිය යුතුය. නොබැලිය යුතුය, එහි ගැටුණේ, බැඳුණේ, හසුවන්නේ මුලාවටය. මාරයා හටය.

රහත්බව වුවද, ආත්ම දෘෂ්ඨියෙන් ගත්කල ඇති වෙනුයේ මුලාවය, රහත්බව නමැති නාමරූපයෙහි උපාදනය නොවිය යුතුය.

අභවබෝධය නිසා හටගන්නාවූ හැඟීම් උපදිති, උපකාරකවූ හැඟීම් වැඩෙති. ධර්මතාවයන් පිළිබඳ වැටහීමෙන් යුතු තැනැත්තේ හැඟීම් නූපදවයි. ඉපදුනේ වුවද නොබැඳෙයි. හැඟීම් වැඩීමට ඉඩ නොතබයි.

මහණෙනි, අරහත් වූ සමයක් සම්බුද්ධ තථාගතයෝද පාටීවිය කවරේදැ'යි විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දනියි. පාටීවිය නිත්‍ය වූ සදුකාලිකව පවතින ලෙසින් මෙනෙහි (මඤ්ඤා) නොකරත්. පාටීවිය පිළිබඳව ඇගයීම් නොකරත්. ඒ කවර හෙයින් යත්; දැකී ඇල්මෙන් යුතු හැඟීම- ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) දුකට මූලවේ. හවයෙහි පහළවීම සිදුවේ. හවයක් උපදවන්නාහට ජරා, මරණ, වේ යැ'යි ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් අභවබෝධය ලබා ඇති හෙයිනි.

මහණෙනි, යම් හෙයකින්ම තථාගතයන් වහන්සේ සර්වප්‍රකාරයෙන්- තෘෂ්ණාවන් ක්ෂයකිරීමෙන්- අත්හැරීමෙන් - අනුත්තර සම්මා සම්බෝධිය මැනවින් අභවබෝධකළ සේක වන හෙයිනි.

ජලය, ගින්න, නාමරූප, සම්මතධර්ම ලෙස ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන් දනිත්. නිර්වාණය, නිර්වාණය ලෙසින් විශිෂ්ඨ ඥානයෙන් දත්හෙයින්, නිර්වාණය සදුකාලික ලෙසින්, නිත්‍යව පවතින්නක් වශයෙන් මෙනෙහි (මඤ්ඤා) නොකරයි. නිර්වාණයෙහි පැවැත්මක් ඇතිලෙසින් මෙනෙහි නොකරයි. නිර්වාණයෙන් බැහැර නිර්වාණයක පැවැත්මක් ඇතැ'යි මෙනෙහි නොකරයි.

නිර්වාණය ඇගයීමට ලක් නොකරයි, නිර්වාණ නාමරූපයෙහි තණ්හා සහගත බැඳීම් ඇතිවීම, ජාති, ජරා, මරණයට හේතුවන බව ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රේණියෙන් දැන, සර්වප්‍රකාරයෙන් තෘෂ්ණාව (ඕනෑකම) ක්ෂයකිරීමෙන්, නොබැඳෙමින්, අත්හැරීමෙන්, අනුත්තර සමයක් සම්බෝධිය මැනවින් අවබෝධකොට ඇති සේක් හෙයිනි.

අනවබෝධය කෙරෙන් හටගන්නාවූ හැඟීම් උපදිති, හැඟීම් වැඩෙති, දුකට හේතුවෙති, එහෙත් වැටහීමෙන් යුතු තැනැත්තේ හැඟීම් නූපදවයි. හැඟීම්හි නොගැලෙයි, හැඟීම් ඉපදුනේවුවද ඒවායේ නොගැලෙයි. මුලානොවෙයි, නොබැඳෙයි, හැඟීම් වැඩියාමට ඉඩ නොතබයි.

පෘථග්ජනයිත් මෙනෙහි කළයුතු ධර්මයන් නොදනී. මෙනෙහි නොකළයුතු ධර්මයන් නොදනී. එහෙයිත් මෙනෙහිකිරීමේ යෙදෙමින්ම හෙතෙම දුක උපදවාගනී. දුකට පත්වේ. දුකම විඳවයි.

මේ ස්කන්ධයම (කය) නිසා ආයතනයන් සයකින් යුතුව සකස්වූ, ජීවිත ප්‍රත්‍යවන තැවීම් මාත්‍රයක් යැයි බුද්ධ ශ්‍රාවකයා දනී. හේ කාමාශ්‍රවයෙන් මේ සංඥා සහගතය ශුන්‍ය යැයි දනී, භාවාසුවයෙහි මේ සංඥා සහගතය ශුන්‍යයැයි දනී, අවිද්‍යාසුවයන් සංඥා සහගතය ශුන්‍යය යැයි දනී. එසේ වුවත් අශුන්‍යතාවයක්ද වේ.

කිමෙක්ද යත්; මේ කය (ස්කන්ධය) කෙරෙන් පවතින ඡායාතනයන් පැවැත්ම යුතු වූ, ජීවිත ප්‍රත්‍යය තැවීම් මාත්‍රයක් බව දැනී. මෙසේ එහි යමක් නැද්ද - එයින්ම ඒ ශුන්‍යයැයි හුවණින් දැනී. එහි ඉතිරිව යමක් ඇත්ද, විද්‍යාමන වූ (පෙනුන) සම්මතය ඇතියැයි දැනී. එයද ශුන්‍ය වී යනු දැනී.

ආනන්දය මෙසේ ඒ මහණහට නිරවුල් වූ යථාභූත ඥාණය උපක්ලේශයන් ගෙන් තොරව ශුන්‍යතාවය වැටහේ.

(මූල පරිඥාපඤ්චා සූත්‍රයෙනි)

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ බුදුඇසින් ලොව බලනසේක්, රාගයෙන් උපන්ද, ද්වේෂයෙන් උපන්ද , මෝහයෙන් උපන්දැයි නොයෙක් සිතැවිලියෙන් තැවෙන - නොයෙක් දැවිල්ලෙන් දැවෙන සත්ත්වයන් දුටුසේක්මය.

මේ ලොව හටගත් සිතුවිලි ඇත්තේ වෙයි, දුක් පහසින් මඬනා ලද්දේය. පහසින් උපදනා වේදනා නැමති රෝගය, තමා වශයෙන් කියයි. යම් යම් අයුරකින් සිතන්නේද, එයින් අන් සැටියකින්ම එයවේ.

තමන්ගේ හිත සුවයෙහිම ඇරඹූ සත්ත්වයා ලොව තමා සිතන සැටියෙන් අන් පරිද්දකින් වනසුඵය. ලෝවැසි තෙමේ මඬනා ලද්දේ, අවිද්‍යාමාන වූ අභිවාධියක්ම කැමති වෙයි. යම් කාමාදි භවයක් කැමතිවේද, එය බියකි. යම් අභිත්‍යාදියකින් බිය ගනිද, එය දුකකි. කාමභවාදි- භවයාගේ දුරැලීම පිණිසම මේ මගබඹසර පුදනු ලැබේ.

මේ පක්ෂවලපාදනස්කන්ධයන්හි යම් කැමැත්තක්, බැඳීමක්, ආලයක්, සෙනෙහසක්, ගැලීසිටීමක් වේද එය දුක්ඛ සමුදයයි (දුක ඇතිවීමයි).

මේ උපාදානස්කන්ධ පසෙහි යම් ඡන්දරාග නැතිවීමක් ඡන්දරාගය දුරුවීමක්, ඡන්දරාගය (කැමැත්තෙන් මත්වී බැඳීම) දුරුකිරීමක් වේද, එය දුක්ඛ නිරෝධයයි. (දුක නැති වීමයි).

(මහා භට්ටපදෝපම සූත්‍රය)

ආනන්දය, මෙසේ මේ වේදනාව නිසා, තෘෂ්ණාව වේ, තෘෂ්ණාව නිසා අරමුණු සෙවීම වේ.

අරමුණු ලැබීම නිසා (ලාභ/ ප්‍රශංසා) අරමුණු ඉටු-අනිටු පිළිබඳ විතර්ක ඇතිවේ. නිගමන නිසා ඡන්දරාගය ඇති වේ. ඡන්දරාගී වස්තුව කෙරෙහි දැඩි ඇල්ම ඇතිවේ.

ඡන්දරාගය නිසා - මමය, මගේය, වශයෙන් හැඟීම් ඇති වේ. මමය මගේය වශයෙන් තණ්හා හරිතව, අයිතිකර ගැනීම සිදු වේ.

මෙසේ පරිග්‍රහය (අල්ලා ගැනීම) හේතුවෙන් මසුරුබව ඇතිවේ.

මසුරුබව නිසා රුකගැනීමට යෑම සිදුවේ. රුකගැනීමට යෑමේදී, දඬුමුගුරු ගැනීම, අවිදුරීම, කලහ, වාදවිවාද, විරෝධතා, ඇණුම් බැණුම්, කේලම්, මුසාබස් දෙසීමි. නොයෙකුත් අකුසල් දහම්හු පහළවෙත්.

(මහා නිධාන සූත්‍රයෙහි)

ආනන්දය, නාමරූප ප්‍රත්‍යයෙන් යම්සේ ස්පර්ශය වේද,
එය මෙකරුණෙන් දත යුතුය.

ආනන්දය, යම් ආකාරයන් ගෙන් වර්ගකිරීම්-වෙන්කර
දැක්වීම් (ලිංගයන්) සංඥා දී එකඟතාවයන් යම් නිමිත්තයන්
ගෙන් යම් උද්දේශයන් (පැවසීම්/ ඉගැන්වීම්) ගෙන් නාම
ධර්මයනට පැනවීම් වෙන්වේද,

ඒ ආකාරයෙන් වෙනස් බැව් (ලිංගයන්) ඒ ඒ නිමිතියන් ,
සංඥාදී එකඟතාවයන් නැති කල්හි, රූපකාය - හැඟීම් -
ස්පර්ශය වස්තූකොට ගෙන කිසිවත් ඇති ලෙසක්
ගැනෙන්නේද?

වහන්ස එවැන්නක් නොවන්නේය.

(මහ නිධාන සූත්‍රයෙහි)

මහණෙනි, යම් මහණෙක් රහත් වූයේ, ගෙවූ ආසුව
ඇත්තේ, වැස නිමකළ බඹසර ඇත්තේ, කළයුත්ත සිදුකර
අවසන්වූයේ, සියළු ක්ලේශයෙන් බැහැරවූයේ, භව බන්ධනයන්
කෙරෙන් මිඳි “ රහත්බවට ” පැමිණි හෙතෙම පාරිච්ඡය, පාරිච්ඡය
වශයෙන් විශිෂ්ට ඥානයෙන් දනී. පාරිච්ඡයක් පිළිබඳව
නොහඟියි. පාරිච්ඡයක් පිළිබඳ ඇගයීමක් නොකරයි. ඒ කවර
හෙයින්ද යත්; ඔහු පාරිච්ඡය නම් සම්මතයන්, නාමරූප
සංඥාවන්, පිළිබඳව ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයෙන් දන්නාලද හෙයිනි.

(මූලපර්යාය සූත්‍රයෙහි)

මෙහෙහි (මඤ්ඤානා) නොකිරීම

එකල්හි එක්තරා මහණෙක් භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩ සිටි තැනට පැමිණ මෙසේ විමසන්නේය.

වහන්ස, නිවන්කරා යොමුකළ සිතැතිව වාසයකළ හැක්කෙහිද? භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මට එබඳු දහමක් සැකෙවින් දෙසන සේක් නම් මැනවි.

මහණ, තණ්හා - මානසෙන්, තෘෂ්ණාවෙන් උඩගුව බැඳී- සිතනුයේ - මාර පාශයෙහි බැඳුණේ වෙයි. බැඳුම් සිතිවිලියෙන් යුතු නොවනුයේ, නොසිතනුයේ, මාර පාශයෙන් මිඳුණේ වෙයි.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස, දන්නා ලද්දැයි. සුගතයන් වහන්ස, වැටහුණේය.

මහණ, මවිසින් සැකෙවින් දේශිත ධර්මයාගේ අර්ථය තෙපි කෙළෙසකින් විස්තරාත්මකව දැනිතිද?

වහන්ස, රූපය මෙහෙහි කරමින් බැඳෙනුයේ මාරපාශයෙහි බැඳුණේ වෙයි. රූපය මෙහෙහි නොකරනුයේ, නොබැඳෙනුයේ - මාරපාශයෙන් මිඳුණේ වෙයි.... වේදනාව.... සංඥාව....සංස්කාර....විඤ්ඤාය.... මෙහෙහි කරනුයේ මාරයාගේ පාශයෙහි බැඳුණේ වෙයි. මෙහෙහි නොකරනුයේ - මාරපාශයෙහි නොබැඳුණේ වෙයි. වහන්ස, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් සැකෙවින් දේශිත මේ භාෂිතයාගේ අරුත මෙසෙයින් විස්තර වශයෙන් මම දනිමි.

මහණ, මැනවි - මැනවි, මවිසින් සැකෙවින් දේශණාකළ භාෂිතයාගේ අර්ථ මෙසෙයින් තෙපි විස්තර දැනිවු නම් ඒ මනාය.

මහණ, රජපය මෙනෙහි කිරීම (මඤ්ඤානා) ලෙසින් හඟිනුයේ මාරපාශයෙහි බැඳුණේ වෙයි. නොහඟිනුයේ මාරපාශයෙන් මිඳුණේ වෙයි.

වේදනාව - සංඤ්ච - සංස්කාර - විඤ්ඤානා ඇල්මෙන් මෙනෙහි කරනුයේ මාරයාගේ පාශයෙහි බැඳුණේ වෙයි. නොහඟනේ, මාරපාශයෙන් මිඳුණේ වෙයි. මහණ මවිසින් සැකෙවින් දේශිත ධර්මයාගේ අර්ථය මෙසෙයින් විස්තර වශයෙන් දැනගනු.

එකල්හි ඒ මහණ, භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ භාෂිතය පිළිගෙන, භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ, පැදකුණුකොට නික්ම ගියේය.

ඉක්බිති ඒ මහණ- එකලාවැ, ගණයා කෙරෙන් වෙන්ව - රහතුන් වහන්සේ අතර අභ්‍යන්තරයෙක් (තවත් අයෙක්) වූයේයි.

(මඤ්ඤානාන සූත්‍රයෙහි)

සම්මත ලෝකයෙහි නොදන්නා දේවල් අනන්තයි. ඒවායින් අපට සිදුවන විඳීමක් නොවෙන්නේය. විඳීම ඇරැඹෙන්නේ දැනගත් තැන සිටයි.

දැනගනුයේ කෙසේද? කවුරුන් විසින් හෝ පවසනු ලබන හෙයිනි. හඳුන්වාදෙනු ලබන හෙයිනි.

හඳුන්වාදීමක් - පැවසීමක් නොවනුයේ, දැනීමක් හෝ දැනගන්නා බවක් වැනි කිසිවක් ඇතිවෙන්නේද නොවෙයි.

දැනගන්නේ කෙසේද? දැනගැනීමේ ආරම්භයක් සිදුවූයේ කවදදැයි පැවසීමේ හැකියාවක් - කිසිවෙකු හටත් නොවෙන්නේය.

ධර්ම ස්වභාවයන්ගේ ක්‍රියාවලියන් අනුව අනන්ත අප්‍රමාණ අත කාලයක - වසර කල්ප කෝටි, ප්‍රකෝටි ගණනාවක සිට සිදුවන වෙනස්වීම් අනුව සැකසුන විවිධාකාර ස්වභාවයෝය, නිර්මාණයෝය, වර්තමානයේ දී මෙවන් සිදුවීම් “ පරිනාමය ” ලෙසින් හඳුන්වනු ලැබෙයි.

එහෙත් ගැටළුව එය නොවේ. ධර්මස්වභාවයන් කෙරෙහි පිහිටමින්, හඳුනාගැනීම් - හඳුන්වාදීම් - පැවසීම් සිදුවූයේ කෙසේද? යන්නය. මුල්ම වචනය වූයේ කුමක්ද? එය පවසනු ලැබූයේ කවුරුන් විසින්ද? එය වටහාගනු ලැබූයේ කවුරුන් විසින්ද? - ඉගෙනගනු ලැබූයේ කවුරුන් විසින්ද?.

මෙවන් පැනයනට පිළිතුරු සෙවීම නිර්වචකය.

සිදුහත් බෝසතානන් වහන්සේ ගිහිගෙයින් නික්මී- තම උත්සාහයෙන් - ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධකොට, සකල ලෝකවාසී - සියළු සත්ත්වයින් වැටී සිටින මූලාවෙන් ගලවා ගනිමින්, පත්ව සිටින දුක නැතිකරලීම පිණිස දේශණාකොට වදාළ ධර්මයෙහි අන්තර්ගතය “හේතුඵලයයි.” හේතුඵල ධර්මයයි. හේතුව කෙරෙහි ඵලය බිහිවී ප්‍රත්‍යවශයෙන් පැවතීමයි.

“ සොයන්නාහට හමුවෙයි, නොසොයන්නාහට හමුනොවෙයි, නොලැබෙයි ”

සොයන්නේ කුමක්ද?.

අත්තේ යැයි හැඳීමක් ඇතිවූ නිසාය.

හමුවූයේ කුමක්ද?.

වෙනස්වන්නා වූ ධර්ම ස්වභාවික ස්කන්ධයන් කෙරෙහි, නාමරූප ලෙසින් වචනයෙන් සකස්කොට ගත් සම්මතයක් - පිළිගැනීමක් පමණි.

එවන් හැඟීමක්, හමුවීමක්, පිළිගැනීමක්, සොයාගැනීමක් සැබැවින්ම වෙන්නේද?. පවතින්නේද?. පවත්වාගත හැකිවෙන්නේද?.

නොහැකිය,

වෙනස්වෙන්නාවූ සම්මත කෙරෙහි පනවාගන්නා ලද හඳුනාගැනීම, ස්වභාවයේ - ධර්මතාවයේ වෙනස්වීම අනුව නැතිවී යන්නේය. එවිට වෙනස් වූ ස්වභාවයන්මත වෙනස් නාමරූප හඳුනාගැනීම් පනවාගත යුතුය. එහෙත් ඒවාද වෙනස්වන ධර්මතාවයම - ස්වභාවයම බැවින් වෙනස් වෙනස් වෙන්නාවූ ධර්ම ස්වභාවයන් මත පැනවීම් - ඇනවීම් සිදුකරමින් නැවතීමකින් තොරව ඇදීයාමක් සකස්වෙන්නේය.

මෙවන් පැනයක් ඇසීමටත්, පිළිතුරු සැපයීමටත් හේතුභූත වූයේ මොනවාද?

හැඟීමක් හා ඒ ඒ ස්වභාවයන්මත පනවනලද නාමරූපයි.

ඒ ඒ නාමරූප හඳුන්වාදීමේ දී උපයෝගීවූයේ මොනවාද?.

ඒ සඳහා උපයෝගී වූයේ වචනයයි. වචන උපයෝගීකර ගනිමින්, නාමරූප සකස් කිරීමයි.

“වචනය” ඇසෙන්නම ඔබ තුල පවතින සම්මතය, පිළිගැනීම අනුව මතුවන විත්තවිකාරයන් (මනස සකස්වී ඇති ආකාරය - මනසිකාරය) මතකයන් හැරුනුකොට කවර හෝ වචනයක් එහි අරුත නිර්වචනය කරමින් විග්‍රහකර දැක්විය හැකිද?.

එවැන්නක් කිරීමේ හැකියාවක් ඇති ආකාරයක් නොපෙනෙයි. නොවැටහෙයි.

අප අතර සිදුවූ සංවාදය තුල පැවතියේ මොනවාද?.....

හුදු “වචන ගොඩක්” පමණයි, වචනයෙන් සකස්වූ “නාමරූප” ඇසුරුකර ගත් හැඟීම් රැසක්ම, විත්තවිකාර රැසක්ම පමණයි.

දැන් එම සංවාදය තියෙනවාද?.

නැහැ.... සංවාදයක් තිබුණාය කියන හැඟීමක් හැරුණුකොට, වෙනත් දෙයක් නැහැ.

අප අතර පැවති සංවාදය කොහේ සිට පැමිණියේ ද? මේ වනවිට සංවාදය ගොස් ඇත්තේ කොහොටද ? සංවාදයට සිදුවූයේ කුමක්දැ’යි පැවසිය හැකිද?.

එය නිරර්ථක උත්සාහයක්. ඒ පිළිබඳව සෙවීමක් හෝ කටාකිරීමක් අවශ්‍යය නැහැ. එහෙම නැතිව එය පිළිබඳව තව තවත් කටා කරන්නට යනවා නම්, ඒ හේතුව අනුව එලය වන්නේ තව තවත් වවිසංස්කාරී නාමරූප විත්තවිකාරයන් රැසක අතරමංවීම පමණයි. ඒනිසා තවදුරටත් නොනැවතී, වචනයෙන් සකස්කිරීම් හෝ නාමරූප ලෙසින් විත්තවිකාරයන් තුල අනුගතවීමේ ඕනෑකමක් නැහැ.

දැන් වැටහෙනවාද? “ හේතුවලය ” බුදුන් වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයින්හට දේශණාකොට වදාළ දහමෙහි අන්තර්ගතය බව.

ධර්මතාවයන් නොවැටහීම හේතුවෙන් ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) ඇතිවෙනවා. එවිට “ප්‍රාර්ථනා” කරනවා. තෘෂ්ණාවෙන් තොර ප්‍රාර්ථනාවක් නැතැ. ප්‍රාර්ථනාව භවකාරකයක් මිස - භවනිරෝධ කරවන්නක් නොවේ.

ප්‍රාර්ථනා කරමින් සසර විමුක්තිය සෙවීම දැලකින් සුළඟ බඳින්නට වෙරදැරීම වැනි නිශ්චල ක්‍රියාවක්.

උපාදානස්කන්ධ (හැඟීම් - සිත) කෙරෙහි ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) ඇතිවුවිට සිතුවිලි සකස්කරමින් (සංස්කාර) පවතින ලෙසින්, හැඟීම් අතර ක්‍රියාවන් (භවයන්) ගොඩනගමින් ඒවායෙහිම අතරමං වෙනවා...

අතරමංවීමට හේතුව නොදන්නාකම-නොවැටහීම හේතුවෙන්-නැවතීමකින් තොරව දුටයනවා.සංසාරය පවත්වනවා.

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුවූයේ සිහිය (සතිය) යි. චේතනා (හැඟීම්) නොවේ.

(චේතනා) හැඟීම් වූ කලී - සංකල්පනා හා බිහිවන වචිසංස්කාරයෝය. නාමරූපයෝය. මාරයෝය.

සිහිය පවතිනුයේ, බිහිවන්නාවූ (චේතනා) හැඟීම් - මාරයාව හඳුනාගනුයේ - චේතනා සංකල්පනා සිතුවිලි වැනි අධි වචනයෙන් පහළවන මාරයාහට මුලා නොවෙන්නේය.

සිහිය (සතිය) හමුවෙහි හැඟීම් (වෙතනා) අධිවචන බිහිවෙන්නේ වුවද, ඒවායේ පැවතීමට අනුබලයක්, ඇසුරුකිරීමක්, ගැටීමක් නොවෙනුයේ. නිරුද්ධ වෙන්නේය. සුන්‍ය වෙන්නේය.

වෙතනා කෙරෙහි බිහිවන චිත්තයන් සිහිය (සතිය) කළඹයි.දුබල කරයි.

එසේ වෙනුයේ වෙතනා (හැඟීම් - මාරයා) පිළිබඳ නිවැරදි වැටහීම නොවන බැවිනි.

“ මම ” යනුවෙන්, මගේය යනුවෙන්, සංකල්පනාව, හැඟීම, වෙතනාව පහළවූයේ - පහළවනුයේ “ දුකය. ” දුක ඇතිවීමේ, පැවතීමේ හේතුවය, මාරයාය,

“ මම ” ලෙසින් හැඟීම - වෙතනා - සංකල්පනා බිහි නොවන්නට, සත්ත්ව පුද්ගලයෙක් නොවෙන්නේය. ඵලැන්නක් නොවනුයේ දුක විඳීමක් , පවතින “ දුකක් ” නොවෙන්නේය.

වෙතනා (හැඟීම්) කෙරෙහි බිහිවන චිත්තයන් ඇසුරු නොකර, සිහිය (සතිය) පැවතෙනුයේ - චිත්ත ස්පර්ශ නොවෙනුයේ සමාධිය වේ.

ආයඨිසතය වටහාගත් ප්‍රඥාවන්ත ශ්‍රාවකයින් උපාදානස්කන්ධයනට (හැඟීම - සිතට) නොරැවටෙති. අනුගත නොවෙති, සිතුවිලි නොතනති. ධර්මතාවයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතු - ඵලැඹි සිහියෙන් අනිත්‍යතාවය වටහති. නිරෝධය වටහති. සුන්‍ය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරති.

මග සළකුණු

“ අත්තා නං උපමං කතවා ”

“ තමන් විසින් තමන්වම ” උපමාවට ගතයුතුය. මේ තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදාළ උපදේශයකි.

බිලිදෙකු ලෙසින් උපන් කුඩාදරුවා දන්නාදේ පිළිබඳව ආයඝී සත්‍යාවබෝධයෙන් තොරවූ කිසිවෙකුහට විස්තර කළ නොහැකිය.

බිලිඳු දරුවා කිසිවක් නොදන්නා බව බොහෝ දෙනෙකුගේ අදහස හෝ පිළිගැනීම විය හැකිය. එහෙත් එවන් හැඟීම්, පිළිගැනීම් සාවද්‍යබව වැටහෙනුයේ බිලිඳු තුලද විවිධාකාරයේ ක්‍රියාකාරකම් පවතින බැවිනි. බිලිඳු කුසගිනි - වේදනාවන් හඳුනාගනී. මවගේ තනයෙන් කිරි උරා බොයි. තවත් තවත් ඊසිවූයේ හෝ නොවූයේ හඬයි. සිනින දකිමින් සිහහසෙයි. මේවා සාංසාරිකව දැනකියා ගත් මතක (විඤ්ඤා) ස්වභාවයෝය.

සිවුපාදි සතුන්, උරගයින්, කෘමීන්, ඉපඳි සුළු මොහොතකදී ඇවිදිති. කුරුවළු පැටවුන් අත්හැඳි ගසති. කෝෂයෙන් පිටතට පැමිණි සමනලුන් ඉගිල යති. මේ ආකාරයේ විවිධ සිදුවීම් උපන් මොහොතෙහි සිට සිදුවෙති.

උපතලත් මොහොතෙහි සිට ක්‍ෂණයක් ක්‍ෂණයක් පාසා විවිධ සම්මතයන් ඉගෙන ගනිති. වටහා ගනිති. මනස සකස්කරති. සිතුවිලි උපදවති, සිත සකස්කරති,

ඒවායෙහි ගැලෙහි, බැලෙහි, ඇලෙහි, මෙනෙහි කරති, මෙනෙහි කරමින් පවත්වති, පවත්වා ගනිති.

අතීතය ලෙසින්ද මෙනෙහි කරති. වර්තමානය ලෙසින් ද මෙනෙහි කරති, අනාගතය වෙනුවෙන් සකස් වියයුතු ආකාරයන්ද මෙනෙහි කරති, මෙනෙහි කරමින් සිතුවිලි ලෝකතුල අතරමංවෙති. සිතුවිලි කෙරෙන්නම ආස්වාදයන් විඳිති, සිතුවිලි කෙරෙන්නම ආදිනවයන් විඳිති, සිතුවිලි කෙරෙන්නම නිස්සරණය (ගැලවීම) සොයති. එහෙත් සිතුවිලි ස්වභාවයන්හි ගැලීමෙන්-ඒවා ගලායනවා මිස, ගැලවීමක් නොවෙති. නොවැටහෙති.

සිතුවිලි කෙරෙන්නම “ මම ” ලෙසින් සිතුවිලි ඇතිකරති. පවත්වති, “ මගේ ” ලෙසින් සිතුවිලි ඇතිකරති. පවත්වති.

සිතුවිල්ලක් මිස සැබෑවක් නොවන “ මම ” පෙරටුවෙමින් “ මාව ” රජකරවන්නට සිතුවිලි සකස්වෙති. අන්අයව පරදවන්නට සිතුවිලි සකස්වෙති. පවතින මූලාව වටහා නොගනිමින් මූලාවෙහි බැඳුන “ මම ” මැර මැර උපදිති.

උපන් මොහොතෙහි බිලිදු කිසිවක් නොදන්නේ යයි, සිතන සම්මත සමාජය තුල, වයසෙන් වැඩෙත්ම බොහෝ දේ ඉගෙන ගනිති. පෙර උගත් දේ මෙනෙහි කරති. මඤ්ඤානා කරති. සසර පුරුදු දක්වති.

ඉගෙනගන්නවාය යනු මනස සකස්කිරීමයි. හිත හැඳීමයි. තම තමන් ගේ කැමැත්ත යනු තෘෂ්ණාවයි. තම තමන් තුල ඇතිවන කැමැත්තට (තෘෂ්ණාවට) අනුව සිතුවිලි මනසිකාර සකස්කරති. වැටහීමි (විඥානය) පවත්වති. පවත්වා ගනිති.

සත්‍ය වශයෙන් නොපවතින - බිඳවැටෙන, අතුරුදහන්වන සම්මත සමුදායක්, පවතින ලෙසින් පවත්වා ගන්නට නිසරු ලෙස වෙරදුරති. රැවටෙති. මුලාවට පත්වෙති.

පසුදිවලපාදනස්කන්ධයන්හි රැවටීමකට හසුවීමකින් තොරව, දැනගැනීමක් හඳුනාගැනීමක්-දැකගැනීමක් නොවෙති. දැනගත්-දැකගත්, විඳගත් ලෙසින් ඇතිවන සිතුවිලිම මෙනෙහි කරති. එලෙසින් සිහිකිරීම, මෙනෙහිකිරීම, හේතුප්‍රත්‍යවේමින් වෙනස්වීමට ලක්වූ අතීත ස්වභාවයන් මෙන්ම, වෙනස්වීමට ලක්වන වර්තමාන ධර්ම ස්වභාවයන්ද, නොවෙනස්ව පවතින (ආත්ම) ලෙසින් සිතුවිලි ඇතිවෙති. පවත්වති, පවත්වා ගනිති.

මෙනෙහිකිරීම - මසද්දුණා කිරීම නොවෙනුයේ පවතින කිසිවක් නොවෙන ධව නොවටහති.

“ සතුව ” ඔබ දැනගත්තේ “ සතුව ” හමුවූ මොහොතෙහි දී ද,

හැත.....

සතුව ලෙසින් කවද හෝ පෙර අවස්ථාවක ඇතිකර ගත් හැඟීමක මතකය (විඤ්ඤා) සිතුවිල්ලක් ලෙසින් ඇතිවීමය.

සංඤ්ඤා ඇති වූ ක්ෂණයෙහි - එයට අනුගතව පහලවන සිතුවිල්ල “ සතුව ” වෙති.

ආයථී සත්‍ය වටහා නොගත් පෘථිග්ජනයිත් සිතුවිල්ලෙහි ආස්වාදය ලබති. විඳිති. ආදිභවයන් ලබති, විඳිති, විඳවති, නිස්සරණයට යොමුවෙති.

කුඩා දියදහරාවක් ලෙසින් පහලවන සිතුවිල්ලෙහි අනුගත වෙමින්, තව තවත් සිතුවිලි ඇතිකරමින්, ඒ කෙරෙහි බැඳෙමින්, පවත්වා ගනිමින් (මහා ඕසයක්) අප්‍රමාණ වූ සැඩ පහරින් යුතු මහා ජලකඳක් සකස්කරති. ඕනෑකම (තණ්හාව) හේතුවෙන් සිතුවිල්ලක් වූ “ මම ” සිතුවිලි මහෝසයක වැටෙමින් - ගැලෙමින් නොදන්නා වූ “ සතුව ” සොයමින් වෙහෙසෙති. වැටීසිටින අසාධයෙන් ගොඩඒමට පවතින හැකියාව නොවැටහීම හේතුවෙන් සිතුවිලි “ මම ” සිතුවිලි “ සතුව ” සොයමින් සිතුවිලි සයුරක ගිලෙති. සතුව සොයමින් “ දක ” විඳිති.

හේතුප්‍රත්‍යවන සිතුවිලි - නාමරූප ධර්ම ස්වභාවයන් වටහා නොගනිති.

සිතන්නට යෑමෙන් ඇතිවෙනුයේ තවතවත් සිතුවිලිය. සිතුවිල්ලක් නොවී තෘෂ්ණාව (ඕනෑකම) නොපවතී.

සිතුවිල්ල කෙරෙහි ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) ඇතිවූයේ, තව තවත් සිතුවිලි පැවතෙමින් තෘෂ්ණාව වැඩෙති.

කිසිවක නොගැටී, ඵලැඹී ” සිතිය ” පවතින කළ - සියළු සිතුවිලි - සිත්, ඇතිවී නැතිවී යන අයුරු වැටහෙති.

සිතිය - සතිය . සිතුවිලි, හා අනුගත නොවන, බැවින් නොබැඳෙන (චිරාගි) බැවින් පහළවන සිතුවිලි, පැවතිය නොහැකිව සුන්‍ය වෙති. නැතිවී යති. අහෝසි වෙති.

වැඩිගිය ප්‍රඥාවෙන් ශක්තිමත් වූ “ සිතිය ” කිසිවක නොපවතී.

අතීත සිතුවිලි ඇසුරුනොකරති, සිතීනොකරති, මෙහෙහි නොකරති, වත්මන් සිතුවිලි හා නොබැඳෙති, ඇසුරු නොකරති. සත්‍ය ධර්ම ස්වභාවයන් වටහති.

“ දිට්ඨි - සුත- මුත- විඤ්ඤ ”

දුටු දේ දුටුවා පමණි.

“දිට්ඨි දිට්ඨි මන්තං ”

ඇසුරුනේ ඇසුරුනා පමණි.

“සුතෙ සුත මන්තං ’

දැනුරුනේ දැනුරුනා පමණි.

“මුතෙ මුත මන්තං ”

බැඳීමි, සිහිතබාගැනීමි, සිහිකිරීමි නොවෙති. අතීත සිතුවිලි මෙහෙහි නොවනකල වර්තමානය ලෙසින් ඇතිවීමට හේතුප්‍රත්‍යයන් නොවෙති.

වර්තමාන පැවතීමට හේතුප්‍රත්‍යයන් නොවනකල වෙනත් කිසිඳු පැවැත්මකට හේතු ප්‍රත්‍යයන් නොවෙති, නවතිති.

සසිර තරණය

ශරීරය නම් වූ ස්කන්ධය වෙළඳ නගරයක් වැනිය. කාම/ හව/ විහව/ තණ්හාවන් ගෙන් පරිහත විඤ්ඤය එහි අධිපති මායාකාර වෙළෙන්ඳාය. මාරයාය.

නැසී වැනසී යන පෙනුපිඩක් බඳු රූප-මිරිශුවක් වැනි සැබෑනොවන වේදනා, ඇතුලත කිසිවක් නැති - හිස් බුබුලක් වැනි සංඥා , අරටුවක් (හරයක්) නැති කෙසෙල්කඳක් වැනි සංස්කාර, අයෝනිසෝමනසිකාරී සිතුවිලි - නැඟීමි විඥාණයේ (මාරයාගේ) සහයක පිරිසය.

ඇස, කන, නාසය, දිව , සිරුර යනු මෙම වෙළඳ නගරයෙහි පුද්ගලණ කවුළුවය.

විභි විවිධ රූපයෝය.

විවිධ ශබ්දයෝය.

විවිධ ගන්ධයෝය.

විවිධ රසයෝය.

විවිධ ස්පර්ශයෝය.

ඒවා හමුවෙහිදී මුලා වූ සිහිය ඇතියවුන් හට ඇතිවන

විවිධ ආස්වාදයෝය.

විවිධ ආදිනවයෝය.

විවිධ නිස්සරණයෝය.

“ වේතනා ” (සංකල්පනා) විත්ත ස්වභාවයෝය. වේතනා කෙරෙන්නේ ඇසුරකර ගත් වැරදි අවබෝධයෙන්, අවිද්‍යාව පෙරටු වූ සම්මතයන්, වචනයෙන් සකස්කරගත් (වචිසංස්කාර)

නාමරූප ඇසුරෙන් මෙම නගරය ගොඩනැගී ඇත. වෙනනා (සංකල්පනා) ඇති වූ සැතියන්, පෙර මතකයන් ලෙසින් වැරදි වැටහීමෙන් යුතුව (විඥානය) සකස්වී ඇති අයුරින් (මනසිකාර) ඒවාට අනුරූප ස්වභාවයන් ක්‍රියාත්මක කරන්නේය. ක්‍රියාත්මක වීමේ වේගය හේතුවෙන් වෙනනාවන්, මනසිකාරයෙන් වෙන් වෙන්කොට, දැක හඳුනාගත නොහැකිවීමෙන්, එහි පිවිසෙන්නා ඒවායෙහිම අතරමංවෙති. එක් වෙනනාවක් (හැඟීමක් / සිතක්) ඇතිකොට මනසිකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක වීමේදී - ඒමතින්ම වෙනනාවන් තව තවත් වෙනනාවන්හි ගැලෙන්නේය. එහෙයින්ම අරැඹුමක් අවසානයක් නොපෙනෙන්නේය. මායාවක්ම ඇතිවෙන්නේය. මුළාවක්ම පවතින්නේය.

නිවැරදි දැකීම ඇතිවූයේ, අවිද්‍යාව දුරුවී, සම්මත ස්වභාවයන්ගේ යථාභූත තත්ත්වය පිළිබඳ ප්‍රකෘති ප්‍රත්‍යක්ෂය ලත් “වෙනනා” අයෝනිකෝමනසිකාරයන් වෙනුවට යෝනිකෝමනසිකාරය ලෙසින් සම්මා සතිය (සිතිය) උපදවා ගනියි.

එවන් වෙනනාවන්ගේ රැකවලා “ සිතිය ” වෙන්නේය. එතැන් සිට එළඹී සිතියෙන් යුතු හැඟීම (සිත) සම්මතයෙහි නොගැටී “ සමාධිය ” ලෙසින් ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානයෙන් යුතු වෙයි.

පරමසත්‍ය වූ වෙනස්වීමේ ධර්මතාවයන් (සම්මත) පිළිබඳව ප්‍රත්‍යක්ෂ ලෙසින් වටහාගත්, යථාවබෝධයෙන් යුතු ප්‍රඥාවන් නාගතෙමේ (රහතුන්) නගරයෙහි පවතින, දිස්වන කිසිවක් කෙරෙහි නොරැවටෙමින්, නොගැලෙමින් - නොඇලෙමින්, ආපදාවකින් තොරව- තමන් විසින්ම ඇතිකර ගන්නා වූ මම නැමති මාරයා හා ශරීරය නම් වූ වෙළඳ නගරය පසුකරන්නේය.

ආයතී සත්‍යය පිළිබඳ අවබෝධ ශුභයෙන්, නිස්සාර බව
ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනුයේ මාරයාගේ ග්‍රහණයෙන් මිදෙන්නේය. නිරුද්ධ
වෙන්නේය.

ගොනුවෙන සිතුවිලි

බිඳුවෙන් බිඳුව එකතුවන ජලය, කුඩා දිය දහරක් බවට පත් වී -අනුක්‍රමයෙන් විශාල වෙමින්, මහා ජලකඳක්ව මුහුදට එක් වෙති.

එහි බියකරු බව බොහෝය, චන්ඩ බවද එසේමය, නිරතුරුවම කැළඹිලි ස්වභාවයෙන් යුක්තය. ශෝභාකාරිය. ඒ එහි පවතින අතිවිශාල ජල ප්‍රමාණය ප්‍රත්‍ය වෙමිනි. ජලයම හේතුව විය.

අසීමිත වූ සිතුවිලිත් මහා සාගරයක්-බඳුය.

කුඩා දියදහරක් (සොතයක්) ක්‍රමයෙන් ගලාගොස් ඒකරාශී වෙමින් මහා ජලකඳක් (මහෝසයක්) ලෙසට පත්වන ලෙසින්, සුළු වූ හැඟීමක් - සිතුවිල්ලක් වැඩියාමට හැරීමෙන් අග - මූල නොපෙනෙන ජීවිත ගමන-සසර සකස්වෙන්නේය.

“ මුහුද ” ජලය එකතුවීමෙන් සකස්වූවකි. සියළු දෙසින් ගලාඑන විවිධ ප්‍රමාණයේ ජලදහරාවන් එහිදී ඒකරාශී වෙයි.

එහි පවතින ජලය මෙන්ම සිදුවන ක්‍රියාදූමයන්ද එළෙසිනි.

විටෙක සන්සුන් ස්වභාවයකින් පැවතියේද, තවත් විටෙක මහා කැළඹිලි ස්වභාවයට පත්වෙන්නේය. සංසුන් බවක් දක්වන අවස්ථාවෙහිදී වුවද, කුඩා කුඩා වශයෙන් හෝ රැළි ඇතිවීමද, කැළඹිලි ස්වභාවයන් ද පවතින්නේය. වෙනස්වන ස්වභාවයන් ඇසුරෙහි ස්වභාවයම එය වේ.

වැවක හෝ ජලාශයක ඇත්තේද ජලයයි. එහෙත් එහි මහමුහුදු තරමට ජලය නොවෙනුයේ-මහුදෙහි පවතින ස්වභාවයන් මෙන් දරුණු පැවැත්මක් නොවනබව වැටහෙනු ඇත.

පොකුණක් වැනි තැනක ඇත්තේද ජලයයි. එහිද සුළු සුළු ලෙසින් කැළඹිලි ස්වභාවයන් දැකියහැකි නමුදු මහමුහුදෙහි මෙන් දරුණු රළපහර නොවෙන්නේය. මුහුදුමෙන් බියකරු ද නොවෙන්නේය.

ලීඳක ඇත්තේද ජලයයි. එහෙත් එහි මුහුදුමෙන් රළ කැළඹීම් නොවෙන්නේ ය.

වැවක, ජලාශයක ඇති ආකාරයේ කැළඹිලි ස්වභාවයන්ද නොවෙන්නේය. පොකුණක ඇති කැළඹිලි ස්වභාවයද නොවෙන්නේය. ලීඳෙහි වුවද කැළඹිලි ස්වභාවයන් නොවන්නේ නොවෙයි. මුහුදෙහි මෙන් හෝ වැවක මෙන් හෝ පොකුණක මෙන් හෝ ලෙසින් ජලය රැස්වීමක් ලීඳෙහි නොමැතිවීම එහි හේතුව වෙන්නේය.

කුඩා බඳුනක ඇති ජලයෙහි, පෙරකි ආකාරයේ කැළඹිලි ස්වභාවයන් හෝ අවදානමක් නොවනුයේ, එතැන ඇති අවම ජල ප්‍රමාණයේ සීමිතකම හේතුවෙන් බව පැහැදිලිය.

ජීවිතය නැමති සසර ඔසයද සැකසෙනුයේ මෙලෙසින්මය, කුඩා කුඩා හැඟීම්-සිතුවිලි ඇතිකරමින්, ඒවා පවත්වමින් වැඩි දියුණුවන්නට ඉඩසලසමින්, හැඟීම් සමූහයක්, මහාසයුරක් ලෙසින් රැස්කරගැනීම හේතුවෙන් අනන්ත,

අප්‍රමාණ වූ කැළඹිලි - හැළහැප්පිම් වලින් පිරිගිය ජීවිතය පරක්තෙරක් නොපෙනෙන කරදරකාරී ස්වභාවයනට හතු වෙන්නේය.

සිතුවිලි-හැඟිම් වැඩිවන ප්‍රමාණයට-ඒකරාශීවන ප්‍රමාණයට අනුව ජීවිතයෙහි ඇතිවන කැළඹිම් ස්වභාවයන් ද ඵලෙසින්ම වැඩිවෙන්නේය. පවතින්නේය.

සත්‍යලෙසින් නොවන- නොපවතින ස්වභාවයන්, සත්‍ය දේ ලෙසින් පිළිගැනීමෙන් සකස්වන සිතුවිලි- හැඟිම්,- මෙහෙහි- කිරීම් අනුව සිතෙහි ඇතිවන කැළඹිලි ස්වභාවයන් විටෙක දැරිය නොහැකි ස්වභාවයනට ද පත්වෙන්නේය.

උපද්‍රවයනට හේතුවන(උපධි)-මූලාවට හේතුවන සංස්කාර - සකස්කරගැනීම් ලෙසින් ඇතිකර ගන්නා සිතුවිලි පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව, සිතුවිල්ලෙහි නොගැලෙමින් සිතුවිලි - හැඟිම් නොවඩමින් - මෙහෙහි නොකරමින් සිතිය (සතිය) පවත්වාගන්නට හුරුවීම තුලින්, සියළු කැළඹිම් ස්වභාවයන් - වේදනාවන් පහවයනුයේ, නිසසල වෙයි.

ස්වභාවයේ ස්වභාවය හා සිතුවිල්ල

ස්වභාවයකි. වචනයෙන් සකස්කරමින් නාමරූපීව “ මහ මුහුද ” යයි කියති. මහමුහුද යනු ඒකත්ත්වයෙන් ගතයුත්තක් නොවේ, අනන්තයකි. අපමණවත් වූ ස්වභාවයන් කෙරෙහි සපිරි ස්කන්ධයකි.

මුහුදෙහි නිර්මාණකරුවා කවරෙක්ද?

එහි ක්‍රියාදාමයන් මෙහෙයවන්නේ හෝ මෙහෙයවන්නවුන් කවුරුන්ද?

මහ මුහුදෙහි අයිතිකරුවා කවුරුන්ද?

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව නොදැනුවත්කම පෙරටුකර ගත් ජනයා විසින් මුහුදේ අයිතිය, ක්‍රියාකාරකම්, මෙහෙයවීම තමන් හෝ නුදුටු-නොදන්නා දෙවියනට, බුන්මයනට පවරයි. පරපුරෙන් පරපුරට ඇතිකර ගත් එවන් කල්පනාවන් සිතුවිලි උගන්වති. මහත් හක්තියෙන් යුතුව පිළිගනිති, පවත්වා ගනිති.

ධර්ම ස්වභාවය ලෙසින් මුහුදෙහි රළ ඇති වෙති ජලකඳ ගොඩබිමට ගසාගෙන පැමිණෙති. ආපසු මුහුදටම ගලාගෙන යති.

ස්වභාවයකි. සත්ත්වයාය, මිනිසාය ලෙසින් වචනයෙන් නාමරූප සංස්කරණය කෙරෙති. සත්ත්වයාය, මිනිසාය යනු ඒකත්ත්වයෙන් හෝ ඒකාංගයක් නොවෙති. නානාත්ත්වයෙන් සපිරි අනන්ත වූ ස්කන්ධයකි.

ආශ්වාස ලෙසින් නාමරූප වූ ස්වභාවයන් පවතිති.

ප්‍රාග්ධන ලෙසින් නාමරූප වූ ස්වභාවයන් පවතිනි.

මේවායේ අයිතිකරුවා කවුරුන්ද?

මේවා මෙහෙයවන්නේ හෝ මෙහෙයවන්නෝ කවුරුන්ද?

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව යථාවබෝධයෙන් තොරව, මිනිසා සත්ත්වයා වශයෙන් පැවැත්මකට හේතුවූ, සත්‍යධර්ම ස්වභාවය නොදන්නාකම පෙරටු කරමින් තමන් හෝ, නොදන්නා හඳුනානොගත්, හමුනොවුන, නුදුටු “ මම ” ය මගේය ලෙසින් විත්තවිකාරයනට (සිතුවිලි වලට) අසුවෙමින්, පැවතෙමින් කල්පනාවන් ඇතිකරමින්, සංසාරයක් ලෙසින් මනෝ විකාරයන්ම පවත්වති.

මහණෙනි, අශ්‍රැතවත් පුහුදුන් තෙමේ මුහුදු - මුහුදු යයි කියති.

මහණෙනි, මෙය බුදුසස්තෙහි මුහුදු නොවේ.

මහණෙනි, මෙය දියරැසක් ලෙසින් වචනයෙන් සකස් වූ නාමරූප සමූහයකි.

මහණෙනි මිනිසාගේ (සත්ත්වයාගේ) ඇස මුහුදකි. යමෙක් ඒ රූපමය වේගයන් ඉවසා සිටියේනම්, වටහාගනු ලැබුවේ නම්,

මහණෙනි, මේ තෙමේ රළ සහිත, දියසුළි සහිත, සැඩමසුන් සහිත රකුසන් සහිත “ ඇස ” නැමති මුහුදු තරණය කළේ යැයි කියනු ලැබේ.

තරණය කළ, පරතෙරට පැමිණී ඒ බමුණු තෙමේ ගොඩබිම සිටී.

මහණෙනි, කන, නැතැයි, මහණෙනි, මිනිසාගේ දිව මුහුදකි. එහි රසයට මුවාවූ වේගය ඉවසානම් - නසුනොවුයේ නම් මහණෙනි, මේ තෙමේ රළ සහිත, සුළි සහිත, සැබ මසුන් සහිත, රකුසන් සහිත දිව නැමති මුහුද තරණය කළේයැයි කියනු ලැබේ.

රාග-ද්වේෂ- මාන- මොහයන් තරණය කළ පරතෙරට පැමිණී ඒ බමුණු තෙමේ “ නිවන ” නමැති ගොඩබිම සිටී.

කය....මහණෙනි, මිනිසාගේ සිත මුහුදකි. එහි ධර්ම ස්වභාවය වේගය වේ. යමෙක් ඒ ධර්ම ස්වභාවයන් හඳුනාගනී නම්, ඒවායේ ඒවායේ නොරැවටේ නම්, පිළිනොගනී නම්,

මහණෙනි, මේ තෙමේ රළ සහිත, දියසුළි සහිත සැබමසුන් සහිත රකුසන් සහිත, සිත (සිතුවිලි) නමැති මුහුද තරණය කළේ ය'යි කියනු ලැබේ. සියළු ආසුචයන් තරණය කළ පරතෙරට පැමිණී ඒ බමුණු (රහත්) තෙමේ (නිවන නමැති) ගොඩබිම සිටී.

හෙතෙම මාර්ගඥානයෙන් නිවන් අවබෝධකළේ, වැස නිමවූ බඹසර ඇතියේ, ලොව කෙළවරට ගියේ, නිවන් නැමති පරතෙරට පැමිණියේ ය'යි කියනු ලැබෙයි.

(සමුද්ද සුත්තයෙනි)

මම නොදන්නා මම....

අපේ හාමුදුරුවනේ....මම කවුද කියා....මට වටහාදෙන්න....

නායක හාමුදුරුවන් වහන්සේ මද සිහිහවක් පාමින් පිළිතුරු සපයන්නට විය.

ඒක වටහාගන්න ඕනෑ....මමය....කියනා....මම විසින්මයි, තමන්....තමන් වෙතින්ම විමසා බලන්න, මම කවුද....මම කවුද කියා මම දන්නවාද?... මම ඉන්නේ කොහේද....මම හමුවෙලා තියෙනවාද....මම....මමය කියලා දැනගත්තේ කවදද....යි කියා. මේවාට පිළිතුරු තියෙනවාදැයි විමසිලිමත් වෙන්න....මම නොදන්නා මම චිත්තවිකාරයක් බව එවිට ඔබහට වැටහේවි..

ධර්ම ස්වභාවයන් හේතුකොට ගනිමින් පවතින චස්ස, වේදනා, සංඥා, චේතනා, මනසිකාර, (හමුවීම - දැන ගැනීම- හඳුනාගැනීම -සිතීම) පංච උපාදානස්කන්ධයන් අනුව සංස්කරණය වූ අස,කන,නාසය, දිව,ශරීරකුඬුව පඤ්ච ඉන්ද්‍රියයන් ඇසුරින් බිහිවන-ධර්ම ස්වභාවයන්ගේ වෙනස්වීම්, වෙනස්වීම් අනුව නිර්මාණයවන චිත්ත ස්වභාවයකි, චිත්තවිකාරයකි " මම. "

වෙනස්වන්නාවූ චිත්ත ස්වභාවයන් අනුව වෙනස් - වෙනස් ආකාරයෙන් මතුවන " මම " කිසිදු නිත්‍ය ලෙසින් දැකිය හැකි සත්‍යය ස්වභාවයක් නොවේ.

මේ ධර්මතාවයන් නොවැරදිම-අවිද්‍යාව හේතුවෙන් වච්ඡංස්කාර නාමරූප මම මුවාවෙහි - මාරයා දුක ලෙසින් සැඟවී සිටිනවා, ධර්ම ස්වභාවයන් අනුව හැඟීම් සිතුවිලි ලෙසින් මතු වෙනවා.

බිලිඳු අවදියෙහි නොදත් බොහෝ දේ වැඩිවියට පත්වීම නම් වූ සම්මත ස්වභාවයතුල දැන ඉගෙනගන්නවා. ඒ මෙතැනදී.

වසර කල්ප කෝටි ගනනකට පෙර සසරෙහි වැටුන සත්ත්වයා, එතැන් පටන් වැඩිගිය මනසිකාර ස්වභාවයන් අද ඇතිවුවක් නොවේ.මේ මොහොතෙහිදී ඇතිවුවක් නොවේ. ඒනිසා වත්මන් ස්වභාවයෙහි ගැලෙමින් පවතිමින් වැරදුන ආරම්භය සෙවිය නොහැකියි. වටහාගත නොහැකියි. ඒවා වටහාගැනීමට ආරම්භය වෙත යෑමේ හැකියාවක් ඇත්තේ නැතැ. එලෙසින් ආපසු යායුතුවෙන්ද නැතැ.සිදුවිය යුත්තේ වත්මන් තත්ත්වයෙහි පවතින මූලාව වටහාගනිමින්. ඒවායෙහි නොගැලීසිටිමින්, මේ මොහොත ඇතිවන,-වෙනස්වන අයුරු වැටහෙන ආකාරයෙන් විමසුම් සහගත වීමයි. විමසා බැලීමයි. විදර්ශණා කිරීමයි.

එවිට ධර්මතාවයන්ගේ හේතුප්‍රත්‍ය (ඇතිවීම,පැවතීම) වැටහෙනු ඇති. හේතුප්‍රත්‍යයන් වැටහෙනවිට ජීවිතය නම්වූ මූලාව සකස්වූ හේතු හා පැවතීම (ප්‍රත්‍යය) අවබෝධයෙන් යුතුව අත්හැරෙනවා.

ආයඪී සත්‍යය, හේතුව හා පැවැත්මයි, හේතුව අහෝසි-වීමෙන්, පැවැත්ම අහෝසි වෙනවා.

මම හේතුව වනවිට, මාරයා-දුක පවතිනවා.මම නොවනුයේ - මාරයා හෝ දුක නොවෙනු ඇති.

ඕනෑකම (තණ්හාව) හේතුවනම් - දුක පවතිනු ඇති.

ඕනෑකම (තණ්හාව) හේතුවලෙස නොවෙනුයේ - දුක පැවතීමක් නොවේ.

හේතුව අහෝසිවීමෙන් ඵලය පැවතීමකින් තොරව අහෝසිවීම මිස, කර්මඵලයකට යටත්ව, සියල්ල කර්මයෙන් විසඳෙන බවක් තථාගත දේශණායෙහි අන්තර්ගතය නොවේ.

සිතිය.....“මම” නමැති නාමරූප සංස්කාරයෙහි මූලාවෙන්ම-මාරයාගේ ග්‍රහනයට හසුවෙනවා. දුකම වැළඳගන්නවා. ඉන් ගැලවීමේ මගක් නොවැටහීම හේතුවෙන් “දුක” ම විඳිනවා. ඇතිවී නැතිවියන එක හැඟීමක් අනිත්‍ය වශයෙන් නොදකින වාරයක් පාසාම,ඔබ එමහැඟීම (සිතුවිල්ලසිත) නිසා දුක ද, ලෝකයද, අයිතිකර ගන්නවා, හැඟීමක් අනිත්‍ය වශයෙන් දකින මොහොතක් පාසාම ඔබ දුක ද, ලෝකය ද අත්හැර දමනවා. ඔබ පමණක් නොව, මා ද මට අයිති නැත. මම, මාවද අත්හැර දමනතුරු මේ සසර ගමන නැවතීමක් නැහැ.

තථාගත සම්මා සම්බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් සියළු සත්ත්වයාගේ හිතසුව පිණිස වතුරායඝී සත්‍ය ලෙසින් දේශණාකොට වදාරා ඇත්තේ මේ දුකෙන් මිඳීමේ මගයි.

උන්වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදාළ ආයඝී මාර්ගය අනුගමනය කිරීමේ දී පහළවන ප්‍රඥාවේ ආලෝකයෙන් සිතිය අවඳිවෙනවා.

එසේ අවදිවන සිහිය (සිත) මම නමැති චිත්තවිකාර මාරයා කෙරෙන් වෙන්වී විමුක්තිය ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කරනවා. “ මම ” ය කියන මිට්‍යා සිතුවිල්ලෙන් බැහැරවී “නිවන” අවබෝධ කරනවා.

“ යම් තැනක සිටියෙකු හට ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන් මෙහෙති කිරීමෙන් ඇතිවන්නා වූ, භව ක්‍රියාකාරක හැඟීම් නොපවතීද, මෙහෙතිකිරීම් (මඤ්ඤනා) වල වැඩියාමක් නොපවත්වන සියළු ආසුවයන් (කෙලෙස් - සම්මත) අත්හල (ක්‍ෂය කළ) මුණිවත රකින ඒ ප්‍රඥාවන් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා සංසිඳුනේ ය’යි කියනු ලැබේ.

- මහණ, කුමක් හෙයින් මෙලෙසින් කියන ලද්දේ ද යත්;
- මහණ, මේ ස්කන්ධය මම ලෙසින් සිතයි. මෙහෙති කරයි.
- මේ මම වෙමි ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.
- මම අනාගතයෙහි වෙමි ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.
- මම ආනාගතයෙහි නොවෙමි ලෙසින්ද සිතයි. මෙහෙති කරයි.
- මම රූපවත් ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.
- මම අරූපවත් ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.
- මම සංඥාවෙමි ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.
- මම අසංඥාවෙමි ලෙසින් ද සිතයි මෙහෙති කරයි.
- මම සංඥාවන්නේත්, අසංඥාවන්නේත් වෙමි (හෙවසංඥානාසංඥා) ලෙසින් සිතයි, මෙහෙති කරයි.

මහණ, මෙහෙතිකිරීම (මඤ්ඤිතය) රෝගයකි.

මෙහෙතිකිරීම (මඤ්ඤිතය) වේදනා උපදවන ගෙඩියකි.

මෙහෙති කිරීම (මඤ්ඤිතය) තියුණු උලකි.

මහණ, මෙහෙතිකිරීම (මඤ්ඤිතයන්) හැරදැමීමෙන් ආශ්‍රවයන් ක්ෂයකළ ප්‍රඥාවත් වූ ඒ බුද්ධිශ්‍රාවකයා, සංසිඳුනේ නූපදි-නොදිරයි, නොමියයයි. කෙලෙසුන් කෙරෙන් නොසැලෙයි. නොවෙහෙසෙයි.

මහණ, යම් හේතුවකින් උපදනේද? එවන් හේතුවක් ඔහුට නැත. නූපදිනුයේ කුමක් දිරන්නද? නොදිරනුයේ කුමක් මියයන්නද. නොමියයනුයේ, කෙලෙසුන් කෙරෙන් කුමකට සසල වෙන්නද. කෝපවෙන්නද. කෝපයට පත්නොවනුයේ, කුමකින් වෙහෙසට පත්වෙන්නද?

මෙහෙතිකිරීම් (මඤ්ඤනා) නොපවත්වන, යම් තැනක නැවතුන - ආසුවයන් (කෙලෙස් සම්මත) ක්ෂීණකළ බුද්ධි ශ්‍රාවක තෙමේ සංසිඳුනේ ය'යි කියනු ලැබෙයි.

මෙසේ යමක් කියන ලදද, එය මේ කරණු වටහාදීම පිණිස පවසන ලදී.

මහණ, මවිසින් සැකෙවින් කියනලද මේ මූලහේතු පැහැදිලිකර දැක්වීම ඔබ විසින්ද උගත යුතුය.

(ධාතු විභංග සූත්‍රය)

අවිද්‍යා කෂය

ධර්මය තේරුම් ගැනීමේදී හේතුප්‍රභව පිළිබඳව දැනුවත්වීම බොහෝම වැදගත් වෙනවා. ඒ නිසා මේ සියළු සංසාරක පැවැත්මට හේතුවන පඤ්චලපාදනස්කන්ධ සරළ අයුරින් වටහාගන්නට උත්සාහකරමු.

ඵස්ස - වේදනා - සංඥා - චේතනා - මනසිකාර වශයෙන් පාළියෙහි හඳුන්වනවා. ඵස්සය - ස්පර්ශය ලෙසින් බොහෝ අය දක්වනවා. ස්පර්ශය සඳහා කවර හෝ ආයතන දෙකක් හෝ කිහිපයක් වියයුතුයි. එහෙම නැතිව ස්පර්ශය ගැන කතාකරන්න ඕනෙ කමක් නැහැ. දැන් අපි මෙහෙම විග්‍රහ කර ගනිමු.

- ඵස්ස - හමුවීම , ඇසුරු කිරීම
- වේදනා - දැනීම
- සංඥා - හඳුනාගැනීම
- චේතනා - හැඟීම, සිත, කල්පනාව
- මනසිකාර - සම්මතයන් සකස් කර ගැනීම.

මේ මනස සකස්වන ආකාරයයි. සිතුවිලි සකස්වන ආකාරයයි.

සම්මතයතුල රූප - වේදනා - සංඥා සංස්කාර - විඥානයන් සකස්වෙනවා, පවතිනවා අවිද්‍යාව වැඩෙනවා.

කල්ප කාලාන්තර අප්‍රමාණ සංඛ්‍යාවකට පෙර සිට ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වැඩෙමින් ජීවියා ලෙසින් පහළ වූ ස්වභාවයන්

ඇසුරුකරමින් “සම්මත”යන් මතකය (විඥානය) ලෙසින් වැඩෙමින්, වත්මන් ස්වභාවයට ලඟාවී තිබෙනවා. අතීතයේ නොතිබූ නොහෝ සම්මත නිර්මාණයන් වර්තමානයේ සිදුවෙනවා, අනාගතය නම් වන සම්මතයේදීත් සිදුවේවි.

ඒ වගේම අතීතයේ පැවති බොහෝ සම්මත දේ මතකයෙන් බැහැරවී නැතිවී ගිහිණි.

උපන් මොහොතෙහි බිලිඳු තුල කිසියම් දැනීමක් - පෙර ජාති මතකය (විඥානය) අනුව පවතීවි. ඒ වගේම කොහේ හෝ ප්‍රතිසන්ධිය ලැබූ මොහොතේ සිට, කොහේ හෝ උපත සිදු වූ මොහොතෙහි සිටමත්, ඉගෙනීම කරනවා. මතකශක්තිය වර්ධනය කරනවා. මියයන තෙක්ම ඉගෙන ගන්නවා ඉගෙන ගනිමින් මතකශක්තිය (විඥානය) වර්ධනය කරනවා. ජීවත්වන කාලය පුරාවටම මතකයන් උපයෝගීකරමින් විවිධ සම්මතයෙහි පවතිනවා. සම්මත ජීවිතයම පවත්වනවා.

වෙනස් නොවන එකම ධර්මතාවය වෙනස්වීමයි. වෙනස්වීම කිසිදු වෙනස් නොවනවා වගේම, වෙනස්වීමෙහි ආරම්භයක් හෝ නැවතීමකුත් නැහැ, ආරම්භයක් නම් එතැන සම්මතයක් පමණයි. අවසානයක් නම් එතැනත් සම්මතයක් පමණයි. මේක හරිම අවුලක්. පටලවෙල්ලක්. මේ අවුල ලිහා ගැනීමට මගහමයි තවාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශණාකර වදරා ඇත්තේ.

පංචඋපාදානස්කන්ධයෙන් සකස්වී පංචඉප්පිය සම්මත ඇසුරට පත් වූ “ සිත ” අවුල් වූ සිහිය (හැඟීම්) අනුගතවෙමින් රූප ඇතිකර ගනියි. විඳියි. වේදනා ඇතිකර ගනියි. විඳියි.

සංඥා ඇතිකර ගනියි.විඳියි. සකස්කරගැනීම් (සංස්කාර) ඇතිකර ගනියි. විඳියි. ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන් කෙරෙහි වැරදි වැටහීමෙන් ඇතිකරගත් මතක ශක්තිය (විඥානය) පවත්වා ගනියි.

හමුවීම - ඇසුර (චස්ස)- දැනීම (වේදනා) හඳුනා ගැනීම (සංඥා) අනුව බිහිවන සිත (චේතනා - සිතිය) ඇසුරින් හැඟීම් - සිතුවිලි - මනස හටගන්නා ආකාරය (මනසිකාර) පිළිබඳ වැටහීමකින් තොරව පවතිනුයේ අයෝනිකෝමනසිකාරයයි. පැවැත්මේ ස්වභාවයයි.

හමුවීම - දැනීම - හඳුනාගැනීම් ඇසුරෙන් හටගන්නා සිත (සිතිය - සතිය) හටගන්නා ආකාරය වැටහීමෙන් යුතුව - සම්මතයෙහි අනුගත නොවන, සම්මත මුලාවෙහි නොවැටෙන අයුරින් සකස්වනුයේ යෝනිකෝමනසිකාරයයි.

- රූප - සත්ත්ව, පුද්ගල, ලෝක, ස්කන්ධ පිළිබඳ සම්මත.
- වේදනා - විවිධාකාරයේ - දැනීම්, විදීම පිළිබඳ සම්මත.
- සංඥා - ඇස,කන, නාසය, දිව,විදුලිය, සුළඟ, ආස්වාදය, ප්‍රාස්වාසය, උණසුම, සීතල, රදීම, සුවය.....මේ ආකාරයේ අපමණවත් සංඥා පිළිබඳ සම්මත.
- සංස්කාර - සකස්කිරීම්, නිර්මාණයකිරීම් වචනයෙන් කායිකව - මනසින් සකස් කිරීම් පිළිබඳ සම්මත.

විඥානය -අනිත්‍ය-දුක්ඛ-අනාත්ම වශයෙන් වටහාගත යුතු, ධර්ම ස්වභාවයන්-නිත්‍ය, සුඛ, ආත්ම ලෙසින් ඇතිකරගත්-පවත්වාගනු ලබන වැරදි වැටහීම.

ඇසත් - ඛානිර රූපයත් හමුනොවන්නට - දැකීම පිළිබඳ හැඟීම (විඥානය) බිහිවන්නේ නැත.

හමුවීම (චස්ස) නොවෙන්නට දැනීමක් (වේදනා) නොවෙන්නේය. දැනීම (වේදනා) නොවෙන්නට හඳුනාගැනීමක් (සංඥා) නොවෙන්නේය. හඳුනාගැනීමක් (සංඥා) නොවෙන්නට හැඟීම (චෙතනා) නොවෙන්නේය.

හැඟීම (චෙතනා) නොවන්නට සිහිකිරීම මතකය (විඥානය) නොවෙන්නේය. මතකය විඥානය නොවන්නට මෙහෙහි කිරීමේ සම්මත නොවන්නේ ය. මෙහෙහිකිරීම සිහිකිරීම නොවන්නට මතකය (විඥානය) පැවැත්මක් නොවෙන්නේය.

මෙහෙහිකිරීම, සිහිකිරීම හේතුවෙන් මතකය (විඥානය) පැවතෙමින් (ප්‍රත්‍ය) සකස්වෙමින් ආත්මලෙසින්, නිත්‍ය වූ සද්ධාලික ස්වභාවයක් ඇතිවෙන්නේය. මෙයම සසරගමන ඇතිවීමට හේතුවත් පැවතීමත් (ප්‍රත්‍ය) වෙන්නේය.

“විඥානය” සම්මත ඇසුරෙන් පවතින මතකයයි. සම්මතයෙහි පවතිමින්, රැඳෙමින්, සිහිකිරීම මෙහෙහි කිරීම නොවනකළ මතකය (විඥානය) පැවැත්ම (ප්‍රත්‍ය) සඳහා හේතූන් නොවන හෙයින් එහි ඵලය ලෙසින් මතකය (විඥානය) ඝෂයවෙන්නේය.

මෙලෙසින් සම්මතයම තණ්හාවට හේතුවෙන්නේය. මතකය (විඥානය) පැවැත්මට හේතුවෙනබව වැටහෙති. හේතුව ඇතිනොවනකල පැවතීම (ප්‍රත්‍ය) නොවන බවද මැනවින් වැටහෙති.

“ මහණ, ඉඳින් රූප ධාතුව පිළිබඳ සම්මතය නිකුතුව ප්‍රතිඥාවේද, අරමුණ සිඳෙයි විඥානයට ප්‍රතිඥා නොවෙයි.

ඉඳින් මහණ, වේදනා, සංඥා, සංස්කාර විඥාන ධාතූන් පිළිබඳ සම්මතයෙහි බැඳීම (රාගය) ප්‍රතිඥාවේද, එසේ බැඳීම් (රාග) ප්‍රභාණයෙන් අරමුණු සිඳෙයි. මතකය (විඥානය) ප්‍රතිඥා නොවෙයි. ප්‍රතිඥා රහිත ඒ මතකය (විඥානය) නොවැඩෙනුයේ ප්‍රතිසන්ධිය සකස්නොකොට ක්‍ෂයවූයේ වෙයි. සසරන් මිඳුනේවෙයි. මිඳුන හෙයින් නොපවතියි, සැලීමට පත්නොවෙයි. සංත්‍රාසයක් නොවනුයේ, තෙමේ ම පිරිනිවෙයි.

ජාතිය (යලි ඉපදීම) ක්‍ෂයවිය. මඟබඹසර වැස නිමවන ලදී. කරණීය (කළයුත්ත) කරනලදී. මේ අරහත්ත්වය පිණිස අන් කිසක් (කළ යුත්තක්) නැතැයි දැනගනී.

මහණ, මෙසේ දන්නාහට, මෙසේ දක්නාහට, - විදුර්ගනාවට අනතුරුව ආශ්‍රවකෂය (අරහත්ත්වය) වේ ය'යි වදාළ සේක.

(උදහස සූත්‍රයෙහි)

කල්‍යාණ මිත්‍රයා

පාසල්වියේ සිට දැන හැඳුනුම්කම් ඇති මිතුරන් දෙදෙනෙකු දිගුකලකට පසුව විවේකීව කථාබහ කළහැකි තැනකදී හමුවිය.

ඉන් එක් අයෙකු ධනවත් ව්‍යාපාරිකයෙකි. අනෙක් තැනැත්තා ධර්මාවබෝධයෙන් යුතු, දැහැමි පුද්ගලයෙකි. ඔහුගේ නම ධර්මදාස.

ධර්මදාස.....පීච්චේ කොහොමද.....දැන් මොනවද කරන්නේ.....යි ධනපාල ඇසුවේය.

මම බොහොම විවේකස්ථයෙන් අද දවස ගතකරනවා යි සැහැල්ලු හඬකින්ම ධර්මදාස පිළිතුරු දුන්නේය.

බලනවකො ධර්මේතමුසේ ඔහොම කියනකොට.....මට තමුසේ ගැන ඊර්ෂ්‍යාවකුත් ඇති වෙනවා.....මම හිතාගෙන හිටියේ හුඟක් කරදර ඇති'යි කියලා.....ඒ වුනත් ධර්මේ හරිම සැහැල්ලුවෙන්නේ කථාකළේ.

ධනපාල.....ඔයාට, මට වඩා මිලමුදල් තියෙනවා. භෞතිකසම්පත් තියෙනවා,දුදරුවන් ඉන්නවා.....ව්‍යාපාර තියෙනවා.....සේවක සේවිකාවන් ඉන්නවා.....ඉතින් සැප සම්පත්ය කියන මේ සියල්ලටම හිමිකම් කියන ඔබ, ඇයි මා සතු එකම දේවන සරළ බව ගැන ඊර්ෂ්‍යයා කරන්නේ.

මට සැප සම්පත් තියෙන බව ඇත්ත ධර්මේ.....ඒත් මේවා රැකගන්නේ කොහොමද.....අනාගතයේදී පවත්වා ගන්නේ කොහොමද කියලා හිතනකොට මට හරි දුකක් ඇති වෙනවා..... භයක් ඇතිවෙනවා, එහෙම වෙනකොට මේ සැප සම්පත්වලින් ලැබෙන සතුට විඳගන්නට හැටියක් නැතුව යනවා.

ධනපාල....ඉතින් ඕක ඔය තරම් හිතන්න....පසුතැවිලි වෙන්න දෙයක්ද?.

ඇයි නැත්තේ..... මං කොපමණ අමාරුවෙන්ද මේවා ගොඩනැගුවේ.අනාගතයේදී මේවා නැතිවී යනවානම්..... පිලිතුරු පුණී නොකළ ධනපාල දිගු සුසුමක් හෙලිය..... මඳ හිහැඬියාවකින් පසුව-යලිත් ධනපාල කථාකරන්නට විය.

ධර්මදස.....ඇයි.....මගේ හැඟීම් බොහොම සරළ විදිහට.....සුළුකොට හිතන්නේ.....පුළුවන්කමක් තියෙනවානම් මම පසුතැවිලි වෙන්නේ නැහැ.....යි ධනපාල පැවසුවේ කෙඳිරිලි හඬකිහි.

ඕකට හොඳම විසඳුමයි ධනපාල.....අනාගතය අත් හරින්න.....යි ධර්මදස පැවසුවේ කිසිදු වෙනසකින් තොරවය.

ධනපාල කලබලයට පත්විය. තරමක් හෝ ආවේගශීලි වූ ලෙසක්ද පෙනෙන්නට තිබුණි.

තමුසේ හරි කථාවක්නේ කියන්නේ.....අනාගතය අතහැර කොහොමද අයිසේ දියුණුවෙන්නේ.....අනාගතයක් නැතිනම් ජීවිතයක් කොහේද.....

තමුසෙට නම් කියන්න ලේසියි.....මොකද, නැතිවෙන්න තරම් දෙයක් තමුසෙට නැති නිසා. මට එහෙම නොවෙයි...නෙ.....'යි පවසන විට ධනපාලගේ හඬ උච්ඡ ස්වභාවයක් ගෙන තිබුණි.

ධනපාල.....මම වරදක් කිව්වේ නැහැ. හැමෝම ආනාගතය ගැන හයවෙනවා. ආනාගතය ගැන දුක් විඳිනවා..... කෙටියෙන්ම ආනාගතය ගැන සිහින දකිනවා. ඒ නිසාම කිසිවෙකු ආනාගතය කියන මායාව අත්හරින්නට කැමති නැහැ..... ආනාගතය ගැන ඇතිකරගත් මුලාව නිසාම,සියල්ලෝම ආනාගතය සරුකර ගන්නට සිතමින්,නොයෙකුත් කටයුතු අරඹනවා. කටයුතුවල නිරතවෙනවා. දුක්ගොඩක් උපදවනවාකරදර රාශියක පටලවෙනවා....ආනාගතය කියන මායාවතුල මොනතරම් රැවටිලිවලට පත්වෙනවාද කිව්වොත්ආනාගතය අත්හරින්න කියා-කියන කෙනෙක් එක්කත් තරහවෙනවා. ඒ අය තේරුම් ගන්නේ නැහැ.....ඒ අය ආනාගතය කියන, නොපෙනෙන අහස් මාලිගාවලට ඉනිමං තනන බව.

ධර්මදසගේ කථාව නිමකරන්නට ඉඩනොදෙමින්..... ධනපාල..... කථාකරන්නට විය.

ආනාගතය ගැන නොසිතුවා නම්, ආනාගතය අත්හැරියා නම්.....කොහොමද.....මම.....අද මේසිටින තත්ත්වයට එන්නේ. විකාර කථා.....යි ධනපාල පැවසුයේ වියවුලට පත් වූවෙකු ලෙසිනි.

ධනපාල..... කලබලවෙන්න ඕනේ නැහැ.....ඔයා ආනාගතය ගැන හිතුවා, ආනාගතයට සිහින දුටුවා.....

ඒවායේ ප්‍රතිඵල වශයෙන්.....ඔබ උපයා සපයා ගත් භෞතික සම්පත්වලින් සතුටුවීම පැත්තකට දැලා අනාගතයේ..... ඒ භෞතිකසම්පත් රැකගන්නා ආකාරයන් සිතමින් දුක් විඳිනවා.....එහෙම දුක විඳිමින් තවත් අනාගතය ගැන හිතනවා.අනාගතය ගැන හිතමින්-වර්තමානයත් අපායක් කරගන්නවා.....දුකෙන් ගැලවෙන්නට හැකි පාර පෙනිපෙනී..... දුකම වැළඳගෙන, වැරදිපාරේම යනවා.....තව කාටවත්..... වෙන කාටවත් නිවැරදි කරවන්න බැහැ.නිවැරදි-මග කියාදන්නත් - ගමන්කරන්නා.....නිවැරදි මග නොයනවානම් මොනවා කරන්නද..... වරද නිවැරදිමග පෙන්වාදුන්නෙහාගේ නොව.....නිවැරදි මගෙහි ගමන් නොකරන්නාගේ බව...ඔහුම විමසාගන්න ඕනේ.....ධර්මදූසගේ හඬ පැහැදිලිය. ඔහු නොසැලකේය.

ධනපාල නොසන්සුන්ය. සැලෙන්නට විය.

ධර්මදූස.....කියන එකේ ඇත්තක් තියෙනවා වෙන්න පුළුවනි.....ඒත් කාටද එහෙම කරන්න පුළුවන්.....යි ධනපාල විමසුවේ උපහාසය මුදු හඬකිනි.

කරන්න බැරකමක් නැහැ.....කරන්නට පුරුදුවෙන්න ඕනෙ.....එහෙම නැතිවුනාම කරන්න බැහැ තමයි.....හැබැයි කරන්න බැරකම කියාගෙන මුලාවට පත්වුනහම කරදරයේ වැටෙන්නෙන් තමන්මයි අනාගතය කොහොම වුනත්.....ධනපාල ඊයේ.....හෙට දවස ගැන හිතුවනෙ.....දැන් හෙට දවස පහළවෙලාහැබැයි හෙට දවස ලෙසින් නොවෙයි.....අද දවස වෙලා.....කිසිලෙසකින් හෙට දවස තුල

ඔබට පවතින්න ලැබෙන්නෙ නැහැ.ඔබ එදාටත් සිටින්නේ අද දවස තුලයි.ඔබ සිටිය දවස රියේ වෙලා නැතිවෙලා..... එතැන ඔබත් නැහැ.හෙට දවස ගැන තියපු බලාපොරොත්තුව සුංවෙලා.....ඔබ ඉන්නේ අද දවස තුලයි. වර්තමානය තුලයි. එහෙම ඉඳගෙන.....අනාගත මිරිඟුව දකිනවා.....ඒක කිසිදුක සැබෑවක් වෙන්නේ නැහැ.....රැවටීම පමණයි.

මම එකග නැහැ ධර්මදස.....අනාගතයක් තියෙන්නට ඕනෙ.....එතැනයි ජීවිතය සාර්ථක වෙන්නෙ.....අරමුණු ඇතිවෙන්නෙ.....අරමුණක් නැති ජීවිතය නිසරැයි. කිසිම වැදගත්කමක් නැහැ. දියුණුවෙන් නම් අනාගත සැලසුම් තියෙන්න ඕනෙ.....යි ධනපාල වේගයෙන් කියාගෙන ගියේය.

හර්...හර්...ධනපාල.....ඔබ ඔය කථාකරන අනාගතය නොදයි කියලා හිතෙනවානම් ඒක පවත්වාගන්නට උත්සාහ කරන්න.....හැබැයි මේ ගැනත් ටිකක් හිතන්න.....ධනපාල දැන් ඉන්නේ මා සමඟ.....මේ වර්තමානයයි. ඔබට මියයන්න සිදුවන්නේ.....වර්තමානය තුළ නොවෙයි. වර්තමානය ගතකරමින් ඔබ ඔය ගොඩනගන්නට.....දකින්නට උත්සාහකරන අනාගතය තුලයි.ඒ ගැන නොවැටහීම පිළිබඳව ඔබ කවදහර් පසුතැවිලි වෙයි.....අනාගතය ගැන සිහින දකින්නන්.....වර්තමානයේදී දුක් විඳිමින්, අනාගතය සොයමින්....නොදන්නා අනාගතයකදී මියයනවා...එසේ මියයන මොහොතේදීත් තමන්තුළ පවතින්නේ අනාගත සිහින නිසා චුරියත් සමඟම යලිත් කොහේ හෝ ප්‍රතිසන්ධියක්.....

උපතක් ලබනවා.....මේ අකාරයෙන් අනාගතය පවත්වාගන්නට උත්සාහ දරාමි..... පවත්වාගනිමි. කර්මභව සකස්කරාමි. කර්මභව ක්‍රියාත්මකකරාමි. දූෂපෙතෙද්දී අජටයෙකු වගේ... ආලෝකය තිබියදී...අඳුරෙහිම ගමන්කරාමි...මම අශ්වයාව වතුරවල ළඟට ගෙනවා.....අශ්වයා කැමතිනම්..... වතුර බොන්න පුළුවනි. බිච්චාය..... නොබිච්චාය කියා මට වෙනසක් නැහැ.....යි කියමින් ධර්මදූෂ නිහඬ විය.

ධනපාල පුදුමයෙන් මෙන් ධර්මදූෂ දෙස බලා සිටියේය. තම දෙනෙතට කඳුළු ගලාමින් බවක්ද.....ධනපාලහට වැටහුනේය. ධර්මදූෂගේ අදහස්වලට එරෙහිවීම පිළිබඳව පසුතැවිල්ලක්ද, ධනපාලගේ සිත තුලින් මතු වන්නට විය.....දැඩි උත්සාහයකින් පසුව.....යලිත් ධනපාල කටාකරන්නට විය.

අත්තටම ධර්මදූෂ.....මොකක්ද මේ ජීවිතය..... මොකටද මේ දුක විඳින්නේ.

ධර්මදූෂ හිස ඔසවා ධනපාලදෙස බැලීය..... ධනපාල ජීවිතය ගැන දන්නේ නැතුවද මේ තරම් වෙහෙසෙන්නේ..... ජීවිතය කියන්නේ.....‘දුක’.....එය කිසිවෙකු විසින් ලබාදෙන්නේ හෝ කිසිවෙකු සොයා එන්නේ නැහැ. ජීවිතය (දුක) නිර්මාණය කරගනු ලබන්නේ තමන් විසින්මයි. මේ බව වටහා ගැනීම සත්‍ය දැකීමයි.....තමන් විසින් සිදුකරන ක්‍රියාව..... කර්මය.....තමන් විකාශනය කළ හඬෙහි දෝංකාරය වගේ ආපසු තමන්කරාම එනවා..... අපි කරන්න ඕනෙ..... මේ සත්‍ය වටහාගෙන, දුක ඇතිනොවන.... නොපවතින අයුරින් ජීවිතය

පවත්වා ගැනීමයි.....කොපමණ ලැබුණත් තෘප්තියක් නැති.....
 සිතුවිලිවල ගැලෙමින්.....සතුව සොයන්නට යෑම මුලාවක්.....
 මේ සත්‍ය තේරුම්ගන්න ඕනෙ. කොපමණ සොයනවාද.....
 එපමණටම දුක හමුවෙනවා..... සෙවීමක් නැති තැන.....
 නැවතීමක් වැටහෙනවා.... දුක විඳිනඅය විසින් සිදු කරන
 නිශ්චලක්‍රියා වැටහෙනවා.මම නවතියවා හැර....මට ඒ අයව
 නතරකරන්න බැහැනෙ.... එහෙම වුනත් දුක විඳින අයගේ
 යහපත පිණිස මා දන්නාදෙය පවසනවා. එපමණයි.....
 ධර්මදෙසගේ හඬ තරමක් තියුණුය.

මද වේලාවක් කඳුවිසර දෙනෙතින් යුතුව ධර්මදෙස දෙස
 බලාසිටි ධනපාල එක්වරම ඉදිරියට පැන ධර්මදෙසව වැළඳ
 ගනිමින්.....ධර්මදෙස.....ඔබනම් කල්පාණ මිත්‍රයෙක්.....
 ඇත්තටම කල්පාණ මිත්‍රයෙක් මට වැටහෙනවා.....මට
 වැටහෙනවා.....මම අනධයෙක් වගේ..... දුක..... විඳපු බව.....
 තවත් නම් මම ඒ වගේ මුලාවට පත්වි “ දුක ” විඳින්නේ
 නැහැ.....මට පුළුවනි අතහරින්න.....ඒ වගේම.....
 අල්ලගන්න උත්සාහකරමින් “ දුක ” විඳින අයගෙන්
 වැටහෙනවා..... මේ ඇති..... ඇත්තටම මේ ඇති.

සිතම සිහිනයක් විය.

දීප්තිමත්ව නිදහස්ව පැවති “ සිහිය ” වෙනස් වෙමින් විවිධාකාර වූ ධර්ම ස්වභාවයන් රැසක මැදිවිය. අරමුණු කිසිවක් නොවූයේ වුවද, ධර්මතාවයන් ඇසුරෙහි පැවතීමේ දී අරමුණු බිහිවන්නට විය. ඒ ඇසුරෙන් විවිධ සම්මත සකස් වීමත් සමගම දීප්තිය දුරුවෙමින් “ සිහිය ” හැඟීම් බවට පත් වෙමින්, සිතුවිලි උපදවමින්, පැවති යථා ස්වභාවයෙන් බැහැර වී “ සිත ” බවට පත්විය.

එතෙක් කිසිදු අරමුණක් නොපැවැති සිහියට කුතුහලයක් ඇතිවෙයි. ස්කන්ධයන් පිළිබඳව විමසුම් සහගත වීම හේතුවෙන් කුතුහලය වඩ වඩාත් වැඩිවන්නට විය.

සිහියෙහි පාලනයෙන් බැහැර වූ සිත හැඟීම් වලට අනුකූලවෙමින් විමසුමෙන් තොරව ස්කන්ධයක් තුලට පිවිසෙන්නේය. සැලකිලිමත් නොවීම හේතුවෙන් ස්කන්ධය තුලට පිවිසි ආකාරය සිතට වැටහුණේ නැත.

කායස්කන්ධය තුලට පිවිසි සිත, මහත් සේ පුදුමයට පත් වෙනුයේ, එයතුල මිනිපෙර කිසිදු අවස්ථාවක නුදුටු වමන්කාරයක් අත්විඳින්නට විය. ස්කන්ධයේ එක් තැනෙක සිදුරු වලින් පහළවන විවිධාකාර රූප දකින සිත ඒවායින් ආස්වාදය විඳින්නේය. තවත් තැනක සිදුරුවලින් බිහිවන ශබ්දයන් අසන සිත ඒවා කෙරෙන් ආස්වාදය විඳින්නේය.

තවත් තැනක සිදුරුවලින් විවිධාකාරයේ ගඳ, සුවඳ බිහිකරන්නේය. එසේ බිහිවන ගඳ සුවඳ විඳිමින් සිත ආස්වාදය ලබන්නේය.

තවත් තැනක සිදුරකින් විවිධ රසයන් ඇතිකරන්නේය. විවිධ ශබ්දයන් බිහිකරන්නේය. සිත එවන් රසයන් අත්විඳින්නේය. ශබ්දයන් අත්විඳින්නේය. ආස්වාදය ලබන්නේය.

ඒවායෙහි බැඳුණ සිත ස්කන්ධය තුලම රැඳෙන්නේය. එහි රැඳීම ප්‍රියකරන්නේය , එහිම බැඳියන්නේ ය.

“ කය ” ලෙසින් හැඳින්වෙන ස්කන්ධය තුලට විවිධ සිදුරු වලින් පහළවෙන්නා වූ ස්වභාවයන් නැතිවී යන්නේය. එවිට සිත විඳිමින් සිටින ආස්වාදයන්ද නැතිවී යන්නේය. එකල සිත තුලින් ආස්වාදය නැතිවීම පිළිබඳව “ දුක ” හටගන්නේය.

සිත ඉන් පසුබට වෙන්නේ නැත. සිත ආස්වාදයම අගය කරන බැවිනි. දුක අමතක කරලීමට වෙනත් ආස්වාදයක් ලබන්නට පෙළැඹෙන්නේය. ආස්වාදය ලබන්නේය. යලි යලිත් දුක මතුවෙන්නේය.

දුක නැතිකරගැනීම පිණිස, සිත යලි යලිත් විවිධාකාරයෙන් ආස්වාදය සොයන්නේය. ආස්වාදය ලබන්නේය.

කවර ආකාරයෙන් ආස්වාද උපයාගනු ලැබුයේ වුවද, ධර්ම ස්වභාවය අනුව ඒවා ඒ ඒ තැන්හිම නිරුද්ධවෙන්නේ විය.

ආස්වාදයෙහි ගැලුන සිත, ආස්වාදයෙන් බැහැර කිසිවක් නොසිතනුයේ දුක නැතිකිරීම පිණිස, දුක උපදවන හේතූන්ම වැළඳගන්නේය. අවිද්‍යාවෙහිම ගැලෙන්නේය.

සිත මෙසේ ස්කන්ධයෙහි සිදුරුතුලින් පහලවන විවිධ ආස්වාදයන් විඳින නමුදු, කායස්කන්ධයට ඒ කිසිවක් වැටහෙන්නේ නැතිය. ධර්මතාවයන් ක්‍රියාත්මක වෙමින් පවතියි. කායස්කන්ධයට සිතීමේ හැකියාවක් නැත. සිතෙහි පහලවන සිතුවිලි අනුව ස්කන්ධයෙහි විවිධ වලනයන් ඇතිවෙන්නේය. එහෙත් ඒවා කායස්කන්ධයේ ඕනෑකම මත නොවන්නේය. එසේ වලනයවන බවක් හෝ ස්කන්ධය නොදන්නේය.

හේතූන් ප්‍රත්‍යක්‍රමයන් ඇති වූ ස්කන්ධ ස්වභාවයන් සුළුවෙන් හටගෙන ක්‍රමයෙන් වැඩිගොස් අවසානයේ දිරාපත් වීමට පටන්ගන්නේය. ධර්ම ස්වභාවයන් අනුව මෙසේ ස්කන්ධය දිරා පත්වනුයේ, කැඩී බිඳී සුණුවිසුණුවී අක්‍රියවීයන්නේය.

කායස්කන්ධයට කිසිවක් නොවැටහෙනබව, සිත වටහාගන්නේ නැත. දැනෙන, විඳින සෑම සියළුදෙයම ස්කන්ධ කෙරෙන් තමන්හට ලබාදෙන ලෙසින් වැටහෙන්නේය. එහෙයින් ස්කන්ධයෙන් බැහැර වීමේ කැමැත්තක් සිතතුල ඇතිවන්නේද නැත.

කය බිඳීයෑමත් සමගම සිතට ඇතිවනුයේ බියකි. දැඩි දුකකි. එහෙත් “ සිත ” පසුබටවීමට සූදුනම් නැත. මේ කායස්කන්ධයෙන් බැහැර තවත් කායස්කන්ධයන් පවතින බව සිත දන්නේය.

එහෙයින් පවතින ස්කන්ධය නැසී වැනසී සුනුවිසුනුවී යත්ම, කිසිදු පැකිලීමකින් තොරව වෙනත් කායස්කන්ධයකට පිවිසෙනුයේ, තම ආස්වාදයන් සෙවීම අරඹන්නේය. එහිම නිරතවෙන්නේය.

මෙසේ නිරන්තරයෙන් ලබමින්, අත්හරිමින් පීඩාවට පත්වූ සිතට කායස්කන්ධයෙන් බැහැරවීමේ සිතක් පහල වෙයි. එහෙත් කායස්කන්ධයෙන් බැහැරවීමට නම් ඇතුළුවූ ආකාරය සොයාගත යුතුය. සිත විමසුමකින් තොරව කායස්කන්ධයට ඇතුළුවී සිටි බැවින් ඇතුළුවූ දොරටුව සොයාගත නොහැකිව කායස්කන්ධයතුලම සිරවී සිටින්නට සිදුවෙයි.

නිදහසේ සිටි ආකාරය සිතට මෙනෙහිවෙන්නට විය. කායස්කන්ධයෙන් බැහැරවීමේ අවශ්‍යයතාවය වැඩෙන්නට පටන්ගෙන ඇත. සිත මෙනෙහි කිරීමේ නිරතවන්නට විය. සිතිය බලවත් විය.

කායස්කන්ධයතුලට වැඳී, දිගින් දිගටම ආස්වාදය ලබන්නට ඇතිවූ ඕනෑකම (කාම තණ්හා) සිතට වැටහෙන්නට විය. විඳින්න ලැබෙන්නා වූ ආස්වාදය නිරන්තරයෙන් පවත්වා ගැනීමට ඇතිවන කැමැත්ත (භව තණ්හා) සිතට වැටහෙන්නට විය.

ලබන්නා වූ ආස්වාදයන් විනාශවී යනවිට යලි යලිත් ඒවා ලැබීම පිණිස කායස්කන්ධයතුලම පවතින්නට, කායස්කන්ධයන් තුලම පවතින්න ඇති වූ කැමැත්ත (විභව තණ්හා) සිතට වැටහෙන්නට විය.

නිදහසේ සැරසැරෑ කිසිඳු ආකාරයක හැඟීම්, දැනීම්, විඳීම්, අරමුණු නොමැතිව සිටි තමන්ගේ විමසිලිමත් නොවීම හේතුවෙන්, ඇතිවී, වැඩී, විනාශවී යන කායස්කන්ධයක්තුලට වැදීමෙන් තමන් සිදුකරගත් හානිය වැටහෙන්නට විය. කිසිඳු හැඟීමක් දැනීමක් වැටහීමක් ලැබිය නොහැකි, ඇතිවී වැඩී දිරාපත්වී විනාශවන කායස්කන්ධයක්තුලට වැදී තමන් තුලින්ම බිහිවන දැනීම්, හැඟීම්, විඳීම්, -කායස්කන්ධය විසින් ලබාදෙන ලෙසින්, තමන් තමන්හටම රැවටී ඇතිබව, තමන් විසින් තමන්වම රවටාගෙන ඇතිබවක් සිතියට වැටහෙන්නට විය. සිත නිත්‍යලෙස පවතින්නක් වශයෙන් පහළවන හැඟීම ම මුලාව බව වැටහෙන්නේය.

පහළ වූ නොමනා වේතනා / සිතුවිලි / හැඟීම් හේතුවෙන් පංචස්කන්ධයක්තුල සිරවී, පංචඋපාදානස්කන්ධයන් විඳීමින් - ලබමින්,ආස්වාද කරමින්, සැපත ලබන්නට දැරූ සියළු උත්සාහයන් අනායථීපරික්ෂණයන් බව සිතියට වැටහෙන්නට විය.

සිත තමන් විසින්ම තනාගත් මනසිකාර, මායාවන් හඳුනාගත්තේය.

මනසිකාර මායාවන් ඇතිකරලීමට හේතුවූ සම්මුති - හැඟීම් - සිත - සිතුවිලි - හඳුනාගත්තේය.

තමන් කායස්කන්ධයට ඇතුළු වූ දොරටුව “ වේතනාව ” ම බව වටහාගත්තේය.

නිවැරදි වැටහීමත් සමගම, එතෙක් තමන් කෙරෙහි පැවති මුලාවෙන් බැහැර වූ “ සිත ” යලි ප්‍රකාශිතත් විය.

යථාවබෝධයෙන් යුතුව ඵළැඹි සිහිය “ වෙනනා ” දෙරටුවෙන් බැහැර වූයේ යළි නොරැවටෙන අයුරිනි.

ත්‍රියෙනවාද.... ඵහෙමදෙයක්

නාමුදුරුවනේ.....නිවන දකින්නේ කොහොමද?

පැනගැසූ අයදෙස මදවේලාවක් බලාසිටි නායක නාමුදුරුවන් වහන්සේ නිහැඬියාව බිඳ දැමීමේය.

නිවන.....අැති තැනක් නැහැ,අැති තැනක් නැති නිසා නිවන කොහෙන්නේ හොයන්න බැහැ.....නිවන පවතින්නේ තමන් තුලම මිස, බාහිර කොහෙන්නේ නොවෙයි.....ඵ් නිසා තමන් විසින්ම තමන් තුලින්ම නිවන වටහාගන්න ඕනෙ..... ටික දවසක ඉඳන් සිරිදස මහත්මයා, අපි මුණගැහුනෙ නැහැ නේද?.

ඵහෙමයි නාමුදුරුවනේ.....මම හරිම අමාරු වැඩකට කරදිලයි හිටියෙ.

සිරිදස මහත්මයා.....අද මෙහි අැවිත් ඉන්නේ.....ඵ් අමාරු වැඩේ අතහැරලද? ඉවරකරලද?

ඉවරකරලා අපේනාමුදුරුවනේ.

අමාරුකාරිය ඉවරයි.තවත් ඵ් ගැන හිතේ කරදර තියෙනවද.....

අපොයි නැහැ නාමුදුරුවනේ ඵ් කරදරය ඉවරයි. දැන්නම් හරියට “ නිවන් ” ගියා වගෙයි..... සිරිදස කීවේය.

සිරිදස මහත්තයා ඔන්න හරිතැනට ආවා.....නිවන් ගියාවගේ, සිරිදස මහත්තයෝ....මහත්තයා ගිය.....ඔය..... “නිවන” කොහේද තිබුනේ.....

නායක නාමුදුරුවන් වහන්සේගේ පැනගෙන
ධර්මශාලාවෙහි සිටි සියළුදෙනම විපිලිසරව එකිනෙකා දෙස
බලන්නට විය.....සිරිදස බැගෑපත් අයුරින්.....නායක
නාමුදුරුවන් වහන්සේ දෙස ඇසිපිය නොසලා බලාසිටියා විනා
කිසිවක් කටා නොකළේය.

ඔය ඇත්තෝ දන්නවා..සිරිදස මහත්තයා...බොහෝම
අමාරු කටයුත්තක් කරලා තියෙනවා. ඒ කටයුත්ත.....හුගක්
පීඩාදායක වෙලත් තියෙනවා.....කොහොම වුනත් වැඩේ ඉවර
කළා කියන්නේ.....ඒ වැඩෙන් ඉවත්වුනා කියන එකනෙ, ඉවත්
වුනේ.....අතහැරුණා, අතහැරුණා තැන දී..... සිතට දැනුන
හිදහස.....සහනය.....නිවන ලෙසින් තමන් නොදැනුවත්වම
ප්‍රකාශකළා.....අත්හැරීම.....අල්ලා නොගැනීම “ නිවන ”
බව...ඔය ඇත්තෝ අනුමානලෙසින් දන්නවා...හැබැයි
ප්‍රත්‍යක්ෂකරගෙන හැනැ. නිවන විග්‍රහ කරගැනීමට අනුමාන
ඥාණය මදි.... ප්‍රත්‍යක්ෂඥාණය ඇතිවෙන්න ඕනෙ.
ප්‍රත්‍යක්ෂඥාණය ඇතිකර ගන්නට නම් ධර්මතාවයන් - කෙලෙස්
- පිළිබඳව දැනගන්නට ඕනෙ.....වටහාගන්නට ඕනෙ.....
ධර්මතාවය වෙනස්වීමේ ක්‍රියාවලියයි.නැවතීමකින් තොරව
වෙනස්වෙනවා.මේ වෙනස්වීමේ ස්වභාවයන් කෙරෙහි
අනේකාකාර සංඥාවන් ඇතිවෙනවා. ලෝකාරම්භයේ සිටම
මෙවැනි සංඥාවන් රූපවශයෙන් - නම් යොදමින් සම්මතයන්
ඇතිකරලා තියෙනවා. සම්මතයන් ඇතිකරනවා. සියල්ලම
පවතින්නේ සම්මතය තුලයි. සම්මතය සකස්වෙන්නේ
වචනයෙන්. වචිසංස්කාර කියන්නේ වියටයි.

මේ වචනයෙන් ඇතිකර ගත් සම්මතයන්, සත්‍යය හෝ නිත්‍ය නොවෙයි. ධර්ම ස්වභාවයන් අනුවම නිරන්තරයෙන් වෙනස්වීම්වලට ලක්වෙනවා.

වචනයෙහි අරුත තනි වචනයෙන් අරුත්ගන්වන්න බැහැ. වචනය ඇසෙත්ම-තමන් වචන් වචනයකට අනුරූප වශයෙන් සකස්කරගත් මනස (මනසිකාරය) අනුව මනෝ රූපයන් ඇතිවෙනවා.විත්තරූප ඇතිවෙනවා.මේවා තමයි නාමරූප.....දැන් අපි මෙහෙම බලමු.....ලියනවා.....මේ වචනය නිර්වචනය කරන්න පුළුවනිද?.....බැහැ.....හැබැයි ලියනවා.....ලෙසින් වචනය ඇසෙත්ම තමන්තුල සකස්වී ඇති මනසිකාරයනට අනුරූපීව - විත්තරූප ඇතිවෙනවා. මනෝරූප ඇතිවෙනවා..... ඒ අනුව යම් යම් ආකාරයෙන් - යම් යම් ආකාරයන් වටහාගන්නවා.

පවසනු ලබන්නේත්, වටහාගනු ලබන්නේත්, සම්මතය මිස සත්‍යවූ දෙයක් නොවෙයි. සම්මතයෙන් බැහැරව කිසිවක් නැහැ.....මේ බව වටහාගන්න, විමසා බලන්න ඕනෙ.....විමසා බැලීමක් නොවන්නේ නම්.....සත්‍ය ස්වභාවය වටහාගන්න බැහැ.....සත්‍ය වටහා නොගත්කල පවතින්නේ මුලාවයි.....මේ මුලාවෙන් බැහැරනොවී “ දුක ” නැතිකරන්න හෝ මාරයාගෙන් ගැලවෙන්න බැහැ. කවද හෝ දවසක දුකත්, මාරයාත්, සම්මත ඇසුරින්ම පවතින බව වටහාගන්න ඕනේ. චිතැනදී තමයි අත්හැරෙන්නේ.....අත්හැරෙන්නේ කුමක්ද.....අත්හැරෙන්නේ සම්මතයයි. සම්මත ඇසුරකිරීම, අල්ලාගැනීම කෙරෙහි පැවතීම සිදුවෙනවා. මුලාවම පවතිනවා.....සම්මතය අත්-හැරියාමෙන් පැවැත්ම නැතිවෙනවා. මුලාව දුරුවෙනවා..... නැවතීම “නිවන” වැටහෙනවා.

දැන්.....මේ ආයතීයතාය වටහාගැනීමට ඇති අපහසුව - බාධකය කුමක්ද?." වචන " මයි.වචන මයි..... වචනවල වර්ලා.....වචනවලම පැටලිලා.....ඒවායෙහිම ගිලිලා.....තථාගත සම්මාසම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් වචනයෙන්ම පැහැදිලිකර වදා දේශණා, පසුකාලීනව සකස් වූ වචනවලින් ආචරණය වෙලා.....මුල්දේශණයන් වටහාගැනීමට අපහසුවන අයුරින් සැලවිලා ගිහින්.....කුමන ආකාරයෙන් වැසී ගිහින් තිබුණත්, පෙරපින් ඇති පුඤ්චත් වූ බුද්ධ ශ්‍රාවකයින්, ධර්මතාවයන් තුලින් බුදුන්වදා දහම වටහාගන්නවා. සම්මතයන් කෙරෙන් බැහැරවී නිවන ප්‍රත්‍යක්ෂ කරනවා.

අපේ හාමුදුරුවන්.....ඔබ වහන්සේ පැහැදිලිකළා වගේම.....අපි වචන අතරෙ හිරවෙලා.....උගතුන් වියතුන් පවසන ආකාරයට මිස, ඉන් බැහැරව කිසිවක් සිතන්නට හෝ කියන්නට අපි මැලිවෙනවා.....කොතැනක හරි වරදක් ඇති බවක් දැනෙනවා.....ඒ වුනත්, ඒගැන කටාකරන්න බයයි..... අනෙක්අය අතර මෝඩයෙකුගේ තත්ත්වයට වැටෙයි කියලා.....

කොහොම වුනත් ඔබ වහන්සේගේ පැහැදිලි කිරීම අනුව මගේ පමණක් නොවේ.....මෙහි සිටින අපතුල මෙතෙක් පැවති හය නැති වෙලා.....ඒ නිසයි මම මේ ආයාචනය ඔබ වහන්සේහට කරන්නේ...අප කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් ...කෙලෙස් ...උපධි ...සිහිය වගේ වචනවලින් අර්ථවත් වෙන්නේ මොනවාදැයි පැහැදිලිකර දෙනු මැනවි.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් කේසපුත්තයේ - කාලාම බමුණාහට දේශණාකර වදා,

කාලාම සූත්‍රයෙන්, නිදහස් චිත්තනයට හොඳ පිටුවහලක් උන්වහන්සේ විසින් ශ්‍රාවකයින්හට ලබාදී තියෙනවා.....අපි විමසා බලමු.....කෙලෙස් කියනුයේ.... කිළිටට පත්කරන.... කිළිටුකරන. කුමක් ද කිළිටු කරනුයේ....සිතිය/සිත....කිළිටට පත්කරන....

කුමකින්ද සිත/සිතිය කිළිටට පත්වනුයේ?.... සම්මතයෙනි....සම්මතයෙන් කිළිටට පත්වනුයේ කෙසේද?.... සම්මතය මුළුමනින්ම මිථ්‍යාවක් නිසා....සකස්කර ගන්නාලද මුලාවක් නිසා.....වචනයෙන් සකස්කර ගත් (වචිසංස්කාර) නාමරූප කෙරෙන් ගතයුත්තක් නැහැ....ඒවායේ ගතයුත්තක් ඇතැයි හැඟීම....ඒවා ඇසුරට පත්වීමත්....කෙරෙන් සිදුවනුයේ මායාවකට හසුවීම-රැවටිලිවලට ලක්වීමක් පමණක්ම වන හෙයින් “ දුක” ම පමණක් අත්විඳිය හැකියි.... සියළු උපද්‍රවකාරී සම්මතයන් උපධිත්තය....අඹුදරු.... ගේදොර....වතුපිටි....හරකාබාන....ධනධානප....සැප සම්පත්....යානවාහන....නම්බුනාම නිලතල....ගෞරව.... බහුමාන....දැසිදුස්සන්....සතුන්....ගහකොල වැනි අයුරින් පවතින සමාජ සම්මත සියල්ලම උපද්‍රවකාරකයෝය.... උපධිය. විමසුම් සහගතව වටහා නොගන්නා නිසා මේවායේ යථා ස්වභාවය වැටහෙන්නේ නැහැ. විමසුම් සහගත වුවහොත් සමාජ සම්මත සියල්ලම....මාරයාගේ සහයකයින්,... මාරයාගේ පිරිස බව වැටහේවි.

පහස්සර මිදං භික්ඛවෙ චිත්තං
තංචුකො ආගන්තුකේ හි
උපක්කිලෙසං - උපක්කිලිට්ඨං
සං කිලිට්ඨි

“ මහණෙනි , සතිය - සිතිය - දීප්තිමත්ය. ආගන්තුකව බැහැරින් පැමිණෙන්නාවූ, කිළිට ඇතිකරන හේතුන් කෙරෙන් සිත (සිතිය) කිළිටට පත්වෙන්නේය ” ලෙසින් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර දේශණා කරයි.

බාහිරින් පැමිණෙන කෙලෙස් - සම්මතයන් හා මුසුවීමෙන්.... ඇසුරු කිරීමෙන් - ඇසුරට පත්වීමෙන්.... සිතිය දුබල වෙන්නේය. එතෙක් පැවති දීප්තිය නැතිවෙමින් සිත ඇදුරට පත්වෙන්නේය, දුබල වූ සිතියට ලෙසින් හෝ වේවා.... ඇදුරටපත් සිත ලෙසින් හෝ වේවා.... සම්මතය නම් මූලාවේනි ගැලෙමින් සත්‍ය ස්වභාවය වටහාගැනීමේ....නැකියාවන් ඇතිවෙන්නේ නැහැ....සම්මතය තුළ පවතිමින් සම්මතයෙන් බිහිවන “ මම ” නම්වූ සම්මතය තුල සිත -සිතිය හිරකරුවෙකු වෙනවා.

මම....ලෙසින් සම්මතයට නතු වූ “සිතිය” - සිත ලෙසින් හැඳිමි, සිතුවිලි උපදවනවා, මනස සකස්වෙනවා. මනසිකාරයන් පවතිනවා. මනසිකාරයන් ඇසුරෙන් තණ්හාව නමැති සම්මත පවතිනවා....තණ්හාව (ඕනෑකම) නිසා.... මතක තබාගන්නවා.....මතක තබාගැනීම (විඤ්ඤා) සම්මතය-වෙනවා. විඳිනවා, විඳිනවා, මෙතෙහි කරනවා.... සිහිකරනවා.... සිහිකරමින් පෙරට ඇඳී යනවා.

යායං තණ්හා පුනොභවිකා - නපදිරාග සහගතා

තත්තතත්තානි නපදුති - සෙසය තීදං

කාමතණ්හා - භවතණ්හා - විභවතණ්හා

පවත්වාගනු ලබන ඕනෑකම (තණ්හාව) නැවත නැවතත් සිහිකරමින් ක්‍රියාවට නගමින්, බැඳීමෙන් යුතුව, යළියළිත් ආස්වාදයෙන් යුතුව අගයකිරීම හේතුවෙන් කාමතණ්හාව (ආස්වාදය ලැබීමේ කැමැත්ත) හවතණ්හා (ආස්වාදයන් ක්‍රියාත්මක කරමින් මතුමතුත් පවත්වා ගැනීමේ (ඕනෑකම) . විහවතණ්හා (ක්‍රියාත්මක කිරීමට නොකැමැති - පීඩාකාරී දේ අත්හැරීමේ ඕනෑකම)....මෙතැනදී හවය.... කුමක්දැයි තේරුම් ගන්න ඕනෙ. හවය යනු ක්‍රියාකාරකමයි. ක්‍රියාත්මකවීමයි. එක ක්‍රියාවක් අවසන් වනවිට තවත් ක්‍රියාවකට එළැඹීම නැතහොත් එක ක්‍රියාවලියක් අතර තවත් ක්‍රියාවලියකට එළැඹෙනවා.... හවයෙන් හවයට.... හව උත්පත්තිය වශයෙන් පැවසෙනවා.... එසේ නොමැතිව හවයයනු මරණයෙන් පසුව ඇතිවන තත්ත්වයක් නොවෙයි.පිවත්වෙනවාය කියන සම්මතය තුලදීම පවත්වාගනු ලබන, එළැඹෙන....යෙදෙන ක්‍රියාකාරකම් හවය වෙනවා.... උපතත්.....මරණයත් අතර ජීවිතයක් පවත්නා ලෙසින් සම්මතයක් පවතිනවා.... බුදුපියාණන් වහන්සේ දේශණාකොට වදාළ ධර්මයෙන් පැහැදිලිවෙන්නේ.... සම්මත.... උපතත්....මරණයත් නොවේ.... කෂණික මරණයයි, වාඛිවී සිටි තැනැත්තා....නැඟී සිටි සැනින්, වාඛිවීසිටීම අවසන් වෙනවා. මියයනවා. දැන් සිටින්නේ නැඟීසිටින්නා. වාඛිවී සිටීමේ හවය - ක්‍රියාවලිය අවසන්වෙලා....නැඟීසිටීමේ හව ක්‍රියාවලිය ඇරඹිලා....

සක්මන් කරමින් විමසිලිමත් වෙන්නේද මේ ක්‍රියාකාරී ස්වභාවයන්මයි. වෙනස්වීමේ ධර්ම ස්වභාවයන්මයි. පිහිටි පයක් එසවීමත් සමගම බිම පැවති පය වෙනස් වෙනවා. එසවූ පය පෙරට ගෙනයත්ම වෙනස් වෙනවා. පය බිමතබන්නේම වෙනස් වීමකට හසුවෙනවා.... වෙනස්වීම සිහියෙන් යුතුව වටහාගැනීම මෙහිදී සිදුවෙනවා.විමසාබලනවා, වටහා ගන්නවා, ඇතිවීම- නැතිවීම වැටහෙනවා....මේ වැටහීම සම්මත උපත හා සම්මත මරණය දෙස බලමින් වටහාගන්නට බැහැ. උපත එක අන්තයක්. මරණය තවත් අන්තයක්. මේ අතර මැද දී - නවක්‍රියා- ඇතිවීම් නැතිවීම් බහුලව වැටහෙනවා, මෙලසින් - විමසුම් සහිතව බහුලව - නාවිතා කිරීමෙන් ප්‍රඥාව වැඩෙනවා.... පරමාර්ථ සත්‍ය වටහාගැනීමට මෙය බොහෝ සෙයින් උපකාර වෙනවා.

සිහිය...සතිය... කියන්නේ කිසිදු සම්මතයක නොගැලුන.... නොවෙලුන තත්ත්වයයි, හැඟීම්, වෙතනා,සිතුවිලි ඇතිවෙන්නේ....සම්මතයන්ට අනුගතවූ විටයි.... සම්මතය නොමැතිව සිතුවිලි නැහැ. සිතීම සිදුවෙනුයේ සම්මතයන් ඇසුරුකිරීමේදී.... සම්මතයන්ට අනුගතවීමේ හේතුවෙන් පමණයි.

ප්‍රඥාවෙන් යුතුව සිහි ඇතිකර ගත් (එළැඹි සිහියෙන්) විමසුමේ (විදර්ශණාවෙහි) යෙදෙන බුද්ධ ශ්‍රාවකයා සම්මුති සිත කෙරෙන් “ සිහිය ” වෙන්කර ගන්නට, බැහැරකර ගන්නට සමත්වෙනවා. එතැන් සිට (එළැඹි සිහියෙන්) සිහියෙන් යුතුව සිටින බුද්ධ ශ්‍රාවකයා හැඟීම්, සිතුවිලිලෙසින් පහළවන සම්මතයන් වටහාගන්නවා....එහෙම වැටහීම සිදුවන්නේ.....

සිහිය ඒවා ඇසුරු කරන්නේ නැහැ....ඒවායේ අනුගතවෙන්නේ නැහැ....ඒවාමත පවතින්නේ නැහැ.....ඇතිවන හැඟීම් - සිතුවිලි, සිහියට අනුගතවිය නොහැකිව අහෝසිවී යනබව වටහාගනිමින් ප්‍රත්‍යක්‍ෂඥනය තුල පවතිනවා....

“කුඩා විතර්කද, සියුම් විතර්කදැයි සිතින් සකස්කර ගත් සිතුවිලි පැවැත්මක් වෙත්ද, මේ මනෝවිතර්කයන් නොදැන, අවිද්‍යා තෘෂ්ණාවෙන් බැඳීගිය, බියපත් සිත් ඇත්තේ අනෙක් අනෙක් භවයන් (ක්‍රියාකාරකම්) කරා දිවෙයි.”

සිහි ඇති, වියඒවත් තැනැත්තේ - සිතේ මේ විතර්කයන් දැන, සිහියෙන් - ඥාණ සංවරයෙන් වසාලයි. චතුරායඒ සත්‍ය අවබෝධකළ ආයඒ ශ්‍රාවක තෙමේ තවම පහළනොවූ කෙලෙස් හැඟීම් සහමුලින්ම සුන්කළේය.

(මේසිය සූත්‍රයෙනි)

සතුවෙකු - සතුවෙකුහට හෝ වෛරයෙක්, වෛරයෙකුහට යම් අන්‍ය ව්‍යසනයක් කරන්නේනම්, වරදවා පිහිටුවා ගන්නාලද සිත, ඔහු වියටත් වඩා පාපතරයෙකු කරන්නේය.

“ යුදවන් ඇතුට, සතුරු සේනාවෝ හිවලින් විඳිනා ආකාරයෙන්, බාලජනයෝ වචනයෙන් විඳිති. බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙම අනුන් විසින් කියනලද පරොස්බස් අසා නොකිපී සිතැතිව ඉවසන්නේය.... ලොවුතුරු දහම මේ අත්බැවිහි තමන් විසින්ම වින්දයුතු, කල්නොයවා විපාකදෙන සුඵය. එව බලවයි කීමට සුදුසුය. නුවණැත්තන් විසින් තමන් තමන් කෙරෙහිලා දතයුතු වෙයි. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ විසින් වදාරණ ලද්දේය.”

“ පුනර්භවය (යලි ක්‍රියාකාරකම්) පවත්වනු ලබන, නන්දිරාග සහගතව ඒ ඒ භවයෙහි අභිනන්දනය කරන (අගය කරන) යම් වැටහීමක් (විඥනයක්) ඇත්ද, ඒ කාමතණ්හා, භවතණ්හා විභවතණ්හා ය’යි කියනු ලැබේ. ”

(අඝමුල සූත්‍රයෙහි)

හේතු ප්‍රත්‍යයන්වන ධර්මතාවයන් පිළිබඳව නිවැරදි වැටහීම නොමැතිව සිතමින් - සිහිකරමින් - මෙහෙහිකරමින් සකස්කර ගන්නා, බිහිකරගන්නා වැටහීම් ශක්තිය, විඥනය ලෙසින් අතීත (තණ්හා)වර්තමාන (රතී) අනාගත (රඟා) වශයෙන් ගෙන මුලාවෙන් යුතුව සසරගමන සකස්කර ගන්නේය, බැඳෙන්නේය. පැවැත්ම පතමින් - ප්‍රාර්ථනා කරමින් “ දුක ” උපදවා ගන්නේය. විඳින්නේය. සැකසෙන්නේය, විනාශවෙන්නේය. යලි යලිත් සැකසෙන්නේය. උපදින්නේය. මැරෙන්නේය. මැරීමැරී උපදින්නේය. පවතින්නේය. හැඟීම-සිතුවිල්ල මෙහෙහිකිරීම මතම සම්මත ලෝක පවත්වන්නේය. පවත්වාගනු ලබන්නේය.

“ තථාගතයන් වහන්සේ මෙසේ වදාරති”

“ ගැහැවිය, ලෝකය ශාස්වත යයි හෝ ආශාස්වත යයි හෝ ලෝකය අනන්තවත් හෝ අනන්ත රහිත ය’යි හෝ,විසේම ජීවය වම ශරීරයයි හෝ ජීවය අනෙකක් ශරීරය අනෙකක්’යි හෝ සත්ත්වයා මරණින්මතු වේයැයි හෝ මරණින් මතු නොමවෙයි, නොමනොවේයැ’යි හෝ යම් මේ නන්වැදැරුවේ දිට්ඨි (පිළිගැනීම්) ලොව උපදිද්ද, යම් මේ දෙසැට මිථ්‍යා දෘෂ්ඨික කෙනෙකුන් බ්‍රහ්මචාල සූත්‍රයෙහි වදාරන ලද්දහු ද,

ගැහැවිය, මේ මිත්‍යාදායකයා - වැරදි දැකීම, වැරදි වැටහීම ඇතිකල්හි වෙත්, වැරදිවැටහීම - වැරදිවැටහීම් නැති කල්හි නොවෙති.”

(දුතිය ඉසිදත්ත සූත්‍රයෙහි)

“ මහණෙනි, ඔබට නිවනත්, නිවන්මඟත් දෙසන්නෙමි. එය අසවු. නිවන කවරේදයත්; යම් ආකාරයක - රාගය ඝෛශ්චිම, ද්වේශය ඝෛශ්චේද, මෝහය ඝෛශ්චේද, මහණෙනි, මේ “ නිවන ” යයි කියනු ලැබේ.

මහණෙනි, නිවන්මඟ කවරේදයත්; සමඵයද - විදුර්ශනාවද යන මේ දෙකයි.

මහණෙනි, මේ නිවන් මඟ ය’යි කියනු ලැබේ.

මහණෙනි, මෙසේ මා විසින් ඔබට “ නිවන ” දෙසන ලදී මේ ඔබට මා විසින් දෙන අනුශාසනයයි.”

(සමඵ විපස්සනා සූත්‍රයෙහි)

එතං සන්තං එතං පණීතං

යදීදං සබ්බ සංඛාර සමඵො

සබ්බුපධි පටිනිස්සන්තො

තණහක්ඛයො විරාගො තිරොධො තිබ්බානං

එය ශාන්තය. එය ප්‍රතීතය. යම් ආකාරයකින් සම්මතයන් ඇසුරෙන් සිතුවිලි සකස්කිරීම නවතාදමා සිතුවිල්ලෙන් වෙන්වී සියළු උපද්‍රවකාරකයන් අත්හැරදමා, තණ්හාව (ඕනෑකම) නැතිකොට සම්මතයන් කෙරෙහි ඇතිකර ගත්- පවත්වාගත් සියළු බැඳීම් නැතිකොට, දැමීම “ නිවන ” වේ.

යම් තැනක නාමයත්, රූපයත්, නිරවශේෂයෙන් නිරුද්ධ වෙත් ද, ඔහු මේ සසුනෙහි ඒ නිර්වාන ධර්මය දැන හවබනනය සිත්දුහුය.

(සට්ඨාන සූත්‍රයෙහි)

ආහාර ආශ්‍රව

ස්වාමිනි, ආහාරයෙහි පමණ දැන ජීවිතය පවත්වන්න ය'යි බණකටා කියවීමේදී අපට හමුවෙනවා.... ස්වාමිනි කොහොමද ආහාරය හා ආහාරයෙහි පමණ දැනගන්නේ....'යි විමසුවේ ධර්මශාලාවෙහි සිටි අයෙකි.

ඔය ඇත්තෝ වටහාගන්න, ඒවා වෙන්හෙ මෙහෙමයි. රූපය පෙනපිඬක් වැනිය. වේදනාව දියබුබුලක් වැනිය, සංස්කාර කෙසෙල් කඳක් වැනිය, විඤ්ඤාය මායාවක් වැනිය.

“ වාතූම්මහා භූතිකස්ස කායස්ස අධිවචනං ”

සතර මහා භූතයින් කෙරෙහි හටගන්නා වූ මේ “ කය ” යනු (හැඳීමේ) වචන චිකතුවක පමණි.

(උද්දක සූත්‍රය)

මේ තටාගත දේශණයයි,

ආනන්දය, මේ කාම ගුණයෝ (ආස්වාදජනක) පස් දෙනෙකි.

ඇස ඇසුරෙන් පවත්වන රූපයෝය, ආහාරයෝය.

කන ඇසුරෙන් පවත්වන ශබ්ද රූපයෝය, ආහාරයෝය.

නාසය ඇසුරෙන් පවත්වන ගන්ධ රූපයෝය,
ආහාරයෝය.

දිව ඇසුරෙන් පවත්වන රස රූපයෝය, ආහාරයෝය.

කය (ස්කන්ධය) ඇසුරෙන් පවත්වන ස්පර්ශ රූපයෝය,
ආහාරයෝය.

(බහුවේදනීය සූත්‍රය)

ධර්ම ශ්‍රේණිය ඇති බුද්ධ ශ්‍රාවකයින් - ඇස ඇසුරු කරමින් රූපදැක හඳුනාගැනීමක් කරන්නේ නැහැ. ඒවා මත වචන ගොනුකරමින් සිතුවිලි සකස්කරන්නේ නැහැ රූපයෙහි මුලාවන්නේ නැහැ.

කන ඇසුරුකරමින්, නාසය ඇසුරු කරමින්, දිව ඇසුරුකරමින්, කය (ස්කන්ධය) ඇසුරු කරමින් දැන හඳුනාගැනීමක් කරන්නේ නැහැ.

යම් අයුරකින් මුලාවකට පත්වූයේ නම්, එතැන “ දුක ” මිස අන්යමක් නොවනබව ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන් දන්නවා, ඒ නිසා “ දුකට යොමුවෙන්නේ නැහැ. දුකෙහි පටලවෙන්නේ නැහැ.විඳීමක හසුනොවී පවතිනවා.

ආහාර වේලක් වැළඳීමට සූදුනම්වන ප්‍රඥාවත් බුද්ධශ්‍රාවකයා මෙලෙසින් විමසිලිමත් වෙනවා.

මේ බත පිරිසිඳය, අවශ්‍යය නම් බුදුන් හට පිදියහැකිය, දෙවියන් හට වුවද පිදියහැකිය, රජෙකු හට දියහැකිය. අන් අයෙකුහට හෝ දියහැකිය.

මේ ව්‍යංජනයන් පිරිසිඳය. බුදුන් හට පිදියහැකිය, දෙවියන් හට වුවද පිදියහැකිය. රජෙකුහට දියහැකිය, අන් අයෙකු හට හෝ දියහැකිය.

පළමු බත්පිඬ සිතියෙන් යුතුව අනන හෙතෙම එය කෙරෙහි විමසිලිමත් වෙයි. මෙලෙසින් වටහා ගනී.

දැන් මේ බත ඉඳුල්ය. අපිරිසිඳය.මෙය බුදුන් හට පුජා කිරීමට නුසුදුසුය. දෙවියනට පුදකිරීමටද නුසුදුසුය. රජෙකුහට දීමට නුසුදුසුය.අන් අයෙකු හට හෝ දීමට නුසුදුසුය.

මෙසේ වැටහීමෙන් යුතු හෙතෙම එම අහර පිඬුව සිය මුවෙහි බහාලයි, මුවතුළදී දත්වලින් හැපෙමින්, කෙල සමඟ මුසුවෙමින්, ආහාර පිඬුව පත්වනුයේ තව තවත් අපිරිසිදු තාවයකට බව අවබෝධකරයි.

එළැඹී සිහියෙන් යුතුව මේ සියල්ල වටහාගන්නා හෙතෙම, තම කයෙහි පැවැත්ම උදෙසා, දිවි රැකගැනීම පිණිස ඉඳුල් වූ -අපිරිසිදු වූ ආහාර පිඬුව ගිලදමන්නේය. මුවෙන් ගැලවී කයතුළට පිවිසෙන, ජරාවට පත් වූ ආහාර පිඬුව කය තුළදී තව තවත් ජරාවට පත්වෙනු හෙතෙම සිහියෙන් වටහාගනී.

කුසතුළට පිවිසි ආහාර පිඬුව හේතුකොට ගෙන සිරුරතුල, ලෙය සකස්වෙන්නේය. එය පිළිගඳින් යුතුව, දහඩිය හිපදවෙන්නේය, කෙල, සෙමි, සොටු, කබ, කදළු, මාංශය, මල, මුත්‍ර හිපදවෙන්නේය. මේ සියල්ලම අපචිත්‍ර දේය.

මේවායින් බැහැරව වටිනා කියන රන්, රුවන් ,මුතු ,මැණික් වැනි කිසිවක් මේ කයතුල සකස්වෙන්නේ හෝ පවතින්නේ නැතිය. මේ සියල්ල සිහියෙන් යුතු බුද්ධිමත් බුද්ධ ශ්‍රාවකය වටහා ගනී.

මේ කයෙහි අගය කිරීමට ඇත්තේ කුමක්ද?. කිසිවක් නොමැති බව අවිවාදයකි. එසේ නම්, මේ කය කෙරෙහි තෘෂ්ණාව (ඕනෑකම) පවත්වාගනු ලබනුයේ, එහි යථා ස්වභාවය පිළිබඳව නොවැටහීම නොදන්නාකම හේතුවෙන් බව බුද්ධ ශ්‍රාවකයා මැනවින් වටහාගනී. යථාතත්ත්වය අවබෝධයෙන්ම යුතුව ප්‍රත්‍යක්ෂකරගනී. ප්‍රත්‍යක්ෂඥයෙහි යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවකයා ජරාපීර්ණාවන කය “ මම ” ලෙසින් ගැනීමට එකඟනොවේ.

මගේය ලෙසින් පැවසීමට හෝ පවත්වාගැනීමට එකඟනොවේ. කය හෝ කාය ස්වභාවයන් කෙරෙහි හැඟීම් නූපදවයි, හැඟීම නොවන හෙයින් ඕනෑකම (තණ්හාව) මතුනොවෙයි, “ කය ” මම හෝ මගේය නොවන ලෙසින් අවබෝධ ශුන්‍යයෙන් යුතුවෙයි. හේතුප්‍රත්‍ය වටහාගනී.

පැවැත්ම ඇතිවුනාමයි, නැවැත්මක් සොයන්න වෙන්නේ. පැවැත්ම නැවතුනා නම්, නැවැත්මක් සොයන්න වෙන්නේ නැහැ. නැවතුනාමයි.

සිතට පැවැත්මට තැනක් නැහැ, හේතුවන හැඟීම (සිත - වෙතනා) ඇතිවුනහම ඒවා පවතිනවා, ප්‍රත්‍යවෙනවා. සිතුවලි ලෙසින් සකස්වෙනවා. චිත්තවිකාරයන්ම පවතිනවා.

හේතු (හැඟීම් - සිත - වෙතනා) නැතිවන විට පැවැත්ම - ප්‍රත්‍යය නැතිවෙනවා. මේ පැවැත්මේ ස්වභාවය නොවැටහීම හේතුවෙන් හැඟීම් හා වන ප්‍රත්‍යකර්මන් (පවත්වමින්) නැවතීමකින් තොරව සිත ලෙසින් චිත්තවිකාරයන් පවතිනවා, පවත්වාගන්නවා.

හේතු (හැඟීම් - සිත - වෙතනා) වැටහීමෙන් යුතු ප්‍රඥාවන්තයා හේතුව (හැඟීම - සිත - වෙතනා) ඇතිවන විට, ඒවායේ අනිත්‍ය ස්වභාවයන් ප්‍රත්‍යකර්මන් (පවත්වමින්) සිත (හැඟීම්) සුන්‍ය වෙන්නට හරිනවා. එලෙසින් ඇතිවෙන/ සකස්වන හැඟීම් / සිත - සිතිය ලෙසින් වෙනවා.

ධර්මතාවයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධය හේතුවෙන් චිත්තවිකාරයන් ප්‍රත්‍යවන්නේ (පවතින්නේ) නැහැ. නිරෝධය වැටහෙමින් සකස්වන (සිත - හැඟීම්) “ සිතිය ” හේතූන් හා

අනුගත නොවෙමින් ඇසුරු නොකරමින් - ප්‍රත්‍යනොවෙමින්
ක්‍ෂයවෙනවා, අහෝසි වෙනවා.

ආශ්‍රවයන් (ඇසුරුකිරීම්) ක්‍ෂයකිරීමේ නුවණ,
වැටහීමෙන් යුත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා මේ “දුක” ය’යි
තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනී. මේ දුක ඇතිවීමට හේතුකාරකය’යි
තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී. මේ දුක නැතිකිරීමේ හැකිබව
තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී. මේ දුක නැතිකිරීමට අනුගමනය
කළයුතු ප්‍රතිපදාව ය’යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී.

මේ ආශ්‍රවයන් (ඇසුරුකිරීම්) ය’යි තත්ත්වාව -
බෝධයෙන් දැනගනී.

මේ ආශ්‍රව (ඇසුරු කිරීම්) නැතිකළ හැකියැ’යි
තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී.

මේ ආශ්‍රව නැති කිරීමට අනුගමනය කළ යුතු ප්‍රතිපදාව
(පිළිවෙළ) ය’යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී.

මෙසේ දන්නා, මෙසේ දක්නා, බුද්ධ ශ්‍රාවකයාගේ සිත
(හැඟීම) කාමශ්‍රවයෙන්ද මිඳෙයි. සිත හවාශ්‍රව (ක්‍රියාකාරකම්
පවත්වන්න යෑම) යෙන්ද මිඳෙයි.

සිත (මුලාව ඇසුරු කිරීමෙන්) අවිද්‍යා ආශ්‍රවයන් ගෙන්
මිඳෙයි.

මෙසේ අත්හැරෙන කල්හි, අත්හැරුනේ, එම ප්‍රත්‍යක්‍ෂඥනය
වෙති.

ජාතිය (ඉපදීම - ඇතිවීම) ක්‍ෂයවිය. බඹසර වැස

(පිළිවෙත් පැවැත්ම) නිමවිය. කළයුත්ත කරනලදී. මේ අරහත්-
නාවය පිණිස කටයුතු අනෙකක් නැතැ'යි දැනගනී.

ආස්වාද ලැබීමේදී යම් ක්‍රියාවලියක් වේද, ඒ හැම
තන්හිම සියළු සත්ත්වයෝ, සියළු භවයෝ අනිත්‍යය, දුකය,
පෙරලෙන සුළිය.

මෙසේ මෙය ඇතිසැටියෙන් නිවැරදි ප්‍රඥාවෙන්
දක්නාහුගේ භවතෘණාව (පැවැත්ම) පහවෙයි. කිසිදු
ආකාරයේ ආස්වාදයක් ප්‍රාර්ථනා නොවේ. තෘණාවම
ප්‍රාර්ථනාවට හේතුකාරකවේ. සියළු ආකාරයෙන්ම
තෘණාවන්ගේ ක්‍ෂයයෙන්, ඉතිරියක් නොමැතිව, ආයඝී
මාර්ගයෙන් නැවත නූපදින පරිදි නිරුද්ධවීමක් වේද,ඒ
සොපාදිශෙෂ නිර්වාණයි,

ඒ කෙලෙස් නිවීමෙන් නිවුණු බුද්ධ ශ්‍රාවකයාහට උපාදාන
(ගැවසීම) නැති බැවින් පුනර්භවයක් (යලි කටයුතු ක්‍රියාකාරකම්
පැවැත්මක්) නොවේ. මරුව පරදවන ලද්දේය. මෙසේ දිනු
මාරායුධ ඇති රහත් තෙම සියළු භවයන් ඉක්මියේය,

(ලෝකාවලෝක සූත්‍රය)

මහණෙනි, බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ රහත් වූයේ, ආශ්‍රැවයන්
අත්හළේ, චතුරායඝී සත්‍ය වැටහුයෙන්,පිළිවෙලින් පැමිණි
රහත්බව ඇතියේ පිරිනුණු භවබැඳුම් වූයේ, මනාකොට
නුවණින් කෙලෙසුන් කෙරෙන් මිඳුනේ වේද,

මහණෙනි, ඒ රහත්හුයේ සියළු වේදනාවෝ, තෘණාවන්
මේ අත්භවයෙහිදීම නැතිකළ හෙයින්, අතිශයින්ම සන්සුන්
වෙති. සිසිල් වෙති. නිවෙති, මේ ස්කන්ධපරිනිර්වානය (සියළු
ඉඤ්චියයන්ගේ විනාශය) අනුපාදිශෙෂනිර්වානය'යි කියනු ලැබේ.

හිතෙනවා....හිතනවා

දැන් අපි මෙතෙක් දැන කියාගත් කරුණු කාරණා අනුව හේතුවල ධර්මතාවයන් පිළිබඳව හොඳ වැටහීමක් ලැබීමට ඇති...කොහොම වුනත් කමක් නැහැ. අපි තවටකක් ඉදිරියට යමු..... යයි පැවසූ නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේ පිරිස දෙස කාරුණිකව බැලුවේය. සියළුදෙනාම උන්වහන්සේ දෙස බලාසිටිති.

සිතිය - සතිය යනු අවබෝධයයි. වැටහීමයි, කෙලෙසුනට මැදිනොවූ විත්තයයි. සිතුවිලි ඇසුරුනොකරන සිතයි. වෙතනාවයි.

අවබෝධයෙන් - වැටහීමෙන් තොරව පවත්වන කල්පනාවන් - හැඟීම් - සිතුවිලි-මුලාව ඇතිකරයි. දැනුම භාවිතයෙන් අපට කවදුවත් සිත පිරිසිඳ දැකගන්නට බැහැ. ප්‍රඥාව භාවිතයෙන්මයි පහළවන හැඟීම් - සකස්වන සිතුවිලි වටහාගත හැකිවෙන්නේ.

ඔබට නැතිවනුයේ - ඔබ බැඳීමෙන් යුතුව ඇතිකරගත් දේ පමණයි, බැඳීමක්-ඇතිකර ගැනීමක් නොවූයේ, ඔබට නැතිවන්නට දෙයක් නොවනබව වටහාගන්න ඕනෙ.

රූප දැක ශූන්‍යමිත්‍රි මෙනෙහි කරනුයේ සිහි මුලාවෙයි. රාගසිත් ඇත්තේ එය විඳියි. එහි වැදගෙන සිටී. සිදුවන විනාශය වටහානොගනී.විදුර්ගණා සහිත මාර්ගඥාණයෙන් මේ ස්කන්ධයන් (කය) තතුසේ දැන කාමරාගය නැසිය යුතුයි.

“ වසින වැස්සෙන් දෙරණ තෙමෙයි. සිහිල් සුළං හමයි.”
අහස විදුලි කොටයි, බාහිරින් මෙවැනි දේ සිදුවෙමින් පැවතියත්
මාගේ චිත්තයෝ සංසිඳෙති. මා සිතද සමාහිත වී යයි.

(ඕනෑකම) තෘෂ්ණාවත් - වෙතනාවත් (හැඟීම්) පහන්
සිළුවත්-දිප්තියත් මෙන් එකටබැඳී පවතිනවා. හැඟීම්
නොවන්නට තෘෂ්ණාව (ඕනෑකම) ද නොවේ.

කෙළෙස් තවන වීයඝී ඇති, සමට්-විදර්ශණ වඩන බුද්ධ
ශ්‍රාවකයාහට, යම් ඝණයක බුද්ධිය පරිනතවන (බෝධිපාකෂික)
දහම වැටහෙයිද, එකල්හි ඔහුගේ හැම සැක දුරුවේ, යම්
ආකාරයකින් හෙතෙම “ දුකට ” හේතූන් වටහාගත්තේද
එහෙයින්මයි.

කෙලෙස්තවන වීයඝී ඇති, විදසුන්වඩන, බුද්ධ
ශ්‍රාවකයාහට යම් මොහොතක බෝධිපාකෂික ධර්මයන්
(ප්‍රඥාවට හේතු කාරක) පහළ වෙත්ද - එකල හෙතෙම හිරු,
අඳුර පලවාහැර අහස බබලවන්නාක් මෙන් චිත්තවිකාර නමැති
මාරසෙනග කම්පිතකරමින්, පළවාහරිමින් සිටී. කාමතණ්හා -
භවතණ්හා - විභවතණ්හා කැටව පවතින විඤ්ඤාය
(වැරදිවැරදීම) නම් වූ මාරයා චිත්තවිකාර නම් පිරිසන්කැටව “
සිත ” සොයනුයේ - සොයමින් කය (ස්කන්ධය) වටා දිවෙනුයේ,
සමාධිගතවූ සිත සොයාගත නොහැකිව එතැනම නිරුද්ධවෙති.
විඤ්ඤායට තවත් පහළ වීමක් නැති.”

(වක්කලී සූත්‍රය)

වෙනනා (නැඟිම්) යෙන් මිඳුන සිහිය සත්‍යදැකී. යථාර්ථය දැකී. මම, මගේ වැනි මෝහයන් ගෙන් බැහැරවෙයි. සිහිය බලවත්වන කල, සිත සිහියෙහි ආවරණය ලබමින් නිසල වෙයි. තැන්පත් වෙයි. සසර ගැටගැසී ඇත්තේ ඕනකම (තණ්හාව) නිසාමයි.

අඹුදරු වස්තු ආදියට ඇති තදඇල්ම (නන්දිරාගය) නිසාම, ඔබ නැවත නැවතත් සසරට ඇදී එනවා.

සංසාරය පුරාවටම දිව්වා මදිදද? තවත් දුවනවාද?

නිවැරදි තැන නවත්න්න, නැවතුනකෙනා තුලමයි අවබෝධයක පෙරනිමිති දැකිය හැකිවන්නේ.

එහෙත් දුවන්නන්වාලේ දුවන්නන් බවටයි අපි පත්වන්නේ. දැන් දිව්වා ඇති ද, තවත් දුවනවාද කියන කාරණය නුවණින් වටහාගන්න.

වැරදිකරන අයට දඬුවම් කරන්න ගිහිල්ලා ඔය ඇත්තෝ ද්වේශය සකස්කොට ගන්න එපා. මාරයා ලෝකය පටලවලයි තියෙන්නේ. පිංවත් ඔය ඇත්තෝ එහි පටලවෙන්න එපා.

ධර්මයේ සැබෑ අර්ථය අවබෝධ කරගන්න ප්‍රමාද වෙන්නේ, ආස්වාදය නමැති මුලාවෙහි පැටලී සිටින නිසයි.

අතීතය යනු සම්මතයක් පමණි. එහි ගතයුතු තවත් කිසිවක් ශේෂවී නැතිවුනත්, ධර්මාවබෝධයෙන් තොර පෘථග්ජනයිත් කිසිවක් නැති වර්තමානයක ගැලෙමින්, අතීතය කරතබාගෙන අනාගතයක් පිළිබඳ සිහින දැකිමින් ඒවා සැබෑකරගන්නට “ දුක ” විඳිනවා.

සංස්කාරයන් (සකස්කරගත්දේ) අනිත්‍ය ලෙසින්, අවබෝධයෙන් යුතුව බලන්නෙකුහට සත්‍ය වශයෙන් කිසිවක් නොමැතිබව ප්‍රත්‍යක්‍ෂවෙනවා.

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධය ලැබූ සියල්ලෝම පරාර්ථකාමීයි. ඒ..... තමන් වශයෙන් පවතින කිසිවක් නොමැතිබව වැටහී ඇතිනිසයි.

කිසිවක් නොවිමසීම, කිසිවක් අපේක්‍ෂා නොකිරීම, කිසිවක්මත නොරැඳීම - සැබෑ විමුක්තියයි. නිවීමයි. නෙළුම්පතක් මත වැටුන දියබිඳු කිසිදු එහි නොරැඳෙන්නාක් මෙන් අපමණ දේ අතර සිටියත්, ඒ කිසිවක නොරැඳීම බුද්ධ ශ්‍රාවක ස්වභාවයයි.

එපරිදීම මෙසේ කෙලෙසුන් කෙරෙහි මිඳුන සිත්ඇති බුද්ධ ශ්‍රාවකයාගේ ඉදිරියෙහි අලංකාර රූපයෝ පහළවූයේ වුවද, පෙනෙන ඒවායෙහි වුවද, නොබැඳෙයි, ඒවා කෙරෙහි සිත සසල නොවෙයි.සංකල්පනා ඇතිනොවෙයි. ඒ හැඟීමෙහි '(සිතෙහි) ඇතිවීම, ක්‍ෂයවීමම වැටහීමෙන් යුතුව දන්නානිසාය.

ඔබට සිටින බලවත්ම සතුරා, නොහික්මවන ලද ඔබගේ හැඟීම් (සිත) ය.

යම්දෙයක් නිම්වුවාද, එය සෑම මොහොතකම අනිම්වෙමින් පවතී.

ජීවිතයේ සතුට ඇත්තේ අත්හැරීම තුල මිස අල්ලාගැනීම තුල නොවේ.

හික්ෂුව වැඩවසන පන්සල - ගහකොළින් ගහන කුඩා බිම්කඩක, මැටිගැසූ කුඩාපැලක්. පන්නශාලාවක්. රජගෙදර සිටින රජතුමාට වඩා හික්ලේඹි සැනසිල්ලක්, නිරාමිශ්‍රප්‍රීතියක් එම හික්ෂුව මේ මොහොතේ අත්විඳිනවා.

තෘෂ්ණාව ක්ෂයවුන තැන, නිස්සරණයයි. අතහැරී යාමයි, සැහැල්ලුව මිස - දුක සැප එතැන කොයිද්දී? යමෙක් මේ අත්බැවිනි ආයඹී අණ්ඩාංගික මාර්ගය වඩාද, ඒ මාර්ගයට අනතුරුව සමාන්තරව, එලය ඒකාන්තයෙන් ප්‍රත්‍යක්ෂකරයි. ලබයි, විඳියි.

ඒ පරලෝකයෙහි හෝ මරණීන්පසුව නොවෙයි.

එහිමවේ. අකාලිකවේනුයි. සංදිට්ඨිකව, අකාලිකව වෙයි.

කවරදෙයක් කෙරෙහි හෝ “ හැඟීම ” ඇතිකර නොගනුයේනම්, පක්ඛපාදනස්කන්ධයට හෝ පක්ඛවච්ඡන්දියයට කළහැකි දෙයක් නැතැ.

(පාරායන වගඟ)

හැඟීමක් ඇතිවිය.

හැඟීමක් නැතිවිය.

යලිත් ඒ පිළිබඳව සිහිපත් කරන්නේනම්, පැවතියේ දැනුන හැඟීමබවත්, ඒ හැඟීම දැන් නොමැතිබවත්, සිහිපත් කරනුයේ පැවතියාසේ, පවත්වාගනු ලබන හැඟීමක් බවත්, එසේ දැන් ඇතිකර ගන්නා වූ හැඟීමත් නැතිවී යනබවත් සිතියෙන් වටහාගත හැකිනම්, ප්‍රත්‍යක්ෂකළ හැකිනම්,

විඤ්ඤා රූපයන් - හැඟීමන් (සිතන්) වෙන්වෙන්ව වැටහෙන්නේය. එවිට මූලාව දුරුවීමෙන් තණ්හා බැඳීම බිහිනොවන්නේය.

ඕනෑකම (තණ්හාව) අතනොහැර - උපත නවත්වන්නට බැහැ. හැඟීම් ඇතිවෙනවා. පෙරවැටීම් (විඤ්ඤා) ඇසුරුකරනවා. මතකයන් මෙනෙහිකරමින් සතුටු වෙනවා. යලි යලි (අභිනන්දය) සතුටින් මෙනෙහි කරමින් ඇදගෙන යනවා, උපදිනවා, මැරෙනවා, මැරී මැරී උපදිනවා.

“ තණ්හාවෙන් ” තොරව “ ප්‍රාර්ථනා ” ඇතිවෙන්නේ නැහැ. ආරම්භක හේතුව දන්නේනැහැ. ප්‍රාර්ථනා කරනවා. ප්‍රාර්ථනා කරමින් විමුක්තිය (ගැලවීම) සොයනවා.

වටහාගන්න ඕනෙ, ඕනෑකම (තණ්හාව) නිසා නැතිකම දැනෙනවා. ඒ සමගම “ දුක ” උපදිනවා. බලාපොරොත්තු (ප්‍රාර්ථනා) ඇතිවෙනවා. (ප්‍රාර්ථනා) බලාපොරොත්තු ඉටුකර ගැනීමට ක්‍රියාකාරකම් (භවය) ඇරඹෙනවා. එතැනම උපත වෙනවා. එය අවසන් වූ කල, අත්හැරිය කල මරණය වෙනවා. අවසන් වෙනවා. ඕනෑකම නොසිඳී, තිබෙන නිසා තවත් අරමුණුවලට යොමුවෙමින් උපත ඇතිකර ගන්නවා, ඇතිකර ගන්නා හැම උපතක්ම - මරණයට හිමිකම් කියනවා. අවසානයක් තියෙනවා. ඕනෑකම (තණ්හාව) නොමැති වී - නැතිකමක් දැනෙන්නේ නැහැ. නැතිකමක් නැති නිසා “ දුක ” උපදින්නේ නැහැ. බලාපොරොත්තු (ප්‍රාර්ථනා) ඇතිවෙන්නේ නැහැ. සෙවීමේ - පවත්වා ගැනීමේ ක්‍රියාකාරකම් (භවය) සකස්වෙන්නේ නැහැ. උපතකට හේතුප්‍රත්‍යයන් නැහැ.

උපතක් නැහැ, නැවතුනා. බැඳීම් ඇතිවීමේ හේතුව වැටහීමත් සමගම අල්ලාගැනීම (උපාදාන) නැතිවෙනවා. අයිතියක් නැතිවෙනවා. අයිතියක් නැතිනම්, පවත්වන්නට (භවය) රැකගන්නට කිසිවක් නැහැ. තවත් මොනවාද.....පවතින දෙයක්-නොපවතින දෙයක් නැහැ - හඳුනාගන්නට නාමරූප නැහැ.

හැඳීම් නැහැ....ඉන් එහාට කියන්නට (වචිසංස්කාර) වචන නැහැ. සකස්කිරීම් නැහැ. තිරෝධයි. හේතූන් ප්‍රත්‍යයන් නැතිවීමෙන් නිවුනා.

තණ්හාය ජායති ශෝකෝ - තණ්හාය ජායති භයං

තණ්හාය විප්පමුත්තස්ස - නත්ථි ශෝකෝ කුතෝ භයං

ස්වාමීනි....අපි කොහොමද....සිහිය, සිත, වෙනනා, මනසිකාර,විඤ්ඤා, පඤ්චඋපාදානස්කඤ්ඤා වගේ දේවල් වටහාගන්නේ?

හොඳයි....අපි මෙතැනින් පටන් ගනිමු. තථාගතයන් වහන්සේ දේශණා කරනවා " පහස්සර මිදං හික්ඛ වේ චිතතං වදාමි " කියලා

මේ පාඨය ඔයඇත්තෝ තේරුම් කරන්නේ කොහොමද....?

සිත ප්‍රභාෂ්වරයි....දීප්තිමත් කියලානෙ හාමුදුරුවනේ.

හොඳයි.... “ චිතතං ” කියන්නේ සිහිය / සතිය කියන එකයි ‘පහස්සර’ කියන්නේ පැහැදිලි කළනොහැකි.....පැහැදිලි ස්වභාවයක්....ආලෝකය....දීප්තිය.... කිව්වහම ඒක නිර්වචනයකර දක්වන්න පුළුවනිද?.... ඒ ඒ ස්වභාවයන් පිළිබඳව ඇතිකර ගත් සම්මතයන් අනුව එක එක ආකාරයෙන් විස්තර කරමින්, තවතවත් සම්මත ඇතිකරනවා...එවන් සම්මතයට හසුකරගන්නට නොහැකි, හසුනොවුන ස්වභාවයක් සිහිය කියන්නේ, සතිය කියන්නේ. එහි යථා ස්වභාවය ඔය ඇත්තන්ගේ ප්‍රඥාව වැඩෙනවිට.... නිවැරදිව වැටහේවි. මේ සකස්කරගන්නා වචනයෙන් විස්තර කරන්න බැරි දේවල්.... හැඩයක්....වර්ණයක්.... නැහැ.

විවිධාකාරවන ධර්මතාවයන් අනුව සම්මතයන්ගෙන් උපාදානස්කන්ධයන් සකස්වෙනවා. උපාදානස්කන්ධයන් ඇසුරෙන් සම්මතයන් පවතිනවා. පඤ්චඉප්පියයන් ඇතිවෙනවා. ඒවා ඇසුරෙහි වැටුන සිත/ සිහිය විකල් ස්වභාවයකට පත්වෙමින් සිතුවිලි ලෙසින් සම්මත නාමරූප වෙනවා. සිතුවිලි පවත්වනවා. හැඟීම් උපදවනවා. ඒ හැඟීම් - සිතුවිලි ඇසුරින් මනස සකස්වන ආකාරයට මනසිකාර කියා කියනවා. එවන් මනසිකාර අනුව විවිධාකාරයේ කර්මයන් - ක්‍රියාවන් ඇරඹනවා. පවත්වනවා..... ඒවාට හව කියා කියනවා.

චේතනාහං භික්ඛවේ කම්මං වදම්

චේතයිත්වා කම්මං කරොති වා

කායෙන වාචාය මනසා

යනුවෙන් තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශනාකොට වදාරණවා.

පැහැදිලි කිරීමේ හැකියාවන් නොමැති වූ ධර්මතාවයක් සිතිය/ සිත, - ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහිම සකස්වන, වෙනත් ධර්ම ස්වභාවයන් මුසුවීමෙන් නිර්මාණය වීමට ලක්වෙන.... වෙනස්වන ස්වභාවයන් කෙරෙහිම සංස්කරණයවුන, සම්මත වූ සත්ත්වයා විසින්ම සම්මතයන් ඇතිකරනවා, පවත්වා ගන්නවා....නැතිකරනවා, නැතිකර ගන්නවා.... වෙනස් වෙනවා.... වෙනස් කරනවා.... මේක හරිම අවුලක්.

සසරපැවැත්ම කියන අවුල.....ගැටළුව..... නිරාකරණයකර දුන්නේ තථාගතයන් වහන්සේ.

අපි.... මෙහෙම උදහරණයක් ගනිමු ගණිත ගැටළුවක් විසඳගැනීමට සිදුවුනාම සමීකරණයක් යොදාගන්නවා....එවන් සමීකරණයකදී සංඛ්‍යාවලට අමතරව ඒ.බී.සී.ඩී.එක්ස්.වයි. වගේ ආදේශයන් යොදනවා. උපකාර කරගන්නවා.

ඒ ආදේශවල උපකාරයෙන් සමීකරණය විසඳගන්නවා. පිළිතුර ලැබෙනවා. ඒ සමගම ආදේශයන් අත්හැරෙනවා. ඒවායින් පලක් නැතිවෙනවා.

අන්න....ඒ වාගේ තමයි.... තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මේ “ සසර ” ගැටළුව නිරාකරණය කරලා තියෙන්නේ. ධර්මතාවයන් පැහැදිලි කිරීමට පඤ්චඋපද්‍යනස්කන්ධ, විශුද්ධි - වගේ ආදේශයන් උපයෝගී කරගනිමින්.... ඒ ඔස්සේ විග්‍රහ කරමින් මේ සසර අවුල ලිහාගැනීමට කරුණු පැහැදිලිකරදී තියෙනවා....

අපට වැරදිලා තියෙන්නේ උන්වහන්සේ විසින් අවුල නිරාකරණය කිරීමට යොදාගත් ආදේශයන් අල්ලාගෙන, ඒවා විග්‍රහකරමින් පිළිතුරු සෙවීමට යෑමයි. තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් ආදේශයන් උපයෝගීකර ගනිමින් සසර ගැටළුව විසඳු හමාරයි. ගැටළුව ඇතිවීමේ පැවතීමේ හේතු උන්වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර දේශණාකොට වදාරා තියෙනවා.....අපට තියෙන්නේ ඒ හේතූන් ඇතිනොවන ආකාරයෙන් ප්‍රඥාව වඩමින් සිහිය / සිත - සිතුවිලිවල අනුගත නොකර සමාධිගතවී - සසර ගමන නවතින්නට හැරීම පමණයි.

“ඒ කෂීණාශ්‍රව මහණහට පුත්‍රයෝත් නැත. පශුවර්යෝත් නැත. කෙත්වතුද නැත. ඒ මහණ කෙරෙන් ශාස්වත දූෂ්ඨී හෝ උච්ඡේද දූෂ්ඨී නොලොැබෙයි.

(පුරාණේද සූත්‍රයෙහි.)

එව මෙව බො හික්කවෙ කුල්ලුපමො

මයා ධමමො දෙසිතො නිත්ථරනත්ථාය

නො ගහනත්ථාය

කුල්ලුපමං වො හික්කවෙ ධමම දෙසිතං

ආජානනෙකති ධමමාපි වො පහාතධධා

පහෙව අධමමා

(අලගද්දුපම සූත්‍රයෙහි)

මහණෙනි, මව්සින් පහුර උපමාකොට ඇති ධර්මය දේශණා කරනලදී. එය සසරින් එතෙරවීම පිණිස මිස ග්‍රහණයකර ගැනීම පිණිස නොවේ.

ඔබ වසින් මැනවින් වටහාගත් ධර්මයද ඇලීමෙන් තොරව, අධර්මය අත්හළ අයුරින්, ඔබ වසින්ම අත්හැර දැමිය යුත්තේය.

මහණෙනි, ආයතීයන් නොදන්නා , ආයතී ධර්මයෙහි නොහික්මුණු සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි නොහික්මුණු, නූගත්, මෝඩ තැනැත්තේ රූපය ආත්මය ලෙසින් හෝ ආත්ම රූප ලෙසින් දකී, පිළිගනී.

ඔහුගේ රූපය පෙරළෙයි, අන්‍යාකාර වෙයි. ඔහුගේ ඒ රූපය පෙරළීමෙන්, අන්‍යාකාර වීමෙන්, කර්ම විඤ්ඤා රූපයේ පෙරලීම අනුව පෙරළෙන සුඵවෙයි. රූපයේ පෙරළීම අනුව පෙරවණු සිතින් උපන් තණ්හාවෙන් පිඩිතවේ.තැතිගනී, අකුසල් ධර්ම සමුත්පාදයෝද ඔහුගේ කුසල්සිත ක්‍ෂයකොට ගෙන සිටිත්, විතත පීඩාවෙන් පෙළෙමින්, තැතිගැනුම් ඇත්තේ, දුක ඇත්තේ අපේක්ෂාවන් දැඩිකොට ගනිමින් පෙළෙයි.

රූප - වේදනා- සංඤ් - සංස්කාර විඤ්ඤා සමස්ථව හෝ එකිනෙක ගෙන හෝ දුක වේදනා විඳියි.

මහණෙනි, මෙලොව අශ්‍රැතවත් පැවර්ජනා මෙය මගේය, මෙය මම වෙමි, මෙය මගේ ආත්මය යැයි ලෙසින් දකියි. ඔහුගේ ඒ රූපය පෙරළෙයි. අන්අයුරු වෙයි. රූපයාගේ විපරිණාම (වෙනස්වීම) නොදැනුවත්වම ඔහුට ශෝක, පර්දේව, දුක්ඛ, දෝමනස්ස, උපායාසයෝ උපදිති.

වේදනාව-සංඥාව-සංස්කාරය-විඤ්ඤාය මෙය මගේය. මේ මම වෙමි. මෙය මාගේ ආත්මය ලෙසින් දකිමි. මේවා වෙනස්වයි, පෙරළෙයි. මෙසේ සිදුවීම් කෙරෙහි නොදැනුවත්වම තණ්හා, දිට්ඨි, මාන ලෙසින් තණ්හාවෙන් බැඳියෙයි.

මහණෙනි, මේ ලෝකයෙහි ආයතීයන් දක්නා, ආයතී ධර්මයෙහි මොනවාට හික්මුණු, සත්පුරුෂ ධර්මයෙහි දක්ෂ, ශ්‍රැතවත් ආයතී ශ්‍රාවකයා, රූපය ආත්ම ලෙසින් නොදකියි. රූපයෙහි ආත්මය ඇත්තේ ලෙසින් නොදකියි, ඔහුගේ ඒ රූපය පෙරළෙයි. අන්අයුරු වෙයි. රූප විපරිණාම ස්වභාවයන් වටහාගත් හේතුවෙන් ඔහුගේ කර්ම විඤ්ඤාය, රූපයාගේ විපරිනාමය අනුව පෙරළෙන සුඵ වෙයි. රූපයාගේ විපරිනාමය අනුව පෙරළෙන සිතින් උපන් තෘෂ්ණාවෙන් බැඳීගිය අකුසල ධර්ම කෙරෙහි, ඔහුගේ සිත දැඩිවගෙන නොසිටින්නේය. විත්තයාගේ දැඩිකොට නොගැනීම් හේතුවෙන්, තැනිගැනීම් ඇත්තේද නොවෙයි. දුක් සහිත නොවෙයි. නොපෙළෙන්නේද වෙයි.

මහණෙනි, මෙලොව ශ්‍රැතවත් ආයතී ශ්‍රාවකයා, රූපය මෙය මගේ නොවේය, මෙය මම නොවෙමි, මෙය මාගේ ආත්මය නොවේය, වශයෙන් විමසුම් (විදර්ශනා) නුවණින් දකිමි. ඔහුගේ ඒ රූපය පෙරළෙයි. අන්අයුරු වෙයි. ඔහුට රූපයාගේ විපරිණාම - අනියතඛව වැටහීම හේතුවෙන් ශෝක - පරදේව - දුකඛ - දෝමනස්ස - උපායාසයෝ නුපදිති, වේදනාව - සංඥාව - සංස්කාර - විඤ්ඤාය වේවා මගේ නොවේය. ඒ මම නොවෙමි, මේවා මගේ ආත්මය නොවේයැයි විමසුම් (විදර්ශනා) නුවණින් දකිමි.

මහණෙනි, මෙසෙයින් තණ්හා - මාන - දිට්ඨි ලෙසින් නොගත් හෙයින් උපාදානයන් කෙරෙහි නොබැඳුණේ වෙයි.

(උපාදාපරිතස්සනා සූත්‍රය)

ඒ ඤාණාශ්‍රව මහණාහං පුත්‍රයෝත් නැත. පඤ්චවර්ගයෝත් නැත. කෙත්වතුද නැත, ඒ මහණ කෙරෙහි ශාස්වතදාෂ්ඨි හෝ උච්ඡේද දාෂ්ඨි නොලැබෙයි.

(පුරාණේද සූත්‍රයෙනි)

සත්‍ය එකක්ම වෙයි. දෙවැනි සත්‍යයක් නැත. යම් මේ සත්‍ය දක්නා පුද්ගල තෙමේ විවාද නොකෙරේ.

(උපාදාපරිතස්සනා සූත්‍රය)

මිත්‍යා දාෂ්ඨිගතික වූ තෙමේ, තමන්ම සත්‍යය'යි පිළිගත් නොයෙක් දේ පවසයි. ඒ කරුණෙන් මහ බමුණෝ එක් සත්‍යයක් නොකියත්,

(වූල වියුහ සූත්‍රයෙනි)

“රඳෙනවා” වචනයකි. වචිසංස්කාරයකි, නිර්වචනයකර දියනොහැකි නාමරූපයකි. ඇසෙන් දැකියනොහැකි, කනෙන් ඇසියනොහැකි, අතින් අල්ලාගත නොහැකි ඉෂ්ඨියගෝචර නොවන “රඳෙනවා” චිත්තචිකාරයකි.

තත්ත්වාවබෝධයෙන් තොරවූයේ “රඳීම” ඇසුරු-කරමින් විඳියි. විඳවයි, පවත්වාගනියි.

(ගමන නිමවිය)

අත් හැරීම

කුල්ලපමං වො හික්ඛවෙ - ධම්මං දෙසස්සාමි

නිපට්ඨනථාය - නො ගහනථාය

මහණෙනි, පහුර උපමාකොට දහම් දෙසන්නෙමි, එය එතරවීම පිණිස මිස ග්‍රහණයකර තබාගැනීමට නොවේ.

(අලගද්දපම සූත්‍රය)

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ධර්මය පහුරකට උපමාකරමින් දේශණාකොට වදාළ මෙම උපමාව අත්හැරීම පිළිබඳ ගැඹුරු දැනුමක්, සියුම්ව වටහාදෙනු ලැබෙයි.

“ අවැත්නි, එක්තරා තැනැත්තෙකු මහත් කම්කටොළු, පීඩාවන්ගෙන් පිරිපවතින දිවයිනක ජීවත්වෙයි. ඔහු එතැනදී අනන්ත වූ, අප්‍රමාණ දුක් කරදර සමූහයක් විඳියි.

ඔහු සිටින දිවයින ඉදිරියෙන් ගලාබසින මහා ගංගාවකි, ගංගාවෙහි අනෙක් ඉවුරෙහි සියළු සැප සම්පතීන් පිරිණු සලුක භූමියක් මේ තැනැත්තා විසින් දැකින්හේය.

තමන් විඳින දුක්ගැහැටෙන් මිඳි, සලුක භූමියවෙත යෑමට ඔහු තුල දැඩි ඕනෑකමක් ඇතිවෙයි. එහෙත් ගංගාවෙහි විශාලත්වය හේතුවෙන් එය තරණය කිරීමට පහසු නොවනබවද ඔහුට වැටහෙයි.

කෙසේ හෝ සලුක භූමියවෙත යෑමට අදිටන් කරගත් හෙතෙම - කර්කශ භූමියෙන් සොයාගත් වියලි කෝටුකැබලි - දුර කැබලි, තණ පරඬැල්, එකතුකරමින් - එකිනෙක වෙලමින් ,

දිගුකලක් දැඩිව දරණලද උත්සාහයෙහි ප්‍රතිඵලය ලෙසින් පහුරක් තනාගත්තේය. මෙලෙසින් පහුරතනා නිමකරගත් ඔහු එක්තරා මොහොතකදී පහුර ගඟටදමා, ඒමත නැගී අතින් පයින් හබල්ගසමින් වියරියෙන් යුතුව ඒ මහාගඟ තරණයකොට සශ්‍රීක භූමියට ගොඩවිය.

එසේ සශ්‍රීක භූමියට ගොඩ වූ ඔහුතුල මෙවන් අදහසක් පහළ විය.

මම බොහෝ කාලයක් දුෂ්කර වූ භූමියෙහි වෙසෙමින් දුක් වින්දෙමි. අද මම ඒ දුෂ්කර බිමෙන් ඉවත්වී මේ සශ්‍රීකභූමියට පැමිණ සිටිමි. මෙලෙසින් මෙම භූමියට පැමිණීමට මට උපකාර වූයේ මේ පහුරයි. මේ පහුර නොවන්නට කිසිදුක මට මේ භූමියට ලඟාවිය නොහැකිය. එහෙයින් මේ පහුර රැකගත යුතු යැයි සිතමින් - එම පහුර කරතබාගෙන යනුලබන්නේ නම්, එය නුවණැති ක්‍රියාවක් වෙයිද?

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පිළිවිසූ එම පැනයට - එහි සිටි හිඤ්ඤා, තම තම නැත පමණින් විවිධාකාරයේ පිළිතුරු දුනි. අවසානයේ දී, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් තමන් වහන්සේ ප්‍රකාශකළ උපමාවට අදාළ කරුණු මෙලෙසින් පැහැදිලි කරමින් වදාරා ඇති සේක.

ඇවැත්නි පුද්ගලයා ජීවත්වන කර්කශභූමිය වනාහි අවිද්‍යාවයි. එම භූමිය අසලින් ගලාබස්නා ගංගාව “ සංසාර ” යයි. සංසාරය නමැති ගංගාවෙන් එතෙර පිහිටි සශ්‍රීක වූ කෙෂම භූමිය නිර්වාන යයි. තනාගත් පහුර වනාහි ධර්ම ඥාණයයි.

හවයෙහි දුක විඳිමින් සිටි පුද්ගලයා අමාරුවෙන් හෝ ධර්මය හදුරා ඉන් ශක්තිමත්වී සංසාරය නමැති ගංගාව තරණයකළ පසුව තවදුරටත් ධර්මය නමැති පහුර අවශ්‍යය නොවන්නේය. එහෙයින් සසරෙන් එතෙර වූ සැකින් පහුරද, අත්හල යුත්තේය. සසරින් ගැලවුන තැනැත්තාහට තවදුරටත් තවත් කිසිවක අවැසිතාවයක් පැනනොගනී, සියල්ල අත්හැරෙන්නේය. අත්හළයුත්තේ ය.

පඤ්චලපාදනස්කන්ධ හා පඤ්චෙඡද්‍රියය ස්කන්ධයන් හේතුවෙන් පහළවන ස්පර්ශයන් කෙරෙන් පවතින අවිද්‍යාව “වෙතනා” නම් වෙයි. ඒ ඇසුරෙන් “මතකය” (විඤ්ඤා) සකස්වෙයි. බිහිවෙයි.

ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණා ඇසුරෙන් සකස්වන අවිද්‍යාවේ ස්වභාවය “හැඟීම” (සිත) යි. කවරනම් හෝ නිමිත්තක් කෙරෙන් ස්පර්ශය සිදුවෙත්ම ක්‍රියාත්මකවෙනුයේ මතකය (විඤ්ඤා) යි. එහි ඵලය ලෙසින් වෙනුයේ මනස සකස්වීඇති ආකාරය (මනසිකාරය) අනුව වැටහෙන හැඟීම (සිත) යි. සිතුවිලියි.

ඒ අනුව සිතුවිලි පවතිනතාක් “ සිත ” පවතින ලෙසක් දැනෙයි. එයටම රැවටෙයි. එයම “ සිත ” ලෙසින් පිළිගනී. කවරලෙසින් හෝ සිතුවිලි නිමවූ කෙනෙහි හැඟීම (සිත) ද නිමවෙයි. අවසන් වෙයි.

වඩි සංස්කාරයෙන් සකස්වූ නාමරූප හේතුවෙන් හැඟීම් (සිත) ඇතිවූ බවත්, හැඟීම් (සිත) පැවති බවත්, පැවතීමට හේතුවන බවත් වටහානොගනී.

වෙනනාවෙන්ම (හැඳීම) සකස්වූ සිතෙන්ම, සිතන්නට පටන්ගනී. පවත්වාගනී. ඇතිවන - පවතින හැඳීම (සිත) සිතුවලි අනුව “ සිත ” ක් පවතින ලෙසින් පිළිගනී. දෘෂ්ටිගතවෙයි. නැතිවන -නැතිවන සිතුවලි අනුව හැඳීම (සිත) ද නැතිවී ගියබවක් වටහා නොගනී. හැඳීම (සිත - සිතුවල්ල - මනසිකාරය) මිරිශුවකි. ඒවායෙහි රැවටෙනවුන් අයසට පත්වෙති.

හේතුව හා පැවතීම (හේතුප්‍රත්‍යය) වටහාගැනීමට ධර්මය පිහිටකොට ගත්තේවුවද,සත්‍යය වැටහීමෙන් අනතුරුව ධර්මයෙහි හෝ බැඳියයුතු නොවෙයි. ධර්මයෙහි හෝ බැඳියනුයේනම්-චතැන තෘෂ්ණාවයි.තෘෂ්ණාව පවතිනකල සසරින් චතෙරවීමක් නොවේ. ධර්මය වැළඳගැනීමේ හේතුවෙන්ම, අතහැරීමක් නොවී පැවැත්මක් වෙන්නේය. එවිට “ නිවන ” දුරවෙයි. “ නිවන ” වැටහෙනුයේ , පැවතීමට (ප්‍රත්‍යය) කිසිවක් නොවන බව ප්‍රත්‍යක්‍ෂයෙහිය.

ජරා මරණ දුකබ සත්‍යය.

ජාතිය දුකබ සත්‍යය ද- සමුදය සත්‍යයද වෙන්නේය.

දෙදෙනාගේම නිස්සරණය - නිරෝධ සත්‍ය ය.

නිරෝධය දැනගැනීම- මාර්ග සත්‍ය ය.

මායාතන දුකබ සත්‍යය.

නාමරූප සමුදය සත්‍යය.

දෙදෙනාගේම නිස්සරණය - නිරෝධ සත්‍ය ය.

නිරෝධය දැනගැනීම - මාර්ග සත්‍ය ය.

වේදනා, සංඥා, සංස්කාර, විඤ්ඤාන, ජරා-මරණ අනිත්‍ය ලෙසින් විමසා බැලීමෙහි නිරතවීම විදුර්ගණාය.

මෙලෙසින් වැටහීමෙන් - චිත්තයාගේ එකඟතාවයෙන්, නොවිසිරුණ හෙයින් සමාධියද - සමථියද වෙයි.

(පටිසම්ඤ මග්ග)

“විද්‍යාමාන අයුරින් නොවන, සකස්වීම් සිදුකෙරෙන හේතුකාරක මූලපදාර්ථ ධර්ම ස්වභාවය ලෙසින් වැටහීමෙන් යුතුව, ඉන් බැහැරවීමෙන් - එහි යථාස්වභාවය පිළිබඳව තත්ත්වාවධෝධයෙන් යුතුව, ඉන් නිදහස්වීමෙන් ආස්වාදනීය විඳීම පවත්වාගැනීමේ කැමැත්ත / ඕනෑකම / තණ්හාව නොවැඩී, අහෝසිවී යයි.

තමන් ඒකාන්තයෙන් හේතුකාරක මූලපදාර්ථයන් ප්‍රඥාවෙන් වටහාගන්නාලද බැව් දන්නා හෙතෙම, තණ්හා මානසෙහි නොවෙලී, ක්‍රියාකාරකම් (හවයන්) හි නොබැඳෙයි. හේතුකාරක මූල ස්වභාවයෙහි නොපවතින බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ යලි යලිත් පවත්වන ක්‍රියාකාරකම් (හව) හි නොඵළැමේ.”

(දාමේධීගත සූත්‍රය)

කයින්ද, වචනයෙන්ද මෙන්ම සිතීන්ද යම් ක්‍රියාවක් - කර්මයක් කෙරේද? හවයක් පවත්වාද? එයම ඔහුහට තමන්සතු වස්තුවවේ. එයම රැගෙන පරලොවයයි. එයම තමන් අත්නොහැර ඔහු අනුව යන්නේ වේ.

(දුතිය අපුත්තක සූත්‍රය)

දරුවන් ඇත්තේ - දරුවන් හේතුකොට ශෝකකරයි. ගවයන් ඇත්තේ ගවයන් හේතුකොට ශෝකකරයි. උපද්‍රව කාරකයන් (උපධි) සත්ත්වයනට ශෝක උපද්‍රවන්නේමය. යමෙක් උපද්‍රවකාරක (උපධි) රහිතනම් තෙමේ ශෝක නොකරන්නේමය.

කිරිදෙවින්හේ, පුනපුනා කිරිදෙවින්. වස්සා පුනපුනා මවකරා චළැඹෙන්;සත්ත්වතෙමේ පුනපුනා ක්ලාන්තද , කම්පිතද වෙත්,

ධාල තෙමේ පුනපුනා ගැබට පැමිණේ. පුනපුනා උපදීයි. පුනපුනා මියයයි. නුවණැත්තේ නිවන ලැබ නූපදී.

“මරු :- මේ සත්ත්වයා කවරෙකු විසින් කරනලද්දේ ද? මේ සත්ත්වයා කළ තැනැත්තා කොහිද? මේ සත්ත්වයා කොහි හටගත්තේද? මේ සත්ත්වයා කොහි නිරුද්ධවේද?”

ඉක්බිති වජිරා මෙහෙණ මේ පව්ටු මරුයයි දැන - පව්ටු මරුහට ගාථාවකින් පෙරලා මෙසේ කීවාය.

මරුව කුමක් සත්ත්වයෙකැයි අදහන්නේද? තාගේ මාරදූෂ්ඨියක් නොවේද? මේ හුදු සංස්කාර පිණ්ඩයකි. මෙහි සතෙක් නොලැබේ.

අවයව සමූහය හේතුකොට ගෙන යම්සේ රථය යන ශබ්දයක්වේද?. එසේම පඤ්චස්කන්ධයන් ඇතිතාක් කල්හි - සත්ත්වයාය යන ලෝක සම්මත ව්‍යවහාරයවේ.

දුකම ලැබේ. දුකම පවතී, දුකම විඳී, දුකහැර අනෙකක් නොලැබේ. දුක හැර අනෙකක් නිරුද්ධනොවේ.

පව්වු මාරයා - වජිර මෙහෙණ මා දනිය'යි දුකට පැමිණියේ, එනිම අතුරුදන් විය.”

(වජිරා සූත්‍රය)

මහණ, රූපය නිසා යම් සුවයක් සොම්නසක් උපදීද, මේ රූපයෙහි ආස්වාදයයි. යම් රූපයක් අනිත්‍යද, දුක්ද , වෙනස්වෙනසුඵද , මේ රූපයේ ආදීනවයයි, රූපයෙහි යම් ජ්‍යෙරාගකමයක් - ජ්‍යෙරාග ප්‍රභාණයක් වේනම්, මේ රූපයෙහි නිස්සරණය යි.

(පුණ්ණමා සූත්‍රයෙහි)

ඇවැත්නි, යමකයෙහි, ඒ කිමැයි හඟිවූද? රූපය - වේදනාව - සංඥා - සංස්කාර - විඤ්ඤා සත්ත්වයා'යි දකිනවාද?

ඇවැත්නි, එය නොවේමය.

ඇවැත්නි, යමකයෙහි, ඒ කිමැයි හඟිවූද?... රූපය නොවූ, වේදනානොවූ, සංඥානොවූ, සංස්කාරනොවූ , ඒ මේ ධර්ම සත්ත්වයා දකිවූද?

ඇවැත්නි, එසේ නොවේමය.

(යමක සූත්‍රයෙහි)

යමෙක් බිඳෙන ස්වභාවය ඇත්තේද, ආයඝී විනයෙහි මේ ලෝකය'යි කියනු ලැබේ.

(පලෝක ධර්ම සූත්‍රය)

ආනන්දය, එහෙයින් යම් යම් හවයක්වේද, මෙයම ජාතියට හේතුය. ජාතියට (උපතට) මෙයම නිධානය, මෙයම ජාතියේ සමුදයයි,

මෙයම ජාතියට ප්‍රත්‍යයී, උපාදානය ප්‍රත්‍යයෙන් භවය වේ.

(මහා නිධාන සූත්‍රය)

මහණෙනි, කවර කරුණෙන් රජපය කියන්නේ ද යත්; “මහණෙනි ” “ බිඳේ ” යනුයි. එයින් රජපයයි කියනුලබයි. කුමක් බිඳේද යත්; ශීතයෙනුද බිඳෙයි. උෂ්ණයෙනුද බිඳෙයි, ධ්වසයින්ද බිඳෙයි, පවසෙයින්ද බිඳෙයි, ධ්වනෙ ලේ ධ්වන මැසි-විඳ ලේ ධ්වන මදුරු - වාතය - ජලය - ගින්නෙනුද යන මොවුන්ගේ සංස්පර්ශයෙනුද බිඳේ ! මහණෙනි, “ බිඳෙනු ” යි - එයින් රජපය යි කියනු ලැබේ.

(ධර්මපණීය සූත්‍රය)

මහණෙනි, කාමතණ්හාව නිධානකොට ඇති, භවසුඛයෙහි බැඳුණ, යලි අනාගතයෙහි හෝ අතීතයේ වස්තු කාමයන් කැමතිවන, වර්තමාන කාමයන් හෝ පෙරදැක්වූ පරිදි - අතීත - අනාගත කාමයන් හෝ ප්‍රාර්ථනාකරන සත්ත්වයෝ තමන් විසින්ම ඉන් මිදිය යුත්තේය. අනෙක්හු විසින් මුදනු නොහැකිය.

පසුද්වකාමයෙන් ආපදාවුවෝ - අඳුරෙහිම වෙසෙති. ඉන් බැහැර වුවන්, ප්‍රඥාවේ ආලෝකය දකිති.

ආයතී සත්‍යය අවබෝධයෙන් යුත් ප්‍රඥාවන් ශ්‍රාවකයෝ කැමතිද නොවේ. නොකැමති ද නොවේ. මෙලොව නොපතයි, පරලොවද නොපතයි, සැපද නොපතයි, දුකද නොපතයි. ලෝකයෙන් බැහැර වෙයි.

බ්‍රාහ්මණයෙහි ආයතීවනයෙහි මේ පස්කම්ගුණම
“ලෝක” යයි කියනු ලැබේ.

(ලෝකායතික බ්‍රාහ්මණ සූත්‍රය)

මහණෙනි, ආහාරවන ස්පර්ශයෙහි, මහණෙනි, අවුල් වූ
සිහියෙහි - සිතෙහි - මනසෙහි ඇතිකරගත් (වේතනා) හැඟීම්
ස්පර්ශ කරමින් මහණෙනි, මතකය, (රාගය) බැඳීම ඇත්නම්,
ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) ඇත්නම්, එහි යලියලින් ඉපදීමේ මතක
සිතුවිලි සකස්වූයේ (ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාය) වැඩුණේ වෙයි. එහි
නාමරූප අනුගතවීම වෙයි. යම් තැනක නාමරූප අනුගතවීම
ඇත්නම්, එහි සංස්කාරයන්ගේ වැඩීම ඇත. යම් තැනක
සංස්කාරයන්ගේ වැඩීම ඇත්නම්, එහි යලි යලින් සකස්වන
ක්‍රියාකාරකම් ඇත. යම් තැනක යලි යලින් ක්‍රියාකාරකම්
සකස්වීම පවත්නේ නම් එහිම ලෝකය ඇත. ජාති, ජරා, ව්‍යාධි
මරණ ඇත.

මහණෙනි එයම ශෝක - වැලපීම, හඬාවැටීම,
සන්තාපයන් ඇතිකරන්නේ වෙයි.

(ගුහට්ඨක සූත්‍රයෙහි)

“ පවිට, ඇස තාගේමය , රූප තාගේමය , චක්ඛු
සම්පස්සය තාගේමය, විඤ්ඤාය තාගේමය, තාගේ දේ තා
විසින්ම හැරගනුව. යම්තැනක ඇස නැතිද, චක්ඛු සම්පස්සය
නැතිද, රූප නැතිද, විඤ්ඤාය නැතිද, එවිට තාගේ ගමනක්
පැවතීමක් නැතිය.

මරු :- මේ මාගේය'යි යමක් කියද්ද,යම් කෙනෙක් මා ගැත්තේය'යි කියද්ද, ඉඳින් එහිලා මුඛගේ සිතක් ඇත්නම් ශ්‍රමණය, මා කෙරෙහි නොමිඳෙන්නේය.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ :- යමක් කියද්ද, එය මාගේ නොවෙයි, යම් කෙනෙක් මා ගැත්තේ ය'යි කියද්ද , මම ඔහුද නොවෙමි. පව්ට මෙසේ දනුව තා මාගිය මග නොදන්නෙහිය. ”

ඉක්බිති මරු එහිම අතුරුදහන් විය.

(කස්සක සුත්‍රය)

ලෝකය සකස්වෙනුයේ සම්මතයෙනි. සම්මුතියනු පිළිගැනීමය. එකඟවීමය. මෙවන් සම්මතයන් කිසිවක් සත්‍යය නොවේ. නිරතුරුවම වෙනස්වෙන්නේ වේ. මෙලෙසින් වෙනස්වන්නාවූ සම්මතයන් ඇසුරුකරමින්, ඒවායේ ගැලෙමින්,සත්ත්වයෝ ලෝක ඇතිකරති. පවත්වති. ජීවත් වෙති. තවතවත් සම්මත උපදවති, හැතිකරති, නවත්වති. ඇඵත්ය-වෙනස්ය-වෙනස්ය,ලෙසින් පවත්වති. සමාජ සම්මතයන්-ලෝක සම්මතයන් ලෙසින් පිළිගනිමින් ඒවා ඇසුරුකරමින්-අගමුල නොමැති සම්මතයන් තුල මුලාවට පත්වෙති. අතරමංවෙති.

සියට් සම්මතයන්, සංස්කරගත් (සංස්කාර) නාමරූපය. මේවායේ ඇරඹුමක් හෝ අවසානයක් නොවෙති. ඇරඹීමත් - අවසානයත් යනුද සම්මුති මිස සත්‍ය නොවේ. සත්‍ය නොවේ යනුද සම්මුතිය පමණි.

සත්‍යස්වභාවය නොවැටහීමෙන් සම්මතවන සත්ත්ව-යෝ තමන් ලෙසින්ද, සත්තවයෝ ලෙසින්ද, සම්මතවෙති. සම්මතයම පිළිගනිති. එහිම රැඳෙති. එහිම ගිලීයති. සත්‍යයක් නොවේ ය'යි සම්මත - සම්මතයෙන් සම්මතය සෙවීමට උත්සාහකිරීම යනුද සම්මතයකි.

සම්මතය-සම්මතයකි. එය වටහාගැනීම යනුද සම්මතයකි.

සම්මුතියම-සම්මතය බව වටහාගත් තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ, වෙනස්නොවන පරමසත්‍ය, වෙනස්වීම ලෙසින් දේශණකොට වදාරා ඇතිසේක.

සත්‍ය වටහාගැනීමේ හැකියාව ඇති ප්‍රඥාවන්තයන් - සම්මත - සම්මත ලෙසින් වටහාගන්නා කල, තවත් කුමක් ශේෂ වෙන්නද?

දෙව්, කට්ඨනු ත්වං මාර්ස, ඔඝමතර්ති?

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ;

අප්පතිට්ඨං ඛිවාහං ආවුසො අනායුහං ඔඝමතර්තති.

දෙව්- යථා කථං පන ත්වං මාර්ස අප්පතිට්ඨං අනායුහං ඔඝමතර්ති?

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ.

යද සවාහං ආවුසො සන්තිට්ඨාමි. තදුස්සු සංසීදුමි. යද ස්වාහං ආවුසො ආයුහාමි තදුස්සු නිබ්බුය්හාමි, එවං ඛිවාහං ආවුසො අප්පතිට්ඨං ආනායුහං ඔඝමතර්තති.

(ඔඝතරණ සූත්‍රයෙනි)

දිනක රාත්‍රියෙහි, ජේතවනාරාමයේ වැඩසිටි බුදුපියාණන් වහන්සේ ඉදිරියෙහි පෙනීසිටි දෙවතාවෙකු , බුදුන් වැඳ පසෙක සිට මෙසේ විචාරති.

නිදුකානන් වහන්ස; ඔබ වහන්සේ විසින් මේ සසර ඔසය කෙසේ නම් තරණය කළ සේක්ද?

ඇවැත්නි; මම නොපිහිටමින්ද, උත්සාහ නොකරමින්ද - සසර ඔසය තරණය කළෙමි.

නිදුකානන් වහන්ස, ඔබ වහන්සේ පවසන ආකාරයෙන්- නොපිහිටමින්ද, උත්සාහ නොකරමින්ද, සසර ඔසය තරණය කළේ කෙසේ දැයි වදාළ මැනවි.

ඇවැත්නි, ලෝකය ලෙසින් පවතින සම්මතය නිසරය. මිථාවකි. සම්මතයෙහිම ලෝකය පවතී. සත්ත්වප්‍රජාව පවතී. සැබෑවක් නොවන මෙවන් සම්මත පිළිගැනීමක් වූයේනම් මමද එහිම ගිලියනු ඇත. එහෙයින් සම්මතයෙහි නොසිටියෙමි.

සම්මතයෙහි හරයක් - ගතයුත්තක් නැතිය, හරයක් නොමැති සම්මතයක් කෙරෙන් හරයක් සෙවීමට යොමුවීමද, හරයක් නොමැතිව සම්මතයට හසුවීමකි. එහෙයින් එවන් හරසුං උත්සාහයක නොයෙදෙමින් සම්මතයේ -ඇතිවීම - පැවතීම හේතුප්‍රත්‍ය කෙරෙන් ආයඝීසත්‍ය වටහා ගනිමි.

කුමක් හැඟේද

අනුරාධය, ඒ කුමක් හැඟෙන්නේ ද, රූපය නිත්‍ය හෝ අනිත්‍ය හෝ වේද?

වහන්ස අනිත්‍යය.

යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුක් හෝ සුව හෝ වේද?

වහන්ස දුක්ය.

යමක් අනිත්‍යනම්, දුක්නම්, පෙරලෙන ස්වභාවයන් ඇත්නම්, එය මගේය, ඒ මම වෙමි. එය මාගේ ආත්මයයි දුක්නට සුදුසුද?

වහන්ස එසේවීම නුසුදුසුය.

වේදනාව.... සංඥාව.... සංස්කාර.... විඤ්ඤාන-නිත්‍ය හෝ අනිත්‍ය වේද?

වහන්ස අනිත්‍යයි.

යමක් අනිත්‍යනම් එය දුක් හෝ සුව හෝ වේද?

වහන්ස දුක්ය.

එහෙයින් අනුරාධය, මෙහිලා අතීත, අනාගත, වර්තමාන වූ අධ්‍යාත්ම වේවයි, බාහිර වේවයි, දැඩි වේවයි, සුඤ්ඤ වේවයි, හීන වේවයි, පුණීත වේවයි, යම්කිසි රූපයකුත් වේද, දුරවේවයි, ළඟවේවයි, යම් රූපයකුත් වේද, සියළු රූපයන් ඒ මම නොවෙමි, මාගේ නොවෙයි. එය මාගේ ආත්මයද නොවේයි

මෙසේ ඒ ඇති සැටියෙන් විදුර්ශණා නුවණින් දැක්ක යුතු යම් කිසි වේදනාවක් වේද....යම්කිසි සංඥාවක් වේද....යම්කිසි සංස්කාරවේද.... අතීත-අනාගත වර්තමාන, ලෙසින් අල්ලාගත්වේවයි, බාහිරවේවයි, දැකිවේවයි, සුමුදුවේවයි, හීනවේවයි, ප්‍රතීතවේවයි, යම්කිසි විඥානයකුත් (පෙර වැටහීමකුත්) වේද, දුරවේවයි, ළඟවේවයි, යම්කිසි විඥානයකුත්වේද, සියළු විඥානය මම නොවෙයි, මගේ නොවෙයි, මාගේ ආත්මය නොවේ. මෙසේ ඒ යථාභූතකොට විදුර්ශණා ඥානයෙන් දැක්කයුතු. මෙසේ දක්නා ආයඝී ශ්‍රාවකයා රූපයෙහිද නොඇරලෙයි....මේ රහත්බව පිණිස අනෙකක් නැතැ'ය දැනගනී.

අනුරාධය කුමක් හැරගන්නේ ද? රූපය සත්ත්වයයි දකින්නේද?

වහන්ස එය එසේ නොවේ.

අනුරාධය, වේදනාව....සංඥාව....සංස්කාර....විඥානය සත්ත්වවේ ය'යි දකින්නේ ද?

වහන්ස එසේ නොවෙයි.

වේදනායෙහි....වේදනාවෙන් බැහැර....සංඥායෙහි.... සංඥාවෙන් බැහැරසංස්කාරයෙහි....සංස්කාරයෙන් බැහැර විඥානයෙහි සත්ත්ව වේයයි දකිනෙහිද?

වහන්ස මෙය නොවේමය.

විඥානයෙන් බැහැර සත්ත්වවේය'යි දකිතිද?

වහන්ස -එසේ නොවේය.

අනුරාධය, එසේනම් කෙසේ හැරෙද්ද - රූපය - වේදනාව
- සංඥාව - සංස්කාරය - විඥානය සත්ත්වවේයැ'යි දකින්නේද?

වහන්ස එසේ නොවේය.

අනුරාධය ඒ කුමක් හැරෙන්නේද? රූප නොවූ, වේදනා
නොවූ, සංඥා නොවූ, සංස්කාර නොවූ, විඥාන නොවූ, මේ පුද්ගල
සත්ත්වයෙකු දක්නෙහිද?

වහන්ස මෙය නොවේමය.

අනුරාධය, මෙහිලා මේ අත්තවයෙහිම සත්තවයෙහි,
ස්ථිරවයෙහි සත්ත්වයෙකු නොලැබෙන කල්හි. ඇවැත්ති,
උත්තමපුරුෂවූ, පරමපුරුෂවූ, පරමප්‍රාප්තියට පැමිණි-යම්
තථාගතවේනම්, තථාගතයන් ඒ සත්ත්වයා නොපවත්නාහු
සත්ත්ව මරණින් මතු වෙයි. හෝ සත්ත්ව මරණින් මතු නොවේ
යයි හෝ සත්ත්ව මරණින් මතු වෙන්නේද නොවෙයි හෝ සත්ත්ව
මරණින් මතු නොවෙන්නේද යන මේ සිවු තැනින් වෙන්ව පැනවීම්
කරන්නේයැයි තොපගේ ඒ විසඳීම නිවැරදි ද?

වහන්ස එය වැරදිය, එවැනිනක් එසේ නොවන්නේමය.

අනුරාධය මැනවි, මැනවි, අනුරාධ පෙරද දැනුද මම,
දුක්ඛයත් දුක්ඛ නිරෝධයත්, පනවමි.

(අනුරාධ සූත්‍රය)

නිශ්චල වාදය

මහණෙනි, මම ලෝකයා සමඟ විවාද නොකරමි. ලෝකයා වූකලී මා සමඟ වාදකෙරෙයි. මහණෙනි, ධර්මවාදියෙක් ලොව කිසිවෙකු සමඟ විවාද නොකරයි.

මහණෙනි, ලොව පණ්ඩිතයන් විසින් යමෙක් නැතැයි සම්මත නම්, මමද එය නැතැයි කියමි. මහණෙනි, ලොව යමෙක් පණ්ඩිතයන් විසින් ඇතැයි සම්මත නම්, මමද එය ඇතැයි කියමි.

මහණෙනි, මම යමක් නැතැයි කියමිද, ලොව එබඳු කුමක් පණ්ඩිතයන් විසින් නැතැයි සම්මතයද යත්;

මහණෙනි, ඒකාන්තයෙන් හැමකල්හිම පවතින, වෙනස් නොවන රූපයක්, ලොව නැතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය. මමද එය නැතැයි කියමි. ඒකාන්තයෙන්ම හැමකල්හි පවතින වෙනස්නොවන ධර්ම වේදනාවක් නැතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය. මමද එය නැතැයි කියමි. සංඥාවක්... නිත්‍ය.... ඒකාන්තයෙන් හැමකල්හි පවතින වෙනස්වීමට බඳුන් නොවන ධර්ම සංස්කාර ලොව නැතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය, මමද එය නැතැයි කියමි. නිත්‍ය ඒකාන්තයෙන් හැමකල්හි පවතින වෙනස්නොවන විඤ්ඤා ධර්මතාවයක් ලොව නැතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය. මමද එය නැතැයි කියමි. මහණෙනි, මම යමක් නැතැයි කියමිද මේ වූකලී ලෝකයෙහි පණ්ඩිතයන් විසින් නැතැයි සම්මතයි.

මහණෙනි, මම යමක් ඇතැයි කියමිද, ඒ කුමක් ලොව පණ්ඩිතයන් විසින් ඇතැයි සම්මතද යත්; මහණෙනි, අනිත්‍ය, දුක්ඛ, වෙනස්වන ධර්ම රූපයක් ලොව ඇතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතයකි. මමද එය ඇතැයි කියමි. අනිත්‍ය, දුක්ඛ, වෙනස්වන ධර්ම වේදනාවක් ලොව ඇතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය. මමද එය ඇතැයි කියමි, සංඥාවක්..... අනිත්‍ය, දුක්ඛ, විපරිණාම ධර්ම සංස්කාර, ලොව ඇතැයි පණ්ඩිතයන් විසින් සම්මතය. මමද එය ඇතැයි කියමි.

මහණෙනි, තථාගත තෙමේ යමක් මැනවින් අවබෝධකරයිද, මැනවින් දැනගනීද, මැනවින් අවබෝධකොට මැනවින් දැනගෙන කියයිද, දේශණාකරයිද, පනවයිද, පිහිටුවයිද, විවරණ කෙරෙයිද, බෙදයිද, උඩුහුරු කෙරෙයිද, ඒ ලෝකධර්මය ලොව ඇති.

මහණෙනි, තථාගත තෙමේ යමක් මැනවින් අවබෝධකෙරේ නම්, මැනවින් දැනගනීනම්, අවබෝධකොට දැනකියානම්, දේශණාකෙරේනම්, පනවානම්, පිහිටුවානම්, විවරණ කෙරේනම්, බෙදනම්, උඩුහුරු කෙරේනම්, ලොව ඒ ලෝකධර්මය කුමක්ද යත්;

මහණෙනි, රූපය ලොව-ලෝක ධර්මයකි. තථාගත තෙමේ එය මැනවින් අවබෝධකරයි. මැනවින් දැනගනීයි. මැනවින් අවබෝධකොට මැනවින් දැනගෙන කියයි. දෙසයි. පනවයි, පිහිටුවයි, විවරණ කෙරෙයි, බෙදයි, උඩුහුරු කෙරෙයි.

මහණෙනි, තථාගතයන් විසින් මෙසේ කියනුලබන කල්හි දේශණාකරනු ලබන කල්හි, පනවන ලබන කල්හි පිහිටුවන -

ලබනකල්හි, විවරණකරන ලබනකල්හි, බෙදනු ලබනකල්හි, උඩුහුරුකරනු ලබනකල්හි, යමෙක් නොදනිනම්, නොදකිනම් මහණෙනි, අන්ධවූ නොදන්නා, නොදක්නා ඒ බාල පුහුදුන්හට මම කුමක් කරන්නද?

මහණෙනි, වේදනාව ලොව-ලෝක ධර්මයකි, මහණෙනි, සංඥාව ලොව, ලෝක ධර්මයකි. මහණෙනි, සංස්කාරයෝ ලොව, ලෝක ධර්මතාවකි. මහණෙනි, විඤ්ඤාය ලොව, ලෝකධර්මයකි.

තථාගත තෙමේ, එය මැනවින් අවබෝධකෙරේ. මැනවින් දැනගනී. මැනවින් අවබෝධකොට මැනවින් දැන කියයි, දේශණාකෙරෙයි. පණවයි, පිහිටුවයි, විවරණය කෙරෙයි, බෙදයි, උඩුහුරුකරයි.

මහණෙනි, තථාගතයන් මෙසේ කියනුලබන කල්හි, දේශණාකරනු ලබනකල්හි, පනවනු ලබනකල්හි, උඩුහුරුකරනු ලබනකල්හි, යමෙක් නොදනී, නොදකිනම් මහණෙනි, අන්ධවූ නොදන්නා, නොදක්නා, ඒ බාල පුද්ගලයින්හට මම කුමක් කෙරෙමිද?

මහණෙනි, දියෙහි හටගත්, දියෙහි වැඩුන උපුලක් හෝ පියුමක් දියෙන් මතු වී දියෙහි නොගැටී යමිසේ සිටුවේ ද? - මහණෙනි, එලෙසින්ම තථාගත තෙමේ, උපන්නේ ලොව වැඩුණේ ලොව මැඩගෙන - ලෝකයා හා නොගැටී වාසය කරයි.

(පුස්ඵ සූත්‍රය)

මහණෙනි, මෙබඳු වාදඇති, මෙසේ කියනුසුළු මට “ ශ්‍රමණ ගෞතම ” තෙමේ සත්ත්ව විනාශය කරන්නෙකි. ඇත්තාවූ සත්ත්වයාගේ සිද්ධිමවනසේම, හටනොගැන්ම පනවන්නේයැයි ඇතැම් මහණ බමුණෝ අසතැවූ, හිස්වූ, බොරුවෙන් දෙස් කියති.

මහණෙනි, මම යම්සේ විනාශකයෙක් නොවෙමිද, මම යම්පරිද්දකින් හෝ සත්ත්ව විනාශයක් නොපනවමිද, එසේ වූ මට ඒ භවත් මහණ ධම්මණෝ” ශ්‍රමණා ගෞතම ” තෙමේ සත්ත්ව විනාශය කරන්නෙකි. ඇත්තාවූ සත්වයාගේ සිඳීම, වැනසීම,හටනොගැමීම පනවා,යි අසත්‍යයෙන්,හිස්බසින්, බොරුවෙන්, අභූතයෙන්, දෝෂාරෝපය කරයි.

මහණෙනි, මම පෙර බෝමැඩිදී ද, දැනුදු, චතුරායඪීය සත්‍ය පැවසීමේදී, දුකත් , දුක්ඛනිරෝධයත් පවසමි. මහණෙනි, මෙහිලා අන්‍යයෝ තථාගතයන්හට නින්දාකරද්ද, පරිභවකරද්ද, වෙහෙසත් ද, ගැටීම්බස් පවසත් ද.

මහණෙනි, එහි තථාගතයින්ගේ වෛරයක් නැත. නොසතුටක් නැත. සිතෙහි දෛමිතසක් නැත. මහණෙනි, එහිලා අන්‍යයෝ තථාගතයන්හට ගරුසත්කාර කෙරෙද්ද, ධුහුමන් කෙරෙද්ද, පුදුන්ද.

මහණෙනි, එහිලා තථාගතයන්හට යම් මේ පංචස්කන්ධයක් බෝමැඩිදී පිරිසිඳ දැනගන්නා ලද්දේද, ඒ පංචස්කන්ධයට මෙබඳු වූ සත්කාර කරනුලබන්නේයැ’යි මෙපමණක්ම අදහස් වේ.

නිවන මග

සම්මා දිට්ඨි

අවසර ස්වාමීනි, සම්මාදිට්ඨිය වටහාගන්නේ කොහොමද? සත්‍යය ලෙසින් නැත්තාවූදේ සත්‍යවශයෙන් තිබෙන- පවතිනදේයැ'යි පිළිගැනීම වගේ දැනුමක් අපට ලැබී තිබෙනවා, එහෙත් එය නිරවුල්ව වටහාගන්නට අපහසුයි. අපහට කරුණාවෙන් පැහැදිලිකර දෙනවාද, අපේ නාමුදුරුවනේ ය'යි එතැන සිටි අයෙකු විමසුමක් කළේය.

බොහොම හොඳයි පැහැදිලිකර දෙන්නම්. මොකද, නිවැරදිදැක්ම නැතිව නිවරදිව කල්පනා කරන්නට බැහැ. සම්මාසංකල්පනා පවත්වන්නට, සම්මාදිට්ඨිය වටහාගෙන තියෙන්න ඕනේ.

දැන් අපි මෙහෙම බලමු. අහසෙහි දේදුන්නක් පෙනෙනවා. එහෙම එකක් දකිනවා. ඒ ගැන කතාබස් කරනවා. ඒක සැබෑවක් ලෙසින් මතකයක්තිය ගොඩනගනවා. පිළිගැනීමක්, දිට්ඨියක් ඇතිකර ගන්නවා. ඒ සැබෑ ස්වභාවය පිළිබඳව වැටහීමක් නැතිකමයි. නොදැනුවත්කමයි.

දේදුන්නක් පහළවුනේ, පෙනුනේ, දේදුන්න නම්වූ නාම රූප ස්වභාවයන් පිළිගැනීමට අදාල හේතුප්‍රත්‍යය පහළවූ හිසයි. එම හේතුප්‍රත්‍යයන් නැතිවෙනකොට, දේදුන්න නැතිවෙනවා. අතුරුදහන් වෙනවා. සියළු ධර්ම ස්වභාවයන් එහෙමයි. ධර්මස්වභාවයන් හේතුප්‍රත්‍යවෙමින් සකස්වන විච්චිත්වයන්, ඒකත්ත්වයෙන් ගනිමින්, ඒවාමත වචිසංස්කාර (නාමරූප) පනවනවා. සම්මත කරගන්නවා.

එවන් සම්මතයන් තුළ ලෝක ගොඩනගනවා. සියළු සංස්කාරයන් සකස්කර ගන්නාවූ නාමරූප සම්මුතීන්, වෙනස්වන සුළුයි. වෙනස් නොවන්නා වූ කිසිදු ධර්ම ස්වභාවයක් නැතැ.

වෙනස්වෙන්නාවූ ධර්ම ස්වභාවයන් අනිත්‍ය බව වටහාගන්න ඕනෙ. එහෙම නැතිව ඉන්ද්‍රියගෝචර ලෙසින් පෙනෙන, ඇසෙන, දැනෙන සියල්ල සත්‍ය ලෙසින්, වෙනස්නොවන්නාවූ, සද්කාලික, ආත්මීය වශයෙන් මුලාවෙන් යුතුව, ආස්වාදය ලබනුයේ, බැඳෙනුයේ, පවත්වාගන්නට වෙරදරණුයේ “ දුක ” පමණක් ඉතිරි කරමින් සියල්ල විනාශවී යනවා.

ධර්ම ස්වභාවයක් ඇතිවෙනවා. ඒවා හේතුප්‍රත්‍යය කරමින් “ සුළඟ ” ලෙසින් නාමරූප සංස්කරණය කරනවා. සුළඟ ඇතිකළ කෙනෙක් ඉන්නවාද?... නැතැ.... සුළඟ ඇතිවූයේ එයට හේතුප්‍රත්‍යවූ ධර්ම ස්වභාවයන් නිසයි. ඒ හේතුප්‍රත්‍යයනට සුළඟයැයි යෙදූයේ කවුරුන් විසින්ද, කවරදකද.....? සුළඟ ඇතිවීමට හේතූන් ශූන්‍ය වනවිට, ප්‍රත්‍යවූ සුළඟ නැතිවෙනවා. සුළඟක් ඇතිවූන, සුළඟක් නැතිවූන හේතූන් ඇතිවූනා. හේතූන් නැතිවූනා. එහෙම වූනාට, ආරම්භය කොහේදැයි නොදන්නා නාමරූප සම්මතය දිගින් දිගටම ආත්මීය අයුරින් පවත්වාගෙන යමින් සිටිනවා. එපමණක් නොවෙයි, ස්වභාවයවූ සුළඟෙහි වෙනස්වීම් දැකීමින්, ඒවාට නාමවිශේෂණ, ක්‍රියාවිශේෂණ, නාමරූප යොදනවා. තද සුළඟ, කුනාටු සුළඟ, සීත සුළඟ, මඳ සුළඟ, හෙමින් සුළඟ හමනවා, හයිසෙන් සුළඟ හමනවා, පමණක් නොවේ, තවත් විකාර නාමරූප අපමණවත් සංස්කාර කරනවා.

ආරම්භය නොදන්නා - අවසානය නොදන්නා, හේතුප්‍රත්‍යයන් කෙරෙහි නාමරූප කවුරුන් විසින්, කවද, සම්මත කළේදැයි. නොදන්න, සම්මුතියම පිළිගනිමින්, -විමසීමකින් (විදර්ශණාවකින්) තොරව කර තබාගෙන යනවා. සත්‍යය තත්ත්වය වටහාගැනීමට හිතන්නේ නැහැ.

විඥානය ඔය ඇත්තේ දන්නවානේ. ඒකේ පොත්ත ඇරලා, විපොත්ත, දහයිසා කියනවා. මදයට සහල්ඥානය කියනවා. දැන් විඥානය නොවේ. සහල්ඥානයයි. වෙනස්වුන සහල්ඥානය තැම්බුකළ “ ධන ” වෙනවා. වෙනස්වුනා. දැන් එතැන සහල්ඥානය නැහැ. සහල්ඥානය පොකිකළහම “ පිටි ” වෙනවා. සහල්ඥානය නැහැ. විඥානය නැහැ, පිටිවලින් විවිධදේ හදනවා.

ඒ ඒ හදන හැමදෙයටම නාම යොදනවා. රූප වශයෙන් හඳුනාගන්නවා. කවර ආකාරයෙන්, කවරවුදෙයක් කෙරෙහිවුවත් නාමරූප සංස්කරණය වූයේ වුවත්, අවස්ථාවක ශුන්‍යවෙනවා.

මේනිසා තමයි සංස්කාරධර්ම කියා කියන්නේ. වචනයෙන් - සකස්කර (වචිසංස්කාර) සම්මත කරගත් දේ. මේ සියළු සකස්කිරීම්, සංස්කාර අභිත්‍යයි. නිත්‍ය හෝ සදකාලික නොවේ. යොදුගත් නාමරූප සංස්කාරයන් ප්‍රත්‍යකරමින්, සැබෑලෙස පවතින ලෙසින් හැඟීම් සම්මත ඇතිකර ගන්නවා. පවත්වා ගන්නවා. ඒවා සත්‍යය නොවේ. මූලාවයි. ඒවා සත්‍ය ලෙසින් දැකීම අවිද්‍යාවයි. මිත්‍යාදෘෂ්ටියයි.

නිවැරදිදැක්මෙන් (සම්මාදිට්ඨියෙන්) තොරවීම හේතුප්‍රත්‍යවෙමින් දකින, අසන, දැනෙන, විඳින, සියළු

සම්මතයන්හි බැඳෙනවා. ඇලිම් ඇතිකර ගන්නවා. එසේ ඇලෙමින්, පවතිමින්, ඒවායින් ආස්වාද ලැබීමේ කැමැත්ත (තෘෂ්ණාව) උපදවනවා. (කාමතණ්හා) හේතුවෙන් එහි පැවැත්ම ලෙසින් මනස සකස්වෙනවා. වැරදි වැටහීමෙන් යුතුව සකස්වූ මනසිකාරය (අයෝනිසෝමනසිකාර) පවත්වා ගැනීමට හිතනවා. මතකතබා ගන්නවා, මතකයෙහි බැඳෙනවා, විඤ්ඤාය නිර්මාණය වෙනවා.

විඳිනලද ආස්වාදයන් (කාමතණ්හා) තවදුරටත් අනාගතයේදීත් පවත්වා ගැනීමේ ඕනෑකම, කැමැත්ත ඇතිකර ගන්නවා. පෙරවිඳි ආස්වාදයන් පිළිබඳව පුනපුනා මෙනෙහි කරනවා. සතුවුවෙනවා. අනාගතයේදී ඒවා විඳීමට සැලසුම් කරනවා. ඒවා සමගම බැඳෙනවා. නැවත නැවතත් විඳීමේ ඕනෑකම හේතුවෙන් තවතවත් ක්‍රියාකාරකම් ඇතිකරනවා. (පුනර්භවය) පවත්වා ගන්නවා. මේවා හේතුවෙන් මතකශක්තිය වැඩෙනවා. වැරදි වැටහීමෙන් යුතු විඤ්ඤාය පවතිනවා.

අනාගතයේදී විඳින්නට සිදුවියැරැයි හැඟෙන, වර්තමානයේ විඳිඇති - තමන් නොකැමති ක්‍රියාවන්ගෙන් - විඳීමිවලින් බැහැරවීමේ ඕනෑකම (විභවතණ්හා) පවත්වා ගන්නවා. පවත්වනවා මේ හේතුවෙන් විභවතණ්හාවෙන් යුතු විඤ්ඤාය සකස්වෙනවා. මතකශක්තිය ගොඩනැගෙනවා.

මේ සියල්ලටම හේතුවෙන්හේ ආයථී සත්‍යය නොදැනීමයි. තමන් නොදන්නාබව වටහානොගැනීමයි. වටහාගත් අය- වටහාදෙනු ලබනවට නොපිළිගැනීමයි. ත්‍රිවිධ තණ්හාවන් හමුවෙහි සිතිය වියවුලට පත්වී තිබීමයි.

අත්ත.....අතිසැටියෙන් පිළිනොගැනීමයි. මොනවද මේ අත්ත.....ධර්මතාවය අනුව සම්මත ඇතිකරගෙන තියෙනවා..... සම්මතය පවත්වාගෙන යනවා. පෘථිවිජනයිත් මේ සම්මතය පිළිබඳව තේරුම්ගන්නේ නැහැ..... සම්මතයම සත්‍යය ලෙසින් පිළිගන්නවා..... සම්මතය අනුව පවතිනවා.

පිරිමිත්ය කියනවා.....ගැහැණුත්ය කියනවා..... දරු දැරියත්ය කියනවා..... මව්පියත්ය කියනවා.....ඥාතීත්ය කියනවා..... බිරිඳය කියනවා..... සැමියාය කියනවා.....ගසය කියනවා..... සත්තු, සර්පයත්ය කියනවා.....ඇසය කියනවා.....කනය කියනවා.....අතය කියනවා.....කකුල කියනවා.....මේ ආකාරයෙන් ලෝකය කියන, සම්මතය වගේම..... පවත්වාගනු ලබනපවතින්නේ ය'යි විශ්වාස කරන.....පිළිගන්න සියළු දෙයම ධර්මතාවයන්මත ඇතිකර ගන්නාලද සම්මතයම පමණයි. එහි සැබෑකිසිවක් නැහැ. සියල්ල වෙනස්වෙනවා.

මෙවන් සම්මත ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි ඕනෑකම (තණ්හාව) ඇතිකර ගත් සත්ත්වයින්.....එකිනෙකා අතර සම්බන්ධයන් පවත්වා ගන්නවා.....සම්බන්ධයන් පටන්ගත් තැනම දුක උපදිනවා. දුක පවතිනවා. තත්ත්වාවබෝධය නැති සත්ත්වයින් තමතමන් තුළ ඇතිකර ගත් හැඟීම් ඇසුරු කරමින් බලාපොරොත්තු ඇතිකර ගන්නවා.

ඒ වගේ බලාපොරොත්තු ඉටුකරගැනීමට.... අරමුණු කරනවා.වෙහෙසනවා. ඕනෑකම (තණ්හාව) සමග ඇතිවූ මුලාව හේතුවෙන් පවතින දුක පෙනෙන්නේ නැහැ. මුලාවට ආචරණය වෙනවා. සත්ත්වයා අරමුණ දිහාවම බලාගෙන දුක- විඳිනවා.

කොහොමද මේ දුක විඳින්නේ කියා අපි විමසා බලමු.

පිළිතුර අතළුගම තියෙනවා. බිරිඳ උදෙසා සැමියා දුක විඳිනවා, සැමියා උදෙසා බිරිඳ දුක විඳිනවා, දරුවන් උදෙසා දෙමාපියන් දුක විඳිනවා, දෙමාපියන් උදෙසා දරුවන් දුක විඳිනවා. ආදරවන්තියන් උදෙසා ආදරවන්තයා දුක විඳිනවා, ආදරවන්තයන් උදෙසා ආදරවන්තියන් දුක විඳිනවා, සේවකයන් උදෙසා හාමිපුතූන් දුක විඳිනවා, හාමිපුතූන් උදෙසා සේවකයින් දුක විඳිනවා, පාලකයන් උදෙසා රටවැසියන් දුක විඳිනවා, රට වැසියන් උදෙසා පාලකයන් දුක විඳිනවා, මේ සම්මත කෙරෙහි ඕනෑකමින් බැඳුණු සෑම සියළු තැනම දුක පවතිනවා.

ඉගෙනගන්න දුක විඳිනවා, තනතුරුවලට දුක විඳිනවා, ලබාගත් තනතුරු රැකගන්න දුක විඳිනවා, අනන්ත අප්‍රමාණ දුක ම විඳිනවා, සමහරු සාර්ථක අනාගතයක් පතමින් වර්තමානය ඒ සඳහා කැපකරමින් දුක විඳිනවා.....ඒ අය වටහාගන්නේ නැහැ, ඒ අයගේ මරණය හමුවන්නේ අනාගතයේදී බව.....එසේ ලැබීමට සිදුවන මරණය ගැන නොසිතා, ලැබියහැකි සැපසම්පත් පිළිබඳව සිතමින් අනාගතය පැමිණෙන තෙක් බලාසිටිනවා.....සතුට අපේක්ෂාවෙන් කටයුතු කරනවා, අනාගත සතුට අපේක්ෂාවෙන්, අද දවසේ විඳින දුක ඉවසනවා. හැබැයි ආයතී සත්‍යය වටහාගෙන, සසරමග අත්හල ප්‍රඥාවත් ආයතී ශ්‍රාවකයින් හැරුණුකොට, දුකෙන් මිඳුනු කෙනෙක් නැහැ. මේ සසර දුක නැතිකර දෙන්නට වෙනත් අයෙකුහට බැහැ..... ඒ දුක නැතිකරගන්න ඕනේ තමන්මයි. තමන් විසින්මයි, පවතින මුලාව වටහාගනිමින් වැඩිගිය ප්‍රඥාවෙන් මතුකර ගත් සිතියෙන් (ඵළැඹි සිතිය) යුතු වීම.... මේ සසර දුක දුරුවීමට හේතුවෙනවා.

**“තුම්මෙහි කිව්වං ආතප්පං
අක්ඛාතාරො තථාගථා
පට්ඨන්තො පමොක්ඛන්ති
මොක්ඛන්ති මාර ඛණ්ඩනා ”**

තථාගතයන් වහන්සේ මග පැහැදිලි කරදෙන්නේය
ඔබ..... එම මගට නොපමාව පිවිසෙනුයේ, මාරයාගේ
බැඳීමෙන් නිදහස් වෙන්නේය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින්
මෙලෙසින් පැහැදිලිවම දේශණාකොට වදුරා ඇතිබව අපි
කවුරු කවුරුත් දැනගත යුතුයි.

මොනවා කරන්නත් අපි මේ සකස්කරගෙන ඇති සම්මුති
පිළිබඳ නිවැරදි දැකීමක් - වැටහීමක් ඇතිකර ගන්න ඕනෙ. මේ
දුක පිළිබඳව සත්‍යය තත්ත්වය සත්ත්වයන් පිළිගන්නේ නැහැ.
තේරුම්ගන්නේ නැහැ. සත්‍ය ස්වභාවය පැහැදිලිකර දෙනවිට
ඒ අය එකඟතාවයක් දක්වන්නේ නැහැ. ඔවුන්ගේ දැකීම
(දෘෂ්ඨිය) පිළිගැනීම නිවැරදිබව පවසනවා. ඒවා සනාථකිරීමට
කරණු දක්වනවා. ඒ කොහොම වෙතත් චතුරායථී සත්‍යය
අවබෝධකළ, ආයථී ධර්මය වටහාගත්, බුද්ධ ශ්‍රාවකයින් මේ
දුක්විඳින සත්ත්වයන්හට අනුකම්පා කරනවා. දුකට
පිහිටවෙනවා. දුක විඳින සත්ත්වයන්ව ඉන් මුදවාගැනීමට
වෙහෙසෙනවා. දුක නැතිකිරීමේ මග කියාදෙනවා. දුක විඳින
සත්ත්වයින් අතර සිටින නුවණැත්තන් මේ ආයථී මාර්ගයට
පිවිසෙනවා. ආයථී සත්‍යාවබෝධය ලබමින් දුකෙන් මිදෙනවා.....
ඒකටත් සසර පුරුද්ද තියෙන්න ඕනෙ.

තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් ආයථී
අශ්ඨාංගික මාර්ගය දේශණාකොට වදුරා ඇත්තේ මේ සසර
දුකෙන් ගැලවීගැනීම පිණිසයි.

අද දවසෙහි බුදුන්වදුළ දහම යම්යම් අය විසින් දේශණා කරනවා අපට ඇතිලා තියෙනවා, දැකලා තියෙනවා,

එහෙම දේශණායන් කරන දේශකයන් වහන්සේලා... තම තමන්ගේ දැනීම - වැටහීම අනුව, කරනු ඉදිරිපත් කරමින් කතාකරනවා. පැහැදිලිකිරීම් කරනවා. එවැනි දේශණායන් පිළිබඳව විවිධ මතිමතාන්තරයන් ඇතිවෙන්න පුළුවන්. ධර්මය ශ්‍රවණය කරන අයතුලත් විවිධාකාර හැඟීම් අපේක්ෂාවන් තියෙන්නත් පුළුවනි..... කාගේ.....කාගේ.....උවමනා එපාකම් කොහොම වුනත්, බුදුන්වදුළ දහම දේශණාකරන දේශකයාගේ දේශණය තුළින් අර්ථකථනය වියයුත්තේ තථාගත සම්මාසම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදුල ධර්මය පමණක් මයි.

බුදුන් දවසෙහිත් මෙවන් අවස්ථාවන් පැවත ඇති බවත්....එවැනි ගැටළු සහගත අවස්ථාවලදී තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ හමුවී,ගැටළු නිරාකරණය කරගත් අයුරුත් උන්වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකොට වදුළ කරැණුත් සූත්‍ර දේශණායන් තුළින් දැකගන්න පුළුවනි. මේ එවැනි දේශණායකින් උපුටාගත් කොටසක්.

“ ඉක්බිති තෙර මහණහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේකරා ඵළැඹියහ. ඵළැඹ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඳ එකත්පස්ව-උන්න. ඵලෙස එකත්පස්වඋන්, තෙර මහණහු හැමදෙනා හා සමග යම්ප්‍රමාණ කථාසල්ලාපයක් ඇතිවිනම් ඒ හැම භාග්‍යවතුන් වහන්සේට සැළකළලහ.

වහන්ස, කවුරුන් විසින් කළ කථාව නිවැරදි කථාවක් වන්නේ ද.

මහණෙනි, ඒ ඒ කරුණින් තොප හැමගේ කටා නිවැරදිය. එසේ වුවත් මවිසින් පාරායන වග්ගයෙහි තිස්සමෙත්තෙය ප්‍රශ්නයේ දී යම් ආකාරයකින් දැක්වූයේද?.... ඒ අනුව.....

“ ඒ රහත් මහණු ප්‍රඥාවෙන් උභයාන්තයන් දැක, මධ්‍යයෙහි නොතැවරේනම්, ඔහු මහාපුරුෂයෙයිද, හේ මෙලොව සිබ්බනී සංඛ්‍යාත”තෘෂ්ණාව ඉක්මගියේයැ’යි කියමි ය’යි වදාරණ ලද නම්, එය මනාකොට අසව, මෙහෙහි කරව , කියන්නෙමිය.

වහන්ස, එසේ ය’යි ඒ මහණහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේට පිළිවදන් ඇස්වූහ. භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මේ කරුණ වදාළහ.

මහණෙනි, වර්තමාන ආත්මසංඛ්‍යාත එස්සය, එක් අන්තයකි. එස්ස සමුදය දෙවනඅන්තය වෙයි, එස්ස නිරෝධය මධ්‍ය වෙයි, තෘෂ්ණාව සිබ්බනිය (බැඳුනබන්තිය)යි. තෘෂ්ණාවම ඒ ඒ ආත්ම ස්වභාවයන්හි උපත ඇතිකරමින් එහිම වෙයි.

මහණෙනි, මෙපමණකින්ම හික්ෂුව ප්‍රඥාවෙන් විශිෂ්ඨ දැනුමෙන් යුතුව මුළුමනින්ම අවබෝධකරගනී.සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රත්‍යක්ෂකර ගනිමින් මේ ජාතියහිදී දුක අවසන් කරන්නේ වේ.

විවිධ සම්මුති පිළිගැනීම් අතර....අතරමංචී..... වල්මත්ව සිටින ජනතාවක් උදෙසා.....සැබෑ තත්ත්වය විග්‍රහකරමින් පැහැදිලිකරදීම ලෙහෙසිපහසු කටයුත්තක් නොවෙයි.... අනන්ත අප්‍රමාණ විරුද්ධතාවයන් ඇතිවෙනවා.... මේ මොහොතේදීත් වෙන්නපුළුවන්.

අනාගත සම්මතය තුළත් වෙන්නපුළුවනි.....අතීත සම්මතය තුළත් සිදුවෙලා තියෙනවා. තථාගත සම්මාසම්බුදු පියාණන් වහන්සේ ඒවාට මුහුණදීලා තියෙනවා.

අපි හුඟක් දේවල් කතාකළා. දැන් අපි.....වැරදි දැකීම, වැරදිම කුමක්දැකියා විමසා බලමු. වැරදිදැකීම කුමක්ද? කියලා වැටහෙන විට පහළවෙන්නේ නිවැරදි දැකීමයි, නිවැරදි වැටහීමයි.

අපතුළ කාලවශයෙන් සම්මතයක් පවතිනවා. මේ සම්මතයම මුලාවක්. ඒ මුලාවෙන් ගැලවෙන්න බැරි තරමටම අපි ඒවා පිළිඅරගෙන. එකඟත්ත්වයට පත්වෙලා. දිට්ඨිගත - වෙලා..... එහෙම මුලාවක බැඳියමින් එය සත්‍යය ලෙසින් පිළිගැනීම, එකඟවීම වැරදි දැකීමයි, වැරදි වැටහීමයි, මිථ්‍යා දෘෂ්ඨියයි.

“තත්පරය” කියා දෙයක් ඔයඅැත්තෝ දන්නවාද?..... අසා තියෙනවාද?

එහෙමයි භාමුදුරුවනේ..... කාලය ගණනය කිරීමේ දී තත්පරය භාවිතා කරනවා.

බොහොම හොඳයි. ඔය තත්පරය කියන සම්මත දෙය, ඔය අැත්තන් දැක තියෙවාද..... එහෙමත් නැතිනම් තත්පරය තියෙන්නේ කොහේද.....

භාමුදුරුවනේ ඔරලෝසුවේය'යි කිසිවෙකු පැවසීය.

හොඳයි..... ඔරලෝසුව නොතිබුණා නම් තත්පරය තියෙනවාද?

හාමුදුරුවනේ හරිම අමාරුවකයි අපි වැටුණේ,.... මේකට පිළිතුරු දෙන්න ගියහොත් අපි තවත් අමාරුවෙහි වැටෙයි වගේ. ඒ නිසා නායන හාමුදුරුවනේ අප කෙරෙහි කරුණාවෙන් මේ ගැටළුව නිරාකරණය කර, දෙසා වදුරුණ සේක්වා.....'යි. හඬනැගුණේ එක්අයෙකු වෙතින් නොව කිහිපදෙනෙකු වෙතිනි. ඔරලෝසුව වෙනස්නොවන සදුකාලිකව පැවති දෙයක්ද, සකස්කර ගත් දෙයක්ද.

ස්වාමීනි..... ඔරලෝසුව කියන්නේ සකස්කර ගත් දෙයක්.ඒක කොටස් වශයෙන් ගලවන්නට පුළුවන්. ඉතින් එහෙම කොටස්වලට ගැළෙව්වහොත් එහෙම,ඒ ඒ කොටස්වලට කියන නම් හැරුණුකොට ඔරලෝසුව නැතුවයනවා, අපේ හාමුදුරුවනේ.

අන්න හරි.....ඔරලෝසු නොවන කල,තත්පරය තියේවිද?.....

නැහැ හාමුදුරුවනේ.

එතකොට - ඔරලෝසුව - තත්පරය නිත්‍යදේ නොවනබව වැටහෙනවා..... මේවා හඳුනාගත්තේ, ඔය ඇත්තන්..... යම් පමණකට හේතුප්‍රත්‍ය ලෙසින් ධර්මතාවය වටහාගෙන ඇතිනිසා.....තත්පරය.....ඔරලෝසුව ලෙසින් නාමරූප හඳුනාගත්තේ.....මම නොවේ.....අපි නොවේ.....සිතෙන් ය'යි කියනවා.....දැන් ඔයඇත්තන් මට පැහැදිලි කරන්න..... ඔබනැම පවසන..... ඔය..... සිත..... පවතිනුයේ කොතැනකද..... සිත නිත්‍යද..... අනිත්‍යද කියලා.

ස්වාමීනි.....ඔබ වහන්සේගේ පැනය ඇසෙන විටම..... ඇසෙන් දකින්නට මෙතැන ඔරලෝසුවක් නැතිවුනත්, සම්මතයෙන් දැනටත් ආකාරයට පෙරමතක ශක්තිය (විශ්‍රාමය) පහළවුනා. සම්මතය ඇසුරුකරමින් “ සිත ” වශයෙන් වැටහුණා.....ඔරලෝසුව.....තත්පරය..... හඳුනාගත්තේ එම සිතෙන්මයි.....ඔබවහන්සේ විසින් විමසන ලද කරුණට අදාළව.....ඔරලෝසුව හෝ තත්පරය පිළිබඳ පෙරදැනුමක් නොතිබුනේනම්.....මතකයෙන් නොතිබුනේ නම්.....තත්පරයත් නැතැ.....ඔරලෝසුවත් නැතැ..... ඒවා හඳුනාගන්නට පහළ වූ සිතත් නැතැ.....ස්වාමීනි.

එහෙමනම් දැන් ඔය ඇත්තන් කියන්නේ සම්මත ලෙසින් පෙර සකස්කරගත් මනසිකාරයන්.....සකස්කරගත් වවිසංස්කාරවූ දේවල් හඳුනාගත්තේ කුමකින් ද?

..... නමින් නාමුදුරුවනේ

නම හැඳුනේ කොහොමද

වචනයෙන් නාමුදුරුවනේ,

වචනයෙන් සකස්වුනේය කියන්නේ වවිසංස්කාරයයි. නම හැඳුනේ වචනයෙන්. ඒ අනුව ගොඩනැගුන මනසිකාරයෙන් - නාමරූප හඳුනාගන්නවා.....තත්පරය.....ඔරලෝසුව ලෙසින්..... දැන් ඔයඇත්තෝ කියන්න නාමරූප ලෙසින් තත්පරය හෝ ඔරලෝසුව හඳුනාගනුයේ කුමකින්ද කියා.....

පිරිස මඳක් විපිළිසරවිය.ඔවුනොවුන් අතර.... නිහඬියාව බිඳමින් කසුකුසුවක් මතු විය. ඒ සියළු සිදුවීම් දෙස නායක නාමුදුරුවන් වහන්සේ උපේක්ෂාවෙන් යුතුව බලා සිටියේය.

මද වේලාවකට පසුව පිරිස අතර සිටි අයෙකු තම හඬ අවදි කළේය.

හාමුදුරුවනේ.....ඒක තත්පරය හෝ ඔරලෝසුව ලෙසින් හඳුනාගත්තේ සිතෙන්.

ඔය ඇත්තන්ගෙන් කවුරුන් හෝ විසින් නොවෙයිද?..

නැතැ හාමුදුරුවනේ..... සිතෙන්.

දැන් ඔය ඇත්තන්හට, මෙතෙක් අපි කටාකළ මනෝචිකාරවූ - මිථ්‍යාදෘෂ්ඨිය, වැරදි පිළිගැනීමට හේතුවූ තත්පරය හෝ ඔරලෝසුවෙන් බැහැරවෙන්න පුළුවනිද?..... ඒක කරන්න වේහෙම ලෙහෙසි වෙන්න නැතැ..... ඒ තරමට තදින් මිථ්‍යාව පිළිඅරගෙන. මිථ්‍යාවෙහි බැඳීලා. මෙම තත්ත්වයෙන් මිඳෙන්න පුඤුව තියෙන්න ඕනෙ..... පුඤුව වැඩෙන්න ඕනෙ..... ඒ නිසයි සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් මෙසේ දේශණ කොට වදාරා තියෙන්නේ.....

“ පඤ්ඤාව තස්සා යං ධම්මෝ

න යේ ධම්මෝ උප්පඤ්ඤස්ස ”

“ මේ ධර්මය පුඤුවන්තයන් උදෙසා මිස මෝඛයන් උදෙසා නොවෙයි. ”

දැන් ඔය ඇත්තන්, තමන්තුල පවතින පුඤුව අනුව සම්මතයෙහි පවතින සියළු නාමරූප සංස්කාරයන් විග්‍රහකරගන්න.

විදුර්ගණා කරන්න. එය අපගේ කට්ටමට බඳුන්වූ උපමාවට පමණක් නොවෙයි..... සම්මත ලෝකය පුරා පතුරුවමින් විමසන්න..... එවිට ඔබගට බොහෝ දේ ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගන්නට හැකිවේවි.....

දැන් ඔය ඇත්තන් දන්නවා “ තත්පරය ” සංස්කාරය, නාමරූපය, එය ඇති තැනක් දැකිය නොහැකිඅයෝනිකෝමනසිකාරයක් පමණයි. සම්මතයක් පමණයි. එය.....එලෙසින් වැටහෙනවිට තත්පරය හේතුවෙමින්..... ඇතිවෙන.....පවතින ලෙසින්.....පිළිගැනෙන..... මිනිත්තුවට සිදුවෙන්නේ කුමක්ද?.....මිනිත්තුව හේතුවකොට ඇතිකරගන්නා.....සකස්කර ගන්නා පැයට සිදු වෙන්නේ කුමක්ද?..... පැය උපයෝගිකර ගනිමින් සකස්වෙන දිනයට වෙන්නේ කුමක්ද?.....මේ ආදී වශයෙන් දින..... සති..... මාස.....වර්ෂ.....යුග.....ඊයේ.....අදය..... හෙටය... අතීතය..... වර්තමානය.... අනාගතය.....වශයෙන් සකස්කරගත් නාමරූප සම්මතයන්.....සත්‍යලෙසින් නොපවතින.....එහෙත් සත්‍යයන් වශයෙන් ඇතිකරගන්නා හුදු මනෝචිකාරයන් බවක් වැටහෙනවාද?.....සම්මතය පිළිගැනීම වැරදිබව වැටහෙනවාද?..... යථා ස්වභාවයන් පිළිබඳව ඇතිකර ගත් නිවැරදි වැටහීමකින්.....දැකීමකින් තොරව..... සම්මතයන් පිළිගැනීම.....ඒවා.....නිවැරදි සේ දැකීම - මිථ්‍යා දෘෂ්ඨියයි.....වැරදි දැකීමයි.

හේතුවීම ධර්ම ස්වභාවය වැටහෙනවිට සම්මා දිට්ඨිය..... නිවැරදිදැකීම පහළවෙනවා.....නාමරූප මනෝචිකාරයන් අහෝසිවෙනවා.....හේතුවීම ධර්මය නොදන්නාකම හේතුවෙන්.....සම්මතයන්ට මූලාවෙනවා,

ඊයේ දවස ගැන කතාකරනවා, හෙට දවස ගැන හිතනවා. ප්‍රාර්ථනාවන් කරනවා.....වටහාගන්නේ නැහැ.....අද දවසේ ප්‍රාර්ථනාකරන.....හෙට දවස හමුනොවන බවක්.....ඊයේ ප්‍රාර්ථනාකරනු හෙට දවස හමුවෙන්නේ, අද දවස ලෙසින්.....අනාගතය පිළිබඳ සිහින දකිනවා.....සැපවත් වෙන්න ප්‍රාර්ථනා කරනවා.....තමාගේ සම්මත මරණය සැඟවී සිටිනුයේ ද....සැප සම්පත් ඇතැයි සිතන අනාගත මායාව තුලම බව තේරුම්ගන්නේ නැහැ.....මේතමා අවිද්‍යාව..... නොදැනුවත්කම.....මේ නොදැනුවත්කමින් මිඳෙන මඟ තමයි.....සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ දේශණා වදාරා ඇත්තේ.....ඒ මඟ වටහාගනිමින් සත්‍ය අවබෝධකොට, සසර දුකින් ඵතෙරවීම...තමන් විසින්ම සිදුකරගත යුත්තක්. කවරෙකු හෝ සසර දුකින් ඵතෙර කිරීමට වෙනත් අයෙකුහට හැකියාවක් නැහැ.

ඊයේ වේවා....අද වේවා....හෙට දවස වේවා.... අතීතය වේවා....වර්තමානය වේවා....අනාගතය වේවා..... ඇතිකරගත් සම්මුති පමණක් බව වටහාගැනීමට සමත්වුවහොත්....මනෝවිකාර-අයෝනිසෝමනසිකාර.... නාමරූප වචිසංස්කාරයන්හි මැදිවී....ඒවායෙහිම ශිලෙමින්, පවතිමින්....සිතමින්....සිතුවලි පවත්වමින්....පීඩනයට හසුවී..... දුක විඳින්නට මඟ සකස්වෙන්නේ නැහැ. සම්මාදිට්ඨිය ඇතිකර ගැනීම හේතුවෙන්....ධර්මතා නිවැරදිව වටහාගැනීම හේතුවෙන්....සිහිය නිරවුල්වී, සිත සමථයට පත්වෙනවා....සකස්වීමේ හේතුව වැටහෙනවිට....පවත්වා ගැනීමට අනුගත වෙන්නේ නැහැ. ඵතැනම නවතිනවා.

දැන් ඔය ඇත්තන්.....වටහාගන්නට ඕනෙ.....සත්‍ය වශයෙන් නොවන-නොපවතින සම්මතවල නොබැඳී..... ඒවායේ සැබෑ ස්වරූපය වටහාගැනීමටත් - ඒවා ඇසුරු නොකර සිටීමටත් පුරුදුවෙන්න ඕනෙ.....මුළාවෙන් යුතුව ඇතිකර ගත් සිතුවිලි නොවන තැන.....දුකට හේතුවක් නැහැ. හේතුව නොවනනිසා - පවත්වා ගැනීමකුත් නැහැ.....මේටික හොඳින් තේරුම් ගන්නවිට.....කිසිවක් කෙරෙහි නොබැඳෙන - පෙරනොවිඳි - නොදැනුන ප්‍රීතියක් වැටහේවි. හැබැයි ඒ නිරාමිශ ප්‍රීතියට රැවටෙන්න හොඳනැහැ.

සම්මා සංකප්ප

නිවැරදි කල්පනාව (සිතිය - සතිය) පැවැත්වීමට නම්..... ධර්ම ස්වභාවය පිළිබඳව - නිවැරදිව දැනගන්න ඔහු..... නිවැරදිව වටහාගන්න ඔහු....එතකොට නිවැරදිව කල්පනා කරන්න (සිතිය පවත්වන්න) හැකිවෙනවා.

වෙනනා හං නිකඛ වෙ කම්මං වදුම්
වෙනයිත්වා කම්මං කරොතිවා
කායෙන වාචාය මනසා ”

“ මහණෙනි , වෙනනාව (සිතුවිල්ල - හැඟීම - සිත) ම ක්‍රියාව (කර්මය) ලෙසින් දේශණා කරමි. හැඟීම් - සිතුවිලි හේතුවෙමින් - කායිකව - වාචිකව - සිතමින් සියළු ආකාරයෙහි ක්‍රියාකාරකම් පවත්වන්නේය. ”

ධර්මතාවයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධයන් තොරව - දකින , අසන, දැනෙන, -නාමරූප (කෙලෙස්) සම්මතයෙහි මුලාවෙන් යුතුව හැඟීම් ඇතිකිරීම , සිහිකිරීම, මෙහෙහිකිරීම (මඤ්ඤනා) සංකල්පනාවන් ඉපදවීම-සසර ඇතිවීමට- පැවතීමට හා වැඩියාමට හේතු වෙයි..... සසර පැවැත්මට කාරණ වෙයි. ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව යථාවබෝධයෙන් තොරවූ සත්ත්වයෝමෙහෙහි කරනවා (මඤ්ඤනා) කල්පනාකරනවා සිතනවා..... සිතමින්ම මතකයන් අළුත් කරනවා. ක්‍රියාකාරකම් (හවයන්) අරඹනවා හවයන් පවත්වනවා..... ඇතැම්විට නොකැමැත්තෙන් වුවද ක්‍රියාකාරකම් (හවයන්) අත්හරිනවා.....එහෙත් ඒ එකම අවස්ථාවක හෝ ඕනෑකමෙන් (තණ්හාවෙන්) බැහැරව නොවෙයි.

උපදින්නට පතනවා..... ඒ කියන්නේ ක්‍රියාකාරකමට හවය පතනවා. උපදිනවා. හවයෙහි පිහිටනවා මියයනවා. හවක්‍රියාකාරකමෙන් ගිලිහෙනවා, එහෙම ගිලිහෙන්නේ කැමැත්තකින් හෝ අවධෝධයකින් නොවේ..... ධර්ම ස්වභාවයට අනුවයි. ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව) හේතුවකට ගෙන යලියලිත් උපදිනවා.....යලියලිත් මැරෙනවා.කටයුතු අරඹනවා.....අවසන් කරනවා, සමහරවිට අරඹනලද කටයුත්ත අවසන් නොකරම අතහැර දමනවා.....මේක තමයි උපත හවය මරණය මේවා නොවැටහීම හේතුවෙන් යලි යලිත් හවයන් ඇතිකරමින් උපදිනවා හවය පවත්වනවා. හවය අතහැරෙනවා මැරෙනවා,..... තමන්තුල පවතින කැමැත්ත ඕනෑකම (තෘෂ්ණාව)අනුව සිහිකරනවා මතකය හා හැඟීම් සිතුවලි ඔස්සේ ක්‍රියාකාරකම් හවය නිර්මාණය කරගෙන “ දුක ” විඳිනවා.

සකස්කර ගත්තාවු (සංස්කාරික) නාමරූප සම්මත ස්වභාවයන්හි පිහිටමින් ඒවා නිත්‍ය , සුඛ, ආත්ම ලෙසින් පිළිගනිමින්, දැකිමින් (දිට්ඨිගත) හේතුප්‍රත්‍ය නොදැන, හැඟීම් උපදවන (අයෝනිසෝමනසිකාර) පෘථග්ජනයිත් ජීවත්වෙන්නේ සිහින ලෝකවලයි....ඒ අය දැකින්නේම සිහිනයි.... පවත්වන්නේම සිහිනයි.

සියළු සංස්කාර - කෙලෙස් - උපධි එතැනයි.

ලෝකය සම්මතය ගැහැණු පිරිමි
 තරුණ මහළු සේවක සේවිකා, වළු
 බැටළු පාද රහිත, දෙපාආචාරී සිවුපා අපමණ
 පාදආචාරී කාමී උරග අහස පොළව
 හිරු සඳු ගහකොල , මල් , වල , මගතොට , කඳු
 හෙල් , ගිරිකුළු , ගංගා , මුහුදු , ඇල දෙල මෙකී නොකී
 සියළුම නාමරූප සම්මතයෝ උපද්‍රව කාරකයෝය. උපධිත්
 ය..... වචනයෙන් සකස්කරගත් දේය.වචිසංස්කාරයෝය.

වෙනස්වන්නාවූ ධර්ම ස්වභාවයන්මත පිහිටා සිදුකළ
 හඳුනාගැනීම්, දැනකියාගැනීම්,නම්කිරීම් රූප ලෙසින්ම
 පිළිගැනීම් සැබෑවක් නොවන මෙවන් සිතුවිලි
 අයෝනිසෝමනසිකාරයි. මිට්ඨා සංකල්පනාවන් වැරදි
 පිළිගැනීම් ධර්මතාවයන් පිළිබඳව නිවැරදි වැටහීම හැති
 නිසයි, මේ වගේ වැරදි සංකල්පනාවන්වල අනුගතවෙන්නේ
 පවත්වාගන්නේ,

සංකල්පනාවන් බිහිවූයේම ක්ෂයවීම මිස
 පැවතීමක් නැතැ. පැවතීම ආරම්භ වෙන්නේ ...නාමරූප
 වචිසංස්කාරයන් සිහිකිරීමට පෙළැඹීම නිසයි..... සිහි
 නොකරනවා නම් මෙහෙහි නොකරනවා නම්, මේ එකම
 සංස්කාරයක හෝ පැවැත්මක් නැතැ..... මේ වචනයෙන්
 සකස්කරගත් (වචිසංස්කාර) නාමරූප..... මිසක් එකම
 වචනයක් හෝ පෙනෙන්නේ නැතැ.වචන ඇසෙනවිට.....
 අසන්නාවූල පවතින දැකීම පිළිගැනීම අනුව
නාමරූප සිත් පහළවෙනවා.....

තත්ත්වාවබෝධය නැති සත්ත්වයෝ ඒවාට අනුගත වෙනවා..... ඒවාට මුලාවෙනවා එවන් මුලාව හේතුවෙන් සසර සකස්වෙනවා භව නිර්මාණය වෙනවා. “ දුක ” පවතිනවා මේ සියල්ලටම හේතුවූයේ සත්‍ය ස්වභාවයන් නොදැන, ඇතිකර ගත් වැරදි සංකල්පනා (මිථ්‍යා සංකප්ප) නිසා බව වටහාගන්නට ඕනෙ.

කිසිවෙකු හෝ කිසිවක් පිළිබඳව දන්නේයහඳුනන්නේය කියා කියනවානම් ඒඅය පඤ්ච උපාදානස්කන්ධයට හසුවී රැවටී ඇතිබව වටහාගත යුතුයි. පරමාර්ථ සත්‍යයෙහි පිළිගතයුතු, පිළිගත හැකි එවන් කිසිවක් නොවේ.

ඇතිකර ගත් කල්පනාවක්-හැඟීමක්, සිතුවිල්ලක් නොවනතැන තණ්හාවක් ඕනෑකමක් කැමැත්තක් නැහැ,

“ ඕනෑකම ඇතිවූ විට

නැතිකම දැනෙන්නේය.

එවිට දුක උපදින්නේය.

බලාපොරොත්තු ඇතිවෙන්නේය.

භවය තැනෙන්නේය.

උපන්නේ වේ. ”

“ ඕනෑකම නොමැතිවිට

නැතිකම නොවෙන්නේය.

“ දුක ” නොවෙන්නේය.

බලාපොරොත්තු නොවෙන්නේය.

භව ක්‍රියාකාරකම් නොවෙන්නේය.

නූපන්නේය. ”

මේවා සියල්ලම ඇතිකර ගත් කල්පනාවන් පමණයි
වෙනනා පමණයි සිතුවිලි පමණයි හැඟීම් පමණයි
..... මනස සකස්වූ ආකාරයන් පමණයි මෙවන් හැඟීම්
..... සිතුවිලි සංකල්පනාවන් පිළිබඳව, නැවත නැවතත්
සිහිකිරීමක් - මෙහෙහිකිරීමක් සිදුනොවන්නේ නම්
කිසිවෙකු නොදැන මතකයන් (විඥාන) ගිලිහී යාමි

ඕනෑකම - කැමැත්ත තණ්හාව ආස්වාදය
..... ලැබීමේ කැමැත්ත මේ වචිසංස්කාරයි.
නාමරූපයි..... සංකල්පනා පමණයි.

නැතිකම හැඟීමක් පමණයි. සංකල්පනාවක්
පමණයි. සිතුවිල්ලක් පමණයි.

“ දුක ” කියන්නේ ඇතිකරගත් සම්මතයක්,
හැඟීමක් සංකල්පනාවක් - සිතුවිල්ලක් පමණයි.

බලාපොරොත්තු කියන්නේ හැඟීමක් සිතුවිල්ලක්
සංකල්පනාවක් පමණයි මේ සියල්ලෙහිම පවතින
ස්වභාවයක් සකස්වෙන්නේ වෙනස්වීම ම, පැවැත්මවූ
ධර්මතාවයන් පිළිබඳව නොවැටහීම මුල් කරගනිමින්
ගොඩනගා ගන්නා වැරදි පිළිගැනීමේ නිසයි.....

මම ය කියන්නේ වචනයක් ච්චන්තක් පිළිගැනීමක්
සමගම මම පවතින සැබෑවක් ලෙසින් සකස්වෙනවා.
..... පවතින ලෙසින් මිට්තා පිළිගැනීමක් සකස්වෙනවා.

වචනය ම “ මම ” වූකල නාමරූප වශයෙන්
පිළිගනිමින් “ මම ” වෙමින් වචනයෙන් සකස්කරමින්
(වචිසංස්කාර) වචන වලින්ම සිත සිතුවිලි ලෝක
..... ආදී වශයෙන් විවිධාකාර අප්‍රමාණ නාමරූප බිහිකර
ගන්නවා

වචනයෙන්ම ඇති වූ මම වචනයෙහිම
රැවටෙමින් එහිම ගිලෙමින් වචන කෙරෙහිම තණ්හාව
උපදවමින් මතක තබාගෙන සිහිකරමින් (විඤ්ඤ) අත්
හැරීමකින් තොර පැවැත්මක් ලෙසින් පවතිනවා සසර
ගමන සකස්වෙනවා.

වචනයෙන් සකස්කරගත් (වචි සංස්කාර) සම්මත
කිසිවක් නිත්‍ය නොවෙයි. සත්‍ය නොවෙයි. වෙනස් නොවී
සදුකාලිකව පවතින දේ නොවෙයි ඒ නිසයි තථාගතයන්
වහන්සේ විසින් සියළු සංස්කාරයන් අනිත්‍ය ලෙසින් දේශණා
කර ඇත්තේඅනිත්‍ය දෙයෙහි රැවටීම උකට හේතුවන

බවත් වෙනස්වීමට ලක්නොවන කවර හෝ සංස්කාර ධර්ම ස්වභාවයක් නොමැති නිසයි.

සසර දුක නැතිකොට සදුකාලික විමුක්තිය අවබෝධ කිරීමටනම් වෙනස් නොවන - එකම ධර්මතාවය - වෙනස්වීම ම වශයෙන් බුදුන් වදාළ පරමාර්ථ සත්‍ය වටහාගත යුතුයි ඒ ආයථී සත්‍ය අනුගමනය කරමින් සසර ගමන නවතාලීමට “ සිහිය ” පැවැත්විය යුතුයි.

අනිත්‍යය වෙන සදුකාලික නොවන සංස්කාර සම්මතයෙහි සංකල්පනාව පැවැත්වීම ඒවායෙහි අනුගත වෙමින් ක්‍රියාකාරකම් (භව කාරක) උපදවා ගැනීම පවත්වා ගැනීම “ දුක ” නැතිකර සසරින් චිතොරවීමට හේතුකාරක නොවන බව වටහාගන්නා ප්‍රඥාවන්තයින්

වචනයෙන්ම සකස්කර ගත් (වචි සංස්කාර) නාමරූප සම්මතවලට රැවටෙන්නේ නැහැ. වචනයෙන්ම සකස්කරගත් නාමරූප සම්මතයන්ගේ අනිත්‍යබවම වටහා ගන්නවා.

නිත්‍ය නොවන වචි සංස්කාර නාමරූප කෙරෙහි අනුගතවීමඅඤ්ඤා කිරීම දුක පැවතීමටත් භවගාමී වීමටත්මග සකස්වන බව වටහාගත් ප්‍රඥාවන්තයින් කුමන ආකාරයකින් හෝ (වචි සංස්කාර) වචනයෙන් සකස්කර ගැනීමට කල්පනාකරන්නේ නැහැ. වචනයෙන්ම සකස්කර ගත් නාමරූප අගය කරන්නේ නැහැ.ඒවා පිළිබඳ සිහිකරන්නේ නැහැ වචනයෙන්ම සකස් කරගත් නාමරූප සම්මතයෙහි පවතින්නේ නැහැ කල්පනා කරන්නේ නැහැ

හේතුව හා පැවතීම වටහාගත් ධුද්ධ ශ්‍රාවක
 ප්‍රඥාවන්තයින් ලෝක සම්මතයෙන් ධූතනර
 වීමට වෙරදරනවා ධූතනරවෙනවා හුදකලාවී අතිත්‍ය
 දුක්ඛ අනාත්ම වශයෙන් දැකිමින්
 වටහාගනිමින් නැවැරදි කල්පනා වෙති (සම්මා සංකප්ප)
 පවතිනවා. වචනයෙහි අන්තර්ගතය “ සංඥාවයි ” සිතුවිල්ලෙහි
 අන්තර්ගතය වචන වෙයි. සිතුවිල්ලම - කල්පනාව ලෙසින්
 හඳුන්වනු ලැබෙයි.

- සිතුවිල්ලම මැවුම්කරුවාය.
- සිතුවිල්ලම සසර මවන්නාය.
- සිතුවිල්ලම භවය තනන්නාය.
- සිතුවිල්ලම උපදවන්නාය.
- සිතුවිල්ලම පවත්වන්නාය.
- සිතුවිල්ලම විඳවන්නාය.
- සිතුවිල්ලම වධකයාය.
- සිතුවිල්ලම මරන්නාය.
- සිතුවිල්ලම මාරයාය.

මාරයා පරාජය කරනු කැමැත්තෝ නිවැරදි සිතියෙන්
 (සම්මාසතියෙන්) යුතුව සිතුවිල්ලෙන් ධූතනරවිය යුතුවෙන්
 ය. ඵ්වට ගැලවීමත් - නැතිවීමත් පැහැදිලි වෙයි.

විඥානය යනු අතීත මතකයන් ද?

එය එසේ නොවෙයි.

විඥානය යනු අතීත මතකයන් නොවන්නේ ද?

එය එසේ නොවෙයි.

විඥානය යනු අතීත මතකයන් වෙන්හෙන්, නොවන්නෙන් වේද?

එය එසේද වෙන්හේ නොවේ.

එසේ නම් විඥානය කුමක් ද? අතීතය කුමක් ද? වර්තමානය කුමක් ද? අනාගතය කුමක් ද?

“ මතකය ” ලෙසින් හැඳින්වුවද , විඥානය වශයෙන් හැඳින්වුවද, එතැන ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන්ගේ ස්වභාවයයි, භාමරෂප සංස්කාරයෝය. සකස්කර ගත් දේමය, වටහාගත් දේමය, සිතාගත් දේමය, කාම, භව , විභව තණ්හාවෝමය, මමය, මගේය වශයෙන් මමායනය, මමත්ත්වය, ආත්ම දූෂ්ඨී පහළවන ස්වභාවය විඥාන යයි.

(ගමන නිමවිය)

දිනක් රාත්‍රී භාගයෙහි තවාගතයන් වහන්සේ වැඩ සිටි තැනට පැමිණී දෙවියෙක් මෙසේ විමසති.

යතො යතො මනො නිවාරයෙ
න දුකඛමෙති නං තතො තතො
ස සධ්ධ මනො නිවාරයෙ
ස සධ්ධතො දුකඛා පමුච්චතිති.

එවිට භාග්‍යවතුන් වහන්සේ මෙසේ වදාරති.

**න සබ්බතො මනො තිචාරයෙ
මනො යතත්ත මාගතං
යතො යතො ච පාපකං
තතො තතො මනො තිචාරයෙ ති**

මෙහි අරුත මෙසේ වේ,

දෙව් යමෙකින් යමෙකින් සිත වළකන්නේ ද?
එයින් ඔහුට දුක නොපැමිණෙයි හෙතෙම සියල්ලෙන් සිත
වළක්වන්නේ නම් හෙතෙම සියළු දුකින් මිඳෙන්නේවේ.

තට්ඨාගතයන් වහන්සේ,

සියල්ලෙන් සිත නොවළකන්නේය. සංසුන් බවින් යුතුව, නිවැරදි
මඟට පැමිණි සිත නොවළක්වන්නේය. යමෙකින් යමෙකින්
දුශ්චරිතයට, වරදට - පාපයට පමුණුවනු ලබන සිතක් වේනම්,
එයින් එයින් සිත වළක්වන්නේය.

(මනෝ තිචාරණ සූත්‍රය)

වචනයෙහි මුලාවී එහිම ගැලෙමින් සිතුවිලි පවත්වනුයේ
- සිත නොවැටහෙයි. සිතිය නොපවතියි, පුඤ්ච නොවැඩෙයි.

මේ සියල්ලම ධර්මතාවය නොවැටහීම හේතුවෙන්
සකස්කර ගනු ලබන චිත්තවිකාරයන් බව වටහාගන්න ඕනෙ.

සිත ඇතිවීමෙන්, සිත ඇතිවෙනවා.

සිත පැවතීමෙන්, සිත පවතිනවා.

සිත නැතිවීමෙන්, සිත නැතිවෙනවා.

හේතුප්‍රත්‍යය මෙහෙමයි,

නිමිත්ත-ආස්වාස-ප්‍රස්වාසයෝය යන මොවුහු එක් සිතකට අරමුණු නොවෙන්නාහු වෙති. නිමිත්තෙදී, තුන් ධර්මයන් නොදන්නාහට ආනාපාන සති සමාධිය නොලැබෙයි.

නිමිත්තය ආස්වාස ප්‍රස්වාසයෝය යන මොහු එක් සිතකට අරමුණු නොවෙන්නාහු වෙති. නිමිත්තාදී තුන් ධර්මයන් දන්නාහට ආනාපාන සති සමාධිය ලැබෙයි.

මේ තුන් ධර්මයන් පිළිබඳව වැටහුනකල සිත අවුලට (ව්‍යාකූල) පත්නොවෙයි. කෙලෙස්තැවීමේ උත්සාහය ඇතිවෙයි.

යම්සේ සමවූ භූමිභාගයෙහි රෝපණය කරනලද වාක්‍ෂයක්වේද, ඒ මේ වාක්‍ෂය පුරුෂයෙක් - තෙමේ කියතින් සිඳුනේ නම්, වාක්‍ෂයෙහි ස්පර්ශ කරනලද කියන්දත් වශයෙන් පුරුෂයාගේ සිතිය ඵලඹ සිටියා වෙයි.

වාක්‍ෂ ස්පර්ශ කරමින් තමා දෙසට ආවා වූ හෝ වාක්‍ෂය ස්පර්ශකොට අනෙක් දෙසට ගියා වූ හෝ කියන්දත් මෙනෙහි නොකරයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ කියන්දත් නොදක්නා ලද්දහුද නොවෙති. විතර්කයෝ සංසිඳෙනි. කෙලෙස්තවන වියඪී ඇතිවෙයි.

සම වූ භූමිභාගයෙහි රෝපණය කරන ලද වාක්‍ෂය යම්

බඳුද, අරමුණුකොට හට ගන්නා සිහිය, නිමිත්ත ද වඛුදය, කියත් දත් යම්බඳුද, ආස්වාස ප්‍රස්වාසයෝ වඛුදය. යම්සේ වාක්‍ෂයෙහි ස්පර්ශකරනලද, කියත්දත් වශයෙන් පුරුෂයාගේ සිහිය වළැඹසිටියා වේද, ආගිය කියත් දත් මෙහෙහි නොකෙරේ ද? ආගිය කියත්දත් නොදක්නා ලද්දේ නොවෙයිද, විචර්කයන් සංසිඳුනේද, කෙලෙස්තවන වියඝී ඇතිවූයේද, වලෙසින් මහණතෙම නාසිකාග්‍රයෙහි හෝ මුඛ නිමිත්තෙහි හෝ සිහි වළවානුන්නේ වෙයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ හෝ ආස්වාස ප්‍රස්වාස යන් මෙහෙහි නොකරයි. ආවා වූ හෝ ගියා වූ හෝ ආස්වාස ප්‍රස්වාසයන් නොදක්නා ලද්දහු නොවෙති. විචර්ක සංසිඳෙයි. කෙලෙස්තවන වියඝී වැඩෙයි. වැටහීම ඇතිවෙයි. ධර්මතාවය වැටහෙයි.

(පටිසම්භිද මාර්ගය - ආනාපානස්මෘති කථා)

ධර්මතාවය වැටහෙයි. දකියි. එහෙත් ඒ කෙරෙහි නොබැඳෙයි. කල්පනා නොකරයි. රජකමක් ඇතිලෙසින් පිළිගන්නා තැනැත්තා හට රජකමක් ඇතිබවක් හැඟෙයි. ඔහු තුළ රජකම ලබාගැනීමේ ඕනෑකම හටගනියි. තණ්හාව උමතු වක්බව ඔහු නොදනියි. තමහට නොමැති රජකම පිළිබඳව මෙහෙහි කරමින් දුක ඇතිකර ගනී. දුක පවත්වා ගනී. රජකම ලබාගැනීමේ ක්‍රමවේදයන් නිරතුරුව කල්පනා කරමින් වෙහෙසට පත්වෙයි.

රජකම ලබා ගැනීමේ හැඟීමට ගොදුරුවී සිටින හෙතෙම -රජකම ලබා ගැනීමට ක්‍රියාත්මක වෙයි.

නොඳ මෙන්ම නරකද, සාධාරණය මෙන්ම අසාධාරණ ක්‍රියාවන්හිද නිරතවෙයි. “දුක” විඳියි, එය ඔහුට නොවැටහෙයි. මුලාව එතරම්ම වැඩි ගොසිනි.

පවතින තණ්හාව පෙරටුකර ගනිමින් සිතයි. මනස සකස්කරයි. කිසිවක නොපවතින බව වැටහීමෙන් තොරව සම්මතයෙහි වැටී, අයෝනිසෝමනසිකාරයන්ම ඇසුරු කරයි. රජකම ඇතිකර ගනියි. දැන් තණ්හාව පෙරටු කරගත් සිතුවිලි තුලටවී, රජකම රැකගන්නා අයුරු කල්පනා කරයි. රජකම රැකගැනීමේ තණ්හාව පහළවී ඇත. රජකම රැකගැනීමේ අභිමානය පෙරටුකරමින් දුක විඳියි. අභිමානය හමුවෙහි දුක නොවැටහෙයි. එනමුදු විඳිනුයේ දුකය. රජකම නැතිවේ ය’යි බිය ඇතිකර ගනියි.

දිනක් අහඹුවෙන් - අනපේක්ෂිත මොහොතක - නොසිතූ තැනක දී රජුගේ මිතුරෙකු මුණ ගැසෙයි.

මිතුරා ඉතාමත් සංසුන් ලෙසින් සතුවින් සිටිනු දකින මහරජු මිතුරා අමතයි.

මිතුර - කලකට පෙර අපි දෙදෙනා එකට සිටියෙමු, එහෙත් අද දවසේ මම මහරජ වී ඔබගෙන් දුරවී ඇත. ඔබ ඉතා සැහැල්ලුවෙන් නිදහසෙහි සිටින බවක් මට පෙනෙයි, ඔබ මෙසේ සැහැල්ලුවෙන් - නිදහස්ව ජීවිතය පවත්වන්නේ කෙසේද?.

අවසර මහරජතුමනි. මම ඇතිකර ගත් දෙයක් නැත. එහෙයින් මට නැතිවෙන්නට ද දෙයක් නැත. මම තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් දෙසූ දහමෙහි පහස ලැබුවෙක්මි.

අප විසින් ඇතිකරගන්නා සියල්ලෙහි නිසරු බව මම දනිමි. වටහාගෙන ඇත්තෙමි. ඔබතුමා රජෙකි. රැකගන්නට රජකමක් ඇත්තෙකි. එය නැතිනොවී රැකගන්නට වෙහෙසෙන්නකි. එනිසා “ දුක ” ඇත. රජකම නැතිවේ ය’යි බිය ඇතිවෙයි. එනිසාම නිරන්තරයෙන් සැලෙමින් පසුවෙන්නට සිදුවෙයි. තැන්පත්ව සිටීමට, සංසුන්වීමට අවස්ථාවක් නොවෙන්නේය.

අන්අයෙකු අභිබවා කැපීපෙනීමේ අවැසිතාවයක් මට නැතිය අන්අය කෙරෙහි - ක්‍රෝධයක් - වෙර කිරීමක් මා තුල නැතිය. මම ඇතිකර ගත්තේ නැතිය. නැතිකර ගත්තේද නොවේ, මම මිතුරු හෝ සතුරුවෙන්නේද නොවේ. මම විඳින්නේ හෝ නොවිඳින්නේ හෝ නොවේ. මම අපේක්ෂා කරන්නේ ද නොවේ. ප්‍රතිකෂෙප කරන්නේ ද නොවේ.

එවන් කල්පනාවන් - සිතුවිලි ඇතිකරමින් බැඳෙනුයේ ධර්මතාවයෙහි යථා ස්වභාවය නොදන්නා අය පමණි.

ධර්මතාවයෙහි යථාවබෝධය ලැබූ ප්‍රඥාවන්තයාහට - සිතීමට, හැඟීම ඇතිකිරීමට - කල්පනා කිරීමට සුදුසු නිමිති කිසිවක් නොවෙයි.

නිමිත්තක් ඇතැයි සිතනුයේ නම් ඒ හේතුකාරක මූල පදාර්ථයන් පිළිබඳ යථාවබෝධයෙන් තොරව ඇති කරගත් අයෝනිසෝමනසිකාරය නිසා වෙති.

හේතුකාරක මූල පදාර්ථයන් වැටහීමෙන් යුතු තැනැත්තා තුල විතතවිකාරයෙන් පහළවෙන්නේ නැතිය. විතතවිකාරයන් නොවන හෙයින් සිතන්නට - සිහිකරන්නට - කල්පනා කරන්නට ද කිසිවක් නැතිය.

සිහිය අවුල් කරන - සිත - අපිරිසිදු කරන කිසිඳු ආකාරයක නාමරූප - සංඥා නොපවතින බැවින් සැහැල්ලු බවත් - ප්‍රසන්න බවත් ඇතිසේ බාහිර ලෝකයා දකිති. ඒ පිළිබඳ කථා කරති. එහෙත් ඒ කිසිවක් මට අදාල නොවේ. වෙනස් වෙමින්, වෙනස්වීම පවතී, කල්පනා කරන්නට හැකි ක්ෂණයක් හෝ එහි නොවෙති, වෙනස්වෙති.

මඳවේලාවක් තම පැරණිමිතුරා දෙස බලාසිටි රජු හිනව්වකින් තොරව මිතුරා වෙතින් බැහැරට යනු පෙනුණි.

රජුගේ උතුරසව්වෙහි කොනක් සුළඟසුවි නවතිනු නොහැකිව, ඒ මේ අත වැනෙන්නට විය.

පුබ්බේ නිවාස

වසර බොහෝ ගනනකට පසුව සිරිදස තමන් පෙර කලෙක ජීවත් වූ ගමට පැමිණියේය. ගම වෙනස්වී ඇත. ඇතැම් තැන් පෙර පැවති අයුරකින් ද දැකියහැකි විය.

තමා දන්නා හඳුනන අයෙකු හමුවීමේ අපේක්ෂාව ඔහු තුල විය. ඔහුගේ විඤ්ඤායට අනුව ඔහු සිටි නිවස එතැන නැත. එතැන දැන් වෙනත් ගොඩනැගිල්ලකි. මදක් වේලා ඔබ මොබ ගමන් කළ “ සිරිදස මැදිවියේ අයෙකුව දුටුවේය.

මේක “මහසෙන් පුරය” නේද? යි සිරිදස එම තැනැත්තා ගෙන් ඇසුවේය.

ඔහු සිරිදස දෙස විමසුම් සහිතව බැලුවේය. මද සිහිහවක් පෑවේය. එම සිහිහවතුල භාස්‍යයක් - උපභාසයක් - වෙනත් කිසිවක් වූයේ දැ’යි සිරිදසට වටහාගත නොහැකි විය.

එහෙත් එම තැනැත්තා කටාකළේය. කාලයකට ඉස්සරහම් මේක මහසෙන්නුරය තමයි. ඒත් දැන් මේක අසිරිමත් පෙදෙස මහසෙන්නුරය කිව්වාට දැන් කවුරුන් දන්නෙ නැහැ.

හැබැව වෙන්න ඇති මමත් ඉස්සර හිටියේ මෙනෙ. ඒකයි මේපැත්ත බලන්න ආවේ.. හඳුනන අය කවුරුන් ඉන්නවනම් දැකල යන්න හිතාගෙනයි ආපනු ආවේ. කියමින් සිරිදස අමුත්තා දෙස හෙලුවේ බයාදු බැල්මකි.

මහත්තය කවුද ?.

මම සිරිදස මම මෙහේ හිටපු මහජන මන්ත්‍රී කෙනෙක් ඒද මෙහේ හිටපු හැම කෙනෙක්ම මාව දන්නවා සිරිදස පැවසිය.

වෙන්න ඇති මහත්තයෝ පරණ අය කවුරුවත් දැන් මෙහේ නැහැ හුඟ දෙනෙක් මැරලා සමහරු මෙහෙත් ගිහිල්ලා කොහේ ගිහිල්ලද දන්නේ නැහැ මහත්තය පරණ අයයි කිව්වට කොයි කාලේ අයද කියන්න මම දන්නෙ නැහැ..... සමහර විට මටත් ඉස්සර හිටිය අය වෙන්න ඇති. මොකද දැන් ඉන්න තරුණයා අතරේ මමත් පරණයෙක්. වයසටගිය මිනිහෙක්. තවත් වයසටයන අයෙක් කොහොම වුනත් මමත් මහත්තයව හඳුනන්නේ නැහැ මෙයට පෙර දැකලත් නැහැ.

ඔව් ඔව් මමත් ඔහේ ගැන දන්නේ නැහැ. මෙයට පෙර හමු වූ බවක මතකයක් හෝ නැහැ හැම දෙයම වෙනස්වෙලා

හැඳව සිරිදස මහත්තයෝ , මහත්තයා අතීතයේ
අතීතයත් අරගෙන ඇවිදිනවා . අතීතය ඉවරවෙලා. මම
වර්තමානයේ. ඒ නිසා අතීතයක් මට නැහැ. මම සිරිදස කියන
අතීතය හඳුනන්නේ නැහැ සිරිදස කියන අතීතය
වර්තමානයේ සමන්තව හඳුනන්නේ නැහැ. ඒ වුනත් නොදන්නා
නොහඳුනන වර්තමානයක ඉඳගෙන අතීතය හොයනවා, ඒවා
මැරලා-කැඩලා-බිඳලා විනාශවෙලා ගිනිල්ලා. සිරිදස
මහත්තයට කවදාවත් ඒ අතීතය මෙතැනින් ගොඩගන්න
බැහැ.....

සමන්ත කියන වර්තමාන මමත්, අතීතයක් වෙලා
අතීතයක් වෙමින් යනවා අනාගතය දවසක වර්තමානය
වේවි. එදාට ඒ අයටත් අතීතයක් තියේවි. අනාගතයක් ඇති
ලෙසින් පෙනේවි ඕක තමයි ස්වභාවය මහත්තයෝ
ඕක තමයි ධර්මතාවය.

සිරිදස තුස්නිම්භූත විය. වර්තමානය නම් වූ සංකල්පනා
ස්වභාවය තුල, තමන් එයට අයත්නොවන බව සිරිදසට
වැටහුණි. බාහිර වර්තමානයේ කිසිවෙකු “ සිරිදසව ”
හඳුනන්නේ නැත එසේ වූ කළ අනාගතයක් කෙරෙහි
කෙසේනම් අපේක්ෂාවක් ඇතිකරන්නද තමන් තුලින්
ඇතිකර ගත් සිතුවලි ලෝකයක, අතීතයේ පැවතියාසේ
හැඳගෙන අකාරයක් කරගසා ගෙන, නොහඳුනන වර්තමානයක
තමන් අතරමං වී සිටින බවක් සිරිදසට වැටහිණි.

පෙර සිටියේ වුවද - වර්තමානයේ සිටින්නේ වුවද -
අනාගතය අපේක්ෂා කරන්නේ වුවද, ඒ තමා තුලම පවතින
අභ්‍යන්තර ස්වරූපීය සංකල්පනාවන් මිස අන් කිසිවක් නොවන
බව සිරිදසට ප්‍රත්‍යක්ෂවූයේය.

අතීත වේවා, වර්තමාන වේවා - අනාගත වේවා - සංකල්පමය රූපයනට තමන් අයත්නොවන බවත්, ඒවා මායාවන් බවත්, සිරිදුසට වැටහුණි.

වෙනස්වීමේ ධර්ම ස්වභාවයන් තුල තමන්, වල්මත්වී ඇති බවක් සිරිදුසට අවබෝධ විය.

තවත් යායුතු තැනක් නැත. සෙවිය යුත්තක් නැත. සෙවිය යුත්තෙක් නැත.

අතීත සිරිදුස, ඇතිකර ගත්, වර්තමානයේ ජීවත්වෙමින් , නොදන්නා අනාගතයක දී මියගියේය.

එහෙත් ඒ බැව් දන්නා කිසිවෙකු හෝ නොවෙන්නේය.

(ආලෝක උදපාදී)

උත්පාදක වූ ඒ පූර්ව හේතු ප්‍රත්‍යයෝ පළමුව මළාහුය. පූර්ව හේතු ප්‍රත්‍යයෝද, වර්තමාන හේතු ප්‍රත්‍යයෝ ද, ඔවුනොවුන් කිසි කළෙක නොදුටු විරූය.

(මහා නිද්දේශ පාලි - ඉහට්ඨක සූත්‍රය)

නොදන්නාහුම පැමිණෙති, නැසීමෙන් මතු නොදන්නා බවටම යති. අහස විදුලිකෙටීමක් මෙන් උපදනාහුද, නැසෙන්නා හුද, වෙත්.

මේ වර්තමාන ස්කන්ධයෝ - පූර්ව හේතුප්‍රත්‍යයෙන්ම උපදවනු ලද්දහුය. උත්පාදක වූ ඒ පූර්ව හේතු පළමුව මළාහුය.

පූර්ව හේතුප්‍රත්‍යයෝද, වර්තමාන හේතුප්‍රත්‍ය සමුප්පන්න
යෝද, ඔවුනොවුන් කිසි කලෙක නුදුටු විරූන උපන්නාහුගේ -
නොමැරීමක් නැති.

එල හිමියනට , පැසුණා ගෙඩි උදූසන වැටේ යැයි
උපදනා බියමෙන්, මෙසේ උපන් සත්වයාහට නිරතුරු
මරණයන් බිය උපදනේය.

තරුණයෝද, මහල්ලෝද, බාලයෝද, පණ්ඩිතයෝද,
මෝඩයෝද, යන සියල්ලෝ මරනුගේ වසගයට පත්වෙති.
සියල්ලෝ මරණය හිමිකොට (පරායන) ඇත්තාහ.

(මහා නිද්දේශපාලි - ජරා සුත්ත නිද්දේශ)

මෙසේ සංස්කාරයාගේ පූර්ව කෙළවර ද නොපෙනෙයි.
පශ්චිම කෙළවර ද නොපෙනෙයි. මැද සසරෙහිම සත්ත්වයෝ
පිහිටියාහුය. ඇළිනාහුය, බැසගත්තාහුය.

(වුල්ල නිද්දේශපාලි කප්ප සූත්‍රය)

ආනන්දය ව්‍යවහාර විෂය යම්පමණද, ව්‍යවහාරය යම්
පමණකද, නිර්වචනය යම්පමණකද, නිර්වචන විෂය යම්පමණ
ද, ප්‍රඥප්තිය (නියමය) යම්පමණද, ප්‍රඥප්ති විෂය යම්පමණ
ද, ප්‍රඥව යම්පමණද, ප්‍රඥවෙන් බැසගත යුතු (වටහා ගතයුතු
) පඤ්චස්කන්ධය යම්පමණකද, යම්තාක් සසර වට්ට (සංසාර)
යෙහි අනුගතවීම පවතීද,

රහත් මහණ විය වෙසෙසින් දැන මිඳුනේවෙයි.

වියදන මිඳුන රහත්මහණ නොදැනී - නොදැකී. එබැවින් මොහුගේ දාණ්ඩිය මෙසේ යැයි පැවසීමක් නොකළ යුතුය.

(මහ නිධාන සූත්‍රය)

ජාතිය හා ජරාව හා මරණය

මහණෙනි, මේ දහම් ගුණ ලොවෙහි විද්‍යාමාන නොවේ නම්, අරහත් සමයක් සම්බුද්ධ තථාගයෝ ලොව නූපදනාහ. තථාගතයන් දෙසා වදාරණු ලබන ධර්ම විනය ලොව ප්‍රභාවත් වන්නේ නොවේ.

මහණෙනි, යම් හෙයකින් මේ දහම් තුන ලොව පවතින්නේ වේද, එහෙයින් අරහත් සම්මා සම්බුද්ධ තථාගතයෝ ලොව උපදනාහ. එහෙයින් තථාගතයන් පැහැදිලි කළ ධර්ම විනය ලොවෙහි බබලන්නේය.

(තයෝ ධම්ම සූත්‍රය)

සංවාදයක්

වව්සංස්කාර , කායසංස්කාර, චිත්තසංස්කාර පිළිබඳව බුද්ධ දේශනාවන්හි බොහෝ සූත්‍රපාඨ දැකගන්නට පුළුවනි. වූළවෙදල්ල සූත්‍රය, කාමභූ සූත්‍රය එවැනි කිහිපයකි.

චිත්ත ගෘහපතියා, කාමභූ තෙරැණි ගෙන් මෙසේ විමසනවා.

වහන්ස සංඛාර කොතෙක්ද?

ගෘහපතිය සංඛාර තුනකි. වව්සංස්කාර, කායසංස්කාර, චිත්තසංස්කාරයි.

යහපති.... වහන්ස.... කායසංස්කාර කවරේද?... වව්සංස්කාර කවරේද? චිත්තසංස්කාර කවරේද?.

ගෘහපතිය ආස්වාස - ප්‍රස්වාස කය ලෙසින් සකස්කර ගත්තකි. කායසංස්කාරයි.

චිත්ත , විචාර , ප්‍රකාශ - වචනයෙන්ම සකස්කර ගත්තකි. වව් සංස්කාරයි.

සංඤ්ඤා - වේදනාත් සිතුවිලි ඇසුරෙන්ම සකස්කර ගත්තකි. චිත්ත සංස්කාරයි.

යහපති වහන්සය'යි පැවසූ චිත්ත ගෘහපති මතු දැක්වෙන පැනය විමසති.

කුමක් හෙයින් සංඥාත් - වේදනාත් චිත්තසංස්කාර වේදි?...

ගෘහපතිය ආස්වාස - ප්‍රස්වාස ධර්ම ස්වභාවයෝය. ස්කන්ධයන් ලෙසින් කාය ස්වරූපයන් පිළිබිඹු කරයි. එහෙයින් ආස්වාස - ප්‍රස්වාස කායසංස්කාරවේ.

ගෘහපතිය , පළමුව තර්කකොට, විචාරයකොට , පසුව (වාග්භේදය) වචනයෙන් හඳුන්වාදීම සකස්කිරීම් සිදුකරයි. එහෙයින් චිත්ත විචාර වචිසංස්කාරවේ.

සංඥාත් - වේදනාත් (වෛසික) හැඟීමය. සිතුවලිය. මේ ධර්ම ස්වභාවයන් “ සිත ” පිළිබඳවය එහෙයින් සංඥාත්, වේදනාත් චිත්තසංස්කාරවේ.

යහපති ස්වාමිනි 'යි පැවසූ චිත්ත ගෘහපති මතු පැනයක්ද විමසිය.

වහන්ස , කෙසේනම් සංඥාවෙදැයිතනිරෝධසමාපත්තිය වේදි?.

ගෘහපතිය ,සංඥාවෙදැයිතනිරෝධසමාපත්තියට..... සමවදන මහණහුට, මම සංඥාවෙදැයිතනිරෝධසමාපත්තියට සමවදින්නෙමි'යි හෝ මම සංඥාවෙදැයිතනිරෝධසමාපත්තියට සමවදිමි 'යි හෝ මෙබඳු (සිතක්) හැඟීමක් නොවේ. එසේ වුවත් යම් (සිතක්) හැඟීමක් ඒ ස්වභාවය පිණිස පමුණුවා නම්, එසේ ආරම්භයේසිටම ඔහුගේ සිත වඩනලද්දේවේ..

ගහපති ස්වාමීනි 'යි පැවසූ විත්ත ගහපති මෙවන් පැනයක් මතුකළේය.

වහන්ස, සංඥාවෙදගීතනිරෝධයට සමවදනා මහණුන් වහන්සේගේ කවර ධර්ම ස්වභාවයක් පළමුව නිරුද්ධ වෙනුයේද? කායසංස්කාර හෝ වච්ඡිකාර හෝ විත්ත සංස්කාරයන් ගෙන් කවරෙක්ද?

ගහපතිය සංඥාවෙදගීතනිරෝධයට සමවදනා මහණුන්ගේ වච්ඡිකාර පළමුව නිරුද්ධවේ. ඉන්පසු කායසංස්කාරද, ඉන් අනතුරුව විත්තසංස්කාරද නිරුද්ධ වෙනුයේ ලෙසිනි.

මැනවි ස්වාමීනි 'යි පැවසූ විත්ත ගහපති තෙමේ මෙවන් පැනයක් විමසීය.

වහන්ස මේ යමෙක්මළේ ද?, කලුරිය කළේද? සංඥාවෙදගීතනිරෝධයටසමවන් යම් මේ මහණ කෙනෙකුන් ද යන මොවුන්ගේ වෙනස කෙබඳු ද?....

ගහපතිය , මේ යමෙක්මළේ ද?.... කලුරිය කළේ ද?.... ඔහුගේ කායිකව සකස්කිරීම් (කායසංස්කාර) නිරුද්ධය සංසිඳීමවිය. වච්ඡිකාරනිරුද්ධය. සංසුන්ය. විත්ත සංස්කාර නිරුද්ධය, සංසිඳුනි.ඉඳුරන් නැසුනි.

ගහපතිය.....යම් මේ මහණෙකුන් සංඥාවෙදගීතනිරෝධයට සමවැදුනේද, ඔහුගේ කායසංස්කාර නිරුද්ධය. සංසිඳීම විය.

වව්සංස්කාර නිරුද්ධය, සංසිද්ධිම විය, චිත්තසංස්කාර නිරුද්ධය. සංසිදුනේය. ආයු නොපිරිනිණ. උණුසුම නොසන්සිඳින ඉහදියයන් වෙසෙසින් ප්‍රසන්නයහ.

ගෘහපතිය යමෙක් මළේ ද.... කලුරිය කළේ ද.... යම් මේ මහණෙකුත් සංඥාවෙදයිත නිරෝධ සමාපත්තියට සමවැදුනේ ද? මේ ඔවුනගේ වෙනස යි.

යහපති ස්වාමීනි යි පැවසූ චිත්ත ගෘහපති මෙවන් පැනයක් බිහිකළේය.

වහන්ස , කෙසේ නම් සංඥාවෙදයිතනිරෝධ-සමාපත්තියෙන් නැඟිසිටීම කෙසේ සිදුවෙන්නේද?.

ගෘහපතිය , සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟි සිටින්නෙමි 'යි හෝ මම සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟිසිටිමි 'යි හෝ ලෙසින් මෙබඳු සිතක් පහළ නොවෙයි.

එසේ නමුදු, යම් මේ සිතක් ඒ ස්වභාවයෙන් පහළවෙනුයේ නම්, ඒ ඔහු විසින් මුලසිටම එවන් අයුරින් සිත වඩනලද ආකාරයෙන්ම වෙන්නේය.

යහපති ස්වාමීනි මට තවත් පැනයක් ඇසීමට ඇත්තේ ය'යි චිත්ත ගෘහපතියා පැවසීය.

වහන්ස, සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟි සිටුනා මහණුන් වහන්සේ වෙතින් වව්සංස්කාර, කායසංස්කාර, චිත්තසංස්කාර ධර්ම ස්වභාවයන්ගෙන් , කවර ස්වභාවයක් පළමුවෙන් උපදිත් ද?.

ගෘහපතිය , සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟී සිටුනා මහණහුට චිතතසංස්කාර පළමුව උපදී. ඉන්පසු කායසංස්කාරද , අනතුරුව චරිතසංස්කාරද උපදී....

මැනවි ස්වාමීනි.... මේ පැනගලා පිළිතුරු සපයන මැනවි'යි චිත්ත ගෘහපතියා පැවසීය.

වහන්ස,සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟී සිටුනා මහණුන් වහන්සේ,කොපමණ නම් ස්පර්ශයන් වඩනු ලබන්නේද?.

වහන්ස,සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟී සිටුනා මහණහු සුභ්‍යතාවයද නිමිති වශයෙන් නොවීමද....ප්‍රාර්ථනාවන් නොවීමද යන මේ තුන් ස්පර්ශයන් වැඩෙයි.

යහපති ස්වාමීනි යි පැවසූ චිත්ත ගෘහපති යලිත් පැනගලා විමසීය.

වහන්ස , සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟී සිටින මහණුන් වහන්සේගේ සිත කුමකට නැඹුරුවූයේ, කුමකට බරවූයේදැ'යි පැහැදිලි කරනු මැනවි,

ගෘහපතිය සංඥාවෙදයිතනිරෝධසමාපත්තියෙන් නැඟී සිටින මහණහුගේ සිත හුදකලාවට නැමුණේ,හුදකලාවට නැඹුරු වූයේ - හුදකලාවට බරවූයේ වෙයි.

යහපති ස්වාමීනි 'යි පැවසූ ගෘහපති චිත්තයන් ආයුෂ්මන් කාමභූ තෙරණුවන්ගේ ප්‍රකාශයන් පිළිගෙන - පැහැදීමටපත්ව , ආයුෂ්මන් කාමභූ තෙරණුවන් ගෙන් මෙබඳු පැනගලා ඇසීය.

වහන්ස, සංඥාවේදයිතනිරෝධසමාපත්තිය ලැබීම පිණිස කොපමණ ධර්ම ස්වභාවයන් උපකාර වෙන්නේද?

ගෘහපතිය ඔබ පළමුකොටම විමසිය යුතු වූ කරුණක් - පසුව විමසන්නේය. එහෙත් මම එය ඔබට පැහැදිලිකර දෙන්නෙමි.

ගෘහපතිය , සංඥාවේදයිතනිරෝධසමාපත්තියට, සමථය - විදර්ශණාවද යන මේ දෙයාකාර ධර්ම විමසුම් උපකාර වෙන්නේය.

(දුතිය කාමභු සුත්තය)

සම්මා වාචා

සියළු සංස්කාර නාමරූප ධර්මතාවයන්ගේ - ඇතිවීම - පැවතීම පිළිබඳව නිවැරදි වැටහීමක් නොමැති සත්ත්වයෝ, නිවැරදි වැටහීමක් නොමැතිව සකස්කරගත් සිතුවිලි (අයෝනිකෝමනසිකාර) පවත්වමින් - අනුගතවෙමින් - තමන් විසින්ම රැවටෙමින් - තමන් විසින් තමන්වම රවටාගනිමින් සතුට ලබන්නට හැකිය කියා සිතමින් දුකම ඇසුරුකරනවා. දුකම විඳිනවා , වහසිබස් දෙඩවනවා තමන් වැටීසිටින මුලාව ගැන කිසිම වැටහීමක් නැහැ.

පරමාර්ථ සත්‍ය වැටහීමෙන් - සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ - මුලාවට වැටී ඉන් ගැලවී ගත හැකි, මග නොදැන දුක් වඳින සියළු සත්ත්වයන් කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් යුතුව ඔවුන්ව දකින මුදුවාගැනීම පිණිස මෙසේ දේශණාකොට වදාරණවා.

මහණෙනි, නොයෙක් ආකාරයේ තිරසන් කථා නොකියවු, එනම් රජුන් පිළිබඳ කථා, සොරුන් පිළිබඳ කථා, අමාත්‍ය - මහාමාත්‍යයන් පිළිබඳ කථා, සේනාවන් පිළිබඳ කථා, බිය පිළිබඳ කථා, ආහාර පිළිබඳ කථා, පානවර්ග පිළිබඳ කථා, වස්ත්‍ර පිළිබඳ කථා, නිජා පිළිබඳ කථා, ගඳසුවඳ පිළිබඳ කථා, නෂයන් පිළිබඳ කථා, වාහන පිළිබඳ කථා, ගම් - නියමිගම් පිළිබඳ කථා, නගර දනවු පිළිබඳ කථා, පුරුෂයන් පිළිබඳ කථා, ස්ත්‍රීන් පිළිබඳ කථා, සුරයන් - චිරයන් පිළිබඳ කථා, වීදි - මංමාවත් පිළිබඳ කථා, තොටුපල පිළිබඳ කථා, පසුගිය කාලය පිළිබඳ නොයෙකුත් කථා, අනාගතය පිළිබඳ කථා, ලෝක - ලෝක නිර්මාණය පිළිබඳ කථා, සමුද්‍රය ඇතිවීම පිළිබඳ කථා,

අහස -පොළව - ඉර - හඳ -තරු පිළිබඳ කථා - අද්භූත - මායාවන් පිළිබඳ කථා, කළ - නොකළදේ පිළිබඳ කථා.... නොකළ යුත්තේය.

ඒ කවර හෙයින් ද යත්; මහණෙනි, මේ කථා වැඩසහිත නොවෙයි “ දුක ” පැවතීම පිණිසම හේතුවෙයි. නම්බුනාම,ලාභ ප්‍රශංසා, ජයග්‍රහණ - පරාජය පිළිබඳකථා නොකළ යුතුය.

මේ කථා කිසිවක් වැඩසහිත නොවෙයි. ඵලසහිත නොවෙයි, මගධඝසර රැකීමට මුල නොවෙයි. කළකිරීමට හේතුවනොවෙයි. නොඇලීම (විරාගය) පිණිස හේතුවනොවෙයි, මේ කථා කිසිවක් අත්හැරීම පිණිස නොවෙයි, සන්සුන් බව ඇති කිරීම පිණිස නොවෙයි. නුවණවැඩීම පිණිස නොවෙයි, මනාවැටහීම ඇතිකරලීම පිණිස නොවෙයි, තණ්හාව නැතිකිරීම පිණිස නොවෙයි. සත්‍යවබෝධය පිණිස නොවෙයි.

මුලාවම වැඩෙනුයේ,දුකටම හේතුකාරක වෙන්නේ වෙයි.

මහණෙනි, ඔබලා කියන්නේ නම් මේ දුක ය’යි කියන්නේය. වචනයෙන් සකස්කර ගන්නා (වචිසංස්කාර) නාමරූප සම්මතය වැටහීමෙන් තොරව - නාමරූප සම්මතයෙහි තෘණාවෙන් බැඳියෑම දුක ඇතිවීමේ හා පැවතීමේ හේතුව ය’යි පැහැදිලිකර කියන්නේය. මේ හේතූන් කෙරෙන් බැහැරවීම - දුකෙන් මිඳීම ය’යි පවසන්නේය. මේ අයථි අර්ථානුකූල මාර්ගයම දුකෙන් මිඳීම පිණිස පිළිපැයිය යුතු (ප්‍රතිපදාව) ක්‍රමවේදයයි කියන්නේය.

ඒ කවර හෙයින්ද යත්; මහණෙනි, මේ කථා, වැඩ සහිතය. මෙය සතර බුන්ම විහරණයන් සඳහා මූලිකය, මෙය කළකිරීම පිණිස මුල්ය, මේවා නොආද්‍රම පිණිස මුල්ය. මේ සන්සුන්කම පිණිස මුල්ය, මේ දැනුම වැඩීමට මුල්ය, මේ ප්‍රඥාව වැඩීමට මුල්ය, මේ සතරාවධෝධය පිණිස මුල්ය, මේ නිර්වාණය පිණිස මුල්වේ.

එහෙයින් මෙහිලා - මේ දුක ය'යි විශ්වීයෙන් වටහාගත යුතුය. මේ දුක ඇතිවීමේ හේතුකාරකයන් ය'යි විශ්වීයෙන් වටහාගත යුතුය. මේ දුක නැති කිරීමේ ක්‍රමවේදයෙන් යුතු මගය'යි උත්සාහයෙන් වටහාගත යුතුය. මේ දුකෙන් මිඳීමට අනුගමනය කළයුතු ක්‍රියා පිළිවෙතයයි වටහාගත යුතුය. එසේ දරණු ලබන විශ්වීය - තත්ත්වාවධෝධය ප්‍රත්‍යක්ෂ වනතෙක් බැහැර නොකළ යුතුය.

(තිරවිභාණ කථා සූත්‍රයෙනි)

වෙනස්වීමට බඳුන්වන ධර්මතාවයන් අනුව වචනයෙන් සකස්කරගනු ලබන නාමරූප සම්මතයෙහි සැබෑ ස්වරූපය පිළිබඳ අවධෝධයෙන් යුතුවූයේ - වචනයෙහි අනුගතවීම වළකින්නේය.

දුටුදේ දුටුවා පමණි ඒ පිළිබඳ වචනයෙන් සකස්කිරීම් නොකරනුයේ, මෙහෙහි නොකරනුයේ-සිහි නොකරනුයේ, ශේෂයකින් තොරව දුටුදේ, එතැනම අහෝසිවී යෑම වැටහෙයි.

අැසුදේ අැසුවා පමණි ඒ පිළිබඳ වචනයෙන් සකස්කිරීම්
.... නොකරනුයේ මෙහෙහි නොකරනුයේ සිහි නොකරනුයේ ,
නොසිතනුයේ ශේෂයකින් තොරව අැසුදේ චිතැනම
අැහෝසිවියෑම වැටහෙයි .

දැනුනදේ දැනුනා පමණි ඒ පිළිබඳ වචනයෙන්
සකස්කිරීම් නොකරනුයේ, මෙහෙහි නොකරනුයේ සිහි
නොකරනුයේ , නොසිතනුයේ ශේෂයකින් තොරව දැනුනදේ
චිතැනම අැහෝසිවියෑම වැටහෙයි .

නිත්‍ය - සුඛ - ආත්ම වශයෙන් සිහිම, පිළිගැනීම, මිථ්‍යා
සංකප්පයයි. වැරදි කල්පනාවයි.

අනිත්‍ය - දුකඛ - අනාත්ම වශයෙන් ධර්මතාවයන් වටහා
ගැනීම සම්මා සංකප්පයයි. නිවැරදි කල්පනාවයි.

බාහිය සූත්‍රය

තසමාතිහ තෙ බාහිය , එවං සිකඛිතුඛවං
“ දිට්ඨො දිට්ඨො මත්තං භවිසසති,
සුතෙ සුතමත්තං භවිසසති
මුතෙ මුතමත්තං භවිසසති
විකද්ඤාතෙ විකද්ඤාතමත්තං භවිසසති
එවං හි තෙ බාහිය, සිකඛිතුඛවං

එසේනම් බාහිය, මෙහිලා තොප මෙසේ වටහාගත
යුතුය.

දක්නා ලද්දෙහි - දක්නේම පමණක්ය.
අසන ලද්දෙහි - අසන්නක්ම පමණක්ය.
දැනෙන ලද්දෙහි - දැනුනක්ම පමණක්ය.
විඳින ලද්දෙහි - විඳුනක්ම පමණක්ය.

බාහිය තොප මෙලෙසින් වටහාගත යුතුය.

යතො ඛො තෙ බාහිය, දිට්ඨො දිට්ඨො මඤ්ඤාං භවිසසති,
සුතෙ සුතමඤ්ඤාං භවිසසති, මුතෙ මුතමඤ්ඤාං භවිසසති
චිත්තදායෙ - චිත්තදායමඤ්ඤාං භවිසසති.

තතො ජවං බාහිය න තෙන, යතො ජවං බාහිය න තෙන,
තතො ජවං බාහිය න තථො යතො ජවං බාහිය න තථො
තතො ජවං බාහිය නෙවිධි න හුරං න උභය මනතරොන චිත්තෙව නෙතා
දුක්ඛසාති.

බාහිය , යම් කලෙක, යම් හේතුවකින් තොපට දක්නා
ලද්දෙහි - දක්නේම පමණක් වෙයිද අසන ලද්දෙහි අසන්නක්ම
පමණක් වෙයිද, දැනෙන ලද්දේ - දැනුනක්ම පමණක් වෙයිද,
විඳින ලද්දේ - විඳිමක්ම පමණක් වෙයිද,

ඒ හේතුවෙන් දැකීමෙහි නොබැඳුනෙක් වෙන්නේය.
ඇසීමෙහි නොබැඳුනෙක් වෙන්නේය.
දැනීමෙහි නොබැඳුනෙක් වෙන්නේය.
විඳීමෙහි නොබැඳුනෙක් වෙන්නේය.

බාහිය යම් හේතුවකින් ඔබ ඒවා නොබැඳුන
තැනැත්තෙක් වෙන්නෙහිද? ඒ හේතුවෙන් ඔබ ඒවා
නොබැඳුනෙක් වෙන්නේය.

යම් හේතුවකින් බාහිය, ඔබ ඒවායේ නොබැඳුණ අයෙකු වෙන්නේද? එකල්හි ඒ හේතුවෙන් බාහිය ඔබ යලි ඒ කෙරෙහි යොමු නොවන්නේය. එසේ යොමුනොවනුයේ යලි ඒමත නොපිහිටවන්නේය. නොඋපදින්නේය. පරලොවද නොඋපදින්නේ -ය. දෙලොවෙහිම ඉපදීමක් නොවන හෙයින් දුකෙහි කෙළවරද මෙයම වෙන්නේය.

අට්ඨකා බාහියසස, දැරුවේරියසස, භගවතො ඉමාය සකඛිතතාය ධම්මදෙසනාය තාවදෙව අනුපාදය ආසවෙ චිතතං විමුවචි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේගේ මේ සංක්‍ෂිප්ත ධර්ම දේශණාවෙන් , එකෙණෙහිම දැරුවේරිය බාහියගේ සිත උපදුන රහිතව සියළු ආශ්‍රවයන් කෙරෙහි මිදිණි.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ දැරුවේරිය බාහිය හට මේ සංක්‍ෂිප්ත අවවාදය කොට වැඩිසේක.

භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වැඩි නොබෝ වේලාවකින් ළදරු වස්සෙකු ඇති දෙනක් දැරුවේරිය බාහියට බිම හෙළා පීචිතයෙන් තොර කළාය.

ඉක්බිතිව භාග්‍ය වතුන්වහන්සේ සැවැත්නුවර පිඬුසිගා වැඩිමෙන් පසු පස්වරුවෙහි පිණ්ඩපාතයෙන් වැළකුණු සේක. ඉක්බිතිව බොහෝ හිඤ්ඤා පිරිවරමින් නුවරින් බැහැරවත්ම - කලුරිය කළ දැරුවේරිය බාහියගේ දේහය දුටුසේක.

ඒ දැක හිඤ්ඤා ඇමතු සේක. මහණෙනි දැරුවේරිය බාහියගේ සිරුර ගෙන ගොස් දමා මිහිදුන් කරව, මහණෙනි, තොපගේ සබ්බමචාරියෙක් කලුරිය කළේ යැයි වදාළ සේක.

මහණෙනි, ධානිය දුරුවීරිය පණ්ඩිතයෙකි. ධර්මය පිළිබඳ අනුධර්ම ප්‍රතිපදාවට පිළිපත්තේය. ධර්මය නිසා මා නොවෙහෙසීය.

මහණෙනි, ධානිය දුරුවීරිය තෙමේ පිරිනිවයේයැයි වදාළ සේක.

දැන් මේ අනුව ඔය , ඇත්තන්හට වැටහෙනවා ඇති පෙර සබඳකම්, අනුව වැඩුන ප්‍රඥාවත්, ශ්‍රද්ධාවත් ඇති කවර අයෙකුහට හෝ වේවා. සසුන්ගත වූයේ හෝ නොවූයේ හෝ බුද්ධ ශ්‍රාවකයෙකු ලෙසින් බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකොට දෙසා වදාළ දහම අවබෝධකර, සසර දුකෙන් එතෙර විමේ හැකියාව පවතින බව. සිතුවිලි අතර ගැලෙමින් වචනයෙන් ආස්වාද ලබන්නාහට නිවනක් නැතිය.

මෙය සත්‍ය වශයෙන් පවතින්නක් හෝ සැබෑවක් නොවෙයි. අවුල් සහගතව සකස්කර ගත් සිතුවිලි (අයෝනිසෝමනසිකාර) ඇසුරෙන් තණ්හා ලෝකයෙහි කාමය මත බිහිවෙන සතුටු සිතුවිලි, අනිත්‍යයෝය.

අනිත්‍යය වූ ආස්වාද ඇසුරු කරන්නාහට හමුවෙනුයේ “දුක”ය. හේතුව තත්වාචර්‍යෝධිය නොමැතිකමය. දුක ඇතිවීමේ හේතුව වටහාගැනීමෙන් තොරව දුක පවත්වාගනිමින්ම දුකෙන් මිඳීමට වෙහෙසෙමින්, පෘථිග්ජන සත්ත්වයා දුකම විඳියි.

සිතුවිලි (හැඟීම්) ලෙසින් ඉදිරිපත්වෙන මාරයා, වචන නමැති තම උපකරණ මගින් කාම - භව - විභව නමැති ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන්ම සකස්කරමින් සතුට ලබයි.

හේතුකාරක තත්ත්වය වටහාගත්, ප්‍රඥාවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා වචන නැමති මාර උපකරණ ඇසුරු නොකරමින් - තණ්හාව නමැති ලෝකය සකස්කරනු ලබන සිතුවිලි නම්වූ මාරයාගෙන් ගැලවීගනී. නිස්සරණය වෙයි.

මහණෙනි, යම් ලෙසකින් තෙපි විවිධ කථාවෙන් යුක්තව හුන්නාද, එය ශ්‍රද්ධාවෙන් ගිහි ගෙයින් නික්ම, සසුන්ගත කුල පුත්‍ර වූ තොපට හුසුදසුය.

මහණෙනි, රැස්වූ තොප විසින් දැහැමි කථාව හෝ සිහියෙන් යුතු නිහඬ බව (ආයථී තුණ්ණිමිභාවය) යන දෙක කළ යුතුය.

සම්මා කම්මන්ත

වචනයෙහි රැවටෙන්නට එපා....

වචනයෙන් රවටන්නට එපා

එයම දුක ඇතිවීමෙහි හේතුවයි, දුක පැවතීමේ හේතුවයි.

හේතුවීම ධර්මතාවයන් වටහාගනු ලබන බුද්ධ ශ්‍රාවකයා ඒ පිළිබඳව තව තවත් විමසුම් සහගත වෙනවා. එහි ප්‍රතිඵලය ලෙසින් ඔහු තව තවත් බුදුන් වදාළ දහම වෙත යොමු වෙනවා.

**අඤ්ඤාති ලාංඡනං පනිසා
අඤ්ඤා නිබ්බාන ගාමිනී
එව මෙ - තං අභිඤ්ඤාය
හිකඛු බුද්ධස්ස සාවකෝ
සක්කාරං නාහි නජෙදාය
විචේකාමනු බුද්ධායෙ**

සම්මතයෙහි පවතින ලෞකික ලාභ සම්පත් ලැබීමේ මග එකක්..... නිවන් මග අනෙකක් මේ බව දැනගත් ප්‍රඥාවෙන් වටහාගත් බුද්ධ ශ්‍රාවක හිඤ්ඤා - සංසාරයෙහි ඇගයීමකින් තොරව, සිහිකිරීමෙහි, මෙහෙහිකිරීමෙහි, සිත නොවෙහෙසමින් විචේකිත තබන්නේය. සම්මත ලෙසින් පවත්වාගනු ලබන මේ ධර්මතාවයන් පිළිබඳව නිවැරදිව වටහාගත් හිඤ්ඤා බුද්ධ ශ්‍රාවකයින් සත්කාර නම්බුනාම ලාභ ප්‍රශංසා කිසිවක නොබැඳී සිත සමට කරගැනීම පිණිස වෙරදැරි.

සම්මතයෙන් සකස්වූන සමාජය තුල ලෞකික ජීවිතයෙහි ජයග්‍රහණය ලැබීම් පවත්වා ගැනීම් උදෙසා එවන් සම්මතයෙහි පිහිටි සිතූම් පැතුම් පවත්වන පිරිස් ඇසුරෙහි සිටිමින්, සම්මතයන් ගෙන් අපිරිසිදුව සකස්වූ සිත පිරිසිදු කොට - අවුල්ව ගිය සිහිය නිරවුල් කරගැනීම අතිශයින්ම දුෂ්කර කටයුත්තක් ඒ නිසාමයි.... බුදුපියාණන් වහන්සේ හුදකලාවීමට අනුබල දෙන්නේ.වන,ආරණ්‍ය ගතවීමට - වැඩිගිය රැක්සෙවනක් වෙත යෑමට ජන සුන්‍ය හිස් පරිසරයක, පාච්චට ගිය නවාතැනක වෙසෙමින් “ සිත ” සමට කිරීමට උත්සහ ගැනීමට උපදෙස් දෙන්නේ....

විසිරුණු සිතකින් කිසිවක් නිවැරදිව වටහා ගන්නට බැහැ ඒ නිසා සිත සමටයට පත්කරගත යුතුමයි එහෙම නැතිව විමසුම විදර්ශණව කරන්න බැහැ.

“ මහණෙනි, නොසන්සුන් වූ සිහියෙන් යුතු වටහා ගැනීමේ හැකියාවෙන් තොරවුවනට මම අනාපානයෙහි සිහි පැවැත්වීමට නොවදුරම්. එහෙයින් ආනාපාන සිහියෙහි ඵළැඹෙන මහණ සිහියෙන්, සිහිය දක්නා නුවණින් දක්නේ කෙලෙස්තවන වියඟියෙන් - පිරුණු ඥාණයෙන්, සකස්වූ (සිත) මනසිකාරයෙන් යුතුව “ කය ” නම්වූ ස්කන්ධලෝකයෙහි දෝමනස්සයන් පහකොට වාසය කරන්නේ වෙයි.

(ආනාපාන සති සූත්‍රය)

නිරතුරුවම ක්‍රියාවන්හි නිරතවන - ක්‍රියා කටයුතු වලට කැමති (කම්මාරාමකථා)

බහුල වශයෙන් කටාකරන - නිරතුරුවම කටාවෙහි
නියැලෙන - කටාකිරීමට කැමති (හස්සාරාමකටා)

පිරිස් ඇසුරෙහි ගැටළුමට කැමති, නිරතුරුවම මිතුරන්
අතර ගැටළුමෙන් කැපී පෙනෙන්නට කැමති - හුදකලාවීමට
නොකැමැති (සංඝනිකාරමකතා)

නින්දෙහි කැමැති, නිරතුරුවම නින්දෙහි යෙදෙන
(නිද්දුරාමකතා) මෙවැනියවුන් හට සමාධිය දුරය. විමුක්තිය-
නිවන වටහාගැනීම අතිශයින්ම දුෂ්කර කටයුත්තක් ලෙසින්
බුදුපියාණන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර වදාරා ඇතිසේක.

“ ගිහිගෙය අවුලින් ගහනය. පැවිද්ද අහසමෙන්
නිදහස්ය. පැහැදිලිය ”

ධර්මතාවයන් හා හේතුප්‍රත්‍ය වැටහීමෙන් යුතු බුද්ධ
ශ්‍රාවකයා සිත සංසුන්කර ගනිමින්, ධර්මාවබෝධයට
උත්සාහ කරනවා.

මෙලෙස ගිහි ගෙයින් බැහැරව, හුදකළාව තනිව
සිටින්නේ වුවද ඔහු තනිව සිටින්නෙකු ලෙසින් බාහිර අයහට
පෙනෙන්නේ වුවද, ඔහු විවිධාකාරයේ හැඟීම් ඇතිකර
ගනිමින් විවිධ දේ සිහිකරමින් සිතුවිල්ලෙහි අනුගත වී
මනසිකාර පවත්වන්නේ නම්, හේ තනිවුවෙකු හෝ
හුදකළාවුවෙකු වෙන්නේ නැහැ. කෙලෙස්මල ඇසුරු කරමින් -
උපධිත් හා ගැටෙමින් - චිත්තවිකාර පවත්වන්නෙකු මිස,
අත්හල අයෙක් හෝ සසර දුක නැතිකොට -විමුක්තිය
වටහාගැනීම පිණිස කැපවූයෙක් වෙන්නේ නැහැ.

ලෝකිකදේ අත්හැර නික්මීමවුයේ, හුදකලාවුයේ
 චිත්තවිකාරයන් කෙරෙන්නිදී සිත සමථයට පත්කර ගැනීමට
 සමත් වෙනවා සිත සන්සුන්වෙත්ම, සිතිය නිරවුල් වෙනවා
 සිතිය නිරවුල්වෙත්ම, සම්මතයෙන් බැහැර වෙනවා,
 එතෙක් පැවති මිථ්‍යා හැඟීම්වලින් අන්වෙනවා අතිකර
 ගත් නාමරූප කෙරෙහි බැඳෙන්නේ නැතිව හේතුවල
 ධර්මතාවය වටහාගැනීමට උනන්දුවෙනවා සංසුන් සිතීන්,
 නිරවුල් සිතිය අවදිවී, වැඩී යනවිට සියළු සම්මත යෙහි
 නොගැටී, යෝනිසෝමනසිකාරය වටහා ගන්නවා.

**“අනු ප්‍රබ්ධේන මෙධාවි
 ථොක ථොක ඛනෙ ඛනෙ
 කම්මාරෝ රාජ තස්සෙව
 තිද්ධමෙ මල මතථී නො ”**

“ රන්කරුවා තමන් විසින් සාදා නිමකළ භාණ්ඩයෙහි
 රැඳී ඇති දැලි, කුණු වැනිදේ ඉවසීමෙන් යුතුව සෙමින් සෙමින්
 පිරිසිදු කරමින්, භාණ්ඩය ඔපදමන්නාක් මෙන් ” නිරවුල්
 සිතියෙන් යුත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා තමන් තුල පැවති සියළු
 කෙළෙස්මළ පිරිසිදු කිරීමෙහි නිරත වෙනවා

ගලාබසින දිය දහරාවක් අසල සිටිමින් එම දිය
 දහරාව හැඳින්වීමට “ ගග ” යයි කියන අයුරු ඔහුට
 වැටහෙනවා. මුල් අකුර “ ග ” යන්න ශබ්ද වෙත මොහොතෙහි
 පැවති දිය කඳ පහළට ඇදීගිය බවත් දෙවන අකුර “ ග ” ශබ්ද
 වන මොහොතෙහි දී පැවති දිය කඳ “ ගග ” ලෙසින් හඳුන්වා -

ගන්නා මොහොතෙහි එතැන නොවුන බවත් ඔහු හොඳින්ම වටහා ගන්නවා තමන් තුළ පහළවන සියළුම ධර්මතාවයන් මෙසේ ක්ෂණික හෝ පැවැත්මකින් තොරව වෙනස්වන බව ඔහු තේරුම් ගන්නවා. එකම මොහොතක් එකම දෙයක් නොවන බවත් එවැනි ස්වභාවයක් ඇතිලෙසින් පිළිගැනීමත්.... මෝඩ ක්‍රියාවක් බවත් ඔහුට ප්‍රත්‍යක්ෂ වෙනවා. ස්වභාවයක් දක්නට හෝ හඳුනාගැනීමට නැති බවත් දැක ගත්තේ හඳුනාගත්තේ නාමරූප සංස්කාරයන්ම බවත් ඔහුට වැටහෙනවා.

සිහිය අතීතයටවත් - අනාගතයටවත් අයිති දෙයක් නොවන බවත්, ඇතිකරගත් වර්තමානයක් තුල අතීතය ගැන සිතමින් පසුතැවිලි වනවිටද - අනාගතය - පිළිබඳව සිතමින් සිහින දකිනවිටද සිදුවෙනුයේ “ සිහිය ” අවුල්වීම බව ඔහු තේරුම් ගන්නවා....මෙසේ දැනුම් තේරුම් ඇතිවන ඔහු තුල සත්‍ය දර්ශනය, පහළවෙනවා.

- ආස්වාසය ඇති තැන - ප්‍රස්වාසය නැත.
- ප්‍රස්වාසය ඇති තැන - ආස්වාසය නැත.
- සතුව ඇතිවිට - දුක නැත.
- දුක පවතින විට - සතුව නැත.
- කෝපය පවතින තැන - ඉවසීම නැත.
- ඉවසීම පවති තැන - කෝපය නැත.
- හඬ ඇති තැන - නිහඬ බව නැත.
- ඇත්තේ කොතැනද - නැතිකම නැත්තේ ය.
- නැත්තේ කොතැනද - ඇතිකම නැත්තේය.

මෙතැනක් ඇතිවිට - අතනකුත් ඇතිවෙයි.

අතනක් ඇතිවෙන විට - මෙතැනකුත් ඇති වෙයි.

මෙසේ සත්‍ය දර්ශණය පහළවෙත්ම මේ සියල්ලෙහි සංස්කාරික බව පෙනෙයි. වැටහෙයි ඇතිකිරීම නැති කිරීම තමන් තුලින්ම සිදුකර ගන්නක් මිස බාහිරින් සිදුවන කිසිවක් නොවන බව ප්‍රඥාවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා හට වඩවඩාත් වැටහෙනවා....

- මෙනෙහිකිරීමම උපදවන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම සසර මවන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම නවය තනන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම පවත්වන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම විඳවන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම වධකයාය.
- මෙනෙහිකිරීමම මරන්නාය.
- මෙනෙහිකිරීමම මාරයාය.

මාරයා පරාජය කරන්නට නම් මාරයාව හඳුනාගන්න ඕනෙ ඵ්වටයි මාරයාව පරාජය කරන්නට හැකිවන්නේ . තථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ සියළු කෙලෙසුන් දුරුකර මාරයාව පරාජය කළ ලෙසින් දැක්වෙන්නේ මේ චිත්තවිකාරයන්හි නොරැවටෙමින් ඒවා අහෝසිවී යන්නට සැලසීම බව වටහාගන්න ඕනෙ.... ඵහෙම නැතිව ඇතිවෙන ඇතිවෙන පහළවෙන පහළවෙන සිතුවිලි වල අනුගත වෙමින් ඒවා ඇසුරුකරමින් සිහිකරමින් මෙනෙහිකරමින්, ආස්වාදලබන්නට යෑමෙන් සිදුවෙන්නේ, නිමාවකින්තොර සිතුවිලි අතර වල්මත්වී “ දුක ” විඳීමට පත්වීම පමණයි.

සිතුවිල්ල සිතුවිල්ලක්ම පමණයි. එය ඇතිවූ කණ්ණායෙහිම නැති වෙනවා. පහළවූ සිතුවිල්ලමත පිහිටමින් එය යලි යලිත් සිහිකිරීම-මෙනෙහිකිරීම හේතුවෙන් සිතුවිලි දහරාවක් ලෙසින් ඇදී යනවා සකස්වෙනවා. භවය එතැනයි.... මේවා වටහාගන්න ඕනෙ

“ මරණය යනු මාරයා නොවේ.

එය වනාහි භවයෙහි එක් සෑදි ස්ථානයක් පමණි. මාරයා වනාහි පකද්වඋපාදානස්කප්පයෝය.

මරණය යනු මාරයානම්, දැකින් පිඬිතවූ, දැකින් ගැලවීගත නොහැකිවූ, සත්ත්වයන් මරණයේ පිලිසරණ සොයන්නට - පතන්නට නොයනු ඇත.

“ දැක ” නමැති මාරයා ඔහුගේ දායම ලෙසින් ගැනීම පිණිස ඔබව ලුහුබඳින්නේය.

ඔබ මාරයා හට බියපත් වී ඇත. මාරයාගෙන් ගැලවීම පිණිස ඔබ දැවයමින් සිටින්නේය. කොතරම් වේගයකින් දැවගියත් - කවරතැනෙක සැඟවුණත්,ඔබහට මාරයාගෙන් ගැලවීගත නොහැකිවෙනු ඇත.

ඔබ මාරයාගේ දායමක් වීමට නොකැමැත්තෙහි ද?

එසේනම් නවතින්න, ආපසු හැරෙන්න, මාරයාහට මුහුණ දෙන්න. එවිට මාරයාගේ (චිතතවිකාරයෙහි) යථා ස්වභාවය ඔබට වටහාගත හැකිවෙනු ඇත. ඔහුව පරාජය කළ හැකි බව ඔබට අවබෝධවෙනු ඇත.

ඔබ දැඩියක්කාරයා වෙන්න. චිත්තචිකාර නමැති මරුවා හට මුහුණ දී සියළු කෙලෙස්, චිත්තචිකාර විනාශකර දමන්න.

චිත්තචිකාර නමැති මාරයාව විනාශකළ ඔබ “ හවය ” ඉක්මවා “ නිවන ” ප්‍රත්‍යක්ෂ කරන්නේ ය.

(මාරයා හා මරණය - ගමන නිමවිය)

ක්ලේශසංඥා ඇති හෙයින් පමාවට හේතුකාරක ලාමක සත්ත්වයන් - පමාව හේතුවෙන් සසරට පැමිණෙත්, ප්‍රඥාවත් බුද්ධිශ්‍රාවක තෙමේ - පඤ්චකාමආශ්‍රිත සියළු චිත්ත විතර්කයන් දුරුකොට - කෙලෙසුන්ගෙන් දුරුවෙති.

මෙසේ යම්කලෙක සමාහිත වූ සිතෙන් යුතුව, සිතිය මැනවින් වධනාලද්දේ - සුව ස්පර්ශයකින්, හෝ දුක ස්පර්ශයකින් හෝ වැනි කවර ස්පර්ශයකින් කෙලෙසකින් වත් නොසැලෙයි.

මහණෙනි, ඒ තෙපි රාග, ද්වේශයන් මැඬ - ජාති මරණයන්ගේ පරතෙර වූ “ නිවන ” අර්ථවත් කරති.

(ජ ඵසසායතන සුත්‍රයෙනි)

ඇවැත්නි, යමක් නිසා ලෝකයෙනි, ලෝකය යන දැනීම ඇත්තේ ලෝකය යන හැඟීම ඇත්තේ වේ නම්, ශාසනයෙනි මේ “ ලෝක ” යයි කියනු ලැබෙයි.

ඇවැත්නි, කුමක් නිසා ලෝකයෙනි, ලෝකය යන දැනීම ඇත්තේ, ලෝකය යන හැඟීම ඇත්තේ වේද යත්,

ඇවැත්නි, පක්ඛවඉන්ද්‍රියයන් කෙරෙන්, ලෝකයෙහි, ලෝකය යන හැඟීම ඇත්තේ වෙයි.

ඇවැත්නි, යමක් නිසා ලෝකයෙහි ලෝකය යන දැනීම ඇත්තේ ලෝකය යන හැඟීම ඇත්තේ වේනම්, මෙ ශාසනයෙහි “ මේ ලෝක ” යයි කියනු ලැබෙයි.

එකත්පස්ව හුන් ආයුෂ්මන් රාධ තෙරණුවෝ භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත මෙසේ සැලකළහ.

වහන්ස, මාර, මාර යි කියනු ලැබෙයි වහන්ස, “ මාර ” නම් කවරේයැ,

රාධය, රජපය මාරය, වේදනාව මාරය, සංඥාව මාරය, සංස්කාර මාරය, විඤ්ඤ මාරයරාධය මෙසේ දක්නා ආයුෂී ශ්‍රාවක රජපයෙහි නොරැවටෙයි, වේදනාවෙහි නොරැවටෙයි, සංඥාවෙහි නොරැවටෙයි, සංස්කාරයෙහි නොරැවටෙයි. විඤ්ඤයෙහි නොරැවටෙයි. නොරැවටෙනුයේ නොඇලෙයි, පක්ඛවස්ථය - ඇසුරු නොකරයි, නොපවතියි, බැහැර වෙයි. අත්හරියි රාගය අත්හැරණ කල්හි ප්‍රත්‍යක්ෂ ඤානය ඇති වෙයි.

ජාතිය ගෙවුනි, බලසර (පිළිවෙත්) වැස නිමවන ලදී. මේ චතුරායුෂීසත්‍ය අවබෝධය මිස, රහත් බව පිණිස කළයුතු අන් කිසිවක් නැතැ යි දැනගනී.

(මාර සූත්‍රය)

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශිත සූත්‍ර දේශණාවන් හදුරමින්, වටහාගනිමින් ප්‍රඥාවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා තම සිහිය දියුණුකර ගැනීමට තව තවත් උත්සාහ කරනවා විතර්ක ගෙනෙනවා. විචාරයෙහි යෙදෙනවා කරුණු වැටහෙනවිට ප්‍රීතියට පත්වෙමින් එකඟවෙනවා....

දැනෙන වැටහෙන එහෙත් නොපෙනෙන ස්පර්ශයනට - "භූත" යයි කියනවා. මේ භූත ස්වභාවයන් එකිනෙකා තුල එකිනෙකා පවතිනවා.

යථා අධො - තථා උද්ධං

තථා අධො - යථා උද්ධං

ඒ අයුරින් වඩාත් ප්‍රකටවන ස්පර්ශ ස්වභාවය සංඥාව නිත්‍ය ලෙසින් - සද්කාලිකව පවතින සැබෑ ස්වභාවයක් ලෙසින් හඳුනාගනිමින් - සංස්කරනය කරමින්, සකස්කරමින් - නාමරූප පනවමින් පවත්වා ගැනීමට යොමු වෙනවා.

මේ වායෙහි සැබෑ ස්වභාවය හඳුනාගත්කල - ඇතිවන ධර්ම ස්වභාවයනට නොරැවටෙමින් - හසුනොවෙමින් , නොවිඳිමින් සිටින්නට හැකිවෙනවා.

ආස්වාසය නාම රූපයක් ලෙසින් එකක් ලෙස පිළිගත්තේ වුවද, විමසුම් සහගත වූ විට, ඒ එකක් නොව අනන්ත අප්‍රමාණ වූ ස්වභාවයන් රැසක්ම බවත්, සෑම ආස්වාස නාමරූපයක් තුලම ප්‍රස්වාසද, ප්‍රස්වාසය තුල ආස්වාසයද පවතින බවත් වැටහෙනවා දිය බිඳුව සැබෑවක් නම් එය සිඳියන්නේ කෙසේද? සිඳිගිය දිය බිඳුවට සිදුවූයේ කුමක්ද?

එය ගියානම් ගියේ කොහේද?... දැල්වෙමින් පවතින ගින්න හෝ ගිනිසිඵල නිවියන්නේනම් - අහෝසි වෙන්නේනම් ඒවායෙහි සැබෑතත්ත්වය, ස්වභාවය කුමක්ද?.....

විටෙක සුළං ඇතිවීමත් - සුළං හමායාමත්, තවත් විටෙක සුළං නැතිවීමටත් හේතුවෙන්නේද? සුළං නිපදවන්නේ කවුරුන් විසින්ද සුළං රැඳීසිටිනුයේ කොහේද?

මේවා අවුල් සහගතයි. එසේ වුවත්, අවුල ලිහාගත යුතුයි. විසදගත යුතුයි.

එකක් ලෙසින් පවතින ස්කන්ධයන් කැඩී සුනුච්ඡිණුවී, අළු දුනුච්ඡිලබවට පත්වෙන්නේනම්, ස්කන්ධය සැබෑවින්ම ඒකීය ස්වභාවයක් වියහැකි ද?

සිදුරුසහිත බඳුනක වතුර රැඳවිය නොහැකිය. වතුර සිදුරෙන් බැහැර වෙන්නේය. සිදුරු රහිතයයි සම්මත බඳුනක පිරවූ දියසහිත බඳුන - ගිනිමෙලවූ ලිපක්මත තැබීමේදී -සිදුරු නැතියයි සම්මත බඳුනතුලට ගින්න පිවිසෙනුයේ කෙසේද?දිය රත්වූයේ කෙසේද? දියසමග ගින්න මුසුවූයේ කෙසේද? දිය රත්වනවිට වාෂ්ප ලෙසින් පිටවන්නේ මොනවාද දියද ගින්නද නැතහොත් ගින්නත් සමග මුසුවූ දියද?. බැහැරින් අවුල ගින්න නිවා නොදමනුයේනම්, බඳුනෙහි පැවති වතුර සිඳියන්නේ නොවේද? මේවා සිදුවූයේ හෝ සිදුවන්නේ කෙසේ ද?.

ධර්මතාවයන් අනුව හේතු සකස්වෙයි. සකස්වීම් පවතින ලෙසින් පෙනෙයි. ...එහෙත් ඒ කිසිවක් පවතිනුයේ නොවෙයි.....

හේතුප්‍රත්‍යයන්හි යථා ස්වභාවයන් පිළිබඳව, අවබෝධයක් නොමැතිකමින්, හේතු පැවතුම්මත හෙලන නාමරූප ඇසුරුකරමින් - ඒවායෙහි පවතින්නට යෑම - පැවතීම, භව කාරකයි.සසර පැවැත්මයි.

මහාභූතයෝ හෝ වේවා.... භූත හෝ වේවා සියලු ස්වභාවයෝ ධර්මතාවයන්ය. එවන් ධර්මතා, ක්‍රියාවන් කෙරෙහි පනවා ඇති - ආපෝ, තේජෝ, වායෝ , පඨවි, සියල්ල සැබෑවක් වන හෝ නොවන නාමරූපය.

වෙනස්වන ධර්මතාවයන්,සිදුවන හෙයින් එය සත්‍යයකි. එහෙත් වෙනස්වන ධර්මතාවයන් ස්පර්ශ වෙමින් පවතින සංඥාමත නාමරූප පනවමින් - සංස්කරනය කරමින්, ඒවා සත්‍ය ලෙසින් පිළිගැනීම මුලාවකි.

“ නාමරූප ” - පරමාර්ථ සත්‍යයෙහි - සත්‍යය නොවන්නේය. සත්‍යනොවෙන තැන සිදුවෙනුයේ රූවටිමට හසුවීමය. මුලාවට පත්වීමයි. හේතුවල ධර්මතාවයන් - යථා පරිදි අවබෝධ කරනතෙක් සත්ත්වයා සිටිනුයේ මුලාවෙහිමයි.

සංඥාවෙහි අන්තර්ගතය-ස්පර්ශයයි. වචනයෙහි අන්තර්ගතය-සංඥාවයි,සම්මතයෙහි අන්තර්ගතය- වචනයයි, භව කාරකයෙහි අන්තර්ගතය-සම්මතයයි.සසර පැවැත්මෙහි අන්තර්ගතය ස්පර්ශයයි.

සංඥාවෙහිත්-සසර පැවැත්මෙහිත් අන්තර්ගතය ස්පර්ශයම වී ඇත.

සසර පැවැත්ම අගය. මූල වී ඇත්තේ සංඥාවයි. සසර පැවැත්ම අවසන් කරලීම පිණිස තථාගතයන් වහන්සේ - සංඥානිරෝධය පිණිසම, සංඥානිරෝධ සමාපත්තියෙහි සමවදිති. මෙලෙසින් ධර්මතාවයන් හා හේතුප්‍රත්‍ය පිළිබඳ විමසිලිමත් වූ ප්‍රඥාවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා - ලෝභකික සම්පත් කෙරෙහි බැහැරවීමට ක්‍රියාකරන්නේය.

පමාවකින් තොරව සත්‍ය අවබෝධකරමින්, සසර දුකින් ගැලවී යාම පිණිසම කටයුතු කරන්නේය. ක්‍රියාත්මක වෙන්නේය. නිවැරදි ක්‍රියාවෙහි අනුගත වෙන්නේ ය. (සම්මා කම්මන්ත) සියළු සම්මතයන් කෙරෙහි මිඳි, හුදකලා වෙන්නේය. සිහිය විකල්කරමින් ගොනුවී පැවති සියළු කෙලෙස් (කසල) ඉවත්කර, සිහිය නිරවුල්කර ගැනීමේ උත්සාහයේ යෙදෙන්නේය.

සම්මා ආපිච

ආනාපානසතිය නිවැරදිව ප්‍රගුණකිරීම ඔස්සේ මහත්වල ඇතිවෙනවා.

මේ සසුනෙහි බුද්ධ ශ්‍රාවකයා, ආරණ්‍යගතව හෝ රැක් මූලකට වී හෝ ශූන්‍යාගාරයකට වී කය (ස්කන්ධය) සාපුරා සිටින ආකාරයෙන් පළක්බැඳ වාඩිවී “ සිතියම ” කමටහන ලෙසින් තබාගන්නවා.

ඔහු සිතියෙන් යුතුවම, ආස්වාසය වටහාගන්නවා. සිතියෙන් යුතුවම, ප්‍රාස්වාසය වටහාගන්නවා. ඒ ඔස්සේ උදයව්‍ය ඇතිවීම, නැතිවීම වටහාගන්නවා.

ඵළැඹි සිතියෙන් සිටින ඔහු ධර්මතාවයන් කෙරෙහි වචනයෙන් සිදුකරනු ලබන සකස්කිරීම් වටහාගන්නවා.

නාමරූප සකස්කරනුයේ වචනයෙන්ම බව වටහා ගන්නවා. වචනයෙන්ම සකස්වූන නාමරූප කෙරෙහිම සම්මතය පවතින බව වටහාගන්නවා.

ඵළැඹි සිතියෙන් යුතුව සිටින ඔහු සෑමදෙසින් පහළවන වචිසංස්කාර හඳුනාගන්නවා. හැඟීම් - සිතුවිලි හා වචනයෙන් සකස්කරගත් නාමරූප වෙන්කරමින් දකිනවා. ආස්වාසය වචනයෙන් සකස්කරගත් නාමරූප, කායසංස්කාරයක්. ප්‍රාස්වාසය වචනයෙන් සකස්කරගත් නාමරූප සංස්කාරයක්. සමථි විදර්ශණා සඳහා භාවිතයට ගතහැකි ක්‍රමවේද ගනනාවක් ඇතත්, “ ආනාපානසතිය ” භාවිත කිරීමෙන් සමථි හා විදර්ශණා දෙකම එක ලෙසින් වටහාගැනීමේ හැකියාව පවතියි.

හැඟීමවලින් පිරිගිය - සිතුවලිවලින් පිරිගිය අවුල් වූ සිතියෙන් යුතු අයෙකු හට සමථ - විදර්ශණාවන්ති යෙදීම හෝ එහි අවධෝධය ලැබීම හෝ දුෂ්කරය. එහෙයින්ම සමථ - විදර්ශණා වැඩීමෙහිදී සංසුන් සිතක්, නිරවුල් සිතියක් - සකස්කරගත් මනසක් පවත්වාගත යුතුවෙයි.

සංසුන් විමකින් තොරව සිතක් සමථකරගත නොහැකි බැවින් - බාහිර අරමුණු හා පහළවන හැඟීම් - වේතනා - සිතුවලි කෙරෙහි යොමුනොවී - නිරවුල්ව සිතිය පවත්වාගැනීමට දක්ෂවෙන්නේ නම්, දිවෙන සිත එකම අරමුණක රඳවාගැනීමට (සමථය) හැකි වෙති.

මෙලෙසින් ඵළැඹි සිතියෙන් යුතුව, සංසුන් සිතින් විමසා බැලීම-විදර්ශණාව අරඹන කල-ධර්මතාවන් පිළිබඳ නිවැරදි දැක්ම-වැටහීමට යොමුවිය හැකිය. විවිධාකාරයෙන් ධර්මතාවයන් පිළිබඳ මෙහෙහි කරමින්-දැනුම ලබමින් ඇතිකරගත්-වැඩිදියුණු කර ගත් සිතින්-ඵළැඹි සිතියෙන් යුතුව අපි විමසුමක යෙදෙමු.

දැන් ඔය ඇත්තන්ගේ සිතිය එහෙම හැඟිනම්, නිරවුල් සිත ඔය ඇත්තන්ගේ ඇස්දෙක ලෙසින් සම්මත නාමරූප වෙත යොමුකරන්න වඩ වඩාත් විමසුම් සහිත වෙන්න ඇසිපිය වදිනබව දැන් ඔය ඇත්තන්හට වැටහේවි වඩාත් හොඳින් වැටහෙනතෙක් සිතිය ඇස්දෙක කෙරෙහි රඳවාගෙන සිටින්න ඇසිපිය වැදීම ඔය ඇත්තන් හට දැන් හොඳින් වැටහෙන්නට ඇති

දැන් ඔය ඇත්තන් ගේ සිත / සිතිය විතර්කයකට ගෙන යන්න ඇසිපිය වැදීම කෙසේ සිදුවූයේද? කිසිවෙකු විසින් එය සිදුකළාද? ධර්මතාවයක් ලෙසින් එය සිදුවුනාද? මම ඇසිපිය ගැසුවාද? ඇසිපිය වැදීම කෙරෙහි ඔය ඇත්තන්ගේ සිතිය / සිත නිරවුල්ව පැවතුනා නම් සත්‍ය ස්වභාවය ඔය ඇත්තන් හට වැටහිලා ඇති දැන් මම අහන පැනයට පිළිතුරු දෙන්න.

ඇසිපිය ගැසීම කිසිවෙකු විසින් සිදුකළාද? එහෙම නැතිනම් ධර්මතාවයක් ලෙසින් සිදුවුනාද? .

ධර්මතාවයක් හැටියට සිදුවෙනවා, අපෙ හාමුදුරුවනේ යි මඳ නිහඬියාවකට පසු කිහිපදෙනෙකුගේම පිළිතුර විය.

ඇසිපිය ගැසීම ධර්මතාවයක් ලෙසින් සිදුවෙන්නක් බව දැන් ඔය ඇත්තන් හට වැටහිලා

එහෙම නම්, මම ඇසිපිය ගහනවා කියා පැවසීම හරිද ?
නැහැ ස්වාමීනි වැරදියි. ඒක වැරදි වැටහීමක්.

බොහොම හොඳයි දැන් ඔය ඇත්තන් කියන්න මමය කියා කෙනෙක් සිටියාද?..සිටියානම් ඒ කොතැනකද?....

ස්වාමීනි ඇසිපිය වැදීම ධර්මතාවය අනුව සිදුවීමක් බව පැහැදිලියි. මම ඇසිපිය ගහනවා කියනවක වැරදියි. මමය කියනවකත් මම ඇසිපිය ගහනවා කියනවකත් වැරදි සම්මතයක්. සම්මතයට අනුගතවී අවුල් වූ සිතියෙන්, සිතියන් ඇතිකර ගත් විතතවිකාරයන් පමණයි ස්වාමීනි.

බොහොම හොඳයි. මම ඇසිපිය ගහනවා කියන්නේ විතරවිකාරයක් තමයි, විත්තවිකාරය පවතිනනාක් “ මම ” සිටිවි. මම ඇසිපිය ගසාවි සත්‍ය ස්වභාවය වැටහෙනවිටමමය කියන මම කවුද කියා හෝ සිටින තැනක් හෝ සොයාගත හැකි තැනක් නැතිවේවි සත්‍ය වශයෙන් නැති එහෙත් සැබෑවින්ම ඇත්තා සේ පවත්වා ගනුලබන “ මමය ” කියන මම මායාවක් බව රැවටීමක් පමණක්ම බව පළමුවරට වැටහේවි. ධර්මතාවයන්හි යථා ස්වභාවය පිළිබඳව වැටහීමත් සමගම - මූලාවෙන් බැහැරවීමට හැකිවීම ගැන ප්‍රීතියත් - ආයඝී සත්‍ය කෙරෙහි එකඟවීමත්, නිරවුල් සිහියෙන් / සිතින් සිදුවෙනවා.

ආයඝී සත්‍යය වටහා ගැනීම කෙරෙහි කැපවීම (ශ්‍රද්ධාව) වැඩෙනවා. මෙවන් ස්වභාවය සතිසම්බෝධ්‍යාංගය හැටියට ප්‍රකාශ වෙනවා.

දැන් අපි තව පියවරක් ඉදිරියට යමු ඔය ඇත්තන් ඒ සඳහා සුදුනම් ද? .

එහෙමයි ස්වාමිනි,

වෙනස් වෙන්නා වූ ස්වභාවයක්....“ආස්වාස”කියා නාමරූපගත වීමෙන්, පවතින දෙයක් ලෙසින් කාය ස්වභාවයක් ඇතිවෙනවා. ...ආස්වාසකිරීම යනුවෙන් සිතුවිලි සකස්වෙනවා.

වෙනස්වෙන්නා වූ ස්වභාවයක්....පුස්වාස කියා නාමරූපගත වීමෙන් , පවතින දෙයක් ලෙසින් කාය ස්වභාවයක් ඇතිවෙනවා. ...පුස්වාසකිරීම යනුවෙන් සිතුවිලි සකස් වෙනවා.

ආස්වාසය - කාය සංස්කාරයක්. පවතින ස්කන්ධයක් ලෙසින් සකස්කර ගන්නා ලද්දකි.

ප්‍රස්වාසය - කාය සංස්කාරයක්. පවතින ස්කන්ධයක් ලෙසින් සකස්කර ගන්නා ලද්දකි.

ධර්මතාවයම - වචනයෙන් සකස්වී, කාය ස්වභාවයක් වුනා. නාමරූප පැනවීමෙන් " ආස්වාස " වුනා.

ධර්මතාවයම - වචනයෙන් සකස්වී, කාය ස්වභාවයක් වුනා, නාමරූප පැනවීමෙන් " ප්‍රස්වාස " වුනා.

ධර්මතාවයෙහි - එකිනෙකා පරයමින්, එකිනෙකා තුල ගැවසෙමින්, සිදුවන සංඛ්‍යාත්මකව දැක්විය නොහැකි සිදුවීම් රැසකි.ආස්වාසය ලෙසින් වචනයෙන් සකස්කර - නාමරූප ගතකළ ධර්මතාවයද, අසීමිත ක්‍රියාකාරී බවෙන් යුතු අතිසියුම් ස්වභාවයන් රැසක් ස්කන්ධයකි. ප්‍රස්වාසය ලෙසින් වචනයෙන් සකස්කරගත් නාමරූප සම්මතයට අනුගතකළ ධර්මතාවය ද අසීමිත ක්‍රියාකාරී බවකින් යුත් අතිසියුම් ස්වභාවයන් රැසකි. ස්කන්ධයක්, හේතුකාරක මූල පදාර්ථයන් රැසක එකතුවකි.

ආස්වාස, ප්‍රස්වාස වශයෙන් නාමරූප ගතකොට - දෙකක් ලෙසින් දකින නමුදු, දෙකක්ම නොවෙයි. එකම ධර්මතාවයයිවෙනස්වීමට ලක්වන හෙයින් එකම ධර්ම ස්වභාවයද නොවෙයි.... වෙන්නේද වෙයි වෙන්නේද නොවෙයි නොවෙන්නේද නොවෙයිනොවෙන්නේ ද වෙයි.

මෙතැන මොකක් දෝ අවුලක් ඇති ලෙසින් පෙනෙනවා.

මේ අවුල ලිහාගන්නට තමයි, තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මග පෙන්වා දෙන්නේ.

වේතනා - ඇතිකරගත් කල්පනාවන් - සිතුවිලි හැඟීම් ලෙසින් සම්මතයෙහි පවතින - කාමතණ්හා - භවතණ්හා - විභව තණ්හා පෙරටුවී - ගොනුවෙමින් සකස්වූ මතකය (විඤ්ඤාය) ලෙසින් හඳුන්වනු ලබන අයෝනිසෝමනසිකාරයන් - වැරදි අයුරින් ඇතිකර ගත් - මතකය (විඤ්ඤාය) ම සසර ඇතිවීමට හේතුවෙමින්, පැවැත්ම වෙනවා. මේ නාමරූප අවුල සකස්වෙන ආකාරය පිළිබඳව අපි ටිකක් විමසා බලමු.

ධර්මතාවයකි “ ආස්වාසය ” කියා එය නාමරූප සංඥාවකට නතු කරනවා.

ධර්මතාවයකි “ ප්‍රස්වාසය ” කියා එය සංඥාවකට නතු කරනවා.

දැන් ආස්වාසය ලෙසින් ස්කන්ධයක් කිසිවක් තිබෙන ලෙසින් පිළිගැනීමක් ඇතිවෙනවා.

ප්‍රස්වාසය ලෙසින් ස්කන්ධයක් පවතින ලෙසකිනුත් පිළිගැනීමක් ඇති වෙනවා.

එක්රැස් වී පවතින (ස්කන්ධයක්) ලෙසින් කිසියම් හැසිරීම් රටාවක් -සැබැවින්ම පවතින බවට සම්මතයක් (පිළිගැනීමක්) ඇතිවෙනවා පවතිනවා පවත්වා ගන්නවා.

සම්මා සම්බුදු පියාණන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදාළ ආයතී ධර්ම මාර්ගය ඔස්සේ සත්‍ය සෙවීමෙහි නිරත වන බුද්ධ ශ්‍රාවකයා පවතින මේ සම්මතය කෙරෙහි තම අවධානය යොමු කරනවා.

ධර්ම ස්වභාවය ආස්වාසය නමින්, රූපස්කන්ධයක් ලෙසින්, ඔහුට වැටහෙනවා. ඔහු විමසිලිමත් වෙනවා. විදුර්ශනා වෙහි නියුතු වෙනවා.

ධර්ම ස්වභාවය ප්‍රස්වාසය නමින් රූපස්කන්ධයක් ලෙසින් ඔහුට වැටහෙනවා. ඔහු විමසිලිමත් වෙනවා, විදුර්ශනාවෙහි නියතු වෙනවා.

ආස්වාස නම් වූ ධර්මතාවය එකක් නොව අති සියුම් ස්වභාවයන් අපරමිත සංඛ්‍යාවකින් පිරී, ස්කන්ධයක් බව ඔහුට වැටහෙනවා ආස්වාසය එකම රූපයක් වශයෙන් පිළිගැනීමට නොහැකි බව ඔහු වටහා ගන්නවා.

ප්‍රස්වාස නම් වූ ධර්මතාවය එකක් නොව අතිසියුම් ස්වභාවයන් අපරමිත සංඛ්‍යාවකින් පිරී, ස්කන්ධයක් බව ඔහුට වැටහෙනවා ප්‍රස්වාසය එකම රූපයක් වශයෙන් පිළිගැනීමට නොහැකි බව ඔහු වටහා ගන්නවා.

ඔහු වඩ වඩාත් විමසිලිමත් වෙනවා ආස්වාස ස්වභාවය ඇතිවිට, ප්‍රස්වාස ස්වභාවය නැති බව ඔහු වටහා ගන්නවා , ප්‍රස්වාස ස්වභාවය ඇතිවන විට - ආස්වාස ස්වභාවය නැති බවත් ඔහු වටහා ගන්නවා.

ධර්මතාවයන් වැටහෙන විට ඔහුගේ කැපවීම වැඩිවෙනවා උනන්දුව වැඩිවෙනවා ඔහු විමසිලිමත් වෙනවා.

ආස්වාස කය නිර්මාණය වූයේ “ සුළඟ ” නම් වූ නාමරූප සම්මතය කෙරෙහි බව ඔහු වටහා ගන්නවා ප්‍රස්වාස කය නිර්මාණය වූයේ,

“ සුළඟ ” නම් වූ නාමරූප සම්මතය කෙරෙහි බව ඔහු වටහා ගන්නවා ඔහු තව තවත් විමසිලිමත් වෙනවා....

ආස්වාසයත්, සුළඟත් ස්පර්ශවූයේ වැටහුණේ සිතට බව ඔහුට වැටහෙනවා.

ප්‍රස්වාසයත්, සුළඟත් ස්පර්ශවූයේ වැටහුණේ සිතට බව ඔහුට වැටහෙනවා.

ආස්වාසය ස්පර්ශයෙන් පහළවන සිත - ප්‍රශ්වාසය ස්පර්ශයෙහි දී අහෝසි වනබව ඔහු වටහාගන්නවා.

ප්‍රස්වාස ස්පර්ශයෙන් පහළවන සිත - ආස්වාස ස්පර්ශයෙහි දී අහෝසි වනබව ඔහු වටහාගන්නවා ආස්වාසයත් - ආස්වාසය වැටහුණ සිතත්, ශේෂයකින් තොරව අහෝසිවෙනවා. ප්‍රස්වාසයත් - ප්‍රස්වාසය වැටහුණ සිතත් ශේෂයකින් තොරව අහෝසි වෙනවා

ඉතිරිවන පවතින කිසිවක් නොවන බව ඔහු වටහා ගන්නවා.

සත්‍ය වශයෙන් සිදුවන ධර්ම ස්වභාවයෙහි අනිත්‍ය භාවය වැටහීමෙන් තොරව, අඛණ්ඩව සිතුවිලි ගොඩ නගිමින් - ඒවා මත පැවතෙමින් තමන් හසු වී සිටින රැවටිල්ල පත් වී සිටින මූලාව පිළිබඳව කළකිරීමක්, ඔහු තුල පහළවෙනවාකළකිරීම හමුවෙහි පසුබට නොවන ඔහු සිහිය නිරවුල්කර ගනිමින් ධර්මාවධෝධය පිණිස ප්‍රඥාව වඩනවා.

ආස්වාසය ඇති වුනා ආස්වාසය නැති වුනා ඒක එතැනම ඉවරයි. ඒ වුනත්, කෙටි ආස්වාසයක් ඇතිවුනා එහෙම නැතිනම්, දිග ආස්වාසයක් ඇති වුනා ලෙසින් සිතුවිල්ල පහළවෙනවා ඇති වී, නැති වී ගිය ආස්වාස, කෙටි හෝ දිග බවට පත්වුනේ කොහොමද ඔහු විතර්කයක නිරතවෙනවා. ඇති වුනා නැති වුනා පෙර සිදුවී ඇහෙන්නීම් ගිය, ආස්වාස ස්වාභාවයක මතකය හා ගලපා සසඳු බැලීමක් සිදුවීම හේතුවෙන් කෙටි හෝ දිග වශයෙන් සිතුවිල්ල පැනනැගෙන බව වටහාගන්නවා. සිදුවීම තුල නොවූ, අතීත සිදුවීමක් අනුගත කිරීමෙන් සකස්වූ රැවටීම ඔහු හඳුනාගන්නවා. විග්‍රහකර ගන්නවා. වැරදුන තැන වැටහීමත් සමගම, ඔහුතුල කිසිඳු බැඳීමකින් තොර ජීවිතය උපදිනවා ඔහු එකඟතාවයෙන් යුතුව, සිහියෙන් විමසුම් සහගත වෙනවා.

තථාගතයන් වහන්සේ විසින් මෙසේ දේශණාකර වදාරණවා.

“ දුට්ඨෙ දුට්ඨ මන්තං ”
 දුටු දේ දුටුවා පමණි.

“ සුතෙ සුත මන්තං ”
 ඇසූ දේ ඇසුනා පමණි.

“ මුතෙ මුත මන්තං ”
 දැනුනේ දැනුනා පමණි.

කිසිවක පෙරට යෑමක්, පසු බැමක් නොවී, එතැනම ඇහෙන්නීම්,

ආස්වාසය, ධර්මතාවයක් ලෙසින් සිදුවන බව වැටහෙනවා.

ප්‍රස්වාසය ධර්මතාවයක් ලෙසින් සිදුවෙන බව වැටහෙනවා.

ආස්වාසය ධර්ම ස්වභාවයක් මිස, කිසිවෙකු විසින් සිදු කරන්නක් නොවන බව වැටහෙනවා.

ප්‍රස්වාසය ධර්මතාවයක් මිස, කිසිවෙකු විසින් සිදුකරනු ලබන්නක් නොවන බව වැටහෙනවා.

ධර්මතාවයක් ලෙසින් සිදුවන ආස්වාස - ප්‍රස්වාසය “මම” ආස්වාස කරනවා - ප්‍රස්වාස කරනවා, වශයෙන් පිළිගැනීම - පැවසීම, වැරදි සහගත බව ඔහුට වැටහෙනවා.

මම ආස්වාස / ප්‍රස්වාස කිරීම පවත්වනවා නම් - කායී බහුලතාවය මත - ආස්වාස ප්‍රස්වාස කිරීමට අමතකවීම හේතුවෙන්ම මා මියයෑමට හේතුවිය හැකිය, ලෙසින් විග්‍රහයක් නිරවුල් සිතියෙන්, වැඩියන ප්‍රඥාවෙන් යුතු ඔහු තුළ පහළ වෙනවා.

පැවැත්ම සිදුවෙනුයේ සංසාර ගතව, අත්නොහැර, තණ්හාවෙන් (ඕනෑකමෙන්) යුතුව අතීත සිහිකිරීම කෙරෙහි, මෙහෙහි කිරීම තුලිනි.

ආස්වාසය දිගු හෝ කෙටි ලෙසින් වැටහීම ඇතිවුණේ - ඇති වි කෂණයෙහිම නැතිවී ගිය ආස්වාසයකට පෙර, උගත් - දැන කියාගත් - ඕනෑකම,(තෘෂ්ණාව) හේතුවෙන්, මතකය ලෙසින් එක්රැස්කර ගත් (විඥානය) අනුගතකර ගැනීම හේතුවෙනුයි. ඒ හේතුව නොවන්නට, එවැනි පැවැත්මක් සිදුවෙන්නේ නැහැ. හේතුව වැටහෙන විට - පැවැත්ම අත්හල හැකියි.

හේතුව නොදැන....පැවැත්ම නතරකරන්න බැහැ. තථාගතයන් වහන්සේ දේශණාකළ හේතුප්‍රත්‍ය වටහාගන්න ඕනෙ, සසර ගමන ඇතිකරන චේතනා, සිතුවිලි, හැඟීම්, වලින් බැහැරවෙන්නට. සිතුවිලිවල රැවටී, සිතිය අවුල්කර ගත් සිතුවිලිම “ දුක ” වෙනවා. වේදනා වෙනවා. මිතුරා ලෙසින් වැළඳගත් සිතුවිල්ලම - හැඟීම ම.... විනාශදායකයා වෙනවා.මාරයා වෙනවා අවුල් වූ සිතියෙන් යුතුව, සතුවත් වැළඳගන්නා සිතුවිල්ල හැරුණුකොට වෙනත් මාරයෙක් නැහැ ඒ බව වටහාගන්නාවිට බොහෝ දෙනෙකු විනාශයට පත්වෙලා ඉවරයි.

හැඟීමක් සිතුවිල්ලක් අවසන්වන ඝණයෙහි ඊක්තයක් - හිස් බවක් වැටහෙනුයේ නිරවුල් සිතියටයි. එළඹී සිතියෙන්, පවත්වාගත් සිතියෙන්, යුතුවන විට හැඟීම් / සිතුවිලි ඇතිවෙනු වැටහෙයි, ඒවාමත බැඳීම් ඇතිකරන්නේ නැහැ ඇතිවෙන නැතිවෙන හැඟීම් සිතියෙන් වටහාගන්නට පුළුවනි, එහෙම කරන්නට පුළුවන් නිරවුල් සිතිය පවත්නා තෙක් පමණයි.

ඇතිවෙන - නැතිවෙන හැඟීම්වල අනුගතවීමෙන් -සිතිය විකල්වෙනවා, විකල් වූ සිතිය - විකාරයන්ම පත්වනවා.

අවබෝධකර ගන්න ඕනෑ මේ දෙකෙහි වෙනස පමණයි.

සැබෑ ස්වභාවය අවබෝධ වනවිට හැඟීම්වල සිතුවිලිවල අනුගත නොවෙමින්, සිතිය නිරවුල්ව පවතිනවා. අනුගතවීම නොවන නිසා නවතිනවා.

“ නිවන ” චිත්තනමය

අපි හුඟක් දේවල් කථාකළා, දැන් ඇති. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකරුණු දහම වටහාගන්නට ඔය ඇත්තන් උත්සාහ කරන්න ඕනෙ.

දැන් ඔය ඇත්තන් මට කියන්න ඇස නිත්‍ය ද අනිත්‍යද ?.

අනිත්‍ය යි ස්වාමීනි,

කොහොමද ඇස අනිත්‍ය වෙන්නේ ? ඇයි ඇස අනිත්‍යයි කියන්නේ ?.

ඇස සදකාලික නැතැනෙ ස්වාමීනි, දුර්වලවෙනවා, වෙනස් වෙනවා, නැති වෙනවා ඒ අනිත්‍ය බව නිසානෙ.

ඔබ ඔය අනිත්‍ය දකින්නේ සම්මත උපතක් - සම්මත මරණයත් දකිනවා වාගේ සත්‍ය ස්වභාවය එහෙම නොවෙයි..... නිරවුල් සිතියෙන් යුතුව, විමසුම් සහගත අයුරින්, විදර්ශනාවෙන්, දකින්න ඕනෙ එතකොට තමන්ට සත්‍ය වැටහෙනවා ඒ වැටහීම දීම වෙනත් අයෙකුහට කරන්න බැහැ.

ඔය ඇත්තන් දැන් මගේ ඉදිරියෙහි සිටිනවා ඔය ඇත්තන්හට මොනවා හරි පෙනෙනවාද ?.

ඔව් ස්වාමීනි ඔබ වහන්සේව පෙනෙනවා.

මොහොකටද මාව පෙනෙන්නේ,

ස්වාමිනි ඇස් දෙකට.

ඒ කියන්නේ කිසියම් අයෙකුහට පුද්ගලයෙකුහට නොවෙයි ඇස් දෙකටයි පෙනෙන්නේ.

පිරිස නිරන්තරය.

ඔය ඇත්තන් තුල “ ඇස ” ලෙසින් පිළිගැනීමක් පවත්වා ගන්නවා ඉදිරියෙහි රූපයක් ලෙසින් පිළිගැනීමක් පවත්වා ගන්නවා ඇසට පෙනෙන ධවල පිළිගැනීමත් පවත්වනවා දැන් මේ පෙනීම සිදුවුනේ කොහොමද කියලා අපි විමසා බලමු.

ඇසට රූපයෙහි හඳුනා ගැනීමක් නොවෙයි, රූපයට ඇසෙහි හඳුනා ගැනීමක් නොවෙයි.

ඇසත් රූපයත් හමුවීම (ස්පර්ශය) හේතුවෙන් අවදිවන - ක්‍රියාත්මකවන මතකය (විඤ්ඤාන) යි.... ඇසෙහිත් රූපයෙහිත් හඳුනාගැනීම පෙරදී ඇති වී - මුලාවෙන් යුතුව සකස්වූන මතකය (විඤ්ඤාන) අයෝනිකෝමනසිකාර හෝ වැරදි වැටහීමෙන් යුතුව සකස් වූ මතකය (විඤ්ඤාන) අනුව හඳුනාගත් හැඟීම් - සිතුවිලි පහළ වෙනවා.

ඵස්ස (හමුවීම්) වේදනා (දැනීම්) සංඤා (හඳුනාගැනීම්) චෙතනා (හැඟීම්) මනසිකාර (සිතුවිලි සකස් වෙමින්) ඇසුරෙන්, රූප - වේදනා - ඇස - කන - නාසය - දිව - කය ලෙසින් හැඟීම් ඇසුරු කරමින් සසර ගමන සකස්වෙනවා. පවත්වා ගන්නවා.

මේ මොහොතෙහිදීත් - ඇසත් රූපයත් ඇසුරුකරමින් මතකය (විඤ්ඤාන) පහළවීම හේතුවෙන් ඔය ඇත්තන් තුලත්, පෙනීම ලෙසින් හැඟීම් ඇතිවෙනවා

රෂප ලෙසින් හඳුනාගනිමින් හැඳිමි ඇතිවෙනවා
නාමුදුරුවන් ලෙසින්, වැටහීම ඇතිවෙනවා, හැඳිමි ඇසුරු
කරමින්, පෙනීම ලෙසින් පවත්වා ගන්නවා පවතිනවා,
නොවෙයි හැඳිමෙන්, හැඳිමි (සිතුවිල්ලෙන් - සිතුවිලි)
ගොතනවාමවනවා හඳුගන්නවා (විසත්තිකා) මේ
සියල්ල - සිතන්න කියන්න බැර වේගයෙන් සිදුවෙනවා

දැන් ඔය ඇත්තන් නාමුදුරුවන්ගේ රෂපය දකිනවා ඒ
නිසා ඇසත්, රෂපයත්, පෙනීමත්, තියෙන ලෙසින් හිතෙනවා

මම කටාකරන හඬට ඇමතරව මොනවා හරි ශබ්ද හෝ
ශබ්දයක් ඔය ඇත්තන්ට ඇසෙනවා ද?.

එහෙමයි ස්වාමීනි වැස්සේ හඬ ඇසෙනවා

මොන විදිහේ වැස්සක් ද?.

මහා වැස්සක් ස්වාමීනිඅකුණු ගහමින් වහිනවා.

ඔය ඇත්තන්ට වැස්සේ හඬ ඇහෙන්නේ
කොතැනින් ද?.

ස්වාමීනි කන් දෙකෙන්

මේ කන් දෙකෙන් ඇහෙන ශබ්දයත්, හඳුනාගත් වැස්සේ
රෂපයත් පවත්වා ගනුලබන ඔය ඇත්තන් තුල
මොහොතකට පෙර පැවති ඇසත් රෂපයත් තියෙනවා
ද?.... ඒ හැඳිම තියෙනවාද?

පිරිස විපිළිසර විය. මඳ වේලාවකින් ඔවුහු නිහඬතාවය බිඳදැමුවෝය.

ස්වාමීනි ඔබ වහන්සේ විමසන මොහොතෙහි ඇසත් රූපයත් පිළිබඳ හැඟීම (සිතුවිල්ල) තිබුණේ නැහැ.

නැහැකියන්නේ ඇයි.

ස්වාමීනි ඇසත් - රූපයත් පිළිබඳ හැඟීම දැන් පවතිනවා ඔබ වහන්සේ විමසන අවස්ථාවෙහි දී තිබුණේ කනත් වැස්සේ ශබ්දයත් පිළිබඳව හැඟීමයි හඳුනාගැනීමයි.

බොහොම හොඳයි දැන් ඔය ඇත්තන් කියන්න නිත්‍ය වශයෙන් ඇසක් - රූපයක් තිබුණාද තියෙනවා ද?.

නැහැ ස්වාමීනි....හැඟීම තුලිනුයි ඇසත් - රූපයත් පවතින ලෙසින් වැටහුණේ හැඟීම වෙනස් වෙනකොට මේ සියල්ල වෙනස් වෙනවාහැඟීම නිත්‍ය නොවෙයි....නිත්‍ය නොවන හැඟීමෙන් ඇතිකර ගන්නා නාමරූපයන් කිසිවක් නිත්‍ය වෙන්නේ නැහැ ස්වාමීනිපවතින ලෙසින් පවත්වා ගන්නේ, රැවටීමක් පමණයි ස්වාමීනි.

හොඳයි.... දැන් ඔය ඇත්තන් සිතියෙන් යුතුව ඇතිකර ගත් ප්‍රඥාවත් වැටහීමත් අනුව කියන්න " ඇස ' නිත්‍යද, අනිත්‍ය ද කියලා.

ඇස පමණක් නොවෙයි ස්වාමීනි, හැඟීම් (වේතනා සිතුවිලි) ලෙසින් ඇතිකර ගන්නා කිසිවක්ම නිත්‍යනොවෙයි....

ස්වාමිනිතථාගත සම්මා සම්බුදු පියාණන් දේශණාකොට වදුරා ඇති දහම අනුව, ඔබ වහන්සේ වටහාදන්නා වගේම,පවත්වා ගැනීමක් මිස පවතින කිසිවක් නැහැ මේ ටික වටහාගන්නට නොහැකිව අපි දුක වින්ද, තවත් ඒ මූලාවට වැටෙන්නේ නැහැ. ඔබ වහන්සේ හට බොහොම පිං

“මහණෙනි, යම්සේ ශ්‍රීස්ම සාතුවෙහි අවසන් මාසයෙහිදී - සියළු අස්වැන්න ගමෙහි රැස් කිරීමෙන් අනතුරුව ගොපල්ලෙක් - ගවයන් රකින්නේද? ගසක් මුලට ගියා වූ හෝ වළමහනකට ගියා වූ හෝ ඔහු විසින් ” මේ ගවයෝ යයි සිහි කරමින් පමණක් වේද ,”

මහණෙනි, ඵළෙසින්ම ධර්මය පිළිබඳව සිහිකිරීමද අහෝසිවීම ධර්මතාව යයි.

(ද්වේධා විතක්ක සූත්‍රය)

“ එකඟ සිත්ඇති, යහපත් සිහිඇති බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ - සෙවීමද, හටගැනීම ද පැවතීම ද මැනවින් වටහාගනී.

යම් තැනෙක සිතුවිලි නිරුද්ධවේ නම්, ඒ නිරෝධවෙහි මාර්ගය දැන, සිතුවිලි නිරුද්ධවීමට ඉඩහරයි, ඒ මහණ තෙමේ සෙවීම් කෙරෙහි යොමුකරවන සිතුවිලි සිඳුහැර - (තෘෂ්ණාව) ආශා රහිතවූයේ පිරිනිවිසේ නම් වෙයි.

(ප්‍රථම ඵෂණ සූත්‍රය)

“ මේ ලෝකයෙහි කැමැත්තහුට-සිතෙහි දමනයක් නැත. එහෙයින්ම සමාධියට නොපැමිණි-එකඟනොවූ සිතැත්තෙකු හට හිහඬ, නිසසල (මුණි) ධවක් නැත. හේ එසේ ප්‍රමාදයට පත්ව - හුදකලාව වනයෙහි වෙසෙන්නේ නමුදු - මරු සිටින සසරින් එගොඩ යාගත නොහෙන්නේය.

මානය දුරලා, මැනවින් එකඟ වූ සිතැත්තේ, ප්‍රඥාවෙන් යුක්ත වූයේ, කෙළෙසුන් දැක ඉන්මිඳුනේ - පමාව ඇසුරු නොකර - හුදකලාව වනයෙහි වෙසෙනුයේ - ඔහු සසර ඉක්මවා පරතෙරට (නිවනට) පැමිණෙන්නේ යැයි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වදාළ සේක.

(අරඤ්ඤ සූත්‍රය)

සම්මා වායාම

ආස්වාස - ප්‍රස්වාස - නාමරූප - ස්කන්ධ ස්වභාවයන් වඩවඩාත් වැටහීමෙන් හා ප්‍රඥා සම්පන්න සිතියෙන් යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවකයා තමන්ගේ කය ලෙසින් සම්මත ස්කන්ධය කෙරෙහි ද, තම සිතියට වැටහෙන අනෙකුත් ඛානිර වූ සියළු ස්කන්ධයන් කෙරෙහි විමසුම් සහගත සිතියෙන් යුතු වෙන්නේය. ධර්ම ස්වභාවයන් හා ස්කන්ධයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතු හෙතෙම පඤ්චලපාදන හා පඤ්චඉඡ්‍යයන්, හේතුප්‍රත්‍ය වෙමින් සකස්වන කිසිඳු සැකැස්මක්, සංස්කාරයක්, කෙරෙහි නොබැඳෙන්නේය. නොසිතන්නේය.

සිතුවනට කමක් නැතිබව වැටහී ඇත්තේය.

සිතුවන දෙයගැන සිතන්නට යෑමෙන් නවයක (පැවතුම් ස්වභාවයක / කරදර රැසක) අතරමංවන්නට සිදුවන බවත් වැටහී ඇත්තේය. තථාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශණාවෙන් පැහැදිලිකර වදාළ “මඤ්ඤමානෝ බො භික්ඛු , බද්ධෝ මාරස්ස, අමඤ්ඤමානෝ මුත්තෝ පාපී මනෝ හි ”

මහණෙනි, සිතුවිලි (හැඟීම්) කෙරෙහි බැඳී තෘෂ්ණා - මාන දාෂ්ඨීන් ඇසුරුකරමින්, මෙනෙහිකරනුයේ - සිහිකරනුයේ - සිතනුයේ, මාරයාගේ බැඳීමට හසුවන්නේය. කවර ආකාරයේ හෝ වේවා, ඇතිවන කිසිඳු සිතුවිල්ලක් - හැඟීමක් කෙරෙහි නොබැඳී - මෙනෙහිනොකර - නොසිතා සිටිනුයේ මාරයාගේ පුඬුවට (බැඳීමට) හසුනොවන්නේය ” ලෙසින් තත්ත්වාව බෝධයයෙන්ම, ප්‍රත්‍යක්ෂ ශ්‍රේණියෙන් යුතුවූයේ සිහිය නොසැලී පවත්නේය.

නාමරූපගත ස්කන්ධයක් මුහුදු ලෙසත් වැටහෙන්නේ ය. එහි රළපෙල වෙරලට ගසාගෙන විත් - ආපසු මුහුදට ගලායනු සිහියෙන් වටහාගනුයේ, උදයව්‍ය - ඇතිවන නැතිවන - වෙනස්වන ධර්ම ස්වභාවයන්හි නිත්‍ය ස්වභාවයක් නැති, වචි සංස්කාර වූ නාමරූප කෙරෙන්, හඳුනාගැනීමක්, ඇති කළ සිතුවිලි දූමයක්, පමණක් බවට එකඟ වෙන්නේය.

සුළඟක් ලෙසින් ස්පර්ශ ස්වභාවයක්, නාමරූප ලෙසින් ඇතිවෙමින්, නැතිවී යන සංශ්‍ර ඇසුරෙන් බිහිවන සිතුවිලි සමුදයක් මිස , සත්‍ය ලෙසින් පවතින - නිත්‍ය වූ කිසිවක් නොවන බව වටහා ගනිමින් එකඟවෙන්නේය.

මෙයාකාරයෙන් සියළු ධර්ම ස්වභාවයන් හි අනිත්‍ය වූ

අනාත්ම වූ ස්වභාවයන් පිළිබඳව වැඩිගිය විශ්වීයෙන්, දැඩි උත්සාහයෙන් හා කැපවීමෙන් යුතුව වටහාගනුයේ “ සිහිය ” වඩ වඩාත් සෘජු ලෙසින් ශක්තිමත්ව පවතින්නේය. මෙසේ වඩ වඩාත් වැටහීම දියුණුවත්ම, තමන්ගේ යැයි කියනු ලබන ස්කන්ධය කෙරෙහි සිහිය පවත්වන්නේය.

වෙනස් වෙනස්වන්නාවූ ධර්ම ස්වභාවයන්, වඩ වඩාත් වැටහෙන්නේය. ශරීරය නමින් සම්මත ස්කන්ධයම ඉපදීම් - බිඳීම් අප්‍රමණ ස්වභාවයක් බව වැටහෙන්නේය. මුළු ශරීරයම පෙනදමන බත්හැලියක පෙනබුබුළු මෙන් නොකඩවා ගැහැමින් ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් යන අයුරු වැටහෙන්නේය.

ධර්ම ස්වභාවයන් ඇසුරුකරමින් පවතින සංඥා-සකස්වන නාමරූප ස්වභාවයන් කෙරෙහි පහලවන සිතුවිලි සිත් කල්පනාවන්හි ගතයුතු කිසිවක් නොමැති බව ප්‍රත්‍යක්ෂ කරමින් කය ප්‍රත්‍යකොට කායානුපස්සනාව වඩන්නේය.

මහණෙනි, නිවන්මග කවරේද යත්; අනිමිත්ත සමාධියයි. නිමිති වශයෙන්-හැඟීම්, සිතුවිලි කිසිවක් කෙරෙහි නොබැඳීමයි. මෙහෙහි නොකර්මයි.

මහණෙනි, මේ නිවන්මග යැයි කියනු ලැබේ.

(අනිමිත්ත සමාධි සූත්‍රය)

මහණෙනි, කාය විචේකයෙහි යෙදිය යුතුය. කාය විචේකයෙන් යුත් මහණ තෙමේ තතු සේ දැනී. කුමක් තතු සේ දැනීද යත්,

ඇස අනිත්‍යයැයි තත්ත්වාවබෝධයෙන්ම දැනී.

රූපය අභිත්‍යයයි'යි තත්ත්වාවබෝධයෙන්ම දැනී. ඇස කෙරෙහි පවතින වැරදි වැටහීමෙන් යුතු,පෙර මතකය (විඤානය) අභිත්‍යයයි'යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව දැනී.

ඇසෙහි ස්පර්ශය අභිත්‍යයයි'යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව දැනී.

ඇසෙහි ස්පර්ශයෙන් සුව වූ හෝ දුක් වූ හෝ නොදුක් - නොසුව හෝ යම්විඳීමක් උපදිනම්,එයද අභිත්‍යයයි'යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව දැනී.

මහණෙනි, කන නැහැය දිව කය සිත මහසෙහි ස්පර්ශය නිසා සුවවූ හෝ දුක්වූ හෝ නොදුක් - නොසුව වූ හෝ යම් ආකාරයේ විඳීමක් උපදිනම්, එය අභිත්‍ය ය' යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව දැනී.

මහණෙනි, කායච්චේකයෙහි යෙදෙව්. මහණෙනි, කාය ච්චේකයෙන් යුත් මහණ තෙමේ තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව දැනී.

(පටිසල්ලාහ සූත්‍රයෙහි)

මහණෙනි, නිවන්මඟ කවරේද යත්; මහණෙනි මේ සසුනෙහි මහණ, සියළු ස්කන්ධයන්හි සකස්වීම් (කය) අනුව ධර්මසුළුව, කෙලෙස්තවන වෙරආනිව, මනාදැනුමින්, සිහියෙන් යුතුව ස්කන්ධයන් (කය) කෙරෙහි තෘෂ්ණාව, ද්‍රෝණික දුරුකොට, විමසුම් සහගතව වටහාගනී,

මහණෙනි, මේ නිවන්මඟ යැයි කියනු ලැබේ.

(කායානුපස්සනා සූත්‍රය)

මහණෙනි, නිවන්මග කවරේද යත්; මහණෙනි, යම්සේ අහසෙහි නන්වැදැරුමේ සුළං හමාද, පෙරදිග සුළං හමයි, පෘථුල සුළං හමයි,, උතුරු දිග සුළං ද හමයි. දකුණුදිග සුළං ද හමයි, දලි සහිත සුළං ද හමයි, දලි රහිත සුළං ද හමයි, සිහිල් සුළං ද හමයි, උණුසුම් සුළං ද හමයි, මඳ සුළං ද හමයි, අධික සුළං ද හමයි.

මහණෙනි, එසෙයින්ම මේ සිරුරෙහි නන්වැදැරුමේ වේදනා උපදිත්, සුව වේදනාත් උපදිත්, දුක් වේදනාත් උපදිත්, මැදිහත් වේදනාත් උපදිත්,

මහණ, යම් කලෙක කෙලෙස්තවන වෙර අන්තේ - මනා දැනීම නොහරිද, එකල්හි පණ්ඩිත වූ හෙතෙම සියළු වේදනා පිරිසිඳ දනී.

මහණ, වේදනායෙහි - වේදනා අනුව බලනසුළුව, කෙලෙස්තවන වෙරඅන්තව, මනාදැනුමෙන් හා සිහියෙන් යුතුව වේදනා කෙරෙහි නොරැවටී - වේදනාවන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව වෙසෙයි.

හේ වේදනා පිරිසිඳ දැන, මේ ජාතියෙහි (වත්මන් උපතතුල) කෙලෙස් රහිතවූයේ, ධර්ම ස්වභාවයන් වටහාගනු ලැබූයේ, නිවනට පැමිණියේ, වත්මන් කාය ස්වභාවයේ බිඳ වැටීමෙන් (මරණින්) මතු පුත්ඝන්ධියකට (උපතකට) නොපැමිණෙයි.

මහණෙනි, මේ නිවන්මග යැයි කියනු ලැබේ.

(ආකාස සූත්‍රය - වේදනානුපස්සන සූත්‍රය)

සත්ත්වයා ජීවත්වන්නේයැයි හඳුනාගනු ලබනුයේ ආස්වාස - ප්‍රස්වාසයන් පැවතීම කෙරෙහි ආස්වාස - ප්‍රස්වාස නොපවතින කල “ සත්ත්වයා ” මියගියේයැයි සම්මුතියකි.

මේ අනුව ජීවත්වීම ආස්වාස - ප්‍රස්වාසයන් කෙරෙහිම පවතින ලෙසින් වැටහෙයි.

ජීවිතය විසේ නම් - අඹුදරු - ගේදුර - වතුපිටි - ධන - ධාන්‍ය භෞතික සම්පත් පවතිනුයේ ආස්වාස - ප්‍රස්වාසයන්හි කොතැනක දැයි විසඳා ගත යුතු පටලැවිල්ලකි.

එහෙත් “ වෙනනාහං භිකඛවේ කම්මං වදුම් ” වෙනනා - සිතුවිලි - හැඟීම් - කල්පනා ප්‍රත්‍යවේමින් පවතින මායාකාරී ස්වභාවයන් පිළිබඳ වැටහීමෙන් යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවකයින් තුල එවන් ගැටළු ස්වභාවයන් පහළ නොවනුයේ - ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධය ඇති බැවිනි.

මහණෙනි, නිවන්මග කවරේද යත්; මහණෙනි, මේ සස්තෙනි මහණ සිත්හි, සිත (අරමුණු - හැඟීම් - මෙහෙහි කිරීම් සිතුවිලි, ඇතිවීම් - නැතිවීම් අනුව වැටහීමෙන් යුතුව බලන සුළුව, කෙලෙස්තවන වෙරැඳිව , මනා වැටහීමෙන් සිතියෙන් යුතුව, සිතුවිලි කෙරෙහි බැඳීම් දුරුකොට - ලෝභය දුරුකොට වෙසෙයි,

මහණෙනි, මේ නිවන්මග යැයි කියනු ලැබේ.

(චිත්තානුපස්සනා සූත්‍රය)

සිතුවිලි - හැඟීම් ඇතිවන කල - විඳිම් ඇතිවෙති, විඳිම්
පවතිනි, සිතුවිලි - හැඟීම් - අරමුණු, මෙහෙහිකිරීම්, නොවන
කල, කවර ආකාරයක හෝ විඳිම් නොවන බව වැටහෙති.

ධම්මානු චස්ස

මහණෙනි, මහණතෙමේ උපාදාන ස්කන්ධ ධර්ම පසෙහි ධම්මානුපස්සිව වෙසෙයි. මහණෙනි, මහණ තෙමේ කෙසේ නම් උපාදානස්කන්ධ ධර්ම පසෙහි ධර්ම ස්වභාවයන් මෙනෙහි කරමින් මෙසේ ද යත්, මහණෙනි, මෙහි මහණ තෙම “ රූපය මෙසේය, රූපයේ ඉපැදීම මෙසේය, රූපයේ වැනසීම මෙසේය, වේදනාව මෙසේය, වේදනාවේ ඉපැදීම මෙසේය, වේදනාවේ වැනසීම මෙසේය, සංඤ්ච මෙසේය, සංඤ්චේ ඉපැත්ම මෙසේය, සංඤ්චගේ වැනසීම මෙසේය, සංස්කාරයෝ මෙසේය, සංස්කාරයන්ගේ ඉපැත්ම මෙසේය, සංස්කාරයන්ගේ වැනසීම මෙසේය, විඤ්ඤාය මෙසේය, විඤ්ඤායාගේ ඉපැත්ම මෙසේය විඤ්ඤායාගේ වැනසීම මෙසේ යැයි.

මෙසේ වෙනස්වෙන ධම්මස්කන්ධ ස්වභාවයන් කෙරෙහි විමසුම් සහිතව වෙසෙයි. ධම්මස්කන්ධ ස්වභාවයන්ගේ වෙනස්වීම්, ඇතිවීම්, නැතිවීම් කෙරෙහි විමසිලිමත් වෙමින් ධම්ම ස්වභාවයන් වටහාගනිමින් වෙසෙයි.

උපාදානස්කන්ධ ධර්මයෝ පමණක් ඇතැයි ඔහුගේ සිහිය වළැඹ සිටියේ වෙයි. එය මතු මත්තෙහි නුවණ වැඩීම පිණිසම, සිහිය වැඩීම පිණිසම වෙයි. සුළං හමයි, නවතියි, හිරු උදාවෙයි, බැසයයි, සඳු උදාවෙයි, බැසයයි, ආලෝකය ඇතිවෙයි. ආලෝකය නැතිවෙයි, අඳුර ඇතිවෙයි, අඳුර නැතිවෙයි, හඬ ඇසෙයි. හඬ නිහඬවෙයි, පැහැදිලි අහස වෙයි, වාළාකුළු රොක්වෙයි, වළාකුළු රොක්වීමෙන් අහසෙහි පැහැදිලි බව නැතිවෙයි,

වළාකුළු බැහැරවෙයි, අහස පැහැදිලි වෙයි. සියළු ධර්ම ස්වභාවයන් නානත්ත්වයට පත්වෙයි.

ධර්ම ස්වභාවයන් වෙනස්වන අයුරු, ඵළැම සිටි සිතියෙන්, වැඩෙන ප්‍රඥාවෙන්, වටහාගනිමින්, කිසිවක නොගැටී ලෝකය යන සම්මුති හැඟීමෙන් බැහැරව, සංසුන්ව, මහණෙනි, මෙසේත් ධුද්ධ ශ්‍රාවක මහණ තෙම පඤ්චලපාදන ධර්මස්කන්ධයන් හි විමසුම් සහගතව වටහා ගනිමින් වෙසෙයි.

“ මහණෙනි , නිවන්මග කවරේද යත්, මහණෙනි, මෙ සස්තෙනි මහණතෙම ධර්ම ස්වභාවයන්හි, ධර්ම ස්වභාවයන්ගේ හටගැනීමේ/හැටිවීම අනුව බලන සුළුව, කෙලෙස්තවන වෙරැනව මනා දැනුමෙන් හා මනා සිතියෙන් යුතුව ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි හටගන්නා තෘෂ්ණාවන්හි නොබැඳෙමින් , දුරැකරමින් , නොඅැලෙමින් වෙසෙයි.

මහණෙනි, මේ නිවන්මග යයි දේශණා කරමි ,

(ධම්මානුපස්සනා සූත්‍රය)

මාරයාගේ පරාජය

- අැස මාරයාගේය.
- කන මාරයාගේය.
- නාසය මාරයාගේය.
- දිව මාරයාගේය.
- කය මාරයාගේය.

ස්පර්ශය මාරයාගේය.

වේදනාවන් මාරයාගේය.

සංඥා මාරයාගේය.

චේතනා මාරයාගේය.

කාමතණ්හා	}	-	විඤාණ මාරයාගේය.
භවතණ්හා			
විභවතණ්හා			

මාරයාගේය යනු - නොපවතින්නේය, යනුයි.

මාරයාගේ වවිසංස්කාරයෙන් (චේතනා) බිහිවූ සිත මාරයාගේ ග්‍රහණයට නතු වී දුක විඳියි.

පංචඋපාදානස්කන්ධයන්ම මාරයාගේය. පංචස්කන්ධයන්ම මාරයාගේය. චේතනාව/හැඟීම, මාරයාගේ මාරපිරිස ගෙනවිත් රූප මායාවන් කෙරෙන් ආස්වාදය විඳියි. ඒවා අනිම්බෙතවාට නොකැමති වෙයි. එහෙයින්ම ඒවායේ ඇලී, ගැලී වෙලී සිටින්නට සිතයි.

මාරයාගේ ශබ්දයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ ගන්ධයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ රසයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ කයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ විඤාණයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ ස්පර්ශයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ වේදනාවෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ සංඥාවෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ වේතනාවෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

මාරයාගේ සුඛයෙහි රැවටෙයි, ආස්වාදය විඳියි.

රැවටීමත්, ආස්වාදයත් හේතුවෙන් මුලාවූ සිත (වේතනාව) මේවා රැකගන්නටම ඉදිරිපත්වෙයි. පීඩාවට පත්වෙයි, පීඩාවෙන් ගැලවීගත හැකි ආකාරයක් නොදන්නා බැවින් මාරපිරිස ඇසුරෙහි ගැලෙමින්ම, පීඩාවෙන් ගැලවෙන්නට සිතයි.

දුකින් ගැලවෙන්නට සිතමින් යලියලින් දුක ඇල්ලාගනී, මායාව තුල ඇත්තේ මායාවම මිස සත්‍යයක් නොවේ. මායාව තුල සිටිමින් සත්‍ය සොයන්නා හට හමුවෙනුයේ තවත් මායාවක් මිස සත්‍ය නොවේ. එහෙත් ඒබැවින් මුලාවේ වැටුන සිතට නොදැනේ. නොවැටෙන්නේ. යථා ස්වභාවයන් නොවැටහෙන බැවින් මුලාවේ වැටුන සිත, මුලාවෙන් ගැලවෙන්නට සිතමින් තව තවත් අනේක මුලාවෙන් ඇතිකර ගනී. ඒවායේ පටලැවෙයි.

මුලාවෙන් ගැලවෙන්නට නොව, සිදුවන්නේ කුමක්දැයි වටහාගැනීමට, නිදාගතව පවතින සිතිය අවදිකළ යුතුය. සිතියෙන් බලනකල ඇතිවී රංගනයේ යෙදී නොපෙනී යන මාරයාගේ රූප නමැති රැවටිල්ල පිළිබඳව වැටහෙයි.

ඇතිවී රඟපා නැතිවන ශබ්ද,
 ඇතිවී රඟපා නැතිවන ගන්ධ,
 ඇතිවී රඟපා නැතිවන රස,
 ඇතිවී රඟපා නැතිවන ස්පර්ශ,
 ඇතිවී රඟපා නැතිවන සිතුවිලි,
 “වෙනනා” පිළිබඳව වැටහෙයි.

මායාවන්ගේ ස්වභාවයන් සිතියෙන් වටහාගනී, මාරයාගේ පිරිස විසින් ඉදිරිපත් කරනුලබන රංගනයන්, වෙනනා වශයෙන් සිතතුලට පිවිසෙන ආකාරය සිතියෙන් වටහාගනී, මෙම වැටහීමත් සමගම සිතිය බලවත්වෙයි. සිත ශක්තිමත් වෙයි. මුලාවේ තරම ප්‍රත්‍යක්ෂකර ගනියි,

එතැන් සිට “ සිත ” බලවත්වූ සිතියෙන් යුතුව මාරයාගේ පාශයෙන් (මළපුඬුවෙන්) ගැලවෙයි.

ඇස, රූප දක්වයි, රංගනය කරයි. වෙනනා පහලකරයි. “සිතිය ” ඒවායේ මුලා නොවන්නේය.

කන, ශබ්ද දක්වයි. රංගනය කරයි. වෙනනා පහලකරයි, සිතිය ඒවායේ මුලා නොවන්නේය.

නාසය, ගන්ධයන් දක්වයි. රංගනය කරයි, වෙනනා පහල කරයි, සිත ඒවායේ මුලා නොවන්නේ ය.

දිව, රසයන් දක්වයි, රංගනය කරයි, වෙනනා පහලකරයි “ සිත ” ඒවායේ මුලා නොවන්නේ ය.

සම්මතය ස්පර්ශයන් දක්වයි, රංගනය කරයි, වෙනනා පහල කරයි. “ සිත ” ඒවායේ මූලා නොවන්නේය.

විඤ්ඤාණය - කාම / භව / විභව තණ්හා වේශයන්ගෙන් - නිත්‍ය , සුඛ , සදුකාලික ස්වභාවයන් දක්වයි. රංගනය කරයි. වෙනනා පහල කරයි, සිත ඒවායේ මූලා නොවෙයි.

ස්පර්ශය පහලවෙයි. රංගනය කරයි. වෙනනා පහලකරයි, සිතිය ඒවායෙහි මූලානොවෙයි, වේදනා පහලවෙයි. රංගනයකරයි, වේතනා පහලකරයි, සිතිය ඒවායෙහි මූලා නොවෙයි. සංඥා පහලවෙයි, රංගනය කරයි, වෙනනා පහලකරයි , සිත ඒවායෙහි මූලා නොවෙයි. වෙනනා පහලවෙයි, රංගනයකරයි, මනසිකාර පහළ කරයි සිත ඒවායෙහි මූලා නොවෙයි.

විඤ්ඤාණ පහලවෙයි, රංගනයකරයි කාමතණ්හා, භවතණ්හා විභවතණ්හා, පූර්වමතකය පහලකරයි. (තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතු සිතිය) ඒවායෙහි මූලානොවෙයි නොරැවටෙයි නොගැලෙයි.

බලවත් වූ ප්‍රඥාව පෙරටු කරගත් සිතිය තවදුරටත් මාරයාහට නොරැවටෙයි , මාරපිරිසගේ ග්‍රහණයට නතුනොවෙයි. නතුනොවනුයේ, මාරයාගේ, මායාරංගන වෙනනා හැඟීම් ඇතිකර නොගනී, සිතිය බිඳවැටෙන්නට නොදෙනුයේ ස්ථිරව සිතිය පවත්වයි.

ඇස රූප දක්වයි, රංගනය කරයි, වෙනනා උපදවයි, එහෙත් සිත තුලට පිවිසගත නොහැකිව, එතැනම සුන්‍යවෙයි.

කන, ශබ්ද උපදවයි. රංගනය කරයි. වෙනනා උපදවයි, එහෙත් සිත තුලට පිවිසිගත නොහැකිව, එතැනම සුන්‍යවෙයි.

දිව රසය උපදවයි, රංගනය කරයි, වෙනනා උපදවයි, එහෙත් සිත තුලට පිවිසිගත නොහැකිව, එතැනම සුන්‍ය වෙයි.

සම්මතය ස්පර්ශය උපදවයි, රංගනය කරයි, වෙනනා උපදවයි, එහෙත් සිත තුලට පිවිසිගත නොහැකිව , එතැනම සුන්‍ය වෙයි.

විඤ්ඤාන පූර්වමතකයන් උපදවයි, කාමතණ්හා උපදවයි, භවතණ්හා උපදවයි, විභවතණ්හා උපදවයි, වෙනනා උපදවයි, එහෙත් සිත තුලට පිවිස ගත නොහැකිව ඒ ඒ තැන්හිම සුන්‍යවෙයි.

සිතට බැහැරින් සිදුවන සියළු විකාර සිතුවිලිමාරයා හා පිරිසගේ සියළු රංගනයන්, බලවත් වූ සිතියට වැටහෙයි.

එහෙත් එම රංගනයන් කෙරෙහි නොරැවටෙයි. නොආදලෙයි, නොඵළැඹෙයි, ආස්වාද නොවිඳියි.

සිතතුලට වැදීගත නොහැකිවන වෙනනාවන්, එතැනම සුන්‍යවියන ආකාරය සිතියෙන් යුතු වූ බුද්ධ ශ්‍රාවකයා ප්‍රත්‍යවේක්ෂා කරයි.

සිත තුලට පිවිසිගත නොහැකි වන වෙනනා නිරුද්ධවන ආකාරය ප්‍රත්‍යක්ෂ කරයි, සත්‍ය අවබෝධ කරයි. මාරයාගේ ප්‍රාහණයෙන් ගැලවීගත හැකි බව වටහාගනී.

මාරයාගේ මායාවන්ගෙන් ගැලවීගත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා සිහිය බලවත්කර ගනිමින්, මාරයා හා මාරපිරිසගේ රංගනයන් දෙස බලාසිටී.

වව් සංස්කාර (වචන) නොවෙන්නට, වැටහීමක් නොවන බවත්, වරදවා ගත් වැටහීම සංස්කාර දූයක බවත් සිහිය වටහා ගනී. මනස සකස්වීඇති ආකාරය (මනසිකාර) අනුව - වචනයෙන් (වව්සංස්කාර) මගින් පූර්වමතකයන් ඇසුරින් චිත්ත ස්වභාවය ග්‍රහණයට හසුකර ගන්නාවිට - සිහිය (ප්‍රඥාව) විසින් ග්‍රහණයන් සුන්කරමින් - සිත මුදවාගනු ලබන්නේය. එළැඹි සිහිය (ප්‍රඥාව) නොවෙන්නට චිත්ත ස්වභාවය ග්‍රහණයටම නතු වෙන්නේය.

එහෙයින්ම “ ප්‍රඥාවේ ” ආවරණය තුල සිත සුරක්ෂිත වෙන්නේය.

මාරයාගේ රංගනයන් (චිතතවිකාර) වන සියළු සංස්කාර මායාවන්ගෙන් හා හැඟීම් කෙරෙන් ගැලවීගත්, බලවත් වූ සිහියෙන් යුතුව, අහෝසිවන සියළු සංස්කාර ධර්ම තාවයන් හා මනසිකාරයන් - සිතුවිලි - හැඟීම් දැකිමින් ඒවා අහෝසිවියැම ප්‍රත්‍යක්ෂකරයි.

බලවත් වූ සිහිය (ප්‍රඥාව) වඩවඩාත්, වැඩෙත් වැඩෙත්ම, සිත වඩවඩාත් ඥාණසම්ප්‍රයුක්තව, අවබෝධයෙන් යුතුව තැන්පත් වෙයි. නොසැලෙයි සමාධිය වැටහෙයි.

සම්මා සති

මිරිඟුව යනු සැබවින්ම ජලය නොවන්නේ නමුදු - ජලය තිබෙන්නාක් වැනි රැවටීම් දසුනකි. පිපාසයෙන් පෙළෙන සත්ත්වයා ජලය පානයකොට, පිපාසය සංසිඳුවා ගැනීමේ අරමුණින් (කැමැත්තෙන් - ඕනෑකමෙන් - තණ්හාවෙන්) යුතුව මිරිඟුවකරා දුවයන නමුදු, එය එක තැනක නොපවතිමින් ඉදිරියෙන් ඉදිරියට පවත්නාසේ දිස්වෙන්නේය. එහි රැවටුන පිපාසිත සත්ත්වයා එයම හඹායන්නේය. මෙසේ හඹායමින් අවසානයේ එකද දියබිඳක් හෝ නොලැබ වේදනාවෙන්ම මියැදෙන්නේය.

ධර්ම ස්වභාවයන් නොදැන සසරෙහි වැටෙමින් කම්සුව සොයන සියළු සත්ත්වයන්ගේ ඉරණම මෙසේය.

ප්‍රකෘතියත් (ස්වභාවධර්මයත්) සත්ත්වයාත්, ආස්වාදයත්, ආස්වාදකෂෙත්‍රය සහ දැනගැනීමේ ශ්‍රෝණයටත් විෂයවන කරුණු වටහාගැනීමට විමසිලිමත් වියයුතුය.

මේ ශරීරය (කෂෙත්‍රය) නම්වේ. ශරීරය තේරුම්ගත් තැනැත්තා -කෂෙත්‍රය දන්නා තැනැත්තා යැයි කියනු ලැබේ. මේ ශරීරය පිළිබඳව තේරුම් ගැනීමත් ,ඥානය (දැනුම - ප්‍රඥාවය) ය'යි කියනු ලැබේ.

පංචමහ භූත සංකල්පනාවෝද, ව්‍යාප් මමත්වය, බුද්ධිය සහ අවිද්‍යා මම ද, ඉප්පියපහද,ඒ කෙරෙහි දනවන හැඟීම් (සිතුවිලි) ද, රාගය-ද්වේෂය - සැපය - දුකය නම් මූලාවය

ස්කන්ධය සහ ජීවලක්ෂණද, ධාරණය (මතකය) ද, මෙහෙහිකිරීමද, යන මේ සියල්ල. ක්‍රියාකෛත්‍රයත් එහි අන්තර්ක්‍රියාත් වශයෙන් ලුහුඬින් සැලකිය හැකිය.

උණුසුම දැකිය හැකිද - අල්ලා තබාගත හැකිද?. සීතල දැකිය හැකිද?. මේවා වේදනාවෝය. විඳීමිය, බැලීමිය, ඇසීමිය, දැකීමද දැනීමය මේවා සංඥාය. වචනයෙන් සකස්කර ගත්තේය. වචිසංස්කාරයෝය. නාමරූපය. චිතතචිකාරයෝය.

කවරආකාරයේ විඳීමක් හෝ වෙනුයේනම් ඒ සිතකි, හැඟීමකි, සිතුවිල්ලකි, චිතතචිකාරයකි, විඳීම් හේතූය. හය අනුගතවීම පැවතීම (ප්‍රත්‍යය) ය.

අනුගතවීම නොවනුයේ පැවතීම නොවේ, පැවතීමද අනුගතය හා චිතතචිකාරයෝමය.

සිතිවිල්ල (හැඟීම) වටහා නොගැනීම අවිද්‍යාවෙහි බැසගැනීමය. ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවෙන් සකස්වූ මතකය විඥාන යයි. මේ කෙරෙන් පහළවන්නාවූ සිතිවිලි (හැඟීම්) ඔස්සෙහිම සත්ත්වයා හවය තනා ගනී.

හැඟීමක් ඇතිවූයේ, සිත පැවතීමකි, හැඟීමෙන් බැහැර වූ ක්ෂණයෙහිම එම අරමුණට අනුව වූ සිත හැතවෙන්නේ ය. සිතක් පිළිබඳව වැටහීමක් ඇතිවූයේ, බැහැර හෝ අභ්‍යන්තර හේතූන් ඇසුරෙන් පහළ වූ වෙනනා. (හැඟීම් - සිතුවිලි) කෙරෙහි වෙනනා නොවන්නට සිත වැටහෙන්නේ නැත. අවිද්‍යාව ඇසුරු කරමින් ඇතිවන,

සිතුවිල්ලම සිතන්නේය.
 සිතුවිල්ලම හඳුන්නේය.
 සිතුවිල්ලම උපදවන්නේය.
 සිතුවිල්ලම භව තනන්නේය.
 සිතුවිල්ලම විඳවන්නේය.
 සිතුවිල්ලම මරන්නේය.
 සිතුවිල්ලම මාරයා වෙන්නේය.

“ වෙතනාහං හික්ඛ වේ - කම්මං වදුම්
 චේතයිත්වා කම්මං කරොති වා
 කායේන වාචාය මහසා ”

මේ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් පැහැදිලිකර වදාරන ලද දේශණයි.

වෙතනාව (සිත - හැඟීම සිතුවිල්ල) ම ක්‍රියාව (කර්මය) වේ. සිතුවිල්ලම කයෙන් වචනයෙන් මනසින් ක්‍රියාකාරකම් ඇති කරයි.

ඇසෙන් රූප දකියි. ඇසෙන් දුටු රූපය ඵතනම නැති වී යා හැකිය. ඵතන අවිද්‍යාව නොවේ.

ඵහෙන් ඇසත්, රූපයත්, පවත්වමින් (ප්‍රත්‍යය) ඇති වන්නා වූ විඤ්ඤය (හඳුනා ගැනීම) අවිද්‍යාවයි.

විඥානය බිහිවූයේ, එතැන්පටන් පවතිනුයේ අවිද්‍යාවයි. අවිද්‍යාවට ගොදුරුවී පවත්වා ගන්නා ඕනෑකම (තණ්හාවයි). මූලාවයි. තමන් කෙරෙහිම ඇතිකරගන්නාවූ නාමරූප මායාවයි.

ඇස පමණක් නොව, පඤ්චඉන්ද්‍රියයන්ගෙන් සිදුවන්නේද මෙවන් වැරදි වැටහීම්ය. අවිද්‍යාවය. තණ්හාව (ඕනෑකම) පෙරටුවෙමින්-හැඟීම්, සිත, සිතුවිලි බිහිවෙයි. එහිම අනුගතවීමෙන්-පැවතීමෙන් භවය සකස් වේ.එහි පිවිසුනේ සසරෙහි වැටී දුක වැළඳගන්නේ වේ.

මේ සිහිනයකි, සිහිනයක් බව වැටහෙනුයේ ප්‍රඥාවෙනි, විද්‍යාව යනු ප්‍රඥාව පහළවීමයි. විද්‍යාව පහළවූයේ, මේ මූලාව වටහාගනී.මූලාවෙහි නොගැලෙයි, මූලාවෙන් බැහැරවීමට විශ්‍යී දරයි.කාමතණ්හා,භවතණ්හා, විභවතණ්හා, ඇති නොකරයි. නොපවත්වයි. අතීත තණ්හා මෙහෙහි නොකරයි. අනාගත තණ්හා නූපදවයි.

මෙහෙහි නොකරනුයේ - මතකය (විඥානය) නොපවතී. මතකය සංස්කරණය නොවනවිට හැඟීම නොවන්නේය.

අවිද්‍යා සහගත සසර සිහිනය නොපෙනීමට නම් අවදියෙන් සිටිය යුතුය. අවදියෙන් සිටීම යනු නිදිවැරීමය. නිදි වැරීම යනු ආයතී ධර්මයෙහි ඵලැඹි සිහියෙන් යුතුවීමය. ප්‍රඥාවේ ආලෝකය තුළ ඵලැඹි සිහියෙන් යුතුවීමෙන්, සිහිනයෙන් බැහැර වෙයි. මූලාවෙන් ගැලවෙයි. නොරැවටෙයි, නොවිඳීයි. විඳීම නොවනුයේ නිවුනේ වෙයි.

වහන්ස, මාරයා - මාරයා'යි කියනු ලැබෙයි වහන්ස, කෙසේ නම් මේ මාර හෝ මාර සම්මුති ඇතිවෙන්නේද?.

සම්දේධිය යම් තැනක ඇස ඇතිද, රූපයෝ ඇතිද, වක්ඛවිඤ්ඤාය (ඇස කෙරෙහි දැකීමෙන් ඇතිකර ගත් මතකය) ඇතිද, වක්ඛවිඤ්ඤායෙන් (පෙර මතකයෙන්) දතයුතු දහම් ඇතිද, එහි මාර හෝ මාර සම්මුඛි ඇත.

කන, නාසය, දිව, කය පවතීද, අදූළ ඉභද්දිය අනුව මතකයෙන් (විඤ්ඤායෙන්) වැටහෙන දහම් ඇතිද, එහි මාර හෝ මාර සම්මුඛි ඇත.

පංචඉභද්දියන් නොවනුයේ මාර හෝ මාර ප්‍රඥප්ති නොවෙන්නේ ය.

(සම්දේධි දුක්ඛ පඤ්ඤා සූත්‍රය)

එකත්පස්ව හුන් රාධ තෙරණුවෝ ධුදුන් වහන්සේ වෙතින් මෙසේ විමසයි,

වහන්ස,සත්ත්ව සත්ත්ව යයි, කියනු ලැබේ, වහන්ස කෙසේ නම් සත්ත්ව යයි කියනු ලැබේද,

රාධය, යම්සේ කුඩාදරුවන් හෝ කුඩාදැරියන් වැලි ,ගෙවල්වල සෙල්ලම් කරත්ද, යම්තාක් ඒ වැලිගෙවල් පිළිබඳව කැමැත්තක් ඇත්තේ ආශාව ඇත්තේ, පහනොවූ බැඳීම් ඇත්තේ ඒ තාක් ඒ වැලිගෙවලම ඇඳුම් කරති. ලොල්බව ඇති කරති. එය ධනයක් මෙන් හඟිති.මමත්වය කෙරෙහි.

රාධය,යම් කලෙක කුමරකුමරියෝ ඒ වැලිගෙවල් පිළිබඳව පහවගිය කැමැත්ත ඇත්තේ, පහවගිය ආශාව ඇත්තේ ඒවා නිශ්චලදේ ලෙසින්ම වැටහීම ඇතිවූයේද, එකල්හි ඒ වැලිගෙවල් ඇතින්ද, පයින්ද, කඩාදමති, බිඳ දමති,

විසුරුවන, වනසන, පහවූ ක්‍රීඩා ඇතිකෙරෙහි. රාධය ඵපරිද්දෙන්-තොප විසින් පක්ද්වලපාදනස්කයන් විසුරුවවු, බැහැර කරවු. ඒ පිළිබඳව තෘණාව කෂයකරවු.

රාධය, යම්කලෙක ආයතී ශ්‍රාවක තෙමේ මේ උපාදනස්කයන්ගේ සමුදයන් (ඇතිවීමත්) අස්ථංගමයන් (නැතිවීමත්) ආස්වාදයන්, ආදීනවයන්, නිස්සරණයන්, තතු සේ දනීද, රාධ මේ ආයතී ශ්‍රාවක සිවු අපායෙහි නොවැටෙන ස්වභාවය ඇති - ගති නියත වූ සම්බෝධිය පිහිටකොට ඇති සෝතාපන්න ය'යි, කියනු ලැබේ.

රාධ, යම් කලෙක මහණ මේ පක්ද්වලපාදනස්කයන්ගේ සමුදයන් අස්ථංගමයන් ආස්වාදයන්, ආදීනවයන්, නිස්සරණයන් තතු සේ දැන මිඳුනේවේද.

රාධ, මේ මහණ, කෂය වූ කෙලෙස්ඇති, වැසනිමවූ බඹසරඇති, කළසිවුමගකිස ඇති බහාතැබූ බරඇති, පිළිවෙලින් පැමිණි යථාර්ථය ඇති, කෂයකළ හව බැඳුමැති, මැනවින් දැන මිඳුණු රහත් ය'යි කියනු ලැබේ.

(සත්ත සූත්‍රය)

මාලුංකය පුත්ත, ඒ කුමක්දැයි සිතන්නේ ද, ඇස කෙරෙහි පවතින පෙර මතකයන් දතයුතු වූ නුදුටු , නොපෙනුන, යම් ඒ රූපයන් තිබේද, ඵවන් රූප දකින්නෙමැයි සිතක් ඔබට නොවන්නේ නම්, ඵවැනි රූපකෙරෙහි බැඳීමක්, කැමැත්තක්, ප්‍රේමයක් හෝ පවතින්නේ ද?

වහන්ස, ඵවැන්නක් නොවේමය.

(සත්ත සූත්‍රය)

නොඇසුන, ඇසීමක් නොවන, කන ඇසුරින්වන පූර්වමතකයෙන් වටහාගතයුතු යම් ශබ්දයක් වන්නේ ද, ඒවා ඔබට නොඇසෙන්නේ නම්, එවන් ශබ්ද කෙරෙහි කැමැත්තක් බැඳීමක් ආශාවක් ඔබතුළ ඇතිවන්නේ ද,

වහන්ස මෙය නොවේමය,

ගන්ධයෝ - රසයෝ - ස්පර්ශයෝ - වශයෙන් අදාල ඉන්ද්‍රියයන් කෙරෙහි පවතින, පූර්වමතකයන් වූයේ වුවද, එවැනි ගන්ධයන්, රසයන් ස්පර්ශයන් නොවනකල, එවන් ස්වභාවයන් කෙරෙහි ඔබතුළ හැඟීමක් , බැඳීමක්, ප්‍රේමයක් ඇතිවන්නේද?

වහන්ස මෙවැන්නක් නොවේමය,

මාලුංකප පුත්ත, මෙහි තොපට ඇසුන, දක්නට ලැබුන, හැඟුන, ධර්ම ස්වභාවයන් දක්නාලද්දෙහි, දුටුපමණක් වන්නේය. අසනලද්දෙහි ඇසුනපමණක්ම වන්නේය. ගන්නා ලද්දෙහි ගත් පමණක්ම වන්නේය, දන්නාලද්දෙහි දත්පමණක්ම වන්නේමය,

මාලුංකප පුත්ත යම්කලෙක ඔබට දක්නට අසන්නට ලැබුන ධර්ම ස්වභාවයන් කෙරෙහි, දුටුදෙය දුටු පමණක්ම වන්නේද, අසනලද දෙය අසූ පමණක්ම වන්නේද, ගන්නාලද්ද ගත් පමණක්ම වන්නේද, දැනගත් දෙයෙහි දැනගත්තා පමණක්ම වන්නේ ද,

මාලුංකප පුත්ත, එකල්හි ඔබට රාගයෙක් , ද්වේෂයෙක් , මෝහයෙක් නොවන්නේය.

යම්කලෙක ඔබට රාගයෙන් දැඩිබැඳීමක්, හැඟීමක් ඇල්මක් නොවන්නාහු නම්, මාලුංකප පුත්ත, එකල ඔබ එහි නොපිහිටන්නේය, නොවන්නේය,

මාලුංකප පුත්ත, යම් කලෙක ඔබ එහි නොපිහිටන්නේ නම් මාලුංකප ඔබ මෙලොවක් නොවන්නේය. පරලොවෙහිත් නොවන්නේය. දෙලොවෙහිම නොවන්නාහුය, මෙයම දුකෙහි කෙළවරය.

භාග්‍යවතුන් වහන්ස,ඔබ කෙටියෙන් දෙසු-වදළ දහමෙහි,අරුත මම මෙලෙසින් දකිමි. රූප ඇසුරුකරමින් ප්‍රිය අරමුණාකැරී මෙනෙහි කරන්නෙකුගේ සිහිය සැඟවෙන්නේය. එසේ සැඟවුන සිහියෙන්යුතුව, හැඟීමේ ඇලී මතුකරගත් සිහින් විඳින්නේය,එහි ගිලෙන්නේය,

ඔහුට රූප නිසා හටගන්නා නොයෙකුත් වේදනාවෝ වැඩෙත්. දැඩි ලෝභයද, වෙහෙසද, වැඩෙත්. දැඩි ලෝභයෙන් හා වෙහෙසෙන් ඔහුගේ සිත පෙළෙයි. මෙසේ දුක් රැස්කරන්නා හට නිවන අත්‍ය යැයි කියනු ලැබෙයි.

සිහියෙන් යුතු හෙතෙම රූපයන් දැන,රූපයන්හි නොඇලෙයි නොඇලුන සිහින් වීඳි. එය ගිලගෙන නොසිටී. රූපය දන්නාවූද, වේදනාවන් වටහාගත්තාවූද, ඔහුගේ කෙලෙස් යම්සේ ගෙවේද, රැස්නොවේද, හෙතෙම සිහිඇත්තේ එසේ හැසිරෙයි, මෙසේ දුක බැහැරලන්නහුට නිවන ළඟයැයි කියනු ලැබෙයි.

සිහියෙන් යුත් හෙතෙම ස්කන්ධයන් ලෙසින් පවතින කාය ස්වභාවයන් කෙරෙහි හෝ ඒවා කෙරෙන් පවතින ස්පර්ශයන් හි නොඇලෙයි,

ඇලීමෙන් තොරවූ සිතින් යුතුව විඳිය, එහි නොගිලෙයි, පහසු ලැබෙන්නා වූද, වේදනාවට හේතුවන්නාවූද, ඔහුගේ දුක හා කෙලෙස්, යම්ආකාරයකින් ගෙවියන්නේ ද, රැස්නොවන්නේද, හෙතෙම සිහිඇතිව එසේ හැසිරෙයි, මේ අයුරින් දුක බැහැර ලන්නහුට නිවන ප්‍රභවය ලැබේ.

සිතියෙන් යුත් හෙතෙමේ, අරමුණු ධර්ම ස්වභාවයන් දැන ධර්ම ස්වභාවයන්හි නොඇලෙයි, නොඇලූන සිතින් යුතුව විඳිය. එහි නොගිලෙයි, ධර්ම ස්වභාවයන් හා හේතුප්‍රත්‍යයන්ද වේදනාවට, නතුවූ ඔහුගේ දුක හා කෙලෙස් යම් අයුරකින් ගෙවේද, රැස්නොවේද, හෙතෙම සිහිඇතිව එසේ හැසිරෙයි, මෙසේ දුක බැහැරලන්නහුට නිවන ප්‍රභවය ලැබේ.

වහන්ස, ඔබ වහන්සේ විසින් සැකෙවින් වදාරන ලද දේශණාවෙහි අර්ථය, මම මෙසේ වටහාගතිමි.

මාලංකප්‍රත්ත, මැනවි, මැනවි, මා විසින් සැකෙවින් වදාළ මේ දේශණාවන්හි අරුත ඔබ විසින් මෙසේ වටහාගත යුතුයි.

රූප දැක ප්‍රිය අරමුණකැරැයි මෙනෙහි කරන්නාහට පියවි ස්වභාවය වැටහෙන සිතියනොවන්නේය. රූපයෙහි ඇළෙන සිත්ඇතිව මුලාවෙන් යුතු සිතින් විඳින්නේය. එහිම ගිලෙයි, ඔහුට රූපය නිසා හටගන්නා නොයෙක් වේදනාවෝ වැඩෙත්, දැඩි ලෝභයෙන්ද, වෙහෙසින්ද යුතුව ඔහුගේ සිත පෙළෙයි. මෙසේ “ දුක ” රැස්කරන්නාහුට, නිවන අත්‍යවශ්‍ය කියනු ලැබේ.

සිතියෙන් යුත් හෙතෙම ධර්ම ස්වභාවයන් දැන, ධර්ම ස්වභාවයන්හි නොඇලෙයි. නොඇලුන සිත්ඇතිව විඳි, ඒවායෙහි ශිලෙන්නේ ද නොවේ, ධර්ම ස්වභාවයන් හඳුනාගන්නා වූද, වේදනා වටහාගන්නා වූද, ඔහුගේ දුක හා කෙලෙස් යම් අයුරකින් බැහැරවන්නේද, රැස්නොවන්නේද, හෙතෙම සිතියෙන් යුතුව එසේ හැසිරෙයි. මෙසේ දුක බැහැර ලන්නාහුට නිවන ළඟ යැයි කියනු ලැබේ.

ඉක්බිති ආයුෂ්මත් මාලුංකප පුත්ත, තෙරණුවෝ පිරිස් අතරින් වෙන්වූයේ, නොපමාව කෙලෙස්තවන වෙරැහැනිවූයේ, නිවන් පිණිස මෙහෙය වූ සිත් ඇතිව වෙසෙමින් මඟබඹසර කෙලවර අනුත්තර ඒ අරහත්ඵලය, නොබෝ කලකින්ම මේ අත්භවයෙහිදීම ඔහු විසින් මැනවින් දැන පුතඤ්ඤාකොට, එයට එළඹ විසුහ. ඉපදීම ගෙවන බඹසරවැසෙ නිමකරනලදී, කටයුත්ත කරනලදී. මේ රහත් බව පිණිස අනෙකක් නැතැයි දැනගත්ත, ආයුෂ්මත් මාලුංකප පුත්ත තෙරණුවෝ රහතූන් අතරින් එක්තරා කෙනෙක්ද වූහ.

(මාලුංකප පුත්ත සූත්‍රය)

මහණෙනි, යම් ස්පර්ශායතනයක් සංවර නොවූයේ, දුකම පැමිණේනම්, එබඳු ස්පර්ශායතන සයක්මය යම් කෙනෙක් ස්පර්ශායතන සංවරකරනු ලැබූයේනම්, ශ්‍රද්ධාව ඇත්තාහු කෙලෙසුන් ගෙන්, තෙත් නොවූවාහු වෙසෙත්.

මනහර රූප දැක, යලි නොමනහර රූප දැක රූපයන්හි රාගය දුරුකර ගන්නේය. මට අප්‍රිය යැයි සිත නොකෙලසන්නේ ය. ප්‍රිය වූද, අප්‍රිය වූද, දෙවැදෑරුම් ශබ්දයන් අසා ප්‍රිය වූ ශබ්දයන්හි මුසපත් නොවන්නේය. අප්‍රිය ශබ්දයෙහි ද්වේෂය දුරු කරන්නේය. මට අප්‍රිය යැයි සිත නොකෙලසන්නේය.

මිහිරි සුවඳ ආක්‍රමණයකොට, යලිදු දුගඳ ආක්‍රමණයකොට, සුවඳෙහි රාගය දුරුකරන්නේය. දුගඳට ද්වේෂකරමින් සිත නොකෙලසන්නේය.

මිහිරි රසයක් අනුභවකොට අමිහිරි රසයක් අනුභවකොට, රසයෙහි රාගය දුරුකරන්නේය.

අමිහිරි රසය කෙරෙහි ද්වේෂකරමින් සිත නොකෙලසන්නේය.

විඳිනලද සුවපහසින් මත්නොවන්නේය, විඳිනලද දුකින් නොසැලෙන්නේය. සුවදුක්කෙරෙහි රාගය දුරුකරන්නේය. ද්වේශය ඇතිකරමින්, සිත නොකෙලසන්නේය.

ක්ලේශසංඥා ඇතිහෙයින් මවාගත් සංඥා ඇති ඉතා ලාමක සත්ත්වයෝ පමාවන්නාහු සසරට පැමිණෙත්, වළැඹී සිහියෙන් යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවකයා පක්ඛිනිකාමනිශ්‍රිත සියළු මනෝමය විතර්කයන් දුරුකොට, චිත්තවිවේකය වඩමින් හුදකලා වන්නේය. තනිව වෙසෙන්නේය.

මෙසේ යම් කලෙක තම අරමුණෙහි සිත මැනවින් වඩනා ලද්දේවේද, එවන් සිත කිසිවක්කෙරෙන් නොසැලෙයි. මහණෙනි, හෙතෙම රාග ද්වේශයන් නසා ජාති මරණයන්ගේ පරතෙර වූ නිවනට යන්නාහු වෙති.

(එසසායතන සූත්‍රය)

හේ මෙසේ සිත සමාහිත කල්හි, තෘෂ්ණා චිත්ත උපක්ලේශයන්ගෙන් සිත පිරිසිදුවූ කල්හි, කටයුතුවල නිරතවීම අත්හලකල්හි, සංසුන් වූ නොසැලෙන සිහියෙන් යුතුකල්හි ආශ්‍රවක්ෂයඥනය පිණිස සිත මෙහෙයවයි.

හේ මේ දුක යයි තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනියි, මේ දුක අතිවිමේ හේතූයයි, යථා ස්වභාවයන් වටහාගනිමින් දැන ගනියි.

මේ දුකක නිරෝධයයි යථාභූත ස්වභාවයන් දැනගනිමින් වටහාගනී.

මේ දුක්ඛනිරෝධගාමිණී පුත්තිපදුවය'යි, යථාභූත ස්වභාවයන් දැන ගනිමින් වටහා ගනී.

මේවා ආශ්‍රැවයෝයැ'යි අවබෝධයෙන් යුතුව දැනගනියි. මේවා ආශ්‍රැවසමුදය'යි අවබෝධයෙන් යුතුව වටහාගනියි. මේවා ආශ්‍රැවනිරෝධයැ'යි තත්ත්වාවබෝධයෙන් වටහාගනී.

මේ ආශ්‍රැව නිරෝධයට පිවිසෙන පුත්තිපදුව (පිළිවෙත-මාර්ගය) තත්ත්වාවබෝධයෙන් දැනගනී.

මෙසේ දන්නා ඔහුගේ සිත කාමාශ්‍රැවයෙනු ද මිඳෙයි. සිත භාවශ්‍රැවයෙනුද මිඳෙයි. සිත අවිද්‍යාආශ්‍රැවයෙනිද මිඳෙයි. විමුක්ත (මිඳුන) කල්හි විමුක්ත (මිඳුනේ) ය'යි පුත්‍රපවේක්ෂඥානවෙයි. ජාතිය(යලි ඉපදීම) ඝෂය විය. ඛඹසර (පිළිවෙත් පුරා) වැස නිමවනලදී කරණීය (කළ යුත්ත) කරන ලදී.

මේ අරහත්ත්වය පිණිස කටයුතු අනෙකක් නැතැ'යි ද කවර හෝ කාය ස්වභාවයන් කෙරෙහි, කුමන අයුරක හෝ පිළිගැනීමක් , බැඳීමක් නොවන බව ප්‍රසක්ෂකරගනී. ප්‍රඥාවෙන් වටහාගනී.

මාගේ බසින් පවසන හොත්, අන්අය විසින් සත්‍යලෙසින් පවතිනලෙසින්, හැඟීම් ඇතිකොට ගිලගන්නාලද යම් රූපායතනයක් වේවා. ශබ්දයතනයක් වේවා, ගන්ධායතනයක් වේවා, දැනීමක් වේවා, තම තමන් කෙරෙන් ඇතිකරගත් ඒ දෘෂ්ටිගතීන් කෙරෙහි නොබැඳෙන, නොඇලෙන, අයුරින් තාදී ගුණයෙන් යුතුව, ඒවා සත්‍යයි හෝ මුසාවක් ලෙසින් හෝ කවර ආකාරයකින් හෝ නොපිළිගනිමි,

යම් දෘෂ්ටිගතියක, ප්‍රජාවෝ බැඳීගියේනම් ඒවායෙහි ගිලීගියේනම්, පිළිගනු ලැබුවේනම්, එවන් පීඩාකාරී අනර්ථකාරී රුදුම් ඇතිකරන දෘෂ්ටීන් (පිළිගැනීම්) කෙරෙන්.

එවැනි දූ දකිමි. දන්නෙමි. වශයෙන් තථාගතයන් වහන්සේ තුළ තෘෂ්ණාදී සිතුවිලි පහළ නොවන්නේමය,

(කාලකාරාම සූත්‍රය)

ම විසින් මෙසේ අසනලදී, එක් සමයෙක්හි භාග්‍යවතුන් වහන්සේ සැවැත්නුවර අනේපිඬුසිටුතුමාගේ ජේතවනරම් ආරාමයෙහි වැඩසිට සේක.එහිදී භාග්‍යවතුන් වහන්සේ;

මහණෙනි, විදර්ශණා කෙරෙන් දේශණාකරමි.ඔබගේ විමුක්තිය උදෙසා, තැන්පත් වූ මහසින් යුතුව, මැනවින් වටහාගනුව.

එසේය ස්වාමීනි හික්ෂුහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ හට පිළිතුරු දුන්නේය.

අතීතය නානාප්‍රකාරවූයේ වුවද, එය අනාගතය නොවේ, යමක් අතීතද, එය ප්‍රතීණවී ගොසිනි, යමක් අනාගතද, එය නොපැමිණියේ ය.

වර්තමානවූ යම් ධර්ම ස්වභාවයක් වෙන්ද, ඒවායේ අභිත්‍යතාවය පිළිබඳව, නොකැළඹුණ තැන්පත් සිතින් යුතුව, නැවත නැවතත් විමසා බලමින්, ප්‍රඥාවත් තැනැත්තේ විදර්ශණා වඩන්නේය.

නොපමාව කෙලෙස්තැවිය යුතුය, කවර මොහොතක මරණය වේ දැයි, නොවැටහෙන්නේය. එවන් වැටහීමකින් යුතුව දහවල-රැය-නොබලා, කෙලෙස්තවමින් වඩනා විදර්ශණා ඥාණය, “සිහිය” ලෙස තථාගතයන් වදාරන්නේය

මෙලෙසින් මහණෙනි, අතීතය ගෙව්ගොසිති අතීත රූප අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති ආස්වාදයන් මෙහෙතිකරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවන් ආස්වාදයන් අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති හමුවීම් (එස්ස) මෙහෙතිකරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවන් හමුවීම් (එස්ස) අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති දැනගැනීම් (වේදනා) මෙහෙතිකරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවන් දැනගැනීම් (වේදනා) අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති හඳුනාගැනීම් (සංඥා) මෙහෙති කරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවන් හඳුනාගැනීම් (සංඥා) අහෝසිය, අතීතයේ පැවති හැඟීම් (චෙතනා) මෙහෙතිකරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවැනි හැඟීම් (චෙතනා) අහෝසිය. අතීතයේ සිතුවිලි පැවැත්වූ ආකාරය (මනසිකාර) මෙහෙතිකරති. අතීතය ගෙව්ගොසිති. එවන් සිතුවිලි පැවැත්වූ ආකාරය (මනසිකාර) අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති ඕනෑකම (තණ්හා) සිහිකරති. අතීතය ගෙවීගොසිනි. එවැනි ඕනෑකම් (තණ්හා) අහෝසිය.

අතීතයේ පැවති මතකයන් (විඥාන) මෙහෙහිකරති. අතීතය ගෙවීගොසිනි. එවන් මතකයන් (විඥාන) අහෝසිය.

මහණෙනි, අතීතයක් පවතින ලෙසින් මෙහෙහිකරති. ශේෂයකින් තොරව අතීතය ගෙවීගොසිනි. එවන් අතීතය අහෝසිය.

අතීතය අනුගමනය නොකරන්නේය. නොඵළැඹි අනාගතයක් කෙරෙහි තෘෂ්ණා නූපදවන්නේය. යමෙක් ගෙවී ගියේ ද, එය අහෝසිය. යමක් නොපැමිණියේද, ඇතිනොවූයේ වෙයි.

යමෙක් අත්විඳින ස්වභාවයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව, ධර්ම ස්වභාවයන් ඒ ඒ තැන්හි අනිත්‍යාදී ලෙසින් විමසා බලන්නේද - විදර්ශණා කරන්නේද, ඒ ප්‍රඥාවත් තෙමේ නොසැලෙන අයුරින් නිවනට හේතුවන ඒ විදර්ශණව වඩන්නේය.

මෙබඳු පැවතුම් ඇති - නොසැලෙන - පමානොවන බුද්ධ ශ්‍රාවකයා " හද්දෙකරත්ත " යයි බුද්ධ මුනි ප්‍රකාශ කරයි.

(හද්දෙකරත්ත සූත්‍රයෙනි)

සංහිදීම ඇතිකල්හි විදර්ශණා වඩන්නාහට, අරහත්ත්ව මාර්ගකෂණයෙහිදී කාමාදි භවයන්හි නැරඹීමක් නොවේ.

භවයන්හි නැරඹීමක් නැතිකල්හි, පිළිසිඳ ගැනීමි වශයෙන් මේ භවයට (පැවැත්මට) යෑමක් නොවේ.

හවයෙත් හවයට (පැවැත්මෙන් - පැවැත්මකට) ඒමක් - යෂමක් නැති කල්හි ව්‍යුති - උපත්ති නොවේ.

ව්‍යුති උපත්ති නැති කල්හි මෙහිද - එහිද යනුවෙන් මේ දෙක අතරේ පැවැත්ම නැත. මෙයම දුකෙහි කෙළවරය.

(නිර්වාන සූත්‍රය)

එකඟ සිත් ඇති, යහපත් නුවණැති, සිතියෙන්යුත් බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ, සෙවීමද - සෙවීම පිළිබඳ සම්භවයද මනාකොට දනී.

යම් තැනක ඒ සෙවීම නිරුද්ධවේ නම්, ඒ මහණතෙමේ නිවහද, නිර්වාණගාමී, මාර්ගයද දනී. ඒ මහණ තෙමේ එවන් සෙවීම් ක්‍ෂය කිරීමෙන් ආශාරහිත වූයේ, " පිරිනිවිඳේ " නම් වෙයි.

(ප්‍රථම එෂණ සූත්‍රය)

පක්ඛවස්කයධය පිරිසිඳ දන්නාවූ, කුදුමහත් හවයන් (පැවතීම්) තෘෂ්ණාවන් පහකළාවූ, ඒ මහණ තෙම පක්ඛවස්කයධ උත්පාද-නිරෝධයෙන්-යලිඉපදීමකට නොපැමිණෙයි.

ධර්ම ස්වභාවයන්හි සකස්වීම් අනුව නිර්මාණයවන හැඟීම් - සිතුවිලි - මනසිකාර පිළිබඳව අවබෝධයකින්, වැටහීමකින් තොරව හමුවීම් (එස්ස) දැනගැනීම් (වේදනා) හඳුනාගැනීම් (සංඤ) හැඟීම් (වේතනා) - සිතුවිලි ලෙසින් සකස්කර ගැනීම් (මනසිකාර) හි රැවටෙමින්, ඇසුරු කරමින් සත්‍ය ලෙසින් නැත්තේ වුවද, සත්‍ය ලෙසින් පවත්වා ගන්නට වෙර දරමින්, වල්මත් වෙමින්, සකස්වන සිතුවිලි අයෝනිසෝමනසිකාරයන්ය.

ධර්ම ස්වභාවයන්, හේතුප්‍රත්‍ය වෙමින් හටගන්නා සංඥා අනුව බිහිවන නිර්මාණයවන සිත - සිතිය පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතු - හැඟීම් ඇසුරුනොකරන - සිතුවිලි හටගන්නා ආකාරය දැනගත්, අවබෝධය යෝනිසෝමනසිකාර ය'යි. " සිතිය " යි.

තරවාචබෝධයෙන් යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ, කිසිවක් සොයන්නට හෝ කිසිවක් පිළිබඳව සිතන්නට හෝ නොයති. හෙතෙම දියුණු වී වැඩුන, ඵළැඹි සිතියෙන් යුතුව විමසිලිමත්ව (විදර්ශණා) සිටී.

හැඟීම් ඇතිවීම - අහෝසි වී යෑම, ප්‍රඥාවන්ත බුද්ධ ශ්‍රාවකයාගේ සිතියට වැටහෙති. බලවත් වූ සිතිය හමුවෙහි බිඳීයන සිතුවිලි සුන්‍ය වෙති. අහෝසි වෙති.

හැඟීම් නොවනකල ඇත්තේ හෝ නැත්තේ නොවන්නේය. නිරෝධයයි. නිරෝධ ස්වභාවය සම්මතයෙහි "සමාධිය" ලෙසින් නාමරූපවේ. වචනයෙන් සකස්කර (වචිසංස්කාර) "සමාධිය" ලෙසින් නාමරූප සම්මුතිය නොවන්නට, පවතිනුයේ පරමාර්ථ ධර්ම ස්වභාවයන් අනුව වෙනස්වන ධර්ම තාවයන් පමණකි.

හේතු ප්‍රත්‍යයන් වැටහෙනකළ, හැඟීම වැටහෙනු ඇත. එහෙත් එය " සිත " යනුවෙන් හැඳින්වෙන නාමරූපයෙන් නොව " සමාධිය " වශයෙනි.

" මහණෙනි, සමාධිය වඩවු, මහණෙනි සමාධිගත මහණා - යථාභූතව ඇති සැටි දනී.

කුමක් යථාවබෝධයෙන් දනීද යත්; රූපයාගේ සමුදයද, අසථංගමයද,-වේදනාවේ සමුදයද, අසථංගමයද, සංඥාවේ සමුදයද, අසථංගමයද, සංස්කාරයන්ගේ සමුදයද, අසථංගමයද,-විඥානයාගේ සමුදයද, අසථංගමයද දනී ”

(සමාධි සූත්‍ර)

හමුවීම, ඇසුරුකිරීම, දැනගැනීම, හඳුනාගැනීම කෙරෙන් ඇතිකර ගත් හැඟීම් - සිතුවිලි - නැවත නැවතත් ආස්වාදයන් විඳිමින්, මෙනෙහිකිරීමෙන්, සිහිපත්කිරීමෙන්, සිතීමෙන්, නොසිඳෙන අයුරින් සිතුවිලි දහරාවන් පැවතීමක් ලෙසින් මතකයේ (විඥානයේ) සකස්වීම වෙයි. පවතියි.

හේතුප්‍රත්‍යය වූ චිත්තවිකාරයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් තොරව, මනස (සිත) සකස්වූ අකාරය, අයෝනිකෝමනසිකාරය යි.

ඵළැඹි සිතියෙන් යුතුව - ආයථී සත්‍යය වටහාගත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා, පහළවන කිසිඳු හැඟීමක, අනුගත නොවෙයි. සිතුවිල්ල පහලවූ අයුරින්ම අහෝසිවන්නට හරිනුමිස, සිතුවිල්ල පිළිබඳව සිතන්න නොයයි. නොපෙළඹෙයි.

සිතුවනා කමක් නැත. ඒ පිළිබඳව සිතන්නට නොයා යුතුය.

හැඟීමෙහි අනුගතවී සිතන්නට යෑමෙන්, හවය ඇතිවී, සසරෙහි වැටී, අතරමංවන බව සිතියෙන් යුතුවන-බුද්ධ ශ්‍රාවකයා හට වැටහෙති. දනිති.

හේතුප්‍රත්‍යය - ස්වභාවයෙන් - ස්වභාවයෝමය, එහි ගත යුත්තක් නොවෙති.

ස්වභාවයන් පිළිබඳව හැඟීමක්, සිතුවිල්ලක් නොවූයේ ස්වභාවයන් නොපවතී.

ස්වභාවය පිළිබඳව සිතුවිලි නොවන්නට, වෙනස්වීම් වැනි නාමරූපයන් පහළවීම හෝ බැඳීම් නොවෙති.

එහෙයින් සත්‍ය වශයෙන් නොවන ස්වභාවයන්, හැඟීම් ඇසුරින් මිස, දැනහඳුනා ගතහැකි කිසිවක් නොවන බවද වැටහෙති.

දුටුයේ - දුටුවා පමණි.

ඇසුණේ - ඇසුනා පමණි.

දැනුණේ - දැනුනා පමණි.

එහි හඳුනාගැනීමක් සිදුවූයේ නම් - ඒ පෙරමතක (විඥාන) යෙහි. ධර්ම ස්වභාවයන් අනුව සිතුවිලි ලෙසින් පහළ වන පෙර මතකයන්, යලි යලිත් සංස්කරණය කරමින්, මෙහෙහි කරනුයේ වර්තමානය ගොඩනැගෙති, සකස්වෙති.

පක්ඛ්‍යවෘත්තියන් ඇසුරු කරමින් ඇතිවන ඇසුරු කිරීම්, - දැන ගැනීම - හඳුනාගැනීම සිතුවිලි ලෙස අතීත මතකයනට (විඥාන) අනුගතව පවතින බව ඵලැඹි සිහියෙන් යුතුව (විදර්ශණ) විමසුම් සහගත බුද්ධ ශ්‍රාවකයා හට වැටහෙති.

ධර්ම ස්වභාවයන් පිළිබඳව ආයථී සත්‍ය වටහාගත් ප්‍රඥාවත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා කිසිඳු ආකාරයකින්, බිහිවන නාමරූප - සිතුවිලි කෙරෙහි අනුගත විමකින් තොරව, ඵලැඹි සිහියෙන් යුතුව ධර්ම ස්වභාවයන් ලෙසින්ම පවතී.

නොසිතීම හේතුවෙන්, අතීතය ඇසුරින් පහළවූ සිතුවිලි අහෝසිවන කල, පවතින වර්තමානයක් ද නොවෙති. තවත් කළ යුත්තක් පහළ නොවනුයේ නවතිනි. නිවෙති.

හේතුප්‍රත්‍ය ස්වභාවයද, හැඟීම පමණක් වනකල, නාමරූප සිතුවිල්ල මිස අන්කවරක් පවතින්නද? කිසිවක් නොවූයේ නොව - නොවිය.

“ අතීතය සංඥාවන් (හඳුනාගැනීම්) ගෙන් සෙවිලි නොකරන ලද, ඇස නිසාමයි, කන, නාසය , දිව , කය , මනස (මෙහෙහි කිරීම්) නිසාමයි දුකත්, සැපත්, අපට උරුමකර දෙන්නේ.

අතීතයේ වැඩසිටි රහතුන් වහන්සේලා “ වැස්ස ඇතිතාක් වහින්න, මාගේ කුටිය හොඳින් සෙවිලිකරලා’යි තියෙන්නේ කියා සිංහනාදකර තිබෙනුයේ, උන්වහන්සේගේ කුටියට වැසිදිය නොවැටෙන නිසා නොව, මීදුම, සීතල, නොවන නිසාම නොව, උන්වහන්සේ දැක්කාය කියන තැනදීම, ඇසුනාය කියන තැනදීම, දැනුනාය කියන තැනදීම, හමුවීම (චස්ස) අතීතය ලෙසින් වැටහීමේ, අවබෝධයෙන් පරිපූර්ණ වූ උත්තමයෙකු නිසාය.

යමෙකු විසින් කාමාශ්‍රාවය (ඇසුරු කිරීම් - ආස්වාදය (විඳීම) නැතිකරන ලදද, අවිද්‍යාව දුරුකරන ලදද, හව ආශ්‍රාව (පැවතීම, ඇසුරුකිරීම) නැතිකරන ලදද, කෙලෙසුන් ගෙන් මිඳුනා වූ ඒ උපධි (උපද්‍රව කාරකයන්) රහිත වූ, ඒ බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙම - සේනාසනිත මාරයා පරදවා - අන්තිම වූ ශරීරය දරයි.

ධර්මතාවයන් පිළිබඳව තනුවාවබෝධයෙන් යුතු -
ප්‍රඥාවන්ත බුද්ධ ශ්‍රාවකයාගේ සිතිය (සතිය) හමුවෙති.

නාමරූප විතර්ක අහෝසිසි.

නාමරූප විචාර අහෝසිසි.

නාමරූප ප්‍රීති අහෝසිසි.

නාමරූප එකඟ වීම් - පිළිගැනීම් අහෝසිසි.

නාමරූප යනු වචනයෙන් සකස්වෙන්නකි(වචිසංස්කාර),
සිතකි සිතුවිල්ලකි, සිතුවිල්ල නොවන්නට - නාමරූප නොවෙති,
නාමරූප නොවන්නට - සිතුවිල්ල නොවෙති.

නාමරූප අනුගත වෙමින් සිත - සිතුවිලි ලෙසින් සකස් වූ
සියළු කෙලේශයයෝ - උපධි -ස්වභාවයෝ - මාරයා - සාමාධිය -
නිවනද, නාමරූප සමගම ශේෂයකින් තොරව අහෝසි වෙති.

සියළුදෙයහි හිස් බව, යමෙකු හඳුනාගත්කල හේ කිසිඳු
ලෝකික ධර්මතාවයකින් මුලා නොවන්නේය. මක්නිසාද යත්;
ඒවාමත ඔහු ජීවත්නොවන බැවිනි.

යමක් රඳකල්හි උද්දාමයට පත්නොවන ඔහු, නොරඳු
කල්හි, කනස්සල්ලට ද පත්නොවන්නේය.

කීර්තිය ඔහු තුල උද්දාමක් ඇති නොකරවයි,

අපකීර්තිය තුල ඔහු පීඩාවට පත් නොවෙයි,

දොස් ඇසී මෙන් ඔහු නොකැළඹෙන්නාසේම,
ප්‍රශංසාවෙන් දිනාගත ද හැකිනොවේ.

සතුට කෙරහි ආකර්ශනයවීමක්ද, වේදනාවෙන්
පළායාමක්ද, ඔහු තුළ නොවේ.

මේ සියල්ලෙහි නිස්බව අවබෝධකළ තැනැත්තා හට ඇටම් කරන දෑ හා නොකරන දෑ යයි දෙකක් නොමැත.

මන්දයත්; ඒ සියල්ලෙහි නිස්බව ඔහු ප්‍රත්‍යක්ෂ වශයෙන්ම දන්නා බැවිනි. සම්මතයන් කොපමණ ඇතත්, ඔබ දන්නේ ඉන් ස්වල්පයක් පමණි. නොදන්නා සම්මතයන් කෙරෙන් ඔබ පීඩාවට පත්නොවන්නා සේම, දන්නේ යැයි හඳුනන්නේය. ලෙසින් බැඳීගිය සම්මතයන් ඔබව දුකට පත්කරයි.

දන්නේය, හඳුනන්නේය, ලෙසින් ඔබ හසුවනුයේ පක්ෂවලපාදනස්කන්ධයනටමය, වැළඳගනුයේ උපාදාන-ස්කන්ධයන්මය.

දන්නේ යැයි හැඟීම ඇසුරටපත් තැනැත්තේ, තව තවත් දැනුම සොයමින් හඹා යයි. දුකම ඇසුරු කරයි.

නොදන්නා-තැනැත්තේ නැවතී සිටියි. දැනගැනීමේ තෘෂ්ණාව පහළනොවූයෙ නම් සෙවීමක් - සොයා යෑමක් නොවන්නේය.

“දුටුව සිත විඳපු සිත ඒ සැනින් නිම වෙලා
මතකයන් ශේෂ වී හවගමන දිගු වෙලා
සසර ගති නොම හඳින තණ්හාව පොඳිබඳෙන්
බුද්ධිමත් විලසකින් “ දුක ” විඳිති මෝඩයෝ ”

එස්ස - හැපීම , වෙනනා - හැඟීම වටහාගන්න. හඳුනාගන්න. එය වැටහුනේ නැවතීමයි.

හැඟීමකි - හැඟීමද හැඟීමකි, හැඟීම පිළිබඳව සිතීමද හැඟීමකි, ඇතිවීම හැඟීමකි. නැතිවීම හැඟීමකි, හැඟෙනවා - නොහැඟෙනවා යනුද හැඟීමය.

ක්ලේශයෝ යනු හැඟීමිය, ක්ලේශයන් හා බැඳීම යනු හැඟීම් ඇසුරු කිරීමය, සිතුවිලි ලෙසින් පැවැත්වීමය. එහෙත් නොබිඳී පවතින කිසිඳු හැඟීමක් නොවන්නේය.

හැඟීම, හැඟීමක් නොවන හැඟීමකි. සිතිය යනු ඥාණයයි, එළැඹී සිතිය යනු ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥාණයයි, වැටහීමෙන් යුතු නුවණයි.

හැඟීම - සිත, පහළවූවාට, එවන් හැඟීම් හා අනුගතවෙමින්, සිතුවිලි පැවැත්වීමක්, එළැඹී සිතියෙන් යුත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා විසින් නොකරන්නේ ය.

(වෙනනා) හැඟීමෙහි අනුගත වෙමින්, සිතුවිලි ඉපදවීමෙන් මතකය (විඥාන) වැඩෙයි. මනසිකාරය සිතුවිලි ඇසුරින් මතකය (විඥානය) සකස්වන ආකාරය බව, ප්‍රඥාවන් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා ප්‍රත්‍යක්ෂඥාණයෙන්ම වටහා ගනියි.

හැඟීම් අනුගත වෙමින් සිතුවිලි නොවනුයේ, කිසිඳු ආකාරයේ සකස්වීමක් (සංස්කාරයන්) නොවේ. සියළු ශාස්තෘවරුන් අතරෙහි තථාගත සම්මා සම්බුදුන් වහන්සේ ම ශ්‍රේෂ්ඨයි.

එසේ කියනු ලබන්නේ හේතුඇතිවයි.

“ ලෝක සම්මතයෙහි ඇතිවූ සියළු ගුරුවරු - දෙමාපියන් - දේශකයන්- දේශනයන්, න්‍යායන් - පාරම්පරික දැනීම් - පිළිගැනීම් තුල සත්ත්වයා ගැටගසා ඇත්තේය ”

ඉගැන්වීම්මත, අනුගතවීම් - පිළිගැනීම කෙරෙහි සිදුවෙන්නේ - සම්මත තුල ගැටගැසී යාමයි. සිරවීමයි.

මේ ආකාරයෙන් ගැටවලට හසුවී, සිරවීම හේතුවෙන් - වැරදි පිළිගැනීම් පවත්වමින් දැක විඳිනවා.

සත්ත්වයින් මෙලෙසින් දැක විඳිමේ ගැටළුව විසඳීම සඳහා සිදුහත් බෝසතානන් වහන්සේ - තම ප්‍රඥාවෙන් සම්කරණ සකස්කර, එස්ස, වේදනා, සංඥා , වේතනා, මනසිකාර, යනුවෙන් පක්ඛවඋදානස්කන්ධයන් ආදේශයන් ලෙස යොදාගනිමින් ගැටළුව විසඳා තියෙනවා.

ගැටළුව නිරාකරණය කිරීමට සමත්වීමත් සමගම - සිදුහත් බෝධි සත්ත්වයන් වහන්සේ තුල එතෙක් පැවති වැරදි වැටහීම වෙනුවට, නිවැරදි අවබෝධය පහළ වෙනවා. පැවති වැරදි සම්මතයන් ඇසුරු කිරීමෙන්, ආස්වාදය නමැති මූලාවත් - එහි ආදිනවය ලෙසින් “ දැක ” පැවතීමත් - විඳුරා ගැනීමට නොහැකි, දැකින් පිහිත සත්ත්වයා ඉන් ගැලවීමේ මග නොදැන සසරෙහි අතරමං වී සිටින ආකාරයත් පිළිබඳ බුද්ධිය පහළ වෙනවා

දැක ඇතිවීමත් - දැක ඇතිවීමේ හේතුවත් - දැක නැතිකළහැකි බවත් - දැක නැතිකිරීමේ මාර්ගයත් චතුරායඝී සත්‍ය වශයෙන් උන්වහන්සේ ගේ ප්‍රඥාවට හසුවෙනව....සියළු හේතුප්‍රත්‍යයන් පිළිබඳ තත්ත්වාවබෝධය ලද - බුද්ධියෙහි උපරිම - උච්ඡතම ස්වභාවයට පත්වෙමින් උන්වහන්සේ “ බුද්ධ ” නමින් සම්මතය වෙනවා.

සම්මත යන් ඇසුරු කරමින් සිතුවිලි මූලාවෙහි ගැලීම “ දැකට ” හේතුව බව වටහාගත් උන්වහන්සේ - තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධකර ගත් ධර්මය සියළු සත්ත්වයා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් යුතුව දේශණාකර වදාරණවා.

සසරෙහි වැටී “ දුක විඳින සියළු සත්ත්වයන්ගේ විමුක්තිය උදෙසා මග වටහාදුන් තථාගත සම්මා සම්බද පියාණන් වහන්සේ, සියළු සත්ත්වයන්ගේ කල්පාණ මිත්‍රයෙක්. පිදිය යුත්තන් අතරින් පිදිය යුත්තාම වෙනවා.

“ දැනගත්තාය, දන්නවාය කියන්නේ පඤ්ච-උදානස්කන්ධයට හසුවීමක්,ආපෝ,තේපෝ,වායෝ, පඨවි, ආකාශ ගැන කථා කරන්නේ - සිතන්නේ ඒවා කෙරෙහි දැනීමක්, ඉගෙනීමක්, පිළිගැනීමක් ඇතිකර ගත් අයයි.

ච්චනි දේ තිබෙන - පවතින ලෙසින් පිළිගන්නා අයයි. ච්චනි නාමරූප සම්මත නොදන්නා අයහට, ඔය කියන මනාභූත කිසිවක් නැහැ. දැන කියාගත් ලෙසින් ඇතිකර ගත් සම්මතයෙහි සැබෑ ස්වරූපය, සැබෑ තත්ත්වය වටහාගත් ප්‍රඥාවන්තයන් තව දුරටත් ඒවායෙහි රැවටෙන්නේ නැහැ.

(මූලපර්යාය සූත්‍රයෙහි)

ධර්මතාවය පිළිබඳ අවබෝධයෙන් තොර සත්ත්වයන්, මාරයාගෙන් ගැලවීමට වෙරදුරන්නේ - මාරයාව කරතබා ගෙනම බැව් වටහාගන්නේ නැහැ. මාරයා ය කියන සම්මතයට අනුකූලවීම හේතුවෙන් - මාරයෙක් සිටිය, යනුවෙන් පිළිගැනීම ඇතිවෙනවා.... එවන් පිළිගැනීම තමන් තුලම ඇතිකර ගන්නා වූ - පවත්වා ගන්නා වූ චිතතචිකාරයක්.

මේ චිතතචිකාරය - සිහිකරමින් පවත්වාගන්නා තාක්කල් “ මාරයා ” ය කියා වැරදි සිතුවිල්ල - චිතතචිකාරය තුලට වී පීඩා විඳිනවා.

මාරයා ලෙසින් ඇතිකර ගත්- චිත්තවිකාරය පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුතුව, චිත්තවිකාරය සිහිනොකිරීමෙන්, මෙනෙහි නොකිරීමෙන්, මාරයා ලෙසින් ඇතිකළ සම්මත සිතුවිල්ල අහෝසි වෙනවා.

මාරයා පිළිබඳව සිතින් (මනසින්) සකස්කර ගත් ආහාරය, සිතුවිල්ල භුක්ති විඳීමෙන්, ලඳ වේදනාව වැටහෙනවා, මූලාව නැතිවන විට, දුක නැතිවෙනවා.

ඕනෑකමෙන් (තණ්හාවෙන්) යුතුව මතකයන් (මනසිකාර) එක්රැස් කරගත් විට. ඒවා සිහිවෙනවා, මෙනෙහි වෙනවා, එවිට සෙවිම් කරන්නට සිදුවෙනවා, පෙළැඹෙනවා නැතිවීගිය දෙය සොයමින් “ දුක ” පවතිනවා.

සත්‍යවශයෙන් ඇත්තේය, පවතින්නේය, ලෙසින් පවත්වාගත්, චිත්තවිකාරයන් පිළිබඳව නොවැටහීම “ අඳුර ” යි. අවිද්‍යාවයි. කවර මොහොතකදී හෝ මේ පිළිබඳ යථා ස්වභාවය - සත්‍යය වැටහෙයි නම්, ඒ අඳුර පහවයාමයි. ආලෝකය උදාවීමයි. පහළ වීමයි.

නොදන්නාකම - නොවැටහීම - අවිද්‍යාව දුරුවී සත්‍යය වැටහීම - ප්‍රඥාව පහළ වීමයි, එයයි “ ආලෝකෝඋදපාදී ” යනු,

“ වෙතනා හං හිකඛ වේ - කමමං වදාමි ”

වෙතනාව / සිත / හැඟීම / සිතුවිල්ලම ක්‍රියාව / කර්මය වේ.

සිතය - සිතුවිල්ලය - හැඟීමය, වෙතනාවය ලෙසින් කවර වචනයෙන් දැක්වූයේ වුවද, එයම ක්‍රියාවට / කර්මයට හේතු සාදන්නේය.

**විසංකාරං ගතං චිතතං
තණ්හා නං ඛය මජ්ඣනිකං**

චතුරායඝීසතප්ප අවබෝධකළ තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශකළ ප්‍රථම උදාහරයෙහි පාඨයකි.

පකද්වඉප්පෙයයන් අතීත හේතුන්ය, අතීත හේතුන් ඇසුරුකරමින් - සිතුවිලි පැවැත්වීම තණ්හාකාරකයි, තණ්හාව සකස්වෙමින්-පවතින්නේ ඒ අනුවයි. තණ්හාව සකස්වීමට හේතුවන අතීත සම්මත ස්කන්ධයන් (උපධි) සිහිකරමින් වචනයෙන් සකස්කිරීම, සිහියෙන් යුතුව බැහැරකර දැමුවෙමි. තවදුරටත් තණ්හාව ඇසුරුකරමින් තණ්හාව පවතින ආකාරයෙන් අතීත ස්කන්ධයන් (උපධි) කෙරෙහි සිතුවිලි සකස්කිරීමක් නොවේ.

වෙතනා කියන්නේ සම්මුති ඇසුරෙහි සකස්වූ සකස්වෙන.... සකස්වෙමින් පවතින කසළ (කෙලෙස්) ගොඩක්. මේ කසළ ගොඩෙහි සිතුවිලි - හැඟීම් වෙතනා වගේ වඩි සංස්කාරයන් ඇසුරුකරමින් “ සිහිය ” පවත්වන්න බැහැ ඒ නිසාමයි සිහිය (සිත) පිරිසිදු කිරීමට උත්සාහ කළයුත්තේ.

දැඩි උත්සාහයක ඵලය වශයෙන් සිහිය නිරවුල් වනවිට සියල්ල වැටහෙනවා.

“ දැන් නම් කිසිවක් නැහැ සිහිය පවතිනවා යනුවෙන්හැඟීමක්, සිතුවිල්ලක් ලෙසින් මාරයා - සිහිය තුලට පිවිසෙන්නට උත්සාහ කරනවා

වැඩිහිටිය සිහියෙන් යුතු බුද්ධ ශ්‍රාවකයාඒ සිතුවිල්ල මාරයා බව හඳුනනවා.

ඒ නිසා, ඒ හැඟීමට ගොදුරුනොවී සිතිය පවත්වනවා කිසිඳු ආකාරයකින් සිතට - සිතුවිල්ලකට අනුගතවෙන්නේ නැහැ ගොදුරුවෙන්නේ නැහැ.

සිතිය බලවත් වෙමින් හුදකළාව පවතිනවා.

“ පබසසර මිදං නිකඛවෙ චිතතං ”

සිතිය (සතිය) (සිත) දීප්තිමත්ය. වර්ණයෙන් හැඩයෙන් - රූපයෙන් - වචනයෙන් සකස්කර - නාමරූපයෙන් දැක්විය නොහැකි අයුරින් වෙනවා.

**ආලෝකො උදපාදී - ආලෝකය උදාවුනා
පඤ්ඤා උදපාදී - ප්‍රඥාව පහළ වුනා**

මහණෙනි, ධර්මාවබෝධයෙන් සපිරි බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ, රහත් බවට පත්වූයේ, සියළු ඇසුරුකිරීම් කෙරෙහි වෙන්වූයේ - සිදුකළයුත්ත සිදුකළේ උපද්‍රවරහිත, හව සකස්වීම් වටහාගත්, එයින් මිඳුන, ඒ රහත් හු බියකාරක වූ, පඤ්චඉඡ්‍යයන් කෙරෙහි බැහැරනොවී - නිටුඅනිටු අරමුණු ලබයිද? සැපදක් විඳිමින් ඒ රහත් හු තුල රාගය - ද්වේෂය - මෝහය - ඝෂය වී ගියෙන්, ඒ නිකෂුව ඉතිරිවූ ස්කන්ධය පමණින් යුතු නිවුන ස්වභාවයට පත්වේ .

(සෝපාධිශේෂ නිර්වාණ)

මහණෙනි, ධර්මාවබෝධයෙන් සපිරි - බුද්ධ ශ්‍රාවක තෙමේ, සියළු ඇසුරුකිරීම් (ආශ්‍රැවයන්) හැකිකර දැමූයේ - හවය ඇතිකිරීමේ හේතු ප්‍රත්‍යක්‍ෂ වශයෙන් වටහාගනු ලැබූයේ, සියළු කෙලෙස් (චිතතචිකාර) කසළයෙන් මිඳුන්ය.

බිය ඇතිකළ හැකි-සියළු සම්මතයෙහි ආස්වාදය විඳීමෙන් / මෙහෙහිකිරීමෙන් , සිහිකිරීමෙන් වෙන්වූයේ, - සියළු සකස් කිරීමෙන් (සංස්කාරයන්) - ඕනෑකම (තණ්හාව) නමැති කසළ හැතිකළ හෙයින්, සියළු උපද්‍රවකාරකයන් කෙරෙන් තොරව තිබුණේවේ.

(නිරූපාධිශේෂ නිර්වානය)

කාම සංඥායෙන් වැළකුණු - රූප සංයෝජන ඉක්මගිය, කෂීණවූ නෂ්ටරාග ඇති හෙතෙම ගැඹුරෙහි නොගිලේ.

(වෘද්ධ සූත්‍රය)

ඇල්ම ඇත්තාහට ඒකාන්තයෙන් දුක වේ. ඇවැත්ති, මහණ තෙමේ ඇළුම් නැත්තේය. දුක නැත්තේය. මෙසේ දනුව.

(කකුධ සූත්‍රය)

යම් අයෙකු නාමයත්-රූපයත් නිරවශේෂයෙන් නිරූද්ධ කරද්ද - ඔහු මේ සසුනෙහි ඒ නිර්වාන ධර්මය දැන, භව බ්‍යධන සිදුහුය.

(ඝට්ඨකාර සූත්‍රය)

විසිතුරු, රාජ රටියෝ ඒකාන්තයෙන් දීරත්. තවද සිරුරද දීර්මට පැමිණේ, උපන්නාහුට ජරා, මරණ හැර ඇනෙකක් නැත.

(රාජ සූත්‍රය)

යම්තාක් විපාක නොදේද, ඒතාක් අඥාන තෙමේ - සතුටට කරුණා කරයි හැරී. යම් කලෙකත් පාපය විපාක දේ,ද එකල්හි අඥාන තෙමේ දුකට පැමිණෙයි.

නසන්නා - නසන්නෙකු ලබයි. ක්‍රොධකරන්නා ක්‍රොධ කරන්නෙකු ලබයි, කිපෙන්නා, කිපෙන්නෙකු ලබයි, ක්‍රියාවෙහි විපාක ලෙසින්, අනුන් හැසු පුද්ගලයාව - අනුන් විසින් ම නසයි.

(දුතිය සංග්‍රාම සූත්‍රයෙහි)

ආනන්දය,කල්‍යාණමිත්‍රවූ මා නිසාම ඉපදීම ස්වභාවකොට -අැති සත්ත්වයෝ ඉපදීමෙන් මිඳෙන්, දිරිම ස්වභාවකොටඅැති සත්ත්වයෝ දිරිමෙන් මිඳෙන්, මරණය ස්වභාවකොටඅැති සත්ත්වයෝ මරණයෙන් මිඳෙන්, ශෝකය , වැළපීම, දුක් දොමනස් දැඩිආයාස ස්වභාවකොටඅැති සත්ත්වයෝ දුක් දොමනස් ශෝක පරිදේව උපායාසයන් ගෙන් මිඳෙන්,

ආනන්දය, යම් මේ කල්‍යාණ මිත්‍රත්ත්වයක්, කලයාණ මිත්‍ර සහයක් අැති - කල්‍යාණ මිත්‍රයන් කෙරෙහි නැමුණේ වේනම්, යම් අයුරකින් මුළු බලසර වේනම් එය මේ ක්‍රමයෙනුද දත යුතු.

(කල්‍යාණ මිත්‍ර සූත්‍රය)

අැවැත්ති, ශාරීපුත්‍රයෙහි, රහත් හු විසින් කවරදහම් කෙනෙකුන්, නුවණින් මෙනෙහි කළ යුතුද?.

අැවැත්ති, කොට්ඨිතයිනි, රහත් හු විසින්ද මේ පඤ්චඋපාදානස්කන්ධයෝ " අනිත්‍ය " ලෙසින් " දුක " ලෙසින් -

රෝග ලෙසින්, ගඬ ලෙසින්, හුල් ලෙසින්, විපත් ලෙසින්, පෙළීම් ලෙසින්, තමාගේ වැනසීමට හේතුලෙසින්, නිස්දෙයලෙසින් සදාකාලිකනොවන (අනාත්ම) ලෙසින් නුවණින් වටහාගත යුත්තාහ.

අවැත්නි, රහත්හට තවත් කළයුත්තක් නැත. කරන ලද්ද - නැවත කිරීමක් හෝ නැත. එසේ වුවද, මේ දහම් වඩන ලද්ද හු,බහුලව කරන ලද්ද හු “ දිටු දැමියෙහි ” (මේජාතියෙහි) සුවච්ඡරණ පිණිසද, සිහි නුවණ පිණිසද පවත්තාහ.

(සීල සූත්‍රය)

චතුරායඝී සත්‍ය අවබෝධයෙන් යුතුව, සියළු කෙලෙස්-මලනැසූ, අන්තිම සිරුර දරණ, යම් මේ රහත් මහණෙක්වේද.... හෙතෙම මම කියමි’යි කියන්නේය.මට කියති, කියාත්, කියන්නේය. දුකෞචු හෙතෙම ලෝකයෙහි ව්‍යාවහාරය දැන, ව්‍යවහාර මාත්‍රයෙන්, ව්‍යවහාර කරන්නේය. මනානුවණැති හෙතෙම, සියළු මෙහෙහිකිරීම් (මඤ්ඤා) ඉක්මවූයේවේ.

(අරහත්ත සූත්‍රය)

රහත්වල මග නුවණ ලබන්නට පෙර, රාගාදී කෙලෙස් මා සිත්තිවිය. සම්මත ධර්මයන් ඇසුරෙහි විය. දැන් ඒ නොවිය.

“යම් ආයඝීමාර්ගයක් මට බෝමැඩිදී පහළ වීද, මාර්ග ඥානයෙන් පෙර විය මට නොවීය. මතුත් නොවෙන්නේ ය. සියළු කෙලෙස්නසා අවසන් බැවින්, කෙලෙස් නසන ආයඝී මාර්ගයක් දැන් මට නැත”.

(පච්චවෙක්ඛනසූත්‍රය)

මෙය කිසිවෙක නොපිහිටි, පැවතීමක් ලෙසින් හෝ නොපවත්නා, කිසිඳු අරමුණෙක නොවිල්ලෙන දහමකි. මෙයම දුකෙහි කෙළවරය.

ගිතියම් වූ යකඩයට, කුළුගෙඩියෙන් පහර වදිනකල විසිවි දිලිසෙන ගිනිපුපුරු ලෙසින් වී, නිවුන ගින්න, ගිය තැනක් පැවසිය නොහැක්කේද?

එසේම - කාම ප්‍රබන්ධ, සෙසු හැඟීම් තරණයකළ නොසැලෙන, නිවන්සුව ප්‍රත්‍යක්ෂකළ රහතුන්ගේ පනවන්නට ගතියක් නැත.

(නිර්වානසුත්‍ර)

සමිමා සමාධි

එතෙර වීම

අනේ ස්වාමීනි හරිම අවුලක් තියෙනවා. මට නම් විසඳුමක් තේරෙන්නේ නැහැ. ඔබ වහන්සේ මේ පටලවේල්ල විසඳලා දෙනවා?

අවුලක්නම් ඒක විසඳගන්න ඕනේ ඒක විසඳගන්නකම් අවුලක් හැටියට හැඟෙනවා. අවුල ඇතිකර ගන්නේ තමන්මයි. ඒ නිසා අවුල නැතිවෙන්න ඕනේ තමන් කෙරෙන්නමයි කොහොමවුනත් කමක්නැහැ ඔය ඇත්තගෙ අවුල කියන්නකො.

ස්වාමීනි නිරු පායනවා බැසයනවා, පෙනෙනවා, නොපෙනීයනවා , සඳුපායනවා, ඒක නැතිවෙනවා අඳුර වැටෙනවා ඒකත් නැතිවෙනවා මල්පිපෙනවා මල් පරවෙනවා ඉපදෙනවා මැරෙනවා හැමදෙයක්ම එකක් ඇතිවෙනකොට එකක් නැතිවෙනවා මේවා සිදුවන්නේ කොහොමදමේවා සිදුකරන, එහෙම නැතිනම් කරවන කෙනෙක් ඉන්නවාද කියලා විසඳාදෙන්න ස්වාමීනි.

හොඳයි අපි මෙතැනින්ම පටන්ගනිමු මේ බණ මඩුවේ මේ මොහොතෙ ඉන්නේ ඔය ඇත්තා පමණක් ද?....

නැහැ ස්වාමීනි තවත් පිරිසක් ඉන්නවා.

ඔබ ඇතිකර ගත් අවුල මේ මොහොතේ ඒ අය තුලත් තිබෙනවා ද?.

ඒක කියන්න අමාරුයි ස්වාමීනි, තිබෙන්නත් පුළුවනි , නොතිබෙන්නත් පුළුවනි.

බොහොම හොඳයි තිබෙන්නත් පුළුවනි,
නොතිබෙන්නත් පුළුවනි ඒ අය අවුල බදාගෙන නැහැ
හිඟකයි ඔය ඇත්තා අවුලකට වැටිලා .

ඒකෙ පැටලිලා ඒක බදාගෙන ඒ නිසා ඒකම
විඳීමක් වෙලා විඳවනවා විඳවගන්න අමාරුවෙලා විසඳුමක්
සොයන්නට පෙළැඹිලා මම හරිද?

එහෙම චෙන්න පුළුවනි ස්වාමීනි .

ඇයි ... ඔය ඇත්තා හට ගහේ මල් පිපෙනවා. මේ
මල ගහේ කොතැනද තිබුණේ, මලපිපුනාම ගෙඩිය
හැඳෙනවා, මේ ගෙඩිය මලේ කොතැනක ද තිබුණේ ගැටයක්
ලෙසින් ඇති වූ ගෙඩිය ලොකු වෙනවාපැහෙනවා
ඉඳෙනවාගෙඩිය හටුවෙන්ගැලවී බිමට වැටෙනවා, කුණු
වෙනවා, මදය විනාශවෙනවා, ඇටය ඉතරුවෙනවා ඒ ඇටය
පසට එකතුවෙනවා, පැලයක් වෙනවා. මේවා සිදුවූයේ
කොහොම ද? සිදුකළේ කවුරුන් විසින් ද? කියන සිතුවිලි
.... විතතවිකාර ඇතිවූනේ නැද්ද ?.

මට එහෙම හිතුවේ නැහැ ස්වාමීනියි හෙතෙම
පැවසීය.

බොහොම හොඳයි ඔය ඇත්තාහට හිතුවේ නැහැ.
....ඔය ඇත්තාහට හිතන, හිත තිබුණේ කොහේද, ?
තියෙන්නේ කොහේද කියලා මට කියන්න බලන්න.

හෙතෙම නිරුත්තරව නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේ
දෙස බලා සිටියා පමණි.

හිත තිබුණේ කොහේද ? කියලා මම පැනය අසන්නට පෙර හිත තිබෙන්නේ කොහේ ද කියන පැනය ඔබ තුළ තිබුණාද?.

නැහැ ස්වාමීනි,

දැන් එහෙම පැනයක් තියෙනවා ද?.

එහෙමයි ස්වාමීනි හිත කොහේද තියෙන්නේ කියන පැනය තියෙනවා.

වරද ඒකනෙ, ඔබ මොකටද ඒ පැනය භාරගත්තෙ.මට සිතන සිතුවිල්ල මම පළකලා. ඒ සිතුවිල්ල ඔබගේ නොවෙයි ඔබ ඒ සිතුවිල්ල බදාගත්තා. දැන් ඒකෙ ගිලෙනවා සිත කොහේද තිබෙන්නෙ කියලා සිතුවිලි ඇතිකරමින් සිතමින්, ඔබට ඒ අවුලෙන් ගැලවෙන්නට බැරවුණොත් තවත් කාගෙන්හර් ඒ පිළිබඳව විමසා දැනගන්නට ඉගෙනගන්නට පෙළැඹෙනවා පොතපත ඇසුරින් දැනගන්නට හැකියයි සිතනහොත් පතපොත තුලත් සොයනවා. තව තවත් අවුලට පත්වෙනවා. අවුලෙහිම ගිලෙනවාඇයි එහෙම වුණේ, අවිද්‍යාව නිසා. නොදන්නාකම නොවැටහීම නිසා කුමක් නොදන්නා කුමක් නොවැටහීම නිසාද? හේතුවලදහම නොදන්නිසා මාතුල ඇතිවූ හැඟීම සිතුවිල්ල පැනයක් ලෙසින් මා විමසුවාඑය හේතුවවුනා ඔබ එය පිළිගත්තා... .වැළඳගත්තාඑය ප්‍රත්‍යවුනා. අවුලඇරඹුනා, අවුල පවතිනවා.

අතීතය යනු මතකයන් පමණි.එහි ගතයුතු තවත් කිසිවක් ශේෂව නැතිනමුදු, ධර්මාවධෝධයෙන් තොර,

පාට්‍රිජනයිත් කිසිවක් නොමැති වර්තමානයකඅතීතය කරට ගෙන අනාගතයක් පිළිබඳ සිහින දැකීමින් ඒවා සැකසුණු ගැනීමට දැක විඳිනවා . මේ ඝණයෙහි පවතිනුයේ අතීතයේ පහළ වූ මුල්ම සිත නොව, එතැන් සිට පහළ වූ හැම සිතකම නිෂ්චයවශේෂයන් ගොනුකරමින් පහළවන නවතම සිත්ය ඒ මතම නොපෙනෙන්නා වූ, අනාගතය පිළිබඳව හැඟීම් බිහිවන්නේ වුවද, අනාගතයේදී පහළවනුයේ අනාගතය පිළිබඳව වර්තමානයේ පහළවූ සිත් පරම්පරාව නොව, වර්තමානයේ නිෂ්චයවශේෂයන්ද කැට්ට පහළවන්නාවූ නව සිත් පරම්පරාවන් පමණි. මෙවන් සිත් පරම්පරාවන් පවත්වා ගැනීමේ ඕනෑකම (තණ්හාව) ලෙසින් ඇතිවන - නැතිවන ධර්ම ස්වභාවයන් අනුව සිත් පරම්පරාවන්ද පවතිනවා.

ඔබ හේතුවලදහම පිළිබඳ වැටහීමෙන් යුතුවනාහමි, හිත කොහේද තියෙන්නේ යනුවෙන් පැනය ඇසෙන්නම - එහි දැවටෙන්නේ නැහැ තියෙන තැනක තිබුණාටම කොහේ තිබුණත් මට මොකද ?කියා පැනයෙන් ඉවත්වෙනවා ගැලවෙනවාඑතැන අවුලක් ඇතිවන්නේ නැහැ අකාලිකයි ඝණයකින්ම කාලයක් නොමැතිව සංදිට්ඨිකයි, තමන් විසින්ම ප්‍රත්‍යක්ෂකර ගන්නවා.

හිතනට කමක් නැහැ ඒ ගැන හිතන්න යන්න එපා, හිතන්නට යෑමෙන් අවුල ඇරඹෙනවා, භවයන් සකස්වෙනවා. සසරට වැටෙනවා සසරෙහි අතරමං වෙනවා.

ගිහිකුරන් - ගිහි පෙට්ටියන් තිබුණට ගිහින හටගන්නේ නැහැ, ගිහිකුරන් - ගිහි පෙට්ටියේ පසෙක තිබෙන දැල්වීම ඇතිවීමට හේතු උපදවන කොටසන් ඇසුරු කරන්නට

(එස්ස) ඕනෙ ගින්න ප්‍රත්‍යවේන, ගින්න පවතින්නට හැකියාව උපදවන හේතු ලෙසින් ගිනිකූර හා එහි වෙසී බෙහෙත් දැවී නිමවෙනවාත් සමගම ගින්න පවතින්නට හැකි වෙනත් ප්‍රත්‍ය කාරකයක් නොවුනොත්, ගින්න නිවියනවා. හේතූන් ඇති වූ නිසා ගින්න ඇතිවුනා. පවතින්නට ප්‍රත්‍යයන් නොමැති නිසාගින්න නිවියනවා ගින්න කොහේ සිට පැමිණියේද නිවියෑමත් සමගම ගින්න කොහේ ගියේද ලෙසින් සිතීම අවුලක්.හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඇතිවුනා හේතු ප්‍රත්‍යයන් නැතිවුනා වැටහුනා වැටහුන තැනම නවතිනවා. වැටහීම සොයමින් සිතන්නේ මඤ්ඤනාකරන්නේ නැහැ, මෙහෙති කරන්නේ නැහැ.

සාදු සාදු සාදු ස්වාමීනි වැටහුනා වැටහුනා. එපමණයි.හැඟීම් ඇතිවුනාවේ. තවත් ඒ ගැන සිතුවලි ඇතිකරන්නේ නැහැ. හේතුවල දහම අවබෝධකිරීම ප්‍රඥාවයි. එළැඹී සිතියයි සතියයි, ඝෂණිකව පහළවන හැඟීම් සිතුවලි එතැනම අහෝසි වෙනවා. එය වටහා නොගැනීම හේතුවෙන් අහෝසිවන හැඟීම් සිතුවලි වටා තව තවත් හැඟීම්සිතුවලිපැවැත්වීම කෙරෙහි අවුල හටගන්නවා, අවුල පවතිනවා හේතුව නැතිවෙනවා, ස්වාමීනි වැටහුනා නිරෝධය වැටහුනා යි පවසමින් හෙතෙම තමන් තුල පහළ වූ නිරාමිභ ප්‍රීතිය පළකලේය.

මොහොතක නිහැඬියාවකින් පසු - නායක භාමුදුරුවන් වහන්සේ යලිත් පැහැදිලි කිරීමේ දේශණා ඇරඹුවේ ය.

සිදුහත් බෝධිසත්ත්වයින් වහන්සේ යම්දිනෙක කිසියම් තැනකදී කිසියම් ධර්මයක් අවබෝධකළේද? ඒ වෙනස්නොවන එකම ධර්මතාවය වෙනස්වීම ලෙසින්වන ආයඝීසතයයි.

තමන් වහන්සේ විසින් අවබෝධකර ගත් ධර්මසත්‍ය, මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව ලෙසින්, සියළු සත්ත්වයින්ගේ දුකකිරීමේ මාර්ග ඥාණය පිණිස දේශණාකොට වදාරා තිබෙනවා.

උන්වහන්සේ මෙහෙම පැහැදිලි කරනවා ඇති ලෙසින් හැඟීම එක් අන්තයක්. නැති ලෙසින් හැඟීම එක් අන්තයක්. මේ හැඟීම් දෙකෙන් එකක්වත් සත්‍ය නොවේ. වෙනස් වීමකින් තොරව පවතින්නේ නොවේ, මෙසේ නිත්‍ය නොවන කවර හැඟීමක හෝ පිළිගැනීමක අනුගතවීම රැවටීමට හසුවීමක්. ප්‍රත්‍යවේෂීන් දුක ඇතිවීමට - පැවතීමට කරුණු සකස්වීමයි ඒ නිසා ඇති හෝ වේවා " නැති " හෝ වේවා ඒ මේ අන්තයන් දෙකින් එකක හෝ නොදැවටී තත්ත්වාවබෝධයෙන් යුතුව මධ්‍යස්තවීම මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවයි. ඒ තවාගතයන් වහන්සේ විසින් දේශණාකොට වදාළ ධර්මයයි.

කිසියම් අයෙකු කවරදෙයක් හෝ කෙරෙහි සතුටක් - ආස්වාදයක්, ලබන්නේ යයි සිතමු. ඒ තැනැත්තා යම් හෙයකින් එසේ ලැබූ ආස්වාදය කෙරෙහි තෘණාව උපදවමින්, දැඩිලෙස - බැලෙනුයේ ආස්වාදය - සතුටම යලි යලිත් මෙහෙති කරයි. යලි යලිත් එය ලබන්නට සිතමින් කාමතණ්හාව වඩයි.

ලැබූ සතුට - ආස්වාදය ඉදිරියටත් පවත්වා ගන්නට සිතයි, ආනාගතයක් පිළිබඳව ඇති කර ගත් හැඟීමකින් යුතුව - අනාගතයේදී ද එම සතුට-ආස්වාදය ලැබීමේ අපේක්ෂාවෙන් භවතණ්භාව වඩයි. අත්නොහරියි, සිතයි, මෙනෙහිකරයි, සිහිකරයි, මතකතබාගනී. අමතකකිරීමට නොකැමැතියි. මනසිකාරය සකස්වෙමින් ක්ෂණිකව සිහිවීමේ, විඥාන ස්වභාවය ඇතිකරගනී. පවත්වා ගනී.

යායං තණහා - පුනොභවිකා

හඳිරාග සහගතා - තත්‍ර තත්‍රහි හඳුගි

සෙය්‍යති දං කාම තණහා - භව තණහා - විභවතණහා.

යම් ලෙසකින් පෙර විඥානයට හේතුවූ සිදුවීම් කෙරෙහි හැඟීම් ඇතිකර ගනිමින්, මහත් වූ ඕනෑකමින් (තණහාවෙන්) යුතුව, නිරතුරුව සිහිකිරීමට වීමෙන්, යලියලින් එවන් ක්‍රියාකාරකම් සිදුකරමින් මහත් වූ සතුටෙහි බැඳෙමින්, මෙනෙහි කිරීමෙන්, කාමතණ්භා , (ආස්වාදය ලැබීමේ කැමැත්ත - ඕනෑකම) භවතණ්භා (ලැබූවා වූ ආස්වාදයන් විඳිමින්, ඉදිරියටත් පවත්වා ගැනීමට ඇතිවන ඕනෑකම) විභවතණ්භා (තමන් අත්විඳීම නොකැමැති, එහෙත් අත්විඳි - අත්විඳිමින් සිටින ක්‍රියාකෙරෙන්නේ වෙන්වීමේ කැමැත්ත ඕනෑකම) වශයෙන් ත්‍රිවිධ තෘෂ්ණාවන්ම වැඩෙන්නේය.

තත්ත්වාවබෝධය

ජීවිතය නම් වූ සම්මතය තුළ පවතිනුයේ මොනවාද?.

පක්ද්වලපාදනස්කන්ධ ලෙසින් ඉපදීමට හේතු සකස් වූ හමුවීම්, දැනගැනීම් - හඳුනාගැනීම් - හැඟීම් ඇසුරු කරමින් - මතකය (මනස) සකස්කිරීමට අනුගත වූ කරුණු අනුව ඇතිකර ගත් සිතුවිලිය, සකස්කර ගත් “ වචනය ” - වචි සංස්කාරයන්ය. ඕනෑකමින් (තණ්හාවෙන්) යුතුව ශේෂකර ගත් වැරදි වැටහීමය.

අනාගතය වෙනුවෙන්, තණ්හාවෙන් යුතුව සිතුවිලි ලෙසින් වචනයෙන් සකස්කර ගනුලබන අපේක්ෂාවන්ය, බලාපොරොත්තුය.

තණ්හාවෙන් යුතුව, අතීත මතකයන් ඇසුරුකරමින් - අනාගත බලාපොරොත්තු-අපේක්ෂාවන් ගොඩනැඟීම හැරුණුකොට වර්තමානයෙහි ඇත්තේ මොනවා ද?.

අතීතය ඇසුරුකරමින් , අපේක්ෂා සහගතව, අනාගතය උදෙසා නිර්මාණය කරගන්නා හැඟීම් (සිතූම්-පැතුම්) හැරෙන්නට අන් කිසිවක් වර්තමානයෙහි නොවෙන්නේය.

වර්තමානය හිස්ය, පැහැදිලිය, එහි කිසිවක් නැතිය.

ඒ බව වටහා නොගැනීම හේතුවෙන්, මියගිය අතීතයෙහි -මියගිය මතකයන්, අගමුල නොපෙනෙන අගාධයක් වැනි අනාගතයක පැවැත්වීමට වෙර දරන්නේය.

බැඳීගිය දැඩි ඕනෑකමෙන් යුතුව, කෙළවර නොපෙනන, අනාගත මාසාව හා අනුගතවීමට පවත්වාගනු ලබන මෙහෙති කිරීම් (මඤ්ඤදණා) හේතුවෙන්, නවනාගත නොහැකි, නොනවතින, සසර ගමනක් වර්තමානය තුල සකස්කර ගන්නේය.

අතීතය මෙහෙති නොකරන්නේ නම් හෝ මෙහෙති කිරීමට අතීතයක් නොමැති නම් , අනාගතය හා අනුගත කිරීමට කිසිවක් වර්තමානයෙහි පවතින්නේ ද? යථාස්ථභාවය පිළිබඳ වැටහීමෙන් තොරව, අනාගතයක් පිළිබඳ අපේක්ෂාවන් ගොඩනැගීම ප්‍රඥාවත් ක්‍රියාදාමයක් ද?

“ අතීතය ” නාමරූපයකි, වචිසංස්කාරයකි, එය පවතින්නක් නොවේ. යථාස්ථභාවය නොවැටහීම හේතුවෙන් එය අහෝසිවී යානොදී පවත්වාගනු ලබන්නකි.

අනාගතය නාමරූපයකි.වචිසංස්කාරයකි, පවතින්නක් නොවේ. මිරිශුවකි, මුලාවකි, එහි යථාස්ථභාවය පිළිබඳ වැටහීමෙන්තොර සත්ත්වයා - අහසෙහි ඉරි අඳින්නාක් මෙන් - අහසෙහි නොපෙනෙන මාලිගාවලට ඉනීමං තනන්නාක් මෙන්, අපේක්ෂාවන් ගොඩනගති. සිහින දකිති, සිහිනවල පැටලෙති, දුක විඳිති, මියයති, අත්නොහල බලාපොරොත්තු - ඕනෑකම - තණ්හාව හේතුවෙන් යලි යලිත් උපදිති.අළුත් අළුත්දේ පිළිබඳව සිතුවිලි ඇතිකරමින් ක්‍රියාකාරකම් පවත්වති. භවයන් පවත්වා ගනිති, යලි යලිත් මැරෙති. එක තැනම කරකැවෙති. සංසාර වට්ටයෙහිම පවතිති.

අතීත-අනාගත හැඟීම් - සිතුවිලි මතකයන් නොවෙන්නට-වර්තමානය තුළ කිසිවක් නොමැති බව පැහැදිලිය.

කිසිවක් නොමැති- පිරිසිඳු වර්තමානය, අපවිත්‍රවෙනුයේ මියගිය අතීතය නම් කුණු කසළ (කෙළෙස්) එහි අනුගත වීමෙනි.

නොදකින අතීතයක කැලිකසළ, නොදුටු අනාගතයකට ගෙනයෑමේ නිරර්ථක ක්‍රියාවලිය වටහා ගත් ප්‍රඥාවන්තයින් - අතීත , අනාගත කෙලෙස් කසළ ඇසුරු නොකරයි. අධ්‍යාධිව කෙලෙස් කසළ රැස්වීමට ඉඩනොහරියි.

අතීත, අනාගත ඇසුරින් වර්තමාන “ සිත ” අපිරිසිඳු වීමට ඉඩ නොතබයි.

ධර්මතාවයන් පිළිබඳව වැටහීමෙන් යුත්, ප්‍රඥාවන්ත බුද්ධ ශ්‍රාවකයා, අතීතය ඇසුරු නොකරන්නේය. අනාගත සිහින නොදකින්නේය. වර්තමානයට නිදහස්ව පවතින්නට හරින්නේය.

තත්ත්වාවබෝධය ලැබූ මොහොතෙහිදී තථාගතයන් වහන්සේ විසින් ප්‍රකාශකළ ප්‍රථමඋදාන වාක්‍යයෙහි මෙසේ දක්නට ලැබෙනවා.

“ විසංකාරං ගතං චිත්තං
තණ්හා නං කය මජ්ඣගා ”

සසර පැවැත්ම සිදුවන්නේ එහෙමයි.

අතීතයෙහි පවතින්නේ මොනවා ද?.

දැනගත්තාය - ඉගෙන ගත්තාය දන්නවාය, හඳුනනවාය, වැනි දේවල්,

දැනගන්නේ, හඳුනාගන්නේ “ සංඥා ” වන්නේ.

සංඥාවෙහි ඇතිවෙන්නේ මොනවාද නාමරූප වචි සංස්කාරයන්, වචනයෙන් සකස්කරගත් දේවල්.

සංඥාවෙන් හඳුනාගත් ඊයේ දවස මේ මොහොතෙහි තියෙනවා ද? නැහැ ඊයේ දවසක් තිබුණා කියන මතකය - හැඟීම පමණයි තියෙන්නේ.

මේ මතකය - චේතනාව - හැඟීම මත වචනයෙන් සකස්කිරීම නොවනකල පහතෙහි තෙල්ද , වැටියද නොවනවිට පහත නිව්යන්නාසේ, සංඥා නිරෝධයවෙනවා. නිරෝධය වැටහෙනවා, නිව්යනවා.

මේ ධර්මතාවය වැටහීමෙන් තොර සත්ත්වයන්, හැඟීම් ඇසුරුකරනවා, මෙනෙහි කරනවා, වචන උපයෝගිකරමින් තව තවත් සංඥාවන් උපදනවා. කාමතණ්හා-භවතණ්හා විභවතණ්හා වඳනවා. සකස්කරනවා.

තෙලුන් - වැටිත් දමමින් නිවෙන්නට නොදී පහත දැල්වා තබාගන්නවා වගේ, භවකාරකයන් පවත්වමින් සසර සැරසරනවා.

ධර්මාවධෝධය ලත් බුද්ධ ශ්‍රාවකයා හැඟීම් ඇසුරුකරමින් වචනයෙන් සකස්කිරීමිවල යෙදෙන්නේ නැහැ. සංඥාව වැඩෙන්නට නොව, නිරුද්ධවෙන්නට හරිනවා. කිසිවක රැවටෙන්නේ නැතිනිසා,භවකාරකයන් නැහැ. සසර පැවැත්මක් නැහැ. නවතිනවා. නිව්යනවා.

මේ කවර අයුරකින් හෝ වේවා ලැබූ හෝ ඇතිකර ගත් විඳගත්, සතුට - ආස්වාදය නිත්‍යලෙසින් පවතින්නේ නොවේ. එය වෙනස් වෙන්නේමය. දැඩි බැඳීමකින් (නපදිරාගය) යුතුව තමන් විසින් පවත්වාගැනීමට වෙරදරන ආස්වාදය - සතුට වෙනස්වෙමින් අභිමිච්චි ය'යි බිය ඇතිකර ගන්නවා. බිය පවත්වා ගන්නවා විඳිනලද ආස්වාදයන්, - සතුට, නැතිවී යනවිට දුක උපදිනවා උපදින්නා වූ ඒ දුකද වෙනස්වී නැතිවී යනබව, නොවැටහීම හේතුවෙන් පෘථග්ජන තැනැත්තා උපන් දුක මෙහෙහි කරමින් එහිම ලැගෙමින් අයසට වේදනාවට පත්වෙනවා.

ධර්මතාවය නොදන්නාකම හේතුවෙන්ම ධර්ම ස්වභාවයෙහි මුලාවී, ස්වභාවයන් සත්‍යවශයෙන් පවතිනසේ - සදාකාලිකසේ නිත්‍යව ඇතිසේ පිළිගනිමින් ඒවා මත නාමරූප පනවමින් - සකස්කරමින් සිහිකරමින් මෙහෙහි කරමින් මතකයන් තුල සිරවී සිටිමින් දුක පවත්වනවා, දුක විඳිනවා.

ඇතිවීමේ ධර්මතාවය වටහාගත් ප්‍රඥාවන්තයා නැතිවීමේවෙනස්වීමේ ධර්මතාවයන් ප්‍රත්‍යක්ෂඥානයෙන් දන්නවා.

එහෙයින් ධර්මාවධෝධයෙන් යුතු ප්‍රඥාවන්තයා වෙනස්වීම ම ප්‍රත්‍යක්ෂකොට ගත් කිසිවක බැඳෙන්නේ නැහැ.

මධ්‍යස්ථවෙනවා. උපේක්ෂාසහගත වෙනවා. ඇතිවීමෙහි නොබැඳුන නිසා ධර්මතාවයන් වෙනස්වීම අනුව, නැතිවීම පීඩා කරන්නේ නැහැ. දුක උපදින්නේ නැහැ.

ධර්මය නොදන් පුහුදුන් සමාජගත පුද්ගලයින් වෙනස්වන ධර්ම ස්වභාවයන් හි අනුගතවෙමින් විවිධාකාර අදහස් පළකරමින්ලෝක මවනවා. විවිධ සම්මුතීන් පවත්වනවා, ඇතිකරනවා, ඇතිබව කියනවානැතිබව කියනවා වාදවිවාද කරනවා, තම තමන්ගේ හැඟීම්, පිළිගැනීම් - සම්මතයන් - මතවාදයන් අන්අය හටත් පවසනවා . ඒවා පිළිගන්නා අයව අගයකරනවා. නොපිළිගත් අය කෙරෙහි විරෝධය පළකරනවා, ධර්මය වටහාගත් ප්‍රඥාවන්තයා මේ කිසිඳු හැඟීමක් ඇසුරුකරන්නේ හෝ ප්‍රතික්‍ෂේප කරන්නේ නැතැ ඵ්වන් හැඟීම් මතවාද සංකල්පනාවන් සම්මුති නාමරූප සංස්කාරයන් ඇතිවන නැතිවන ආකාරයත් පිළිබඳ ප්‍රත්‍යක්‍ෂඥානයෙන් වැටහීමෙන් යුතුව නිරාමිශ ප්‍රීතියෙන් උපෙක්‍ෂා සහගත වෙනවා.

ධර්මතාවයන් පිළිබඳ ධර්මාවබෝධයලත් ප්‍රඥාවන්තයාහට මෙහෙහි කරන්නට අතීතයක් නැතැ....

මෙහෙහි කරන්නට අතීතයක් හෝ අතීත මතකයන් (විඥාන) නොමැති නිසා, වර්තමානයක් ලෙසින් පහළවන හැඟීම් නැතැ. අනාගතය පිළිබඳ මායාකාරී හැඟීම් (සිහින) නැතැ.

“ නිවෙනවා ”

දෙසුම අවසන්කළ නායක හාමුදුරුවන් වහන්සේ උපේක්‍ෂාවෙන් පිරිස දෙස බලාසිටි සේක.

කෘතීම ආලෝකයක් ලබාදුන් විදුලිය විසන්ධිවීමෙන් ලෝකාරම්භයේ දී මෙන් අඳුර පැතිර ඇත.

ධර්මශාලාව තුළ සිදුවන - පවතින කිසිවක් දැකගන්නට නොහැකිය. අඳුරේදී වුවද ධර්මාවබෝධයලත් පිරිස, ධර්මශාලාවෙහි නිසලය, නිහඬය, ඔවුන් ලත් ධර්මාවබෝධයේ ආලෝකයෙන් නිරාමිශ ප්‍රීතිය භුක්ති විඳිනවා වියහැකිය.

පන්සල්වත්තද අඳුරෙහිය, එහි පහන් වැටෙහි දැල්වෙමින් පැවති සියළු පහන් නිවී ගොසිනි. ඇතැම් පහන්වල තෙල්ද, තිරද, තිබියද නිවී ගොසිනි , ඇතැම් පහන්වල තිරය තිබියදී තෙල් නොමැතිකමින් නිවී ගොසිනි, ඇතැම් පහන් වල - තෙල් තිබියදී තිරය දැවීයාමෙන් නිවී ගොසිනි.

එය ශාන්තය, එය ප්‍රණීතය, යම් ආකාරයකින්-සිතුවිලි හා වචන ඇසුරුකරමින් සිදුකරනු ලබන සකස්කිරීම් නවතාදැමුයේ, සියළු ආකාරයේ නාමරූප සම්මතයන් ඇසුරුකිරීමෙන් බැහැරවූයේ, තණ්හාව නැතිකර දැමූයේ, බැඳීම් කෙරෙන් බැහැරවූයේ, නැතිකර දැමූයේ, නිවීයාමයි. "නිවනයි".

නිවහ

මහණෙනි, බුද්ධත්ත්වය ලැබීමට පෙර මම ඉපදීම ස්වභාව කොට සිටියදී - ඇතිවන, නැතිවන වස්තූන් පසුපස දිවිමි. මේවා කෙරෙහිම සැපය රඳා පවතිය'යි විශ්වාස කළෙමි පිළිගනිමි. සිතීමි ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ස්වභාවකොට ඇතිවෙකුව තිබියදීත් - මම ඒ තත්ත්වයනටම අසු වූ සප්‍රාණික - අප්‍රාණික වස්තූන් පසුපස හඹා ගියෙමි.

මාද ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ශෝක පර්දේව ආදියට සම්බන්ධ අයෙකුව සිටිමින් - ඒවාටම සම්බන්ධ අඹු දරු පුත්‍ර දුරකාදීන් කෙරෙහි ආලය කිරීම උචිත නොවන බව පසුව මට වැටහිණි,

ජාති ජරා ආදියෙන් සිදුවන විපත් දුටු මම, ජාති ජරා ව්‍යාධි මරණ ශෝක පර්දේව වැනි උපදව කාරකයන් (සම්මත) කෙරෙන් ගැලවුන අති උතුම් " නිවහ " ප්‍රත්‍යක්ෂ ගැනීම යෝග්‍යය'යි සිතමි.

අතීතය නම් තණ්හාව ඇසුරෙහි පවතින සියළු ආකාරයේ උපදවකාරකයන් සම්මතයන් මෙනෙහි නොකර අභෝසි වීමට හැර - තණ්හාව (ඕනෑකම) දුරුකොට සියළු බැඳීම් අත්හැර - නැතිකර දැමීම " නිවීම " වේ.